

STRATEGIA ROZWOJU

WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

Unia Europejska

STRATEGIA ROZWOJU

WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

Kraków, październik 2000

Publikacja została przygotowana i wydana dzięki finansowemu wsparciu środków Unii Europejskiej.
Niniejsza publikacja powstała w ramach projektu Phare / Inred nr PL 9706/01/L004.

Opracował Zarząd Województwa Małopolskiego:

Przewodniczący: Marek Nawara,
Wiceprzewodniczący: Andrzej Sasuła, Janusz Sepioł,
Członkowie: Marcin Pawlak, Jan Wieczorkowski.

Zespół redakcyjny:

Janusz Sepioł – przewodniczący, Jarosław Flis, Leszek Jodliński, Maciej Kilijański,
Krzysztof Kłos, Paweł Knapczyk, Edyta Kocwa, Andrzej Komański, Alina Kwaśniak,
Małgorzata Madej, Krzysztof Markiel, Andrzej Masny, Bożena Pietras-Goc,
Małgorzata Rudnicka, Tadeusz Trzmiel, Joanna Urbanowicz.

Instytucje współpracujące:

Agencja Rozwoju Regionu Krakowskiego S.A. zespół w składzie:
Robert Romanowski, Monika Karlińska, Grzegorz Godziek,
Aldona Słowińska, Justyna Turaj.

Departament Strategii Rozwoju Urzędu Marszałkowskiego
Województwa Małopolskiego

Wydawca:

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
31-156 Kraków, ul. Basztowa 22

Opracowanie graficzne i projekt okładki: Jan Michalski
Skład, łamanie, przygotowanie do druku: Fabryka Grafiki s.c.
Kraków, ul. Trawiasta 3, www.fabrykagrafiki.com
Druk: Drukarnia S-Graf, Kraków, ul. Miedziana 3

Kraków, październik 2000

ISBN 83-903168-7-0

Szanowni Państwo,

Reforma ustroju państwa umożliwiła powstanie 16 województw – podmiotów polityki regionalnej. Samorząd województwa odpowiedzialny jest za rozwój społeczno-gospodarczy regionu. Podstawowym instrumentem realizowania tej polityki jest strategia rozwoju województwa. Mam zaszczyt przedstawić Państwu dokument „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego”. Pomimo naturalnych różnicowań subregionalnych i politycznych „Strategia” została jednogłośnie przyjęta przez Sejmik Województwa Małopolskiego w dniu 28 sierpnia 2000 roku. Stało się tak dzięki trwającej przeszło rok debacie publicznej poświęconej przyszłości Małopolski, w którą zaangażowani byli nie tylko liderzy wszystkich środowisk naszego regionu, ale także wielka rzesza mieszkańców Małopolski. Przeprowadzona debata publiczna miała na celu oparcie planów rozwoju województwa o rzeczywiste aspiracje i potrzeby mieszkańców.

„Strategia” wyznacza cele i priorytety rozwoju regionu na najbliższe lata. Koncentruje się na problemach o ponadlokalnym charakterze i jest podstawowym narzędziem kształtowania przyszłości naszego regionu. Jest to dokument programowy, który stanowi podstawę przyszłych działań podejmowanych przez władze województwa.

„Strategia Rozwoju” jest dokumentem dynamicznym. Będzie realizowana przy pomocy tworzonych programów wojewódzkich. Programy te będą z kolei podstawą przygotowywanych tzw. kontraktów regionalnych zawieranych pomiędzy rządem, a samorządem województwa.

W imieniu województwa małopolskiego przekazuję dokument, który będzie przydatny w planowanych i podejmowanych przez Państwa przedsięwzięciach związanych z rozwojem naszego regionu.

Marek Nawara

Marszałek Województwa
Małopolskiego

Uchwała Nr XXIII/250/2000
Sejmiku Województwa Małopolskiego
z dnia 28 sierpnia 2000r.

w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego”.

Na podstawie art.19 ust.1 i art.18 pkt.2 w związku z art.11 ust.1, art. 12 i 12a ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (Dz.U. Nr 91 poz.576, zm.: Nr 155 poz.1014, Nr 160 poz.1060, Nr 162 poz.1126 oraz z 2000r. Nr 12 poz.136, Nr 26 poz.306, Nr 48 poz.550 i 552) i art.54 b ust.1 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 1999r. Nr 15 poz.139, zm.: Nr 41 poz.412, Nr 111 poz.1279 oraz z 2000r. Nr 12 poz.136) w związku z uchwałą nr VII/58/99 SWM z dnia 26 kwietnia 1999r. w sprawie podjęcia prac nad „Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego” zmienionej uchwałą nr IX/88/99 SWM z dnia 28 czerwca 1999r. w sprawie podjęcia prac nad „Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego”, Uchwałą nr XIII/115/99 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 25 października 1999r. w sprawie podjęcia prac nad „Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego” i Uchwałą nr XXI/231/2000 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 czerwca 2000r. w sprawie podjęcia prac nad „Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego” oraz Uchwałą nr XXII/248/2000 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 11 lipca 2000r. w sprawie projektu „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego” Sejmik Województwa Małopolskiego uchwała co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się „Strategię Rozwoju Województwa Małopolskiego” w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie Uchwały powierza się Zarządowi Województwa Małopolskiego.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Sejmiku Województwa Małopolskiego

Bogusław Sonik

Spis treści

1. WSTĘP - CEL OPRACOWANIA	7
2. MISJA	10
3. HIERARCHICZNY UKŁAD CELÓW	11
A. MIESZKAŃCY - POSTAWY, KWALIFIKACJE, AKTYWNOŚĆ	13
B. PEJZAŻ - ŚRODOWISKO I KRAJOBRAZ	33
C. GOSPODARSTWO - KAPITAŁ, KREATYWNOŚĆ, TECHNOLOGIE	47
D. WIĘZI - KOMUNIKACJA I WSPÓŁPRACA	65
E. WIĘZI - KOMUNIKACJA I WSPÓŁPRACA	76
KONTEKST 1: INTEGRACJA REGIONALNA	85
KONTEKST 2: WSPÓŁPRACA MIĘDZYREGIONALNA	90
KONTEKST 3: INTEGRACJA EUROPEJSKA	92
4. ZASADY WDRAŻANIA STRATEGII	95
4.1. STRATEGIA A PROGRAMY WOJEWÓDZKIE	97
4.2. ZASADY I WSKAŹNIKI MONITOROWANIA STRATEGII	97
4.3. PRAWNE I ORGANIZACYJNE WARUNKI WDROŻENIA STRATEGII	99
5. RAMY FINANSOWE STRATEGII ROZWOJU REGIONU	103
5.1. PROGNOZA DOCHODÓW WŁASNYCH	105
5.2. PROGNOZA ZAANGAŻOWANIA REGIONALNYCH PODMIOTÓW PUBLICZNYCH	105
5.3. PROGNOZA ZAANGAŻOWANIA SEKTORA PRYWATNEGO	107
5.4. PROGNOZA POMOCY PAŃSTWA	107
5.5. PROGNOZA ŚRODKÓW POMOCOWYCH	107
5.6. SYNTEZA PROGNOZ	109
5.7. SZACUNKOWY PODZIAŁ ŚRODKÓW POMIĘDZY POLA I CELE STRATEGICZNE	110

Spis treści

ANEKS	115
6. OPIS METODY	115
6.1. FAZA ANALITYCZNO - DIAGNOSTYCZNA	115
6.2. FAZA „ZAŁOŻEŃ”	115
6.3. FAZA OPRACOWAŃ EKSPERYCKICH	116
6.4. FAZA KONSULTACJI SPOŁECZNYCH	116
6.5. FAZA SYNTEZY	117
6.6. FAZA WDRAŻANIA	117
7. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO A RZĄDOWE DOKUMENTY POLITYKI REGIONALNEJ	119
8. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO - GOSPODARCZEJ MAŁOPOLSKI	125
8.1. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA	127
8.2. POZYCJA EKONOMICZNA WOJEWÓDZTWA I PROBLEMY STRUKTURALNE JEGO GOSPODARKI	128
8.3. SYTUACJA W GOSPODARCE PRZESTRZENNEJ I OCHRONIE ŚRODOWISKA	130
8.4. STAN USŁUG PUBLICZNYCH	132
8.5. ZRÓŻNICOWANIA WEWNĄTRZREGIONALNE	133
8.6. WOJEWÓDZTWO W KONTEKŚCIE INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ	135
8.7. MAŁOPOLSKA WOBEC TRENDÓW GLOBALNYCH - UJĘCIE PERSPEKTYWICZNE	136
8.8. STRATEGICZNA POZYCJA WOJEWÓDZTWA - SYNTEZA ANALIZY SWOT	137

1. Wstęp – cel opracowania

Opracowanie strategii rozwoju jest podstawowym zadaniem, które stoi przed samorządem województwa. Waga tego dokumentu wynika ze znaczenia celów, którym on służy. Są nimi:

- planowanie własnych działań samorządu;
- pozyskiwanie wsparcia ze strony rządu i Unii Europejskiej;
- organizowanie wspólnego wysiłku wszystkich zaangażowanych w rozwój Małopolski.

Cele te są wzajemnie powiązane – sukces Małopolski wymaga, by działania na rzecz każdego z tych celów służyły osiągnięciu pozostałych. Dlatego też strategia jest jednym dokumentem, łączącym myślenie o działaniach własnych z troską o zewnętrzne wsparcie oraz uczestnictwo partnerów społecznych.

Planowanie działań własnych

Strategia to dokument, który jest punktem wyjścia do opracowania planu finansowo-rzeczowego, czyli ustalenia, na co i w jakiej ilości wydawane będą publiczne pieniądze, którymi dysponuje samorząd województwa. Dzięki opracowanej strategii wydatki te będą podporządkowane wspólnemu zamysłowi, będą służyły osiągnięciu tych celów, które są dla Małopolski najważniejsze. Strategia będzie także podstawą przy konstruowaniu planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

Pozyskiwanie wsparcia rządu oraz Unii Europejskiej

Przyjęta przez Sejmik strategia opracowana została na lata 2001–2006, a więc obejmuje zarówno okres przedakcesyjny jak i akcesyjny, po spodziewanym w 2003 roku przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Dokument ten będzie stanowić podstawę do negocjowania z rządem kontraktu wojewódzkiego, określającego zasady i wielkość wsparcia z budżetu centralnego dla kluczowych inwestycji regionalnych. Posiadanie uchwalonej strategii rozwoju jest również warunkiem ubiegania się o środki pomocowe Unii Europejskiej. Warunek ten rozumiemy w ten sposób, że zewnętrzne wsparcie otrzymają tylko takie działania, które są planowym dążeniem do świadomie wybranych celów.

Organizowanie wspólnego wysiłku

Rozwój Małopolski jest efektem starań wszystkich jej mieszkańców oraz wszystkich działających tu firm, instytucji i organizacji. Efekt ten będzie największy, jeśli w świadomości wszystkich będą obecne najważniejsze wyzwania, przed jakimi Małopolska stoi oraz to, jaki można wnieść wkład w sprostanie tym wyzwaniom. Porządkując myślenie o rozwoju, strategia ma sprawić, by działania niezależnych od siebie podmiotów i środowisk były koordynowane i łączone.

Dokument ten jest dla samorządu wojewódzkiego zobowiązaniem. Mamy nadzieję, że realizacja zawartych w nim zamierzeń stanie się zobowiązaniem również dla rządu i partnerów europejskich. Pragniemy, by dla mieszkańców regionu Strategia Rozwoju Małopolski mogła stać się wskazówką w codziennym działaniu, i by wyzwoliła dobro w ludziach, zakorzenionych w wierze i wielowiekowej tradycji.

2. Misja

MAŁOPOLSKA - REGIONEM SZANS,
WSZECHESTRONNEGO ROZWOJU LUDZI
I NOWOCZESNEJ GOSPODARKI;
SILNYM AKTYWNOŚCIĄ SWYCH MIESZKAŃCÓW,
CZERPIĄCYM Z DZIEDZICTWA PRZESZŁOŚCI
I ZACHOWUJĄCYM TOŻSAMOŚĆ
W INTEGRUJĄCEJ SIĘ EUROPIE

Strategię rozwoju Małopolski piszemy z poczuciem odpowiedzialności za nas i nasze dzieci. Na fundamentalne pytanie o wizję jutrzejszego świata odpowiadamy – *Chcemy, aby Małopolska była regionem szans.*

W zmieniającym się świecie pragniemy zachować własną odrębność i dziedzictwo, ale – jednocześnie – jak najlepiej przystosować się do gwałtownie następujących zmian w otoczeniu. Chcemy być świadomymi współtwórcami i uczestnikami rozwoju, pełnoprawnymi obywatelami nowoczesnego świata, którego częścią będzie nowoczesna Małopolska.

Siła Małopolski to Małopolanie – ponad trzy miliony obywateli. Jakość i poziom ich życia jest nadrzędnym przesłaniem strategii rozwoju regionu. Przyszłość Małopolski zależy i zależeć będzie od ich inicjatywy, aktywności, kwalifikacji i zaradności, a rolą samorządu regionalnego jest przygotować im pole do działania i realizowania swoich marzeń, ambicji i zamierzeń, stworzyć warunki do rozwoju nowoczesnej gospodarki.

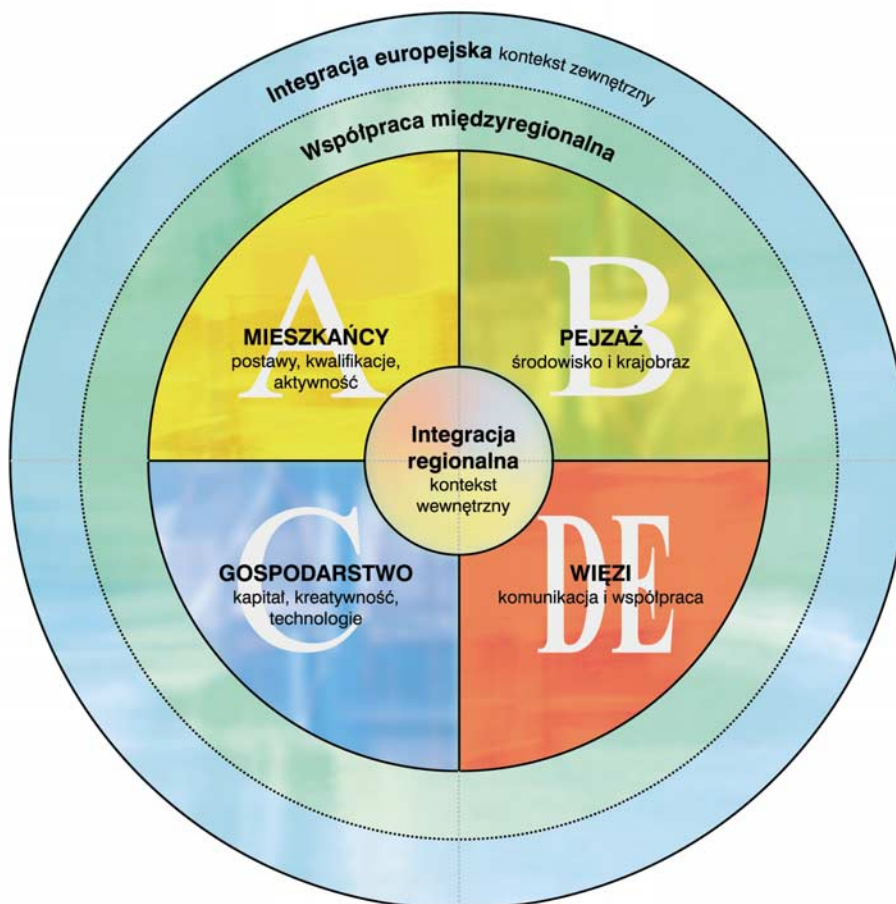
Chcemy, by nasze dzieci żyły w otoczeniu, które zachęci je do wszechstronnego rozwoju w miejscu urodzenia w otoczeniu pięknym i zdrowym, używanym a nie eksploatowanym.

Za kilka, kilkanaście lat chcemy żyć w regionie, w którym zapewne wiele jeszcze pozostanie do zrobienia, ale który da nam poczucie bezpieczeństwa i stabilności, oparte na fundamencie zrównoważonej regionalnej gospodarki i poszanowania wartości duchowego i materialnego dziedzictwa.

3. Hierarchiczny układ celów

Przy formułowaniu podstawowej struktury Strategii Rozwoju Małopolski (SRM) przyjęte zostało założenie, że strategia rozwoju regionu powinna wyrastać z określonego sposobu myślenia o rozwoju regionalnym, że – innymi słowy – musi być zakorzeniona w zdefiniowanym modelu rozwoju.

W odniesieniu do Małopolski najbardziej użyteczne jest oparcie się na modelu rozwoju terytorialnego, streszczonym w poniższym schemacie:

Cechami charakterystycznymi – wyróżniającymi zaprezentowane rozumienie mechanizmów rozwoju regionalnego są m. in.:

- A) zintegrowane – nie zaś sektorowe – podejście do procesów rozwoju na danym obszarze;
B) stosunkowo prosta i przejrzysta struktura strategii rozwoju obejmująca:

- cztery tzw. POLA STRATEGII – rozumiane jako podstawowe, zasadnicze dla pomyślnego rozwoju pola aktywności,
- trzy tzw. KONTEKSTY – rozumiane jako najważniejsze uwarunkowania i ramy oceny efektywności realizacji strategii.

Schemat rysunkowy podkreśla wzajemne przenikanie się systemu 4 pól i 3 kontekstów.

Punktem wyjścia do sformułowania przedstawionej dalej struktury celów strategicznych i rozwiązań, był krytyczny przegląd oraz próba syntezy informacji oraz przesłanek pochodzących z czterech źródeł:

- a. konsultacji społecznych – które objęły trzy elementy tj. Małopolską Listę Szans, analizę najważniejszych problemów rozwoju w układzie powiatowym oraz uzgodnienia z sąsiednimi województwami;
- b. wizji samorządu, której przesłanki sformułowano m. in. w przyjętych uchwałą Sejmiku Województwa Małopolskiego „Założeniach” do Strategii Rozwoju Małopolski, w trakcie warsztatów strategicznych z udziałem radnych i Zarządu Województwa

-
- oraz w trakcie prac właściwych Komisji Sejmiku Województwa Małopolskiego i dyskusji prowadzonych w ramach Zespołu Syntezy;
- c. konsultacji eksperckich – na podstawie opinii zawartych w opracowaniach sektorowych oraz zebranych w trakcie spotkań sektorowych;
 - d. norm prawnych i standardów zewnętrznych.

Uznano, że w celu zachowania przejrzystego i czytelnego kształtu SRM otrzyma ona następującą strukturę:

Pole Strategii

Cel Nadrzędny (1 lub wyjątkowo 2 w obrębie danego Pola)

Cele Głównie = Strategiczne (3-6 dla każdego Celu Nadrzędnego)

Rozwiązania (polityki i programy)

Priorytety (najważniejsze projekty lub programy szczegółowe).

Poprzez pojęcie „priorytety” rozumiane są projekty lub programy, których realizacji nie da się pominąć, jeśli ma być osiągnięty dany cel strategiczny. W głównej mierze są to projekty, które uzyskały największe poparcie w ramach Małopolskiej Listy Szans. Podkreślenia ich znaczenia nie należy rozumieć jako rezygnacji z realizacji innych projektów. Znajdą się one w odpowiednich programach operacyjnych.

MIESZKAŃCY

The background is a collage of four images. The top image shows a large, multi-story classical building with many windows. The middle-left image shows a man sitting at a desk with a computer monitor. The middle-right image shows a family of four walking together. The bottom image shows a power line tower with a worker on it.

postawy
kwalifikacje
aktywność

Pole: MIESZKAŃCY - postawy, kwalifikacje, aktywność

Cel nadrzędny:

A. Lepiej wykształceni, aktywni i przedsiębiorczy mieszkańcy

Cel strategiczny:

A.1. Elastyczny, łatwo dostosowujący się do zmian społeczno-gospodarczych system edukacji.

Cel strategiczny:

A.2. Środowisko promujące przedsiębiorczość i aktywność obywateli.

Cel strategiczny:

A.3. Spójne, solidarne i bezpieczne społeczności.

Cel strategiczny:

A.4. Silna rodzina i zdrowy styl życia.

Cel strategiczny:

A.5. Sprawny i przyjazny pacjentowi system ochrony zdrowia.

Rozwiązania:

<p>Tworzenie lokalnych centrów edukacyjnych (z bibliotekami). A.1.1.</p> <p>Poprawa warunków i podniesienie jakości szkolnictwa gimnazjalnego i średniego. A.1.2.</p> <p>Rozwój szkolnictwa wyższego poza Krakowem w oparciu o środowisko naukowe Krakowa. A.1.3.</p> <p>Zwiększenie potencjału krakowskiego ośrodka naukowego. A.1.4.</p> <p>Tworzenie ośrodków podnoszenia i zmiany kwalifikacji dorosłych. A.1.5.</p> <p>Regionalny system stypendiów i nagród dla młodzieży. A.1.6.</p>	<p>Promocja postaw i osiągnięć w dziedzinie przedsiębiorczości. A.2.1.</p> <p>Rozwój edukacji w zakresie przedsiębiorczości. A.2.2.</p> <p>Rozwój edukacji obywatelskiej. A.2.3.</p> <p>Rozszerzenie współpracy organizacji pozarządowych z partnerami publicznymi i gospodarczymi. A.2.4.</p>	<p>Poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego. A.3.1.</p> <p>Łagodzenie społecznych skutków bezrobocia. A.3.2.</p> <p>Wyrównywanie szans życiowych dla osób niepełnosprawnych. A.3.3.</p> <p>Przeciwdziałanie patologiom społecznym. A.3.4.</p>	<p>Prorodzinne rozwiązywanie problemów społecznych. A.4.1.</p> <p>Skuteczna edukacja zdrowotna oraz promocja zdrowia. A.4.2.</p> <p>Rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna. A.4.3.</p>	<p>Rozwój regionalnego systemu ratownictwa medycznego. A.5.1.</p> <p>Rozwój różnorodnych form wczesnej diagnostyki i terapii. A.5.2.</p> <p>Wdrożenie systemu funkcjonalnych powiązań jednostek organizacyjnych ochrony zdrowia. A.5.3.</p> <p>System elastyczny, dopasowany do potrzeb społecznych. A.5.4.</p>
---	--	--	--	---

Priorytety:

<p>Budowa III Kampusu Uniwersyteckiego.</p> <p>Utworzenie wyższych szkół zawodowych: Podhalańskiej i Oświęcimskiej w ramach Międzynarodowego Centrum Edukacji.</p> <p>Utworzenie fundacji stypendialnej.</p> <p>Utworzenie małopolskiego centrum badań edukacyjnych.</p>	<p>Stworzenie regionalnego systemu szkolenia trenerów przedsiębiorczości.</p> <p>Stworzenie regionalnego systemu grantów dla organizacji pozarządowych.</p>	<p>Utworzenie Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnień i Współuzależnień</p> <p>Utworzenie specjalistycznych ośrodków szkoleniowo-rehabilitacyjnych dla osób niepełnosprawnych.</p> <p>Informatyzacja policji.</p>	<p>Upowszechnienie programów tworzonych przez jednostki samorządowe i organizacje pozarządowe na rzecz wspierania rodziny.</p> <p>Basen w każdym powiecie - hala sportowa w każdej gminie - boisko przy każdej szkole.</p>	<p>Organizacja Regionalnego Ośrodka Wczesnej Interwencji Kardiologicznej, Kardiochirurgicznej i Torakochirurgicznej w oparciu o Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II.</p> <p>Utworzenie regionalnego centrum ambulatoryjnego leczenia nowotworów.</p>
--	---	--	--	--

Cel strategiczny: **A.1. Elastyczny, łatwo dostosowujący się do zmian społeczno-gospodarczych system edukacji**

DIAGNOZA

System edukacji w województwie małopolskim podobnie jak system ogólnokrajowy przechodzi najpoważniejszą w ostatnim pięćdziesięcioleciu reformę strukturalną.

Zmianom organizacyjnym towarzyszą głębokie zmiany programowe. We wrześniu 1999 r. rozpoczęły działalność 3-letnie gimnazja na podbudowie szkoły podstawowej. Równocześnie zapoczątkowano przekształcanie dotychczasowej ośmioklasowej szkoły podstawowej w szkołę sześcioklasową. Kolejnym etapem będzie uruchomienie nowego typu szkół ponadgimnazjalnych.

Do głównych uwarunkowań rozwoju edukacji w województwie małopolskim należą:

- zmiana potrzeb edukacyjnych społeczeństwa w związku ze zmianami zachodzącymi na rynku pracy (restrukturyzacja przemysłu, restrukturyzacja obszarów wiejskich, zwiększenie liczby stanowisk pracy z wykorzystaniem technologii informatycznych, konieczność samozatrudniania się głównie w sektorze usług),
- niewystarczająca ilość środków finansowych znajdujących się w dyspozycji samorządów,
- pogłębiające się dysproporcje pomiędzy młodzieżą z ośrodków miejskich i wiejskich w dostępnosci do studiów wyższych,
- niż demograficzny powodujący zmniejszenie liczby uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach,
- sprzeciw społeczności lokalnych przeciwko likwidacji małych szkół wiejskich,
- wzrost zagrożeń i powstawanie grup ryzyka wśród młodzieży,
- konieczność przekwalifikowania się części kadr edukacyjnych w związku z reformą systemu edukacji,
- konieczność dokonania zmian organizacyjnych i programowych w istniejącej sieci szkół i placówek edukacyjnych w związku z wprowadzaniem reformy edukacji.

W poszczególnych segmentach edukacji istnieje znaczne zróżnicowanie w skali województwa.

Ogółem w województwie małopolskim funkcjonuje 1 646 szkół podstawowych – w tym 21 niepublicznych – zatrudniających w pełnym wymiarze godzin 23 782 nauczycieli, w szkołach tych w roku szkolnym 1999/2000 uczyło się 340 493 dzieci.

W ciągu ostatnich lat stopniowo zmniejsza się liczebność oddziałów w szkołach podstawowych. Obecnie średnia liczba uczniów w klasie w szkołach miejskich jest dość wysoka (ok. 24), jednakże pogłębiający się niż demograficzny rychno zredukuje liczebność klas i ilość oddziałów. W szkołach wiejskich objawi się on wprawdzie z mniejszą siłą, ale już obecnie można tu obserwować mniejszą liczebność klas (średnio 19 uczniów, w powiatach miechowskim, proszowickim, dąbrowskim). Dla samorządów gminnych oznacza to podniesienie kosztów utrzymania poszczególnych placówek szkolnych.

Szczególnie trudna sytuacja rysuje się w małych szkołach filialnych, zlokalizowanych głównie w tych obszarach wiejskich gdzie średnia liczba uczniów w klasie wynosi ok. 8-9 (w powiatach gorlickim, limanowskim, bocheńskim, brzeskim, miechowskim, proszowickim, myślenickim, wadowickim).

Znacznemu zmniejszeniu w ostatnich latach uległa liczba przedszkoli, szczególnie na obszarach wiejskich. W województwie małopolskim funkcjonuje aktualnie 831 przedszkoli, z tego w miastach 392 (w Krakowie 158, Nowym Sączu 18, Tarnowie 36), a na obszarach wiejskich 439. Placówki te opiekują się łącznie 59 668 dziećmi, co nie zaspokaja społecznych potrzeb. Częściowo pomagają wyrównać ten niedostatek oddziały przedszkolne działające przy szkołach podstawowych. Zwiększa się liczba placówek niepublicznych (ok. 10% ogółu przedszkoli w województwie).

Utworzona w 1999 r. sieć gimnazjów w znacznej mierze nie spełnia kryteriów racjonalności ekonomicznej. Aż 97 gimnazjów na 448 działających w regionie ma poniżej 45 uczniów, w tym 25 poniżej 20 uczniów. Dotyczy to przede wszystkim gimnazjów w powiatach: tatrzańskim, proszowickim, suskim, limanowskim i nowotarskim.

Szkolnictwo ponadgimnazjalne podlegało przez ostatnie lata naturalnym procesom dostosowawczym. Liczba uczniów w zasadniczych szkołach zawodowych zmniejszyła się w ciągu ostatnich dziesięciu lat o 37% przy równoczesnym zwiększeniu się o 26% liczby średnich szkół zawodowych. W roku szkolnym 1999/2000 w 784 szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 187 055 młodzieży, z tego 139 153 w szkołach maturalnych.

Publiczny system kształcenia na poziomie podstawowym i średnim uzupełniają od kilku lat szkoły niepubliczne (łącznie 280 w tym 128 szkół policealnych). Korzystając z przysługującej im autonomii w zakresie organizacji pracy i autorskich rozwiązań programowych, kładą nacisk na nauczanie języków obcych, kształcenie informatyczne oraz różnorodne zajęcia sportowo-rekreacyjne. Problemem ograniczającym rozwój szkół niepublicznych jest brak stabilnej bazy lokalowej.

Głębokim przeobrażeniem ulega kształcenie i wspomaganie rozwoju osób niepełnosprawnych. Ośrodki edukacyjne dla niepełnosprawnych w województwie są nierównomiernie rozmieszczone, najwięcej jest ich w Krakowie – 22, na 55 w całym województwie. Wzrasta liczba oddziałów integracyjnych w placówkach publicznych.

Nierównomierne rozmieszczenie bazy materialno-opiekuńczej dotyczy także pozaszkolnej opieki wychowawczej nad nieletnimi. W ciągu ostatnich lat dokonała się jednak pozytywna zmiana stylu działania istniejących placówek opiekuńczo-wychowawczych. Dokonuje się systematycznie przemiana obecnego, głównie terapeutycznego systemu opieki nad młodzieżą na system oddziaływań profilaktycznych i prewencyjnych.

Obecnie działają w regionie 32 szkoły wyższe, z tego 17 publicznych i 15 niepublicznych. Wraz z filiami i punktami konsultacyjnymi funkcjonuje 38 różnej wielkości placówek dydaktycznych, z których 12 mieści się poza centrum krakowskim. W ciągu ostatnich lat radykalnemu zwiększeniu uległa liczba studentów w regionie. Szerokie otwarcie dostępu do kształcenia wyższego dokonało się głównie za sprawą wprowadzenia zasady odpłatności za studia.

W trakcie zmian instytucjonalnych i programowych jest w chwili obecnej system kształcenia ustawicznego dorosłych w tym doskonalenia zawodowego kadr edukacyjnych. Obok podmiotów publicznych realizujących zadania z zakresu kształcenia ustawicznego pojawiło się w ostatnich latach wiele placówek niepublicznych.

Przed poważnymi wyzwaniami wynikającymi ze zmian zachodzących w systemie edukacji stoją nauczyciele zatrudnieni w szkołach województwa małopolskiego. Spadek liczby nauczycieli w bieżącym roku szkolnym o ok. 5 231 osób (zatrudnienie w roku bieżącym 47 484) dotknął przede wszystkim nauczycieli szkół podstawowych i jest głównie rezultatem niżu demograficznego. Zmiany te dotrą jednak w niedługim czasie do szkół ponadgimnazjalnych. Obok perspektywy braku miejsc pracy zaistnieje wówczas zjawisko przenoszenia się z jednej szkół do innych oraz zmiany warunków pracy.

ROZWIĄZANIA

A. 1.1. Tworzenie lokalnych centrów edukacyjnych (z bibliotekami)

Oczekiwane rezultaty

Powstanie lokalnych centrów edukacyjnych w miejscach, w których znajdowały się lub znajdują zagrożone likwidacją placówki o charakterze kulturotwórczym na terenie danej miejscowości.

Spełnienie oczekiwania społeczności lokalnej, dla której dotychczas funkcjonująca mała szkoła wiejska jest pierwszorzędnym elementem infrastruktury społecznej.

Rozbudowanie funkcji dotychczasowej szkoły o zadania pozaszkolne, co stworzy szansę pozyskania dodatkowych środków finansowych pozwalających utrzymać zagrożoną likwidacją placówkę.

Opis działań

Ten kierunek działania przewiduje uruchamianie, w oparciu o szkoły wiejskie zagrożone likwidacją (z powodu małej liczby dzieci), tzw. mikrocentrów cywilizacyjnych wsi obejmujących m. in.: ośrodki zajęć pozalekcyjnych, w tym sportowych, placówkę poradnictwa rodzinnego, ogniwo opieki nad niepełnosprawnymi i niedostosowanymi społecznie, lokalne centrum informacji i doradztwa zawodowego oraz kształcenia ustawicznego, bibliotekę dla wszystkich mieszkańców.

Program tworzenia wiejskich centrów edukacyjnych w pierwszej kolejności powinien objąć szkoły na terenach górskich.

Sposób realizacji

- Przekazywanie prowadzenia szkół zagrożonych likwidacją małżeństwom nauczycielskim lub zespołom nauczycielskim dysponującym projektem zagospodarowania takiej placówki (Program MEN).
- Partnerstwo publiczno-prywatne w pozyskiwaniu środków finansowych na funkcjonowanie placówki.

A. 1.2. Poprawa warunków i podniesienie jakości szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i średniego

Oczekiwane rezultaty

Wypełnienie przez szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne wymogów stawianych przez reformę edukacji oraz politykę rozwoju województwa.

Dokonanie racjonalizacji sieci szkół gimnazjalnych, szczególnie tam gdzie najbardziej odbiega ona od standardów reformy.

Opis działań

Zgodnie z założeniami reformy systemu edukacji zadaniem kształcenia gimnazjalnego będzie m.in. wyrównywanie ewentualnych różnic w poziomie kształcenia podstawowego. W związku z powyższym tworzone gimnazja powinny dysponować odpowiednią bazą dydaktyczną oraz wykwalifikowaną kadrą pedagogiczną. Spełnienie tego warunku pozwoli absolwentom gimnazjów wybrać bez większych problemów dalszą ścieżkę edukacyjną.

Powyższe względy oraz obowiązujący system finansowania edukacji wymusza tworzenie w gminach dużych nowoczesnych szkół gimnazjalnych w oparciu o dotychczas najnowocześniejszą szkołę podstawową. W wielu przypadkach przyjęcie takiego rozwiązania okazało się w chwili obecnej niemożliwe do zrealizowania, zarówno z powodu oporu społecznego jak i warunków lokalowych.

Racjonalizacja sieci umożliwi w większym stopniu dostęp gmin prowadzących gimnazja do środków finansowych np. z MEN oraz Banku Światowego.

Zwiększy się także możliwość korzystania gimnazjów z szeregu pomocowych programów komputeryzacji uruchamianych przez instytucje publiczne i prywatne.

W przypadku szkolnictwa ponadgimnazjalnego (średniego) najważniejszym zadaniem jest utworzenie liceów profilowanych i szkół zawodowych, których rozmieszczenie będzie odpowiadać aspiracjom młodzieży i potrzebom rynku pracy.

Sposób realizacji

- Lobbing społeczny na rzecz racjonalizacji sieci gimnazjalnej.
- Koordynowanie na poziomie wojewódzkich władz samorządowych i kuratorium oświaty pomocy finansowej pochodzącej z różnych źródeł, a przeznaczonej dla gmin na rozwój szkolnictwa gimnazjalnego.
- Unowocześnienie bazy dydaktycznej gimnazjów, w tym ich pełna informatyzacja.
- Uruchamianie grantów edukacyjnych w zakresie kształcenia ustawicznego nauczycieli, ze szczególnym uwzględnieniem nauczycieli języka angielskiego i informatyki.
- Regionalna koordynacja reformy szkolnictwa ponadgimnazjalnego.
- Współdziałanie z krakowskim ośrodkiem naukowym w sprawie określenia struktury profilowej szkolnictwa ponadgimnazjalnego.
- Wspieranie intensyfikacji nauki języka angielskiego i informatyki.

A. 1.3. Rozwój szkolnictwa wyższego poza Krakowem w oparciu o środowisko naukowe Krakowa

Oczekiwane rezultaty

Ukształtowanie poza Krakowem sieci szkół wyższych, co powinno przyczynić się do wyrównania szans edukacyjnych młodzieży mieszkającej w znacznym oddaleniu od krakowskiego ośrodka akademickiego.

Powstająca szkoła wyższa sprzyja integracji aktywności lokalnej miejscowych instytucji samorządowych i gospodarczych, dzięki czemu młodzież kształcąca się w szkole blisko miejsca zamieszkania częściej podejmie decyzje o pozostaniu w swoim subregionie i związaniu z nim swojej drogi zawodowej.

Opis działań

Proponowany model rozwoju wyższego szkolnictwa zawodowego w Małopolsce przewiduje rozbudowę istniejących ośrodków akademickich znajdujących się poza Krakowem oraz utworzenie nowych, głównie w południowej i zachodniej części województwa. Obok istniejących państwowych wyższych szkół zawodowych w Tarnowie i Nowym Sączu powinny powstać uczelnie w Nowym Targu i Oświęcimiu. Przewiduje się tworzenie nowych uczelni wyższych w oparciu o środowisko naukowe Krakowa i merytoryczną opiekę renomowanych uczelni.

Istotne jest dążenie do wzmocnienia tak ukształtowanej sieci wyższych szkół zawodowych

poprzez stopniowe tworzenie rodzimej kadry naukowej tych szkół, trwale związanej z nowym miejscem pracy. Równie ważne jest zapewnienie stworzonym uczelniom odpowiedniej bazy dydaktycznej, głównie przez samorząd lokalny.

Sposób realizacji

- Uruchomienie Podhalańskiej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu.
- Utworzenie Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Oświęcimiu, Międzynarodowego Centrum Edukacyjnego i Międzynarodowego Centrum Kongresowo-Seminaryjnego jako elementów realizowanego przez Rząd RP Strategicznego Oświęcimskiego Programu Rządowego.
- Wspieranie rozwoju istniejących państwowych wyższych szkół zawodowych w Tarnowie i Nowym Sączu. Podstawowe formy wsparcia sprowadzają się do udzielania grantów finansowych na realizację studiów wieczorowych dla nauczycieli, dofinansowywania inwestycji oraz udostępniania bazy dydaktycznej będącej w dyspozycji samorządów.

A. 1.4. Zwiększenie potencjału krakowskiego ośrodka naukowego

Oczekiwane rezultaty

Znaczący wzrost roli krakowskiego ośrodka naukowego w rozwiązywaniu problemów społeczno-gospodarczych regionu i kraju.

Wzrost międzynarodowego znaczenia Krakowa jako ośrodka naukowego.

Opis działań

Siłę krakowskiego ośrodka naukowego stanowią przede wszystkim uczelnie, które zapewniają wysoki poziom studiów, dzięki wielostronnej pracy badawczej oraz systematycznemu kształceniu kadr naukowych. Uczelnie tworzą zaplecze dla placówek Polskiej Akademii Nauk oraz specjalistycznych instytutów badawczych i jednostek wdrożeniowych. Głównie dzięki ich kadrze profesorskiej rozwija się działalność Polskiej Akademii Umiejętności. Krakowski ośrodek naukowy to – obok warszawskiego – najsilniejsze centrum akademickie kraju, a zarazem wielki, rozwojowy atut Małopolski.

Utrzymanie tej wysokiej pozycji wymaga intensywnych wysiłków na rzecz wysokiej jakości i konkurencyjności oferty edukacyjnej i naukowej. Warunkowane jest to między innymi poprawą i rozwojem bazy materialnej oraz infrastruktury technicznej krakowskich uczelni i placówek badawczych. Jednym z problemów jest pełna komputeryzacja obiegu informacji naukowej, w tym bibliotek.

Rozwój wyższego szkolnictwa publicznego i prywatnego powinien tworzyć układ wzajemnie się wzmacniający, tak aby zapewnić dostęp do wyższego wykształcenia całej zainteresowanej młodzieży. Wyższe szkoły prywatne i publiczne powinny zasadniczo oferować studia na poziomie licencjackim, natomiast szkoły uniwersyteckie na poziomie magisterskim oraz zaawansowane formy kształcenia: studia podyplomowe, studia doktoranckie, studia międzynarodowe. Taki – dobrze zorganizowany – podział pracy najlepiej sprzyjać będzie pomnażaniu kapitału ludzkiego w regionie, rozwojowi ośrodków subregionalnych oraz utrzymaniu wysokiej rangi krakowskiego ośrodka naukowego jako centrum regionalnego, krajowego i międzynarodowego.

Sposób realizacji

- Uruchamianie przy wsparciu finansowym (granty) władz publicznych zaawansowanych form kształcenia akademickiego: studiów podyplomowych, studiów międzynarodowych, w tym anglojęzycznych, a także studiów doktoranckich.
- Budowa III Kampusu Uniwersyteckiego w Pychowicach wraz z parkiem technologicznym oraz kompleksami budynków Polskiej Akademii Nauk i Papieskiej Akademii Teologicznej.
- Wsparcie pełnej informatyzacji bibliotek naukowych oraz rozwijanie zdolności operacyjnej Akademickiego Centrum Komputerowego CYFRONET.

A. 1.5. Tworzenie ośrodków podnoszenia i zmiany kwalifikacji dorosłych

Oczekiwane rezultaty

*Radykalne zwiększenie zakresu kształcenia dorosłych.
Zwiększenie mobilności zawodowej mieszkańców Małopolski.*

Opis działań

Przewiduje się podjęcie szeregu działań systemowych (organizacyjnych i finansowych) mających na celu umożliwienie osobom aktywnym zawodowo zmianę kwalifikacji w celu zwiększenia szansy na znalezienie pracy.

Ośrodki kształcenia ustawicznego dorosłych powinny być tworzone w oparciu o istniejące placówki takie jak Centrum Kształcenia Ustawicznego i Ośrodki Doradztwa Rolniczego, a także w oparciu o wyższe uczelnie, małe – zagrożone likwidacją szkoły wiejskie czy też instytucje prywatne.

W kształceniu ustawicznym dorosłych na większą skalę powinna zostać wykorzystana regionalna telewizja publiczna oraz technologie informatyczne.

Sposób realizacji

- Wykorzystanie szkół wiejskich do celów kształcenia ustawicznego dorosłych.
- Restrukturyzacja i zmiana profilu kształcenia Centrów Kształcenia Ustawicznego i Ośrodków Doradztwa Rolniczego.
- Tworzenie ośrodków kształcenia ustawicznego przy wyższych uczelniach zawodowych.
- Utworzenie systemu grantów edukacyjnych udzielanych przez samorządy placówkom publicznym i niepublicznym realizującym szkolenia i kursy kwalifikacyjne na obszarach szczególnie zagrożonych bezrobociem.
- Uzyskanie przez samorządy środków pomocowych na opracowanie i wdrożenie regionalnego programu edukacji dla społeczeństwa informacyjnego.
- Utworzenie w oparciu o OTV w Krakowie „Regionalnej Telewizji Edukacyjnej”.

A. 1.6. Regionalny system stypendiów i nagród dla młodzieży

Oczekiwane rezultaty

*Zwiększenie liczby młodzieży wiejskiej podejmującej naukę w szkołach wyższych.
Promocja talentów.*

Opis działań

Przewiduje się utworzenie przez Samorząd Województwa Małopolskiego programu promocji zdolnej młodzieży. Jego głównymi elementami będzie system nagród dla laureatów olimpiad, turniejów i konkursów z województwa małopolskiego oraz system stypendiów dla młodzieży podejmującej naukę w szkołach wyższych, pochodzącej z ośrodków oddalonych od centrów akademickich województwa, a także stypendiów zagranicznych dla najlepszych absolwentów. Stypendia przeznaczone byłyby przede wszystkim dla młodzieży z rodzin ubogich, głównie ze środowisk wiejskich, osiągającej bardzo dobre wyniki w nauce.

Sposób realizacji

- Fundowanie nagród z budżetu Województwa Małopolskiego.
- Utworzenie przez Województwo Małopolskie, zainteresowane powiaty i gminy województwa oraz pozyskane podmioty prywatne – fundacji, której celem byłoby fundowanie stypendiów edukacyjnych w kraju i za granicą.

Cel strategiczny: A.2. Środowisko promujące przedsiębiorczość i aktywność obywatelską

DIAGNOZA

Przedsiębiorczość obywateli może być wspierana lub tłumiona przez otoczenie – rozpowszechniane wzorce postępowania, horyzonty myślenia i motywacje do osiągnięć. O powodzeniu działalności gospodarczej decydują także takie czynniki, jak umiejętność korzystania z wiedzy i doświadczeń innych oraz zaufanie społeczne. Kluczowe znaczenie ma dobre przygotowanie w zakresie zarządzania, finansów i marketingu, zrozumienie mechanizmów rynkowych i zasad współdziałania w grupie.

Zarówno przygotowanie merytoryczne w zakresie przedsiębiorczości, jak i promocja postaw nie są w chwili obecnej obszarem zadawalającej aktywności podmiotów publicznych, obywatelskich czy komercyjnych. Choć brak w Małopolsce obszarów, na których postawy przedsiębiorcze byłyby szczególnie rzadkie, to jednak wyzwaniem jest oddziaływanie w tym względzie na pracowników restrukturyzowanych przemysłów tradycyjnych oraz mieszkańców niektórych terenów wiejskich. Podstawą rozwoju regionu jest także zaszczepianie takich postaw i umiejętności w młodym pokoleniu.

Aktualnie w Polsce ponad 60% udziału w PKB mają małe i średnie firmy. Na koniec 1999 r. było ich zarejestrowanych 2.746.000, z czego w Małopolsce 232.630 (stan na 30.06.1999 r.). Jak bardzo ten sektor się rozwinął może świadczyć bezwzględny przyrost małych i średnich firm w ostatnim dziesięcioleciu, w skali ogólnopolskiej jest to liczba 2.250.000. O znaczeniu tego sektora świadczy również procentowy udział w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych, w Małopolsce jest to 99.8%.

Aktywność obywatelska ma zasadnicze znaczenie dla pielęgnowania tradycji i tożsamości, podniesienia atrakcyjności życia codziennego, indywidualnego rozwoju członków wspólnoty i rozwiązywania problemów społecznych. Jest najlepszym przygotowaniem do aktywności w instytucjach publicznych i zasadniczym uzupełnieniem aktywności gospodarczej.

Aktywność obywatelska na terenie Małopolski rozwija się według trzech wzorów. Najliczniej inicjatywy obywatelskie występują w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu. Aktywne są w nich zarówno stowarzyszenia o długiej tradycji i rozbudowanej strukturze, jak i przedsięwzięcia nowe. Jedne i drugie obejmują swoim działaniem szeroki wachlarz spraw i problemów. Na terenach wiejskich występują przede wszystkim tradycyjne formy organizacji społecznych – straż pożarna, ludowe zespoły sportowe i zespoły folklorystyczne. Najbardziej zróżnicowana sytuacja występuje w małych i średnich miastach. Obok tradycyjnych stowarzyszeń, dobrze dostosowanych do nowej rzeczywistości, są tu takie, które przeżywają kryzys. Nowe przedsięwzięcia, często o dużej dynamice, ograniczają się tylko do części obszarów życia społecznego. Brakuje wymiany doświadczeń z ośrodkami podobnej wielkości, wzajemnej inspiracji i mobilizacji.

ROZWIĄZANIA

20

A.2.1. Promocja postaw i osiągnięć w dziedzinie przedsiębiorczości

Oczekiwane rezultaty

Wzrost liczby firm tworzonych w Małopolsce, szczególnie na terenach wiejskich.

Wysoki prestiż przedsiębiorcy.

Sposób realizacji

- Szkolne programy promujące przedsiębiorczość.
- Promocja w mediach przykładów dobrej praktyki.
- Organizacja rankingów i konkursów (np. Najwyższa Jakość Małopolska, Małopolska Nagroda Jakości, Najbardziej Innowacyjna Firma, Małopolski Produkt Przyszłości, Największy Eksporter wśród MSP, stworzenie rankingu firm innowacyjnych).
- Promowanie przedsiębiorstw, które wdrożyły systemy jakości, nowe produkty lub usługi, weszły na nowe rynki.
- Organizacja konferencji, seminariów, targów dla szerokiej publiczności z udziałem przedsiębiorców.
- Honorowanie przedsiębiorców przez władze regionalne poprzez zapraszanie ich do konsultacji i współpracy jako ważnych partnerów społecznych.

A.2.2. Rozwój edukacji w zakresie przedsiębiorczości

Oczekiwane rezultaty

Dobrze przygotowani do działania w gospodarce wolnorynkowej absolwenci szkół.

Wzrost konkurencyjności firm – przedsiębiorstwa sprawniejsze, lepiej zarządzane, gotowe do sprostania konkurencji krajowej, europejskiej i globalnej.

Opis działań

Dotyczy zarówno nauczania z zakresu przedsiębiorczości w szkołach ponadpodstawowych, jak również stworzenia systemu pozaszkolnego kształcenia zawodowego oraz ułatwienia przedsiębiorcom dostępu do informacji, doradztwa i szkoleń.

Sposób realizacji

- Wprowadzenie zagadnień związanych z gospodarką rynkową do programów nauczania w szkołach ponadpodstawowych, zwłaszcza rolniczych.
- Edukacja młodzieży ostatnich klas szkół ponadpodstawowych w zakresie zakładania i prowadzenia małych firm.
- Propagowanie kształcenia ustawicznego.
- Wzmacnianie i wykorzystywanie instytucji otoczenia biznesu.

A.2.3. Rozwój edukacji obywatelskiej

Oczekiwane rezultaty

Młodzież kończąca edukację w szkole średniej posiada wiedzę i umiejętności pomocne w aktywności publicznej.

Sposób realizacji:

- Wsparcie tworzenia autorskich programów szkolnych w zakresie edukacji obywatelskiej.
- Włączenie organizacji pozarządowych jako partnerów szkół w edukacji obywatelskiej.
- Organizacja regionalnych konkursów wiedzy obywatelskiej.

A.2.4. Rozszerzenie współpracy organizacji pozarządowych z partnerami publicznymi i gospodarczymi

Oczekiwane rezultaty

Zdecydowana większość inicjatyw obywatelskich jest wspierana w swoich działaniach przez samorządy terytorialne i podmioty komercyjne.

Sposób realizacji:

- Stworzenie systemu nagród i wyróżnień dla przedsiębiorstw wspierających organizacje pozarządowe.
- Upowszechnienie standardów rozdziału wsparcia dla organizacji pozarządowych przez samorządy lokalne.
- Stworzenie banku informacji o organizacjach pozarządowych.
- Upowszechnianie zlecania zadań publicznych samorządu organizacjom pozarządowym.

DIAGNOZA

Zachodzące w latach 90-tych dynamiczne procesy transformacji społeczno-politycznej oraz gospodarczej, a także zjawisko otwarcia na płynące z zewnątrz nowe prądy kulturowe spowodowały istotną destabilizację tradycyjnych postaw jednostek, grup i instytucji. Na tle tej destabilizacji umocniły się stare i rozwinęły nowe zjawiska patologii społecznej, w wymiarze indywidualnym i instytucjonalnym.

Do najpoważniejszych zjawisk patologii społecznej zaliczyć trzeba przestępczość (w tym jego nową formę określaną jako przestępczość zorganizowaną), alkoholizm, narkomanię, patologię rodziny (rozwoły, sieroctwo społeczne, przemoc w rodzinie), prostytucję, rozwój sekt, a w sferze funkcjonowania instytucji – korupcję i nepotyzm. Zjawiska patologii społecznej w wymiarze jednostkowym szczególnie dotyczą mieszkańców aglomeracji krakowskiej oraz miast i osiedli, które powstały w procesie powojennej przyspieszonej industrializacji i urbanizacji. Kłopoty mieszkaniowe, bezrobocie i alkoholizm to najczęstsze przyczyny rozkładu rodziny, z którego wyrasta większość zjawisk patologii społecznej. Szczególnie groźnym zjawiskiem, które nie ominęło Małopolski jest obniżanie się granicy wieku, w którym następuje pierwszy kontakt z alkoholem, papierosami i narkotykami.

Pomimo wielu korzystnych zmian legislacyjnych jakie miały miejsce w ostatnich latach warunki życia osób niepełnosprawnych (które stanowią ok. 20% ogółu mieszkańców województwa małopolskiego) są trudne, a jakość życia stosunkowo niska. Obecny stan placówek specjalnych i integracyjnych w Małopolsce zaspokaja w sposób ciągły potrzeby osób niepełnosprawnych głównie w dużych miastach (Kraków, Nowy Sącz, Tarnów). O wiele trudniejsza jest sytuacja dzieci niepełnosprawnych w małych miastach i na obszarach wiejskich. Osoby niepełnosprawne mają utrudniony dostęp do edukacji – od edukacji przedszkolnej aż po wyższe uczelnie. Niski poziom wykształcenia niepełnosprawnych generuje problemy związane z bezrobociem, co w ostatecznym rozrachunku prowadzi do znacznego zubożenia rodzin z osobą niepełnosprawną i do konieczności korzystania ze wsparcia ze strony ośrodków pomocy społecznej. Struktura wiekowa niepełnosprawnych mieszkańców regionu wskazuje na najwyższy odsetek osób w wieku produkcyjnym (ok. 46,6% ogółu niepełnosprawnych w województwie). Liczba bezrobotnych niepełnosprawnych rośnie przy jednoczesnym spadku ilości ofert pracy. Sytuację niepełnosprawnych pogarsza brak spójnego programu opieki, obejmującego swym zakresem całe życie osoby niepełnosprawnej i możliwie wszystkie jego aspekty.

W województwie małopolskim, na koniec czerwca 2000 roku zarejestrowanych było ponad 165 tys. bezrobotnych. Lokalne rynki pracy na terenie województwa mają podobne do siebie problemy i charakterystyki. Do wspólnych problemów zaliczyć należy przede wszystkim bezrobocie wśród kobiet i młodzieży, które to zjawisko dotyczy całego województwa. Kobiety obejmują ponad 57% zarejestrowanych w skali województwa, przy czym w niektórych powiatach odsetek ten jest dużo wyższy (w powiecie oświęcimskim – 62%, bocheńskim, brzeskim, olkuskim i wadowickim – po 61%). Mimo, iż kobiety i mężczyźni rejestrują się w podobnych proporcjach, a także kobiety legitymują się generalnie wyższym poziomem wykształcenia, to one jednak zdecydowanie przeważają wśród bezrobotnych długookresowych (68% bezrobotnych zarejestrowanych ponad 12 miesięcy to kobiety, jednocześnie połowa wszystkich zarejestrowanych kobiet przebywa na bezrobociu ponad 12 miesięcy). Najgorzej przedstawia się sytuacja na terenach wiejskich, gdzie kobiety są słabo wykształcone, a szanse na znalezienie przez nie pracy są znikome.

Ludzie młodzi, w tym bezrobotni absolwenci, stanowią w Małopolsce, podobnie zresztą jak w większości województw, kolejną ważną grupę ryzyka zatrudnieniowego. Udział osób w wieku do 34 lat w populacji bezrobotnych na koniec czerwca 2000 r. wyniósł 64%. Problem bezrobocia młodych może się pogłębiać, gdyż należy pamiętać, iż w najbliższych latach na rynek pracy zaczną napływać roczniki z wyżu demograficznego. Szacunki określają zwiększenie siły roboczej na rynku pracy naszego województwa w latach 2000-2006 na 150 tys. osób. Bezrobocie wśród młodzieży ma zdecydowany wpływ na kreowanie negatywnych postaw życiowych i społecznych tej grupy, jak brak uświadomionej wartości pracy czy zachowania patologiczne.

W znacznym stopniu na poziomie i problemach bezrobocia nowego województwa odbija się niekorzystna struktura agrarna Małopolski. Stanowi ona poważne, na dzisiaj jeszcze potencjalne, zagrożenie dla regionalnego rynku pracy. Bezrobotni zamieszkali na wsi obejmują prawie 60% zarejestrowanych. W ciągu minionych 10 lat rolnictwo stanowiło w województwie małopolskim zaplecze wchłaniające nadwyżki siły roboczej. W efekcie utraty zatrudnienia przez tzw. chłoporobotników, a także wysokich kosztów produkcji rolnej i niejednokrotnie braku jej opłacalności, zauważalny jest proces ubożenia mieszkańców wsi. Jednocześnie społeczność wiejska nie jest przygotowana do zmian na rynku pracy, co wynika z jej tradycji kulturowej.

Obszarem względnej stabilizacji bezrobocia w województwie były dotychczas większe miasta. Obecnie jednak w wyniku procesów restrukturyzacyjnych i one stały się źródłem znacznej ilości bezrobotnych. Zwolnienia grupowe, które nasiliły się w 1999 i 2000 r., spowodowały wzrost udziału tej grupy w zarejestrowanych w województwie. Odchodzenie od przestarzałych i pracochłonnych przemysłów tradycyjnych, eliminowanie nieproduktywnych miejsc pracy, mimo iż generalnie jest zjawiskiem pozytywnym, może stanowić źródło zagrożenia dla rynku pracy.

Niepokoić powinien również udział osób długotrwale bezrobotnych oraz ponownie rejestrujących się w urzędach pracy. Obecnie stanowią oni w Małopolsce odpowiednio 68% i 46% ogółu bezrobotnych. Oznacza to, że wiele osób nie może utrzymać w dłuższym okresie miejsca pracy, a dla niektórych bezrobocie stało się sposobem na życie. Obraz ten dopełnia bardzo duży odsetek osób nie posiadających prawa do zasiłku – prawie 80%, co oznacza, że duża grupa osób (poza absolwentami) nie przepracowuje nawet 1 roku wymaganego do uzyskania prawa do zasiłku.

Wskaźnik zagrożenia przestępczością na 100 tysięcy mieszkańców w województwie małopolskim był w pierwszym półroczu 2000 r. stosunkowo niski i wynosił 842 przestępstwa, co pod względem zagrożenia plasowało nasze województwo na 14 miejscu w Polsce – przy średniej krajowej 1 033. Dla porównania wskaźnik ten jest wyższy w Wielkiej Brytanii około 4-krotnie, w Niemczech i Francji około 3-krotnie, a w USA około 2,5-krotnie. Wśród przestępstw kryminalnych które mają największy wpływ na stan i poczucie bezpieczeństwa na szczególną uwagę zasługuje przestępczość narkotykowa. Zjawiska z tym związane tj. przemyt, produkcja, handel, łatwość dostępu, obecność narkomanów w miejscach publicznych, niezwykle bulwersują opinię publiczną i stwarzają autentycznie duże zagrożenie. W tej kategorii niski poziom stwierdzonych przestępstw – przy bardzo wysokiej wykrywalności sięgającej 97% – nie jest wcale pocieszający. Świadczy jedynie o nikłym poziomie ujawniania tego rodzaju czynów. Podobnie jest z resztą z przestępczością gospodarczą.

Następnym niezwykle istotnym elementem mającym wpływ na stan bezpieczeństwa jest sytuacja w ruchu drogowym. Od kilku lat znacznie wzrasta zagrożenie w tej dziedzinie, rośnie ilość wypadków i kolizji. W okresie pierwszych 8 miesięcy 2000 r. w 3 688 wypadkach drogowych na terenie województwa zginęło aż 248 osób (dla porównania: w wyniku zabójstw 27). Rannych zostało 5151 osób. W tym okresie zanotowano 15 609 kolizji. Główne przyczyny wypadków to nadmierna prędkość i nieprzestrzeganie zasad ruchu drogowego oraz nietrzeźwość użytkowników dróg, jednak najistotniejszym powodem zagrożeń jest lawinowy wzrost ilości pojazdów przy praktycznie nie zmieniającej się infrastrukturze dróg.

Zagrożeniem dla bezpieczeństwa ludności w województwie małopolskim bywają klęski żywiołowe.

ROZWIĄZANIA

A.3.1. Poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego

Oczekiwane rezultaty

Integracja i stała łączność telekomunikacyjna, radiokomunikacyjna i informatyczna wszystkich jednostek porządku i bezpieczeństwa publicznego.

Zmniejszenie przestępczości oraz ilości wypadków i kolizji na terenie województwa małopolskiego.

Opis działań

Integracja wszystkich jednostek Policji garnizonu małopolskiego wymaga modernizacji i rozbudowy systemów łączności i informatyki.

W siedzibie głównej Komendy Miejskiej Policji w Krakowie planowane jest utworzenie teleinformatycznego stanowiska wspomagania dowodzenia policji, z wykorzystaniem najnowszych rozwiązań telekomunikacyjno-informatycznych. Umożliwi ono bezzwłoczną reakcję na zaistniałe w terenie zdarzenia, pełną kontrolę działań poszczególnych funkcjonariuszy – w konsekwencji przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa nadzorowanego obszaru. Usprawni też przyjmowanie zgłoszeń od obywateli oraz podejmowanie szybkich decyzji przez służby dyżurne. Dodatkową zaletą będzie możliwość koordynowania działania innych służb – pogotowia, straży pożarnej, służb technicznych i Straży Miejskiej, GOPR, TOPR i WOPR.

Wszystkie te działania nie przyniosą oczekiwanych skutków jeśli nie poprawi się skuteczność pracy organów prokuratury i sądownictwa oraz nie zwiększy się nieuchronność kary.

Sposób realizacji

- Udział samorządu województwa w tworzeniu zintegrowanego systemu łączności telekomunikacyjnej i informatycznej.
- Współpraca z administracją rządową oraz samorządami gmin i powiatów w zakresie zapewnienia najlepszych warunków działania jednostek bezpieczeństwa publicznego (w tym OSP).

- Współpraca z administracją rządową oraz samorządami gmin i powiatów, a także z OSP w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom porządku publicznego, a także poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego.
- Udział województwa w systemie zabezpieczenia życia, zdrowia i mienia mieszkańców oraz środowiska na wypadek klęsk żywiołowych i katastrof.

A.3.2. Łagodzenie społecznych skutków bezrobocia

Oczekiwane rezultaty

*Zmniejszenie skali bezrobocia długotrwałego wśród kobiet oraz ludzi młodych.
Ograniczenie wpływu bezrobocia na społeczne funkcjonowanie jednostki, rodziny i społeczności lokalnych.
Zintegrowanie działań podmiotów rynku pracy dla osób bezrobotnych i zagrożonych bezrobociem.*

Sposób realizacji

- Tworzenie programów rynku pracy adresowanych do osób bezrobotnych szczególnego ryzyka zatrudnieniowego.
- Koncentracja działań urzędów pracy na grupie osób bezrobotnych szczególnego ryzyka zatrudnieniowego.
- Wspieranie działań organizacji pozarządowych i środowiskowych inicjatyw obywatelskich w zakresie łagodzenia skutków bezrobocia i pomocy osobom bezrobotnym, tworzenia sieci wsparcia społecznego, w tym: wykorzystanie działalności wolontariatu dla łagodzenia skutków braku pracy oraz popieranie działań służących tworzeniu samopomocowych grup wsparcia osób bezrobotnych.
- Doskonalenie współpracy urzędów pracy z ośrodkami opieki społecznej w celu udzielania skuteczniejszej pomocy osobom bezrobotnym.
- Włączenie w system pracy administracji publicznej interwencji dla zapobieżenia utrwalaniu się bezrobocia długotrwałego.
- Promowanie postaw aktywności i zaradności na rynku pracy, szczególnie wśród ludzi młodych i absolwentów szkół ponadpodstawowych.

A.3.3. Wyrównywanie szans życiowych osób niepełnosprawnych

Oczekiwany rezultat

Normalizacja sytuacji osób niepełnosprawnych we wszystkich dziedzinach życia społecznego i zawodowego.

Sposób realizacji

- Umożliwienie osobom niepełnosprawnym zdobycia atrakcyjnego zawodu na otwartym rynku pracy bądź też zmiany lub podniesienia posiadanych kwalifikacji zawodowych oraz zapewnienie możliwości korzystania z profesjonalnego poradnictwa zawodowego poprzez utworzenie Wojewódzkiego Specjalistycznego Ośrodka Szkoleniowo-Rehabilitacyjnego w Stróżach.
- Promocja przedsiębiorczości wśród osób niepełnosprawnych.
- Opracowanie i publikacja pakietu informacyjnego dla pracodawców na temat rodzajów dysfunkcji oraz elastycznych form organizacji pracy ułatwiających zatrudnianie osób niepełnosprawnych, związanych z tym ulg podatkowych.
- Podejmowanie działań informacyjno-edukacyjnych – kształtowanie właściwych postaw wobec osób niepełnosprawnych (koordynacja działań podejmowanych przez samorządy powiatowe i gminne, dofinansowywanie najlepszych projektów opracowanych przez organizacje pozarządowe).
- Aktywizacja środowiska osób niepełnosprawnych, wykorzystanie potencjału osób dysfunkcyjnych i starszych w działaniach na rzecz społeczności lokalnej.
- Propagowanie modelowych rozwiązań pomocy dla niepełnosprawnych i rodzin z osobą niepełnosprawną.
- Wyrównywanie poziomu usług na terenie całego regionu w oparciu o doświadczenia duńskie (w ramach współpracy Małopolska – Fionia).

- Rozwój placówek specjalnych i integracyjnych w małych miastach i na obszarach wiejskich.
- Usuwanie barier architektonicznych i komunikacyjnych, poprawa sytuacji osób niepełnosprawnych pod względem możliwości rehabilitacji, dostępności do kształcenia, przygotowania zawodowego i zatrudnienia, a także kultury i rekreacji.

A.3.4. Przeciwdziałanie patologiom społecznym

Oczekiwane rezultaty

Ograniczenie procesów rozkładu rodziny.

Obniżenie przestępczości, zwłaszcza nieletnich.

Ograniczenie uzależnień (alkoholizm, narkomania), zwłaszcza wśród młodzieży.

Upowszechnienie standardów służby cywilnej w administracji.

Sposób realizacji

Przeciwdziałanie uzależnieniom polegać będzie przede wszystkim na:

- podejmowaniu działań profilaktyczno-edukacyjnych adresowanych do dzieci i młodzieży oraz grup zagrożonych,
- ograniczaniu dostępności do alkoholu, papierosów i narkotyków,
- podejmowaniu działań profilaktyczno-terapeutycznych wobec osób uzależnionych,
- zwiększaniu dostępności i skuteczności terapii, wprowadzaniu nowoczesnych form terapii poprzez zwiększenie liczby poradni leczenia uzależnień oraz wzmocnienie wiodących ośrodków,
- wspieraniu rodziny, zmniejszaniu dysfunkcji i patologii rodziny,
- utworzeniu w trybie pilnym Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnień i Współuzależnień,
- utworzeniu systemu pomagania ofiarom przemocy w rodzinie,
- wydawaniu publikacji dotyczących polityki prorodzinnej i przeciwdziałania uzależnieniom.

Przeciwdziałaniu patologiom dotyczącym instytucji publicznych służyć będzie:

- pełna jawność życia publicznego,
- szeroki dostęp do informacji,
- czytelne podziały zadań i kompetencji,
- nadzór organów przedstawicielskich,
- społeczny nadzór za pośrednictwem środków masowego przekazu (zwłaszcza lokalnych i regionalnych).

DIAGNOZA

Zdrowa fizycznie oraz silna moralnie i materialnie rodzina stanowi fundament pomyślnego rozwoju wspólnot lokalnych oraz wspólnoty regionalnej.

Obserwowany w ostatnich latach wzrost gospodarczy przyniósł wzrost poziomu życia społeczeństwa i widoczne oznaki poprawy sytuacji finansowej przeciętnej rodziny. Nadal jednak znaczna część rodzin żyje w bardzo trudnych warunkach. Brak pracy, mieszkań, niski poziom wykształcenia, bezradność w poruszaniu się w ramach nowego systemu społecznego, gospodarczego i ubóstwo to główne przyczyny zjawiska wykluczenia społecznego. Przejawia się ono utrudnionym korzystaniem z praw obywatelskich, słabym dostępem do usług publicznych oraz załamaniem się relacji społecznych. Grupy zagrożone zjawiskiem wykluczenia to: osoby niezaradne, stare, niedołążne, niepełnosprawne, chore psychicznie, uzależnione, sieroty; dodatkowo osoby te często są mieszkańcami wsi.

W województwie małopolskim blisko 11% mieszkańców korzysta z różnych form pomocy społecznej. Oznacza to, że co trzecia rodzina dotknięta jest dysfunkcją uprawniającą do udzielenia instytucjonalnego wsparcia socjalnego. Główne przyczyny udzielania pomocy w województwie małopolskim to:

- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (30,68%),
- niepełnosprawność (30,67%),
- bezrobocie (28,25%),
- długotrwała choroba (26,52%),
- wielodzietność (15,62%).

Największe natężenie problemów socjalnych odnotowuje się w powiatach: gorlickim, nowosądeckim, dąbrowskim, tarnowskim ziemskim oraz limanowskim.

Jakość życia każdego człowieka w zasadniczym stopniu zależy od zdrowia. Współcześnie zdrowie definiuje się jako dobrostan fizyczny, psychiczny i socjalny. Zgodnie z koncepcją pola zdrowia, indywidualny obszar zdrowia kształtują, z różnym natężeniem, cztery czynniki takie jak:

- w 55% styl życia (model zachowań obejmujący m.in. odżywianie, aktywność fizyczną, uzależnienia, podatność na stres),
- w 20% stan środowiska naturalnego, w tym środowiska pracy (warunki pracy),
- w 15% system ochrony zdrowia (efektywność organizacji, jakość i dostępność świadczeń, poziom nakładów),
- w 10% osobnicze uwarunkowania biologiczne (genetyczne).

Samoocena stanu zdrowia kobiet i mężczyzn w Małopolsce (ocena subiektywna) wypada niekorzystnie na tle innych województw kraju. Odsetek ocen poniżej dobrej dla mężczyzn jest trzeci w kraju po województwie łódzkim i lubuskim, a dla kobiet piąty w kraju po województwie łódzkim, świętokrzyskim, lubuskim i wielkopolskim.

Wskaźniki obiektywne dla Małopolski wypadają nieco bardziej korzystnie niż średnie wskaźniki dla Polski, z jednym wyjątkiem, którym jest wyższa umieralność kobiet z powodu chorób układu krążenia. Już jednak analiza w układzie subregionalnym przynosi większe zróżnicowanie. I tak np. w subregionie krakowskim występują ponadprzeciętne wskaźniki umieralności na nowotwory złośliwe ogółem, nowotwory jelita grubego oraz nowotwory złośliwe sutka i płuc u kobiet. Z kolei w subregionie sądeckim występują ponadprzeciętne wskaźniki umieralności na choroby układu krążenia i przewlekłe zaporowe choroby płuc, umieralności z powodu wypadków drogowych (u mężczyzn) oraz samobójstw (u mężczyzn i kobiet). W subregionie tarnowskim występują ponadprzeciętne wskaźniki umieralności mężczyzn na choroby układu krążenia. W subregionie północno-zachodnim występują ponadprzeciętne wskaźniki umieralności na nowotwory złośliwe ogółem, nowotwory jelita grubego, nowotwory złośliwe sutka, nowotwory złośliwe płuc u mężczyzn, ostry zawał serca, choroby naczyń mózgowych oraz marskość wątroby. Reasumując, do obszarów o szczególnie niekorzystnym poziomie zdrowotności mieszkańców należą powiaty chrzanowski, olkuski, oświęcimski, krakowski oraz nowosądecki.

Dominujący w regionie model odżywiania sprzyjał i w znacznym stopniu sprzyja nadal rozwojowi nadwagi i otyłości, a co za tym idzie rozwojowi takich schorzeń jak: choroby układu krążenia, niektóre choroby nowotworowe, niektóre choroby układu trawiennego, cukrzyca, osteoporoza, niektóre schorzenia metaboliczne itd. W populacji wielkomięskiej obserwuje się nadwagę u 2/3 dorosłych kobiet i mężczyzn; 25% dorosłej ludności jest otyła.

Poziom aktywności fizycznej mieszkańców województwa małopolskiego nie odbiega od przeciętnych wskaźników krajowych a zatem jest niski. Zaledwie 30% dzieci i młodzieży oraz 10% dorosłych uprawia różne formy ruchu, którego rodzaj i intensywność zaspokajają podstawowe potrzeby fizjologiczne organizmu. Występują także poważne niedobory w zakresie bazy sportowej poszczególnych powiatów Małopolski.

Według standardów europejskich minimalne normy dotyczące podstawowych obiektów sportowych to:

- pływalnia kryta (25,0m x 12,5m) na 50 000 mieszkańców,
- hala sportowa (36,0m x 18,0m) na 50 000 mieszkańców,
- sala gimnastyczna (24,0m x 12,0m) na 18 000 mieszkańców.

Na 22 powiaty w 13 nie ma krytych pływalni a w 6 pełnowymiarowych hal sportowych. Do standardu brakuje w województwie 18 krytych pływalni oraz 9 hal sportowych. Odrębnym problemem jest z jednej strony niedobór obiektów sportowych na najwyższym poziomie, pozwalających przeprowadzać imprezy sportowe rangi Mistrzostw Świata i Mistrzostw Europy, a z drugiej strony brak sal gimnastycznych przy szkołach różnych poziomów edukacji (na 3 372 szkoły tylko w 1 443 są sale gimnastyczne, a nie ma ich w 1 929 szkołach, co stanowi 57%).

Szczególnie groźnym zjawiskiem, które nie ominęło Małopolski jest obniżanie się granicy wieku, w której następuje pierwszy kontakt z alkoholem, papierosami i narkotykiem. Badania wykazują, że wśród młodzieży szkół podstawowych ponad 50% spożywała alkohol, a 22% chłopców i 14% dziewcząt w wieku 15 lat codziennie pali papierosy. Zwiększa się także dramatycznie liczba osób mających kontakt z narkotykami.

ROZWIĄZANIA

A. 4.1. Prorodzinne rozwiązywanie problemów społecznych

Oczekiwane rezultaty

Wzmocnienie rodziny jako wspólnoty podstawowej.

Ograniczenie zjawiska skrajnej biedy i wykluczenia społecznego.

Zmniejszenie odsetka rodzin patologicznych.

Opis działań

Umocnieniu rodziny jako wspólnoty podstawowej służyć będzie spojrzenie przez pryzmat potrzeb i interesów rodziny przy rozwiązywaniu lokalnych i regionalnych problemów socjalnych, oświatowych, zdrowotnych, kulturowych, bezpieczeństwa publicznego oraz:

- poprawa sytuacji finansowej rodzin związana z rozwojem gospodarczym regionu i zmniejszaniem bezrobocia,
- poprawa warunków mieszkaniowych, w tym także poprzez budownictwo komunalne i socjalne.

Istotnym przedsięwzięciem w ramach realizacji regionalnej polityki społecznej będzie koordynacja działań instytucji publicznych (ośrodków pomocy społecznej w gminach, powiatowych centrów pomocy rodzinie, regionalnego ośrodka polityki społecznej) oraz organizacji pozarządowych. Te ostatnie będą uzyskiwać finansowe wsparcie na realizację swych najlepszych programów.

Potrzeba koordynacji usług medycznych i socjalnych stanowi odpowiedź na coraz bardziej pluralistyczny, zdecentralizowany i zróżnicowany system pomocy medycznej oraz społecznej. Funkcja lokalnego koordynatora pomocy okazuje się potrzebna, gdy w ramach danej społeczności lokalnej istnieją liczne wyspecjalizowane placówki oferujące usługi medyczne i socjalne. Oczekuje się od niego nie tylko traktowania pacjentów czy użytkowników w sposób zindywidualizowany i zapewnienia im skutecznej, adekwatnej do potrzeb pomocy ale także monitorowania procesu rozwiązywania problemów i wnoszenia uwag odnośnie udoskonalania systemu.

Sposób realizacji

- Wsparcie opiekuńczo-wychowawczej funkcji rodziny poprzez oddziaływanie szkoły, Kościoła, organizacji pozarządowych, itp.
- Tworzenie sieci świetlic środowiskowych i socjoterapeutycznych.
- Utworzenie Regionalnego Ośrodka Pomocy Rodzinie i Wspierania Rodzicielstwa Zastępczego.
- Rozwinięcie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej jako wojewódzkiego ośrodka informacji o systemie pomocy społecznej oraz centrum myślenia strategicznego o regionalnej polityce społecznej.
- Profesjonalna praca socjalna oraz nowe rozwiązania w zakresie pomocy społecznej.

- Koordynacja usług medycznych i socjalnych.
- Koordynacja działań instytucji pomocy społecznej oraz organizacji pozarządowych. Udzielanie finansowego wsparcia dla tych ostatnich na realizację najlepszych programów.

A. 4.2. Skuteczna edukacja zdrowotna oraz promocja zdrowia

Oczekiwane rezultaty

Poprawa stanu zdrowia mieszkańców Małopolski.

Zwiększenie indywidualnej odpowiedzialności każdego człowieka za zdrowie.

Wykreowanie mody na sport i rekreację ruchową.

Sposób realizacji

- Upowszechnianie wiedzy i promowanie zasad zdrowego stylu życia, w tym zdrowego żywienia.
- Ukierunkowanie edukacji zdrowotnej na poziom przedszkolny i wczesnoszkolny.
- Trwałe umieszczenie edukacji zdrowotnej w planach pracy lekarzy rodzinnych i pielęgniarek środowiskowych.
- Realizacja profilaktycznych programów prozdrowotnych związanych ze środowiskiem pracy i nauki (szczególnie dotyczy chorób układu krążenia, nowotworowych i cukrzycy).
- Monitorowanie sytuacji w środowisku pracy i nauki oraz wskazywanie istniejących i potencjalnych zagrożeń. Zadanie to należy będzie do Małopolskiego Ośrodka Medycyny Pracy, Inspektoratów Sanitarnych, Państwowej Inspekcji Pracy, Inspektoratów Ochrony Środowiska. Przewiduje się współdziałanie tych służb.
- Podejmowanie działań profilaktyczno-edukacyjnych adresowanych do dzieci i młodzieży oraz grup zagrożonych.
- Podejmowanie działań profilaktyczno-terapeutycznych wobec osób uzależnionych, zwiększanie dostępności i skuteczności terapii, wprowadzanie nowoczesnych form terapii.
- Współdziałanie jednostek samorządu terytorialnego, Małopolskiej Regionalnej Kasy Chorych, zakładów opieki zdrowotnej i osób wykonujących zawody medyczne, szkół, organizacji pozarządowych oraz środków masowego przekazu w szczególności w odniesieniu do programów profilaktycznych.
- Podejmowanie działalności edukacyjno-informacyjnej i promującej aktywny tryb życia (moda na sport i rekreację ruchową).
- Zwiększanie puli zajęć sportowych w szkołach wszystkich poziomów edukacji.
- Wspieranie systemu współzawodnictwa sportowego, w tym szczególnie dzieci i młodzieży, a także rekreacji dorosłych.

A. 4.3. Rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna

Oczekiwane rezultaty

Zwiększenie dostępu mieszkańców do bazy sportowej.

Zwiększenie aktywności sportowo-rekreacyjnej mieszkańców regionu.

Sposób realizacji

- Wzmacnianie współdziałania i współodpowiedzialności w zakresie kultury fizycznej samorządów terytorialnych (lokalnych i regionalnego) oraz stowarzyszeń i klubów sportowych.
- Wspieranie rozwoju bazy sportowo-rekreacyjnej w gminach i powiatach jako materialnej podstawy prozdrowotnej aktywności ruchowej, a także działalności wychowawczej adresowanej do dzieci i młodzieży.

Cel strategiczny: **A.5. Sprawny i przyjazny pacjentowi system ochrony zdrowia**

DIAGNOZA

Poprawienie funkcjonowania służby zdrowia, zwiększenie efektywności systemu ochrony zdrowia oraz wzrost jakości i dostępności świadczeń zdrowotnych stanowi jeden z głównych celów reformy ochrony zdrowia zapoczątkowanej w latach 1998/1999.

Po kilkunastu miesiącach 2/3 korzystających ze świadczeń odpowiada jednak, że skutek jest wręcz przeciwny. Poprawę zauważa jedynie ok. 10% pacjentów. Również opinie odnośnie jakości świadczeń zdrowotnych nie są zadowalające. Ponad 1/3 ankietowanych uważa, że jakość świadczeń pogorszyła się. Problemy z dostępnością do świadczeń zgłasza 1/4 badanych pacjentów. Ankietowani skarżą się na biurokrację, złą organizację i limity uniemożliwiające skorzystanie ze świadczeń.

Opinie pacjentów w znacznej części korespondują z dokonywanymi przez ekspertów obiektywnymi ocenami systemu ochrony zdrowia. Poprawa wskaźników ekonomiczno-finansowych, a także coraz bardziej racjonalne i oszczędne gospodarowanie zasobami nie idzie jeszcze w parze z wysoką jakością świadczeń zdrowotnych, kompleksowością i ciągłością opieki zdrowotnej. Zbyt wolno postępuje dezintegracja złożonych struktur w obszarze podstawowej opieki zdrowotnej, struktur trudnych w zarządzaniu i przestawieniu na realizację strategii otwartych na potrzeby pacjenta. W 1999 roku tylko w Krakowie oraz powiatach gorlickim, krakowskim, myślenickim, nowosądeckim i wielickim funkcjonowały praktyki lekarza rodzinnego stanowiąc przy tym niewielki odsetek tradycyjnych przychodni i ośrodków zdrowia (10%). Zbyt wolno przybawają nowe praktyki lekarza rodzinnego.

Brak jest także zadowalających efektów w ograniczeniu liczby łóżek opieki krótkoterminowej i zastępowaniu ich łózkami długoterminowymi; szacunkowe potrzeby województwa w zakresie tych ostatnich oscylują wokół liczby 2600 łóżek, w tym ok. 330 łóżek opieki paliatywnej oraz ok. 660 łóżek w zakładach opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych. Ok. 640 łóżek z puli krótkoterminowych powinno być przeznaczonych na chirurgiczne procedury jednego dnia. Konieczna jest także dekoncentracja łóżek psychiatrycznych, które obecnie skoncentrowane są przede wszystkim w Krakowie.

W 1999 roku podjęto pierwsze kroki zmierzające do przekształcenia dotychczasowego, niewydolnego i nieskutecznego na tle rozwiązań europejskich, systemu pomocy doraźnej w nowoczesny system ratownictwa medycznego. Niezbędne jest kontynuowanie tych działań w zakresie systemu łączności alarmowej i ośrodków powiadamiania ratunkowego, systemu transportu sanitarnego a wreszcie systemu szpitalnych oddziałów ratunkowych. W województwie małopolskim występuje niedobór około 25 ambulansów reanimacyjnych, przy czym występują znaczne różnice terytorialne nakazujące podjęcie stosownych działań w I i II etapie realizacji programu w odniesieniu do powiatów nowosądeckiego, nowotarskiego, gorlickiego i limanowskiego. Pierwsze szpitalne oddziały ratunkowe uruchomione zostaną do końca 2000 roku. Docelowa sieć obejmie ok. 20 takich oddziałów.

Stosowane przez Małopolską Regionalną Kasę Chorych ograniczenia i limity (mające swe źródło głównie w możliwościach finansowych Kasy) zmniejszyły dostępność do takich świadczeń specjalistycznych jak porady i badania kardiologiczne, okulistyczne, psychiatryczne (w tym w zakresie psychogeriatryi oraz przeciwdziałania uzależnieniom) a także do świadczeń rehabilitacyjnych.

Zerwane i jeszcze niewykształcone na nowo powiązania funkcjonalne poszczególnych jednostek systemu sprawiają, iż pacjent często krąży w systemie ponosząc niekiedy tragiczne skutki systemowych niedociągnięć i niespójności.

Niezadowalający jest obecny stan sanitarno-techniczny placówek lecznictwa zamkniętego. Szczególnie dotyczy to, zdaniem Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, szpitala w Dąbrowie Tarnowskiej, Limanowej, Krynicy, im. E. Szczeklika w Tarnowie, Tuchowie, a także w Bochni, im. J. Dietla w Krakowie, im. Św. Ludwika w Krakowie, im. S. Żeromskiego w Krakowie oraz im. J. Brodzińskiego w Nowym Targu. Konieczna jest wymiana przestarzałych sterylizatorów termicznych na urządzenia odpowiadające normom UE (szczególnie dotyczy Szpitala Uniwersyteckiego CM UJ), eliminacja lokalnych spalarni odpadów medycznych, ze szczególnym uwzględnieniem powiatów: nowosądeckiego, nowotarskiego, tatrzańskiego i gorlickiego, a także poprawa warunków sanitarno-higienicznych w pralniach, kuchniach i systemach transportu żywności.

Zdolność regionalnego systemu do pożądanej reakcji na zagrożenia płynące ze strony schorzeń cywilizacyjnych takich jak choroby układu krążenia i choroby nowotworowe jest zróżnicowana. W coraz większym stopniu system jest gotowy do powszechnej wczesnej interwencji kardiologicznej i kardiochirurgicznej. Rozbudowa i modernizacja Krakowskiego Szpitala Specjalistycznego im. Jana Pawła II stanowi w tym zakresie milowy krok. Trudna sytuacja występuje natomiast w zakresie możliwości oraz efektów wczesnej diagnostyki i leczenia nowotworów złośliwych. Niski odsetek wczesnej wykrywalności nowotworów i nieodpowiednia baza lecznicza sprawiają, że wyleczalność jest niższa niż w innych krajach europejskich, a umieralność dotyczy osób młodszych.

ROZWIĄZANIA

A. 5.1. Rozwój regionalnego systemu ratownictwa medycznego

Oczekiwane rezultaty

Zwiększenie skuteczności systemu ratownictwa medycznego poprzez skrócenie czasu dotarcia do szpitala oraz czasu wdrożenia leczenia specjalistycznego.

Zmniejszenie o połowę odsetka zgonów przedszpitalnych oraz umieralności okołourazowej bądź spowodowanej innymi nagłymi przyczynami.

Sposób realizacji:

- Organizacja sprawnego systemu łączności ratunkowej umożliwiającego zintegrowanie działań służb ratownictwa medycznego, straży pożarnej i policji oraz ich wczesną interwencję z uwzględnieniem pierwszej pomocy przedlekarskiej.
- Organizacja systemu ratownictwa z powietrza oraz organizacja systemu transportu sanitarnego zintegrowanego w układzie powiatowym z działami pomocy doraźnej oraz siecią szpitalnych oddziałów ratunkowych.
- Rozwój subregionalnych i regionalnych centrów urazów wielonarządowych.

A. 5.2. Rozwój różnorodnych form wczesnej diagnostyki i terapii

Oczekiwane rezultaty

Zwiększenie dostępności do wysokospecjalistycznej diagnostyki i terapii schorzeń układu krążenia.

Obniżenie umieralności chorych z chorobami układu krążenia.

Zmniejszenie odsetka trwałego inwalidztwa wśród chorych z chorobami układu krążenia i płuc.

Poprawa wyleczalności nowotworów złośliwych.

Sposób realizacji:

- Rozwój subregionalnej sieci specjalistycznego poradnictwa ambulatoryjnego oraz ośrodków wysokospecjalistycznej diagnostyki chorób serca, naczyń oraz płuc.
- Rozwój subregionalnej sieci oddziałów kardiologicznych.
- Organizacja Regionalnego Ośrodka Wczesnej Interwencji Kardiologicznej, Kardiochirurgicznej i Torakochirurgicznej w oparciu o Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II.
- Realizacja programu badań przesiewowych w kierunku przede wszystkim raka sutka i raka szyjki macicy oraz raka płuca i jelita grubego.
- Rozwój specjalistycznych ośrodków onkologicznego leczenia chirurgicznego, ze szczególnym uwzględnieniem ośrodków zintegrowanego wysokospecjalistycznego leczenia (chirurgia – radioterapia – chemioterapia).
- Poprawa wyposażenia regionu w aparaturę radioterapeutyczną do poziomu optymalnego tj. 10 do 12 urządzeń skoncentrowanego głównie w trzech ośrodkach: Kraków, Tarnów oraz Chrzanów.
- Objęcie stałą kontrolą medyczną ludności narażonej w sposób szczególny na oddziaływanie pyłów azbestowych.

A. 5.3. Wdrożenie systemu funkcjonalnych powiązań jednostek organizacyjnych ochrony zdrowia

Oczekiwane rezultaty

Poprawa dostępności, ciągłości i kompleksowości świadczeń zdrowotnych.

Wzrost efektywności zasobów regionalnego systemu ochrony zdrowia.

Dostosowanie struktur szpitalnych do potrzeb zdrowotnych.

Redukcja globalnych kosztów opieki stacjonarnej.

Opis działań

Przewiduje się opracowanie i realizację planów powiązań funkcjonalnych w regionalnym systemie ochrony zdrowia zapewniających właściwą jakość, dostępność, ciągłość i kompleksowość świadczeń zdrowotnych (w oparciu o koncepcję regionalizacji usług zdrowotnych oraz ich wielopoziomowości w układzie powiat – subregion – region). Wiąże się to z przejęciem odpowiedzialności za politykę zdrowotną przez władze publiczne regionu i w regionie oraz wprowadzeniem modelu rynku regulowanego świadczeń zdrowotnych.

Natomiast w związku z tym, iż istniejące zasoby stacjonarnej opieki długoterminowej są niewystarczające (obecny wskaźnik 5,5 łóżek/10 000 mieszkańców, docelowy 12/10 000) będą rozwijane, kosztem opieki krótkoterminowej.

Tworzone będą także dzienne oddziały psychiatryczne, geriatryczne, rehabilitacyjne w celu podniesienia standardu opieki psychiatrycznej oraz wdrożenia nowoczesnych metod leczenia psychiatrycznego, psychogeriatrycznego i uzależnień. W związku z przekształceniami opieki specjalistycznej przyjmuje się docelowy wskaźnik łóżek psychiatrycznych w wysokości 5,5/10 000 mieszkańców. W sumie liczba łóżek szpitalnych w województwie będzie utrzymana na poziomie 53 łóżek/10 1000 mieszkańców.

Przewiduje się rozwijanie, obok regionalnego ośrodka medycznego w Krakowie, czterech ośrodków subregionalnych tj. tarnowskiego, sądecko-gorlickiego, nowotarskiego i chrzanowskiego. Istniejąca sieć szpitali powiatowych zostanie utrzymana.

Sposób realizacji

- Utworzenie oddziałów rehabilitacji narządu ruchu, rehabilitacji neurologicznej, chorób przewodu pokarmowego, chorób układu oddechowego, geriatrycznych, dla chorych po operacjach kardiochirurgicznych oraz z powodu procesów nowotworowych.
- Utworzenie zakładów opiekuńczo-leczniczych, pielęgnacyjno-opiekuńczych, oddziałów opieki paliatywnej i hospicjów.
- Wspieranie inicjatyw środowiska pielęgniarstwa mające na celu przekształcenia zasobów krótkoterminowej opieki stacjonarnej w długoterminowe.
- Wspieranie organizacji pozarządowych prowadzących zakłady opieki długoterminowej.
- Ograniczanie liczby łóżek w dużych szpitalach psychiatrycznych i rozwój oddziałów psychiatrycznych w szpitalach powiatowych.
- Zwiększanie liczby łóżek oraz ośrodków dziennych, ambulatoryjnych i stacjonarnych leczenia uzależnień.
- Rozwój poradnictwa ambulatoryjnego i dziennych oddziałów psychiatrycznych, tworzenie ośrodków psychogeriatrycznych.

A. 5.4. System elastyczny, dostosowany do potrzeb społecznych.

Oczekiwane rezultaty

Zwiększenie dostępności do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej.

Poprawa jakości i kompleksowości świadczeń.

Poprawa satysfakcji pacjentów.

Wzrost efektywności funkcjonowania stacjonarnej opieki zdrowotnej.

Zmiana struktury finansowania regionalnego systemu ochrony zdrowia, w tym zwiększenie finansowania i zadań podstawowej opieki zdrowotnej, ratownictwa medycznego, rehabilitacji, psychogeriatryi oraz profilaktyki i promocji zdrowia.

Opis działań

- Wzmacnianie roli i zwiększenie kompetencji oraz odpowiedzialności lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej.
- Wsparcie procesów przekształceń złożonych struktur obecnych zakładów opieki zdrowotnej działających w segmencie podstawowej opieki zdrowotnej oraz tworzenia nowych praktyk lekarzy rodzinnych oraz pielęgniarek i położnych środowiskowych stosownie do lokalnych potrzeb co do liczby i lokalizacji gabinetów.
- Wspieranie procesów prywatyzacyjnych w podstawowej opiece zdrowotnej.
- Usprawnianie organizacji pracy podstawowej opieki zdrowotnej poprzez m.in. dalsze upowszechnienie telefonicznej rejestracji oraz zapewnienie opieki nocnej i w dni wolne.

- Monitorowanie i stała analiza potrzeb zdrowotnych populacji objętej opieką.
- Wprowadzanie strategii marketingowych zwiększających satysfakcję pacjentów.

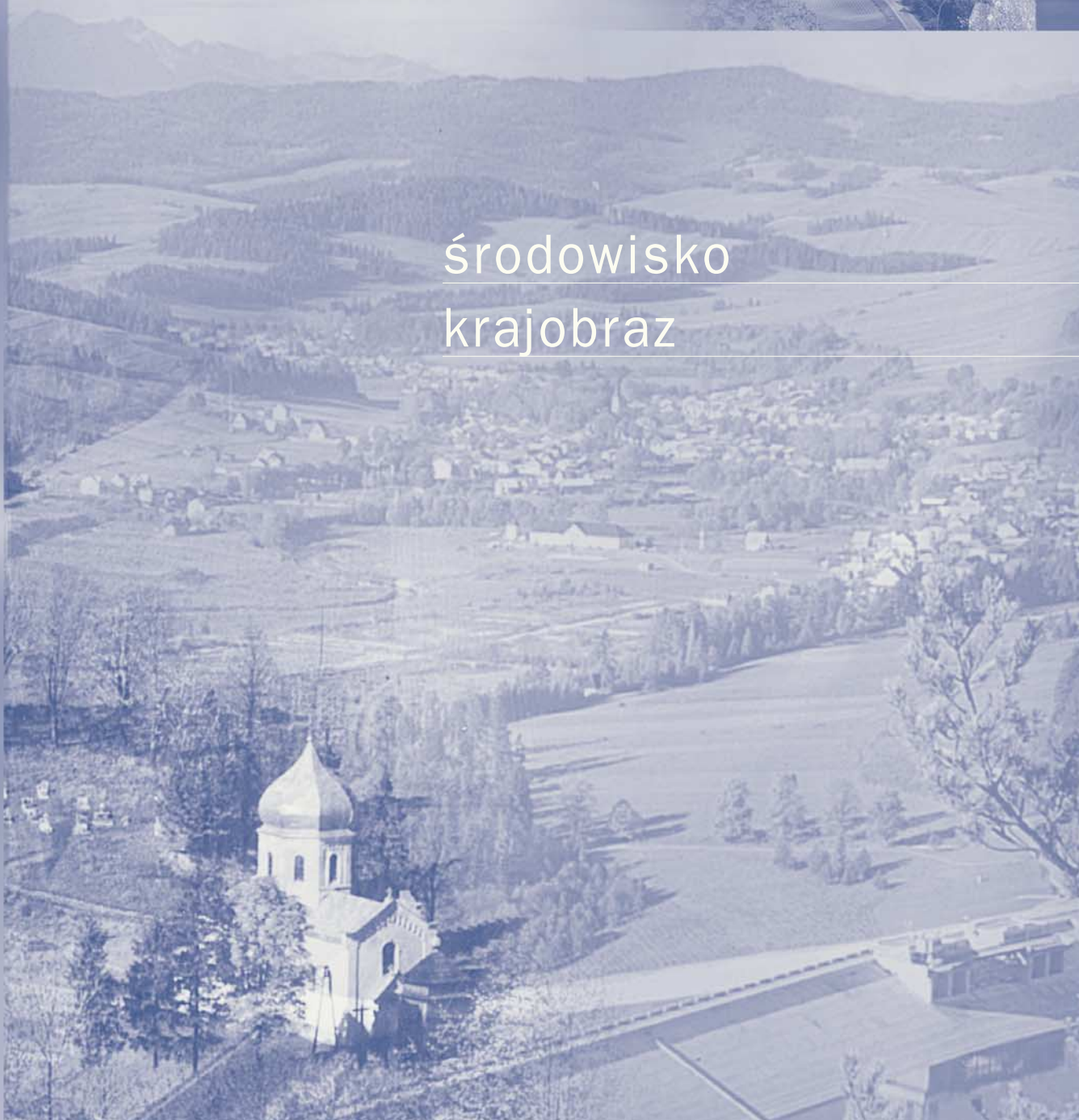
Sposób realizacji

- Program alokacji łóżek szpitalnych w układzie powiatowym, subregionalnym i regionalnym odpowiadającego potrzebom zdrowotnym populacji, przyjętym standardom oraz możliwościom finansowym systemu (do 35 łóżek opieki krótkoterminowej na 10 000 mieszkańców, z uwzględnieniem trójpoziomowego układu organizacyjnego i referencyjnego tj. 65% – I poziom referencyjny, 25% – II poziom referencyjny, 10% – III poziom referencyjny).
- Plan rozmieszczenia specjalistycznej aparatury i sprzętu medycznego stosownie do potrzeb zdrowotnych populacji, celowości wynikającej z poziomu świadczeń zdrowotnych realizowanych na danym obszarze, oczekiwanej wydajności aparatury i sprzętu medycznego (w tych ramach unowocześnienie aparatury i sprzętu medycznego w szpitalach powiatowych).
- Program przekształceń własnościowych głównie w obszarze lecznictwa otwartego oraz uzdrowiskowego, z uwzględnieniem udziału pracowników.
- Odpowiednie koncentrowanie zasobów, w tym oparcie specjalistycznej diagnostyki o zasoby szpitali ewentualnie wyspecjalizowanych centrów diagnostycznych.
- Wprowadzanie elastycznych form zatrudnienia wyspecjalizowanych kadr medycznych.

PEJZAŻ

środowisko
krajobraz

Pole: PEJZAŻ - środowisko i krajobraz

Cel nadrzędny:

B. Wysoka jakość środowiska przyrodniczego i kulturowego

Cel strategiczny:

B.1. Zlikwidowanie zaniedbań w ochronie środowiska.

Cel strategiczny:

B.2. Racjonalne gospodarowanie środowiskiem.

Cel strategiczny:

B.3. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej.

Cel strategiczny:

B.4. Kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Rozwiązania:

Poprawa jakości wód.	B.1.1.
Ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	B.1.2.
Uporządkowanie gospodarki odpadami.	B.1.3.
Rewaloryzacja obszarów zdegradowanych.	B.1.4.

Minimalizacja zużycia zasobów naturalnych i racjonalizacja zużycia energii.	B.2.1.
Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii.	B.2.2.
Minimalizacja wytwarzania odpadów.	B.2.3.
Zwiększenie stopnia powtórnego wykorzystania i bezpieczne składowanie odpadów.	B.2.4.
Podnoszenie retencyjności dorzeczy i zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.	B.2.5.
Zalesianie nieużytków i słabych użytków rolnych.	B.2.6.

Zwiększenie obszaru objętego różnorodnymi formami ochrony przyrody.	B.3.1.
Rozwój zagospodarowania turystycznego w harmonii z ochroną przyrody.	B.3.2.

Stworzenie systemu ochrony krajobrazu kulturowego.	B.4.1.
Zapobieganie rozproszonemu osadnictwu.	B.4.2.
Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich.	B.4.3.
Ochrona tradycyjnych form gospodarowania, szczególnie na terenach górskich.	B.4.4.
Ochrona zabytków i rewitalizacja starej zabudowy.	B.4.5.
Humanizacja blokowisk.	B.4.6.

Priorytety:

Kompleksowy program przedsięwzięć dla powstrzymania degradacji ekologicznej Zespołu Zbiorników Rożnów - Czchów.
Ochrona wód powierzchniowych zlewni Dunajca i Zbiornika Czorsztyńskiego.
Ochrona zlewni rzeki Raby i Zbiornika Dobczyckiego.
Program gospodarki odpadami komunalnymi w aglomeracji krakowskiej.
Rozbudowa i modernizacja aglomeracyjnej oczyszczalni ścieków Kraków-Płaszów.

Ukończenie zbiornika w Świnnej Porębie.
Zwiększenie wykorzystania wód geotermalnych na Podhalu.

Opracowanie regionalnego programu rozwoju atrakcji turystycznych poza terenami chronionymi.

Ochrona i zagospodarowanie zespołu zabytkowego Nowego Wiśnicza.
Rozwój i promocja szlaku architektury drewnianej.

DIAGNOZA

Środowisko przyrodnicze województwa małopolskiego na skutek wieloletnich zaniedbań jest w znacznym stopniu zdegradowane. Stopień degradacji wykazuje wyraźne zróżnicowanie przestrzenne korelujące z wielkością źródeł zagrożeń, ale także zależne od wrażliwości ekosystemów. Stąd zanieczyszczenie środowiska występuje nie tylko na obszarach silnie uprzemysłowionych centralnej i zachodniej części województwa, ale również w części południowej.

Największe zaniedbania dotyczą zanieczyszczenia wód, głównie powierzchniowych, które są podstawowym źródłem wody dla celów bytowych i gospodarczych. Jakość wody w rzekach pozostaje od wielu lat katastrofalna. W 1998 roku nie było wód w I klasie, jedynie 1,2% długości rzek posiadało II klasę czystości, 23% mieściło się w klasie III, a aż 75,8% prowadziło wody pozaklasowe. O tak niekorzystnej jakości wód decydowało w znacznej mierze ponadnormatywne zanieczyszczenie bakteriologiczne oraz substancjami biogennymi. Głównymi źródłami zagrożeń jakości wód są:

- ścieki komunalne i przemysłowe – 449,5 hm³ w 1998 roku, co plasuje województwo na drugim miejscu po Śląsku. Ścieki komunalne ze względu na prowadzony ładunek zanieczyszczeń są najpoważniejszym źródłem zagrożeń. Są one oczyszczane w 70%, w tym w najbardziej efektywnych oczyszczalniach biologicznych oczyszczane jest jedynie 44%. Największym źródłem zanieczyszczeń jest gospodarka komunalna miasta Krakowa, która wytwarza 51,8% ścieków w województwie. Oczyszczalnie ścieków obsługują 74% ludności miast i jedynie 4,4% ludności obszarów wiejskich. Ścieki przemysłowe to w ok. 80% wody kopalniane oraz ścieki odprowadzane z kopalń węgla kamiennego i zakładów górniczo-hutniczych. Odprowadzane są one do zlewni górnej Wisły powodując jej nadmierne zasolenie.
- zanieczyszczenia bytowo-gospodarcze z obszarów zainwestowanych, które nie są w pełni wyposażone w infrastrukturę odprowadzania i oczyszczania ścieków. Sieć kanalizacyjna stanowi średnio tylko 26% długości sieci wodociągowej. W dużych miastach wskaźnik ten wynosi 86,4%, natomiast w mniejszych miastach i na obszarach wiejskich tylko 19,1%. Tak duża dysproporcja powoduje, że ścieki odprowadzane są do „umownie” szczelnych zbiorników wybieralnych, a faktycznie do wód powierzchniowych.
- zanieczyszczenia obszarowe wynikające z nieprawidłowej gospodarki rolnej, szczególnie w obszarach górskich, gdzie rolnicze użytkowanie stromych stoków prowadzi do nadmiernej erozji, a w konsekwencji jest przyczyną zamulania zbiorników retencyjnych. Położenie w obszarach zurbanizowanych i użytkowanych rolniczo jest także przyczyną zagrożeń dla jakości wód podziemnych, w zasobach których stwierdzono 20% udział wód niskiej jakości, przy czym ponad 90% zasobów wód podziemnych województwa należy do wód o wysokim stopniu zagrożenia.

Również pod względem emisji zanieczyszczeń do powietrza województwo małopolskie zajmuje niechlubną, trzecią lokatę w czołówce kraju emitując 9% zanieczyszczeń pyłowych i 11% zanieczyszczeń gazowych. W urządzeniach oczyszczających zatrzymywane były znaczne ilości zanieczyszczeń pyłowych – 97,3% i tylko 34,7% gazowych. W strukturze emisji zanieczyszczeń do powietrza – 89,6% stanowiła emisja gazów (45,3% to dwutlenek siarki, 33,3% tlenek węgla). Głównym źródłem emisji są zakłady przemysłowe (48,2% pyłów, 54,6% gazów), energetyki zawodowej (35,1% pyłów, 40,2% gazów), transport oraz kotłownie i paleniska indywidualne. Znaczny jest także napływ zanieczyszczeń spoza zachodniej granicy województwa tj. ze Śląska oraz z obszaru Słowacji i Czech.

Wielkość emisji zarówno pyłowych, jak i gazowych od początku lat 90. zmniejsza się. Pomimo tego, notuje się nadal przekroczenia średniorocznych stężeń pyłu zawieszonego w obszarach zachodnich, miastach położonych w kotlinach oraz w Krakowie. Występują także przekroczenia norm dwutlenku azotu, tlenku węgla i benzo- α -pirenu, szczególnie na obszarze dużych miast, co ma związek z natężeniem ruchu drogowego. Natomiast rok 1998 był pierwszym od wielu lat, kiedy nie zanotowano na obszarze województwa przekroczeń dopuszczalnych wartości poziomu dwutlenku siarki. Jedynie w obszarze o zastrzonych normach – Ojcowski Park Narodowy – poziom ten został przekroczony.

Istotne są problemy związane z prawidłowym zagospodarowaniem odpadów, co wynika przede wszystkim z rozmiarów ilościowych zjawiska (3 miejsce w kraju pod względem ilości wytwarzanych odpadów) oraz wielostronnego negatywnego oddziaływania na środowisko zarówno poprzez zajmowanie terenów na składowiska, jak również zanieczyszczenie wód i powietrza. Dotychczas powszechną metodą postępowania z odpadami było ich deponowanie na składowisku.

Na obszarze województwa czynnych było 30 składowisk odpadów przemysłowych, które zajmowały 863,4 ha. Nagromadzono na nich 122,1 mln Mg odpadów. Największe składowiska zlokalizowane są w Krakowie – Nowej Hucie, Tarnowie, Skawinie i Alwerni. Nagromadzono na nich głównie popioły i żużle energetyczne i hutnicze, odpady poflotacyjne i błoto pochromowe. Na 14 z tych składowisk gromadzone są również odpady niebezpieczne. Odpady komunalne deponowane są na 63 składowiskach. Większość z nich nie posiada odpowiednich zabezpieczeń przed szkodliwym oddziaływaniem na środowisko, szczególnie na wody podziemne. Nieuporządkowana gospodarka komunalna przyczynia się do występowania licznych dzikich wysypisk śmieci, zlokalizowanych najczęściej w obszarach leśnych lub w dolinach cieków wodnych.

Eksploatacja zasobów naturalnych ma na obszarze województwa wielowiekową tradycję (sól kamienna, siarka, węgiel kamienny, surowce skalne). W związku z tą działalnością powstały obszary zdegradowane. Występują wprawdzie przykłady atrakcyjnego, gospodarczego wykorzystania obszarów poeksploatacyjnych (kopalnie soli w Wieliczce i Bochni, kopalnie piasku w Kryspinowie), jednak liczne są obszary nie zagospodarowane, szczególnie w zachodniej części województwa (np. wyrobiska piasku w Bukownie).

ROZWIĄZANIA

B. 1.1. Poprawa jakości wód

Oczekiwane rezultaty

Wszystkie wody podziemne mieszczą się w I klasie.

Nie ma wód powierzchniowych pozaklasowych.

Poprawa jakości wody pitnej.

Sposób realizacji

- Budowa sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, głównie na obszarach wiejskich.
- Modernizacja i rozbudowa o zakres oczyszczania biologicznego funkcjonujących oczyszczalni.
- Ochrona ujęć wód.
- Budowa filtrów biologicznych wzdłuż cieków wodnych.
- Racjonalne stosowanie zabiegów agrotechnicznych w celu zmniejszenia erozji.
- Likwidacja „dzikich” wysypisk odpadów i modernizacja funkcjonujących składowisk.
- Wprowadzenie stref ochrony głównych zbiorników wód podziemnych.
- Zwiększenie stopnia oczyszczania wód kopalnianych i ścieków przemysłowych.
- Poprawa jakości technologii uzdatniania wody pitnej.
- Zwiększenie konsumpcji wód podziemnych.

B. 1.2. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza

Oczekiwane rezultaty

Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza przynajmniej do poziomu założonego w Polityce Ekologicznej Państwa.

Nie przekraczanie dopuszczalnego poziomu i norm zanieczyszczenia powietrza.

Sposób realizacji

Przy emitorach punktowych:

- Wprowadzanie nowoczesnych, przyjaznych środowisku technologii, modernizacja procesów technologicznych, hermetyzacja procesów produkcji i zmniejszanie materiałochłonności.
- Inwestycje proekologiczne.
- Wprowadzenie systemów zarządzania środowiskiem opartych na międzynarodowych standardach (ISO 14001).

Przy emitorach obszarowych:

- Modernizacja i rozbudowa miejskich sieci ciepłowniczych połączona z likwidacją źródeł niskiej emisji i termoizolacją budynków.

- Systemowa konwersja palenisk domowych na rozwiązania proekologiczne.
- Proekologiczne przedsięwzięcia w zakresie komunikacji: budowa obwodnic, modernizacja taboru, preferowanie transportu zbiorowego, budowa tras rowerowych, lepsza organizacja ruchu.

B. 1.3. Uporządkowanie gospodarki odpadami

Oczekiwany rezultat

Funkcjonowanie sprawnego systemu odbioru, przetwarzania i deponowania odpadów.

Sposób realizacji

- Likwidacja dzikich wysypisk.
- Modernizacja funkcjonujących składowisk odpadów – wyposażenie ich w urządzenia zabezpieczające przed negatywnym oddziaływaniem na otoczenie.
- Opracowanie i wdrożenie programu budowy ponadgminnych składowisk odpadów komunalnych.
- Opracowanie programu gospodarki odpadami przemysłowymi, w tym szczególnie niebezpiecznymi.
- Organizacja systemu zbierania produktów azbestowych i bezpieczna ich utylizacja (program pilotażowy w gminie Szczucin).
- Budowa spalarni odpadów.

B. 1.4. Rewaloryzacja obszarów zdegradowanych

Oczekiwany rezultat

Przywrócenie obszarów zdegradowanych do poprzedniego sposobu użytkowania lub atrakcyjne ich zagospodarowanie (np. dla rekreacji).

Sposób realizacji

- Współpraca samorządów w pozyskaniu funduszy na rekultywację obszarów dawnej eksploatacji.
- Współpraca ekspercka z użytkownikiem złoża w celu odpowiedniego prowadzenia eksploatacji umożliwiającej rekultywację.
- Zorganizowanie nowych obszarów rekreacyjnych, w tym parków i zbiorników wodnych na terenach poeksploatacyjnych (np. wyrobiska w Bukownie).

DIAGNOZA

Środowisko przyrodnicze województwa małopolskiego cechuje niezwykła różnorodność a zarazem podatność ekosystemów na degradację. Dlatego też racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska w celu niedopuszczenia do rabunkowej eksploatacji oraz zniszczenia, jest zadaniem o decydującym znaczeniu dla jego ochrony.

Urozmaicona budowa geologiczna powoduje, że na obszarze województwa występuje różnorodność surowców mineralnych, jednak o zmiennych zasobach. Zasoby surowców podstawowych stanowią: węgiel kamienny (14 złóż, ok. 10 880 mln ton), ropa naftowa (17 złóż, ok. 529 tys. t.), gaz ziemny (45 złóż, 11,5 mln m³), rudy cynku i ołowiu (7 złóż, 85,8 mln t.), sól kamienna (3 złoża, 2273,3 mln t.), wapień (33 złoża, 610,7 mln t.), dolomity (3 złoża, 185,9 mln t.), piaskowce (53 złoża, 579,1 mln t.), skały magmowe (6 złóż, 193,9 mln t.), surowce ilaste (93 złoża, 122,8 mln t.). Surowce pospolite to głównie kruszywa naturalne występujące w 181 złożach o zasobach 1801,1 mln t. Podaż kopalin pospolitych jest wystarczająca na potrzeby gospodarki i ma szansę taką pozostać w perspektywie najbliższych lat. Również zasoby surowców skalnych, zwłaszcza wapieni, dolomitów i piaskowców – znacznie przewyższają zapotrzebowanie województwa. Natomiast złoża rud cynku i ołowiu wyczerpują się i brak jest perspektyw na odkrycie nowych złóż. Ich eksploatacja przewidziana jest do 2008 roku. Również konieczność ochrony przyrody i krajobrazu jest ograniczeniem dla eksploatacji wielu złóż, np. położonych na obszarze Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych.

Zasoby wód mineralnych województwa stanowią ok. 20% zasobów kraju. Za lecznicze uznano wody występujące w 17 miejscowościach: Głębokiem, Krakowie-Matecznym i Swoszowicach, Krościenku, Krzeszowicach, Krynicy, Łomnicy, Miliku, Muszynie, Piwnicznej, Powroźniku, Rabce, Szczawie, Szczawnicy, Tyliczu, Wapiennem, Wysowej i Żegiestowie. Stwierdzono również występowanie tych wód w innych miejscowościach, jednak dotychczas nie były one eksploatowane i stanowią zasoby perspektywiczne.

Zbilansowane zasoby wód geotermalnych związane są z Niecką Podhalańską, gdzie ich potencjał szacowany jest na ok. 10⁹ m³. Zasoby te mogą pozwolić na zaspokojenie potrzeb ciepłowniczych całego obszaru Podhala. Występują one w całym obszarze na głębokości 1600-2600 m., a obecnie wykonano odwiert w Bańskiej w Białym Dunajcu, gdzie zlokalizowany jest zakład geotermalny. Poza Niecką Podhalańską znacznych zasobów wód geotermalnych można spodziewać się na innych obszarach województwa.

Pod względem ilości wód podziemnych województwo należy zaliczyć do średniozasobnych – 340 mln m³ – 6% zasobów kraju. Największe zasoby wód znajdują się w północnej i południowej części województwa oraz w dolinie Wisły. Obszarem o wyraźnym deficycie są obszary wschodnie i północno-wschodnie.

Województwo małopolskie położone w dorzeczu górnej Wisły posiada duże zasoby wód powierzchniowych, stanowiące 14,2% zasobów kraju. Wielkość zasobów określana rocznym przepływem wynosi 242 m³/s. Stanowią one główne źródło zaopatrzenia w wodę przemysłu i gospodarki komunalnej (ok. 546 hm³/r) – 88% poboru w skali województwa (z czego 75% pobiera przemysł, 20% gospodarka komunalna). Natomiast pobór wód podziemnych wynosił 66 hm³/r (z czego 73% pobiera gospodarka komunalna, 27% zużywa przemysł). W pierwszej połowie lat 90. następował spadek poboru wody, natomiast od 1995 roku proces ten uległ stabilizacji, co koreluje wyraźnie z przemianami gospodarczymi. Pomimo znacznych zasobów, wskutek ich dużego zanieczyszczenia, przydatność rzek dla celów pitnych, a często nawet gospodarczych jest ograniczona. Głównym źródłem zaopatrzenia gospodarki komunalnej są zlewnie rzek: Dunajca, Raby, Skawy, Soły i Rudawy, dlatego też powinny być one poddane szczególnej ochronie.

Górski charakter większości rzek województwa wpływa na nierównomierność przepływów, stąd częste tu zarówno niżówki jak i występujące kilka razy do roku wezbrania, a średnio co kilka lat – powódzie, którymi zagrożone jest ok. 48% obszaru województwa. Zagrożenie powodziowe może być wywołane silnymi ulewami i deszczami nawalnymi połączonymi z burzami, które generują lokalne, katastrofalne wezbrania na małych ciekach, jak i w wyniku długotrwałych opadów powodujących wielkie powódzie obejmujące kilka zlewni i doprowadzające do powstania największych fal powodziowych na Wiśle. Na wylewy powodziowe Wisły jest narażony m.in. Kraków wraz z Kotliną Oświęcimską, gdzie może wystąpić kulminacja fal powodziowych rzek karpackich.

Ochronie przed powodzią służy 1010 km wałów przeciwpowodziowych oraz zbiorniki retencyjne na: Dunajcu (Czorsztyn-Niedzica, Rożnów, Czchów), Rabie (Dobczyce), Ropie (Klimkówka) i Dłubni (Zestawice). W realizacji jest zbiornik Świnna Poręba na Skawie. Łączna pojemność

zbiorników retencyjnych wynosi ok. 600 hm³, co pokrywa ok. 7% potrzeb. Pojemność powodziowa w zbiornikach, wynosząca łącznie ok. 180 hm³, pozwala na obniżenie kulminacyjnej fali powodziowej i redukcję przepływu powodziowego o ok. 25%. Jest to zdecydowanie za mało w stosunku do potrzeb.

Stan techniczny urządzeń melioracyjnych i obwałowań, a także stan utrzymania koryt rzek i potoków na terenie województwa małopolskiego od wielu lat nie był zadowalający, a obecnie po powodziach uległ wyraźnemu pogorszeniu. Żadna z rzek nie posiada pełnego systemu przeciwpowodziowego. Istniejące wały są zniszczone i zaniedbane. Pojemność zbiorników retencyjnych (także na Górnej Wiśle w województwie śląskim) jest zbyt mała i nie zapewniająca ochrony przeciwpowodziowej w województwie małopolskim. Dla zapewnienia swobodnego przepływu wód należałoby uregulować około 20-25% rzek (ok. 436 km) oraz odbudować zniszczone brzegi rzek już uregulowanych (ok. 300 km).

Lasy zajmują obszar 435,3 tys. ha, co daje wskaźnik zalesienia 29%, który jest zbliżony do krajowego. Stan zalesienia jest zróżnicowany przestrzennie. W obszarach górskich wynosi on ponad 40%, natomiast w najmniej zalesionych terenach północnych nawet poniżej 10%. Do lasów ochronnych zaliczono 210 tys. ha obszarów, co stanowi mniej niż 50% ogółu lasów. Są to głównie lasy wodo- i glebochronne.

ROZWIĄZANIA

B. 2.1. Minimalizacja zużycia zasobów naturalnych

Oczekiwany rezultat

Ograniczenie zużycia zasobów nieodnawialnych.

Sposób realizacji

- Wprowadzenie zlewniowego systemu zarządzania gospodarką wodną umożliwiającego sterowanie za pomocą instrumentów finansowych i prawnych pozwoleniami wodno-prawnymi, opłatami, strukturą użytkowania wód.
- Weryfikacja pozwoleń wodno-prawnych na pobór wód podziemnych w celu wyeliminowania poboru tych wód przez przemysł (poza spożywczym).
- Racjonalne gospodarowanie wodami mineralnymi oraz wyznaczenie dla nich stref ochronnych.
- Kontrola ilości ujęć wód podziemnych w celu niedopuszczenia do przeeksploatowania, zwłaszcza wód słaboodnawialnych.
- Wprowadzanie zamkniętych obiegów wody w procesach technologicznych.
- Podniesienie sprawności systemów wodociągowych – zmniejszenie strat w sieci.

B. 2.2. Zwiększanie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii

Oczekiwany rezultat

Zmniejszenie stopnia zanieczyszczenia powietrza poprzez stosowanie niekonwencjonalnych źródeł energii, zwłaszcza w obszarach o dużych walorach środowiska przyrodniczego.

Sposób realizacji

- Rozbudowa systemu geotermalnego ogrzewania, zwłaszcza w powiecie nowotarskim i tatrzańskim.
- Przeprowadzenie badań bilansujących zasoby geotermalne w innych obszarach województwa.
- Budowa małych elektrowni wodnych w połączeniu z realizacją zbiorników małej retencji.
- Stworzenie systemu zachęt dla wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii.

B. 2.3. Minimalizacja wytwarzania odpadów

Oczekiwany rezultat

Wprowadzanie „czystych technologii” w przemyśle (redukcja ilości odpadów).

Sposób realizacji

- Promowanie wdrażania technologii mało- i bezodpadowych.
- Informowanie społeczeństwa o możliwościach zmniejszania ilości odpadów w gospodarstwach domowych i działalności biurowej.
- Wprowadzanie uregulowań skłaniających producentów i handlowców do zmniejszania zużytych materiałów, głównie opakowań.

B. 2.4. Zwiększanie stopnia powtórnego wykorzystania i bezpieczne składowanie odpadów

Oczekiwane rezultaty

Dostosowanie gospodarki odpadami do dyrektyw UE zabraniających od roku 2002 deponowania na składowiskach odpadów nie przetworzonych.

Recykling odpadów komunalnych na poziomie co najmniej 25%.

Sposób realizacji

- Edukacja ekologiczna społeczeństwa w celu wprowadzenia segregacji odpadów w gospodarstwach domowych.
- Wprowadzanie na obszarze całego województwa systemu segregacji odpadów – promocja „dobrych przykładów”.
- Stworzenie systemu zachęt ekonomicznych dla powstania zakładów recyklingu.
- Utworzenie ogólnodostępnej bazy danych o surowcach wtórnych, ich dostępności, możliwościach stosowania i technologiach przetwarzania.
- Wprowadzenie segregacji i przeróbki odpadów na składowiskach.
- Wprowadzanie lokalnych sieci monitoringu na składowiskach odpadów.
- Ograniczenie możliwości składowania na składowiskach przemysłowych i komunalnych odpadów niebezpiecznych.
- Wspieranie przedsięwzięć zwiększających udział odpadów w cyklach produkcyjnych nowych wyrobów.
- Wdrożenie systemu unieszkodliwiania odpadów szpitalnych w oparciu o już funkcjonujące w województwie 3 spalarnie.

B. 2.5. Podnoszenie retencyjności dorzeczy i zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego

Oczekiwany rezultat

Zmniejszenie sptywu wód, wyrównanie przepływów w rzekach oraz obniżenie zagrożenia powodziowego.

Sposób realizacji

- Budowa zbiorników retencyjnych, obejmujących zarówno dużą (Świnna Poręba), średnią (np. Młynne) jak i małą retencję (np. Gosprzydowa) – zgodnie z programem wojewódzkim.
- Uporządkowanie systemów melioracyjnych.
- Zwiększanie naturalnej retencji zlewni poprzez prowadzenie zalesień i prawidłową gospodarkę na gruntach rolnych.
- Wzmocnienie ochrony powodziowej Krakowa, Oświęcimia i zespołu gmin Dolnej Wisły (w tym poprzez budowę polderów).
- Wyznaczanie stref zagrożenia powodziowego wzdłuż cieków i niedopuszczanie do nowego zainwestowania na tych obszarach.
- Stosowanie obudowy biologicznej cieków wodnych.
- Modernizacja istniejących i budowa nowych wałów przeciwpowodziowych oraz ich właściwe utrzymanie.

B. 2.6. Zalesianie nieużytków i słabych użytków rolnych

Oczekiwany rezultat

Podniesienie stopnia lesistości.

Sposób realizacji

- Rozszerzenie terenów przeznaczonych do zalesienia poprzez kształtowanie granicy polnolesnej w planach zagospodarowania przestrzennego.
- Zwiększenie udziału kategorii lasów ochronnych w lasach prywatnych.
- Dostosowanie składu gatunkowego lasu do typu siedlisk.
- Zaostrzenie kryteriów wydawania pozwoleń na wyłączenie powierzchni lasów na cele nierolnicze i nieleśne.

DIAGNOZA

Województwo małopolskie charakteryzuje się największym w Polsce zróżnicowaniem środowiska przyrodniczego. Stan rozpoznania zasobów przyrodniczych województwa małopolskiego można określić jako dobry. Znaczna część obszarów i obiektów przyrodniczych została już objęta ochroną prawną, natomiast dla pozostałej tworzone są warunki do objęcia ich ochroną w najbliższej przyszłości.

Na terenie województwa występuje 9 z 17 głównych typów krajobrazu naturalnego w Polsce, w tym unikatowych w skali Polski:

- krajobraz wysokogórski (w Polsce występuje tylko w Tatrach i Karkonoszach) i regła górnego (Tatry oraz najwyższe partie Beskidów i Sudetów),
- krajobraz skał węglanowych czyli krasowy (Tatry, Pieniński Pas Skalicy i Wyżyny Środkowopolskie),
- krajobraz regła dolnego (występuje w Polsce tylko w Karpatach i Sudetach),
- krajobraz skał krzemianowych (Pogórze Karpackie i Przedgórze Sudeckie),
- krajobraz lessowy (obszar Wyżyny Miechowskiej i progu Karpat).

Obecnie około 67% powierzchni województwa małopolskiego objęte jest ochroną prawną, co plasuje województwo na pierwszym miejscu w kraju. System obszarów i obiektów chronionych tworzą:

- parki narodowe (pięć w całości i część szóstego) o łącznej powierzchni ok. 75 tys. ha (w tym 37 tys. ha otulin parków narodowych): Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, Tatrzański i część Magurskiego,
- parki krajobrazowe (jedenaście, w tym trzy leżą częściowo na terenie województwa) o ogólnej powierzchni ok. 167 tys. ha,
- obszary chronionego krajobrazu (dziesięć, w tym cztery częściowo) o łącznej powierzchni ok. 647 tys. ha,
- 77 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 2 304 ha,
- 2 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe o całkowitej powierzchni 10,8 ha,
- 17 użytków ekologicznych o łącznej powierzchni 763 ha,
- 52 stanowiska dokumentacyjne o całkowitej powierzchni 47 ha,
- 1775 pomników przyrody.

Obszar województwa małopolskiego charakteryzuje się występowaniem struktur geomorfologicznych, które sprzyjają różnorodności siedliskowej. Dlatego też na jego terenie występuje wiele gatunków roślin i zwierząt rzadkich i chronionych oraz znajdujących się w „Czerwonej księdze gatunków”.

ROZWIĄZANIA

B. 3.1. Zwiększenie obszaru objętego różnorodnymi formami ochrony przyrody

Oczekiwany rezultat

Ochrona ekosystemów dla zachowania unikatowych zasobów przyrody i krajobrazu.

Sposób realizacji

- Tworzenie nowych obszarów chronionych poprzez objęcie różnymi formami ochrony nowych obiektów:
 - utworzenie nowych parków krajobrazowych:
 1. Parku Krajobrazowego Małych Pienin,
 2. Parku Krajobrazowego Puszczy Niepołomickiej,
 3. Parku Krajobrazowego Beskidu Niskiego,

- 4. Łososińsko-Żegocińskiego Parku Krajobrazowego,
- 5. Parku Krajobrazowego Doliny Kamienicy,
- powiększenie Rożnowsko-Ciężkowickiego Parku Krajobrazowego,
- zwiększanie powierzchni parków narodowych,
- tworzenie nowych i powiększanie istniejących rezerwatów przyrody,
- tworzenie użytków ekologicznych;
- Rozwijanie partnerskiej współpracy dyrekcji parków narodowych z reprezentacjami lokalnych społeczności.
- Regularne przeprowadzanie przeglądów, pielęgnacji i zabiegów konserwatorskich pomników przyrody i użytków ekologicznych oraz realizacja zadań ochronnych w parkach narodowych i rezerwach przyrody ujętych w ich planach ochrony.
- Tworzenie, odtwarzanie i poszerzanie istniejących korytarzy ekologicznych.
- Wytypowanie i zinwentaryzowanie obszarów Europejskiej Sieci Ekologicznej „NATURA 2000” oraz stworzenie takich warunków i zasad prowadzenia działalności gospodarczej na pozostałym terytorium (w tym zasad ochrony gatunkowej zwierząt i roślin), aby różnorodność biologiczna na terytorium województwa ulegała stopniowemu wzbogacaniu.
- Ochrona dzikich zwierząt poprzez tworzenie ośrodków hodowlanych, ratowanie i odtwarzanie naturalnych biotopów; dokarmianie zwierząt; ochrona miejsc lęgowych i żerowisk; inwentaryzacja miejsc rozrodu i regularnego przebywania chronionych, ginących i zagrożonych gatunków.

B. 3.2. Rozwój zagospodarowania turystycznego w harmonii z ochroną przyrody

Oczekiwany rezultat

Zmniejszenie negatywnych skutków ruchu turystycznego na obszarach o najwyższej formie ochrony.

Sposób realizacji

- Aktywizacja turystyczna i rekreacyjna nowych terenów województwa z zachowaniem ich najcenniejszych walorów w celu odciążenia obszarów, dla których nadmierna frekwencja turystyczna odbija się niekorzystnie na przyrodzie.
- Zakładanie ścieżek dydaktyczno-turystycznych popularyzujących lokalną przyrodę, wytyczanie nowych tras i szlaków turystycznych, w tym szlaków dostosowanych dla osób niepełnosprawnych.
- Szeroka popularyzacja wiedzy krajoznawczej i przyrodniczej wśród lokalnego społeczeństwa.
- Podejmowanie starań na rzecz rozwoju inicjatyw gospodarczych na obszarach chronionych.
- Promocja mniej uczęszczanych obszarów turystycznych np. Beskidu Niskiego, Pogórza Ciężkowickiego, Pasma Lubania, Pasma Dzianisza.

DIAGNOZA

Krajobraz kulturowy to sylwetki miast i wsi, sposób prowadzenia dróg, podziały pól, zasięg lasów i kształt terenów przemysłowych, układ ulic i placów – jednym słowem forma przestrzenna w jakiej przejawia się cywilizacyjne działanie danej społeczności. Ład krajobrazu jest pochodną racjonalnej gospodarki zasobami, umiejętności zapanowania nad chaosem indywidualnych działań gospodarczych i inwestycyjnych. Ład krajobrazu nie jest wcale tylko kategorią estetyczną – wyraża się w nim umiejętność równoważenia interesu publicznego i prywatnego, zdolność kreowania i egzekwowania prawa, a także szacunek dla własnego dziedzictwa.

W Polsce – w tym w Małopolsce – mamy do czynienia z degradacją krajobrazu na niezwykle skalę. Przyczyn tego stanu rzeczy jest wiele – od złego systemu planowania przestrzennego począwszy, poprzez brak wyraźnej artykułowanej obrony interesu publicznego, po długoletnie szastanie terenem na cele przemysłowe i państwową gospodarkę zasobami mieszkaniowymi z pogwałceniem praw ekonomii.

Rozproszenie zabudowy w wielu atrakcyjnych terenach w zasadzie już zaprzepaściło ich szanse rozwojowe. Z dużą ostrością problem ten wystąpił w Małopolsce zwłaszcza w jej południowej części np. Podhale, ziemia limanowska.

Rozproszenie budownictwa staje się coraz poważniejszą barierą restrukturyzacji przestrzeni rolniczej i hamulcem rozwoju. Podnosi koszt inwestycji infrastrukturalnych lub wręcz czyni je niemożliwymi i utrudnia awans cywilizacyjny terenów wiejskich (dostępność usług – zwłaszcza edukacyjnych).

Równocześnie tereny wiejskie są obszarem szybkiego zanikania wartości narodowego dziedzictwa kulturowego. Problem polega na tym, by postęp materialny i cywilizacyjny nie odbywał się kosztem tych zasobów dziedzictwa, tak materialnego jak i niematerialnego. Ma to szczególne znaczenie w Małopolsce, posiadającej największe i najbardziej zróżnicowane zasoby w tym zakresie. Ochrona tego dziedzictwa ma wymiar ekonomiczny, gdyż decyduje m.in. o atrakcyjności oferty agroturystycznej.

Wprowadzenie gospodarki rynkowej w rolnictwie stało się poważnym zagrożeniem dla rolnictwa na terenach górskich. Jest ono niekonkurencyjne ze względów klimatycznych i glebowych. Zanik upraw oznacza poważne zmiany w krajobrazie, a także zanik wielu lokalnych tradycji (np. owoce na Podhalu, jabłonie w dolinie Dunajca). Ochrona rolnictwa na tych terenach ma głęboki sens społeczny, kulturowy, a także ekonomiczny.

Małopolska (obok Dolnego Śląska, Świętokrzyskiego i Wielkopolski) należy do regionów o największych zasobach historycznej architektury. Są to zasoby decydujące o poczuciu narodowej tożsamości Polaków. O ile stan najcenniejszych obiektów, zwłaszcza znajdujących się w Krakowie w ostatnich latach wyraźnie się poprawił, to jednak wiele znaczących zespołów jest źle wykorzystywanych lub wręcz popada w ruinę (np. pałac w Brzesku, w Krzeszowicach, zamek w Książu Wielkim, Nowym Wiśniczu, Szymbarku, zespół ogrodowo-pałacowy w Młosznej itd.). Jeszcze gorzej jest ze starszymi zasobami mieszkaniowymi nie mającymi statusu zabytków ale tworzącymi charakter miast Małopolski – przez ponad pół wieku dotknięte były rabunkową komunistyczną gospodarką przymusowego kwaterunku i urzędowych czynszów. Tworzy to sytuację ogromnych potrzeb modernizacyjnych i konserwatorskich.

Specyficzną cechą polskiej gospodarki mieszkaniowej jest wysoki udział zasobów mieszkaniowych w wielkich zespołach wielomieszkaniowych, obiektach wznoszonych w technologiach większej lub mniejszej prefabrykacji (tzw. blokowiska). Były one realizowane masowo w niskich standardach technicznych oraz estetycznych. Kolejnym problemem jest znikoma ilość remontów jakim poddawane są te obiekty. W sytuacji materialnego rozwarstwiania się społeczeństwa blokowiska te stają się powoli obszarami ludności biedniejszej. Doświadczenia innych krajów wskazują, że bez specjalnych działań dzielnice takie coraz szybciej podlegają dewastacji i stają się obszarami społecznych patologii – swoistymi slamsami. Zespoły takiej zabudowy występują we wszystkich większych miastach Małopolski.

Kształtowanie krajobrazu kulturowego jest działaniem wielowymiarowym i nie da się osiągnąć w tym zakresie pozytywnych rezultatów pojedynczą akcją, tym bardziej, że chodzi tu o procesy wieloletnie. Istota problemu tkwi w barierze świadomościowej tzn. w fakcie, że kulturowe i ekonomiczne wartości harmonijnie ukształtowanego krajobrazu nie są powszechnie dostrzegane i uznawane.

ROZWIĄZANIA

B. 4.1. Stworzenie systemu ochrony krajobrazu kulturowego

Oczekiwane rezultaty

*Powstrzymanie degradacji wybranych obszarów o najwyższych wartościach.
Rozszerzenie ochrony w formule parków krajobrazowych.
Osiągnięcie postępu w społecznej wrażliwości na zagadnienia kształtowania krajobrazu.*

Opis działań

Obecny system ochrony opiera się na modelu stref ochrony konserwatorskiej. Powstał on i jest dostosowany do ochrony obiektowej. Istnieje potrzeba stworzenia systemu obszarowego zbliżonego w swojej konstrukcji do modelu ochrony przyrody (parki narodowe, krajobrazowe, rezerваты etc.). W tym kierunku zmierzają prace ustawodawcze.

Sposób realizacji

- Wykonanie odpowiednich prac studialnych i projektowych zmierzających do utworzenia parków kulturowych i rezerwatów kulturowych.
- Lepsze wykorzystanie instytucji parków krajobrazowych i powołanie nowych.
- Szeroka długoterminowa akcja edukacyjna i promocyjna przy pomocy specjalnie w tym celu powołanej Fundacji Krajobrazu Małopolski.

B. 4.2. Zapobieganie rozproszeniu osadnictwa

Oczekiwany rezultat

Powstrzymanie dalszego rozproszenia zabudowy i zagęszczenie (wypełnienie) zabudowy w obszarach centrów wsi i małych miast. W efekcie podniosą się standardy komunikacyjne i cywilizacyjne terenów wiejskich. Procesy te pozwolą utrzymać atrakcyjność turystyczną Małopolski, a w przyszłości ułatwią scalanie gruntów rolnych.

Sposób realizacji

- Działania prawne – lepsze planowanie przestrzenne, ostrzejsza egzekucja prawa budowlanego (zwłaszcza w zakresie samowoli budowlanych).
- Działania promocyjne – stworzenie atrakcyjnej oferty nieruchomości w obszarach centralnych małych miast i wsi.
- Działania organizacyjne – wspieranie uzbrojenia terenów ze środków publicznych jedynie dla obszarów o określonej intensywności zagospodarowania.

B. 4.3. Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich

Oczekiwane rezultaty

*Utrzymanie regionalnego zróżnicowania krajobrazu architektonicznego (Podhale, Orawa, Spisz, Pogórze, Ziemia Krakowska).
Ochrona najcenniejszych zespołów urbanistycznych.
Wykorzystanie skansenów jako atrakcji turystycznych i ośrodków kulturowych.
Podniesienie konkurencyjności małopolskiej oferty agroturystycznej.*

Sposób realizacji

- Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich wymaga:
- Starannego planowania przestrzennego wsi respektującego wartości układu urbanistycznego.
 - Nawiązywania w nowej architekturze do lokalnych wzorów i materiałów (regionalizm) i konsekwentnego egzekwowania prawa w tym zakresie.
 - Ochrony najcenniejszych obiektów „in situ” oraz rozwoju muzeów typu skansenowego, w tym tzw. „żywych skansenów”.
 - Wspierania folkloru oraz zanikających zawodów.
 - Poglębiania w mieszkańcach wsi zainteresowania i dumy ze swoich tradycji kulturowych.

B. 4.4. Ochrona tradycyjnych form gospodarowania, szczególnie na terenach górskich

Oczekiwane rezultaty

Kontrolowanie procesu zwiększenia lesistości.

Utrzymanie tradycyjnego krajobrazu Beskidów, Gorców, Jury, Pienin, Podhala.

Utrzymanie warunków do ochrony regionalnych, markowych produktów spożywczych na rynku europejskim.

Sposób realizacji

Jako formy działania podstawowe znaczenie mają:

- Subwencjonowanie rolnictwa na terenach górskich przy utrzymaniu wymogów co do rodzaju i standardu form gospodarowania (odpowiednie rozwiązania w tym zakresie zawierają projekty tzw. „ustawy górskiej”, o której uchwalenie województwo winno zabiegać).
- Kształtowanie granicy rolno-leśnej z uwzględnieniem tradycyjnych form gospodarki (np. utrzymanie hal szczytowych, wysokich pastwisk, etc.).
- Wsparcie hodowli owiec i wytwarzania produktów regionalnych.

B. 4.5. Ochrona zabytków i rewitalizacja starej zabudowy

Oczekiwane rezultaty

Ożywienie centrów historycznych małych miast.

Znalezienie użytkowników dla kilku zdegradowanych obiektów o wysokich wartościach historycznych i artystycznych.

Szersze zaangażowanie sektora prywatnego w ochronę dziedzictwa kulturowego.

Sposób realizacji

- Zdecydowane zwiększenie zakresu prac konserwatorskich, szczególnie w obiektach mających potencjał turystyczny.
- Zachęcanie prywatnego sektora do zagospodarowywania obiektów zabytkowych.
- Wsparcie prac modernizacyjnych w historycznych centrach miast i miasteczek (w tym szczególnie w zakresie przestrzeni publicznych), np. Biecz.
- Promocja dobrych wzorów gospodarowania w centrach historycznych.

B. 4.6. Humanizacja blokowisk

Oczekiwane rezultaty

Utrzymanie wartości substancji mieszkaniowej.

Przeciwdziałanie powstawaniu społecznej alienacji i patologii.

Spowolnienie segregacji przestrzennej w miastach i niedopuszczenie do powstania „złych dzielnic”.

Sposób realizacji

Humanizacja osiedli blokowych jest procesem złożonym i wymagającym działań zintegrowanych, dotyczących różnych obszarów. Szczególne znaczenie ma:

- Zintensyfikowanie remontów, zwłaszcza osiedli mających więcej niż 30 lat.
- Poprawa elewacji zwłaszcza w trakcie prac związanych z dociepleniem.
- Poprawa architektoniczna (inne wejścia, dostawienie balkonów, dachów etc.).
- Zainwestowanie w małą architekturę i lepsze urządzenie terenów zielonych.
- Wprowadzenie działań proekologicznych na terenach wielkich osiedli.
- Stworzenie warunków dla inwestowania w usługi.
- Zwiększenie udziału mieszkańców w remontach i pracach budowlanych.

GOSPODARSTWO

kapitał
kreatywność
technologie

Pole: GOSPODARSTWO - kapitał, kreatywność, technologie

Cel nadrzędny: C. Trwały rozwój gospodarczy

Cel strategiczny:
C.1. Restrukturyzacja i podniesienie konkurencyjności tradycyjnych działów przemysłu.

Cel strategiczny:
C.2. Konkurencyjne, rynkowe rolnictwo.

Cel strategiczny:
C.3. Innowacyjne firmy.

Cel strategiczny:
C.4. Rozwinięte przemysły „regionalnej szansy”.

Cel strategiczny:
C.5. Rozwinięte otoczenie biznesu.

Cel strategiczny:
C.6. Wysoki poziom inwestycji.

Rozwiązania:

Wspieranie dostosowania firm przemysłów tradycyjnych do wymogów rynku. C.1.1.
Przyspieszenie prywatyzacji firm państwowych i części firm komunalnych. C.1.2.

Wspieranie modernizacji gospodarstw rolnych z uwzględnieniem specjalizacji i standaryzacji produkcji rolniczej, szczególnie w sadownictwie, warzywnictwie i produkcji zwierzęcej. C.2.1.
Podniesienie jakości produkcji rolnej. C.2.2.
Rozwój instytucji i organizacji rynku rolnego. C.2.3.
Rozwój rolnictwa ekologicznego. C.2.4.

Regionalne partnerstwo dla innowacji. C.3.1.
Wspieranie rozwoju potencjału naukowego i badawczego w regionie. C.3.2.
Wspieranie tworzenia oraz rozwoju przedsiębiorstw nowatorskich i zaawansowanych technologicznie. C.3.3.

Wspieranie rozwoju sektora wysokich technologii. C.4.1.
Wspieranie rozwoju „przemysłu czasu wolnego”. C.4.2.
Wspieranie rozwoju „przemysłu kulturowego”. C.4.3.
Wspieranie rozwoju uzdrowisk. C.4.4.

Wspieranie rozwoju MSP. C.5.1.
Rozwijanie instytucji i firm otoczenia rolnictwa. C.5.2.
Wspieranie rozwoju usług finansowych i konsultingowych. C.5.3.
Rozwój centrów targowych i giełd. C.5.4

Efektywny system pozyskiwania inwestorów komercyjnych. C.6.1.
Pozyskiwanie do regionu inwestycji publicznych. C.6.2.
Poprawa wydolności systemów infrastruktury technicznej. C.6.3.

Priorytety:

Koncentracja programów specjalnych rynku pracy na obszarach gmin dotkniętych procesami restrukturyzacji.

Program wsparcia rolniczych grup producenckich
Rozwój hurtowych rynków rolnych.
Utworzenie regionalnego systemu specjalistycznego doradztwa rolnego.

Utworzenie Małopolskiej Rady Transferu Technologii oraz sieci ośrodków innowacji i transferu technologii.

Utworzenie Małopolskiej Organizacji Turystycznej.
Wykreowanie imprezy targowej w dziedzinie przemysłu kulturowego.
Budowa centrum kongresowo-koncertowego w Krakowie.
Rozwój centrów sportowych.

Stworzenie systemu funduszy poręczeniowych i pożyczkowych.
Stworzenie sieci lokalnych centrów obsługi biznesu.

Utworzenie parków przemysłowych i technologicznych.
Rozwój regionalnego Centrum Obsługi Inwestora.

Cel strategiczny: C.1. Restrukturyzacja i podniesienie konkurencyjności tradycyjnych działów gospodarki

DIAGNOZA

W dobie globalizacji warunkiem zapewnienia trwałego rozwoju regionu jest poprawienie konkurencyjności własnej gospodarki. Struktura gospodarki w układzie sektorowym, przedmiotowym (sekcji wg Europejskiej Klasyfikacji Działalności), własnościowym i podmiotowym określa jej zdolność do konkurencyjności na arenie międzynarodowej. Zmiany strukturalne są warunkiem rozwoju gospodarczego. Wynikają one z różnic w tempie rozwoju poszczególnych elementów składowych gospodarki. Rośnie znaczenie jednych elementów kosztem drugich. Tym samym, zmiany struktury są efektem rozwoju gospodarczego, a z drugiej strony istniejąca struktura w dużym stopniu wpływa na możliwości dalszego rozwoju.

Restrukturyzacja w skali kraju i regionu polega na świadomym oddziaływaniu na kierunki przekształceń strukturalnych. Podstawowym celem jest stwarzanie warunków do szybkich zmian na poziomie podmiotów gospodarczych, sprzyjających podnoszeniu efektywności gospodarowania czynnikami produkcji i wzrostowi konkurencyjności. Ze względów społeczno-ekonomicznych do szczególnych zadań władz publicznych należy wspieranie zmian w dziedzinach, które nie radzą sobie na rynku. Są to tzw. tradycyjne działy (sekcje) gospodarki (w tym także tzw. schyłkowe), których udział w rynku maleje i które charakteryzują się bardzo niskim poziomem innowacyjności.

Województwo małopolskie jest jednym z najbardziej zróżnicowanych pod względem poziomu rozwoju gospodarczego regionów w Polsce. Dysponuje ono znaczącym w skali kraju potencjałem społeczno-gospodarczym. Wytwarza 7,4% PKB, co daje mu 4 miejsce w kraju. Jednak w wielu gałęziach dominuje gospodarka tradycyjna – praco-, materiało- i kapitałochłonna o bardzo niskim poziomie konkurencyjności międzynarodowej. Szczególnie niekorzystnie prezentuje się pod względem struktury pracujących – w sektorze I (rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo) pracuje ponad 34% ogółu (stanowi to 11% ogółu pracujących w rolnictwie w Polsce), w sektorze II (przemysł i budownictwo) 25%, a w sektorze III (usługi) ponad 40%. Wkład poszczególnych sektorów w tworzenie wartości dodanej brutto regionu wynosi odpowiednio: 4,4%, 38% (w tym budownictwo 8%) oraz 57,6%. Świadczy to o niskiej efektywności gospodarki regionu.

Mocna pozycja w gospodarce kraju wynika z dużego udziału w globalnej wartości produkcji sprzedanej przemysłu i budownictwa, odpowiednio 7% i 8%. Region jest szczególnie aktywny w dziedzinie budownictwa mieszkaniowego – 2 miejsce w kraju.

Efektywność działalności produkcyjnej (liczona na 1 zatrudnionego, a zwłaszcza na 1 mieszkańca) jest wyraźnie niższa i lokuje region w grupie przeciętnych. Mało konkurencyjna jest także produkcja przemysłowa w wyniku czego udział województwa w eksporcie jest niższy od średniego dla kraju.

Mimo pozytywnych zmian i wzrostu znaczenia przemysłów rozwojowych, będących nośnikami postępu technologicznego i organizacyjnego, tj. kablowego, telekomunikacyjnego, komputerowego, farmaceutycznego, poligraficznego, materiałów budowlanych – których udział w produkcji przemysłowej regionu wynosi ok. 20% – podstawę gospodarki stanowią tradycyjne gałęzie w tym: hutnictwo, ciężka chemia, górnictwo, przemysł metalowy, tytoniowy, spożywczy. Trzy pierwsze, ze względu na ich malejący udział w rynku określane są mianem przemysłów schyłkowych.

Przedstawiony zarys kondycji gospodarki Małopolski wskazuje na dominację tradycyjnej struktury, w której dużą rolę odgrywają sekcje materiało-, energo- i praco- i energochłonne.

W dobie szybkiego postępu technologicznego i nasilających się procesów globalizacji w różnych sferach działalności człowieka utrzymywanie takiej struktury byłoby nieracjonalne. W celu podniesienia konkurencyjności regionu konieczne są głębokie zmiany strukturalne idące w kierunku zwiększenia roli przemysłów nauko- i usług przy jednoczesnej racjonalizacji działalności w rolnictwie i tradycyjnych przemysłach. Dodatkowym efektem takich przekształceń staje się ograniczanie szkodliwego oddziaływania na środowisko naturalne.

C. 1.1. Wspieranie dostosowania firm przemysłów tradycyjnych do wymogów rynku

Oczekiwane rezultaty

Wyższa efektywność gospodarowania.

Powstanie, na bazie majątku restrukturyzowanych przedsiębiorstw, wielu elastycznych firm rozwijających specjalizację i kooperację z dużymi przedsiębiorstwami.

Lepsza jakość produktu.

Zmniejszenie kosztów społecznych procesu restrukturyzacji.

Opis działań

W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się duże przedsiębiorstwa stanowiące własność państwa, które korzystały lub nadal korzystają z pozycji monopolistycznej (np. kolej, górnictwo węglowe, naftowe i gazownictwo, hutnictwo żelaza i metali nieżelaznych, zakłady chemiczne, firmy zbrojeniowe). Dla nich docelowo najlepszym rozwiązaniem jest prywatyzacja. W trakcie restrukturyzacji, oprócz osłon socjalnych, na szeroką skalę prowadzone powinny być szkolenia służące zmianie kwalifikacji zawodowych, stosowane zachęty do zakładania własnych firm – najlepiej powiązanych więziami kooperacyjnymi z przedsiębiorstwem macierzystym. To m.in. niski stopień specjalizacji i kooperacji podnosi koszty produkcji. Szansą dla tradycyjnych branż jest wdrożenie systemów zarządzania jakością. Ich produkty – bardzo dobre jakościowo – znajdują nabywcę na rynku. W sytuacji trudności z zagospodarowaniem dużych nadwyżek siły roboczej technologie pracochłonne mają rację bytu. Także firmy prywatne, szczególnie te małe, działające w tradycyjnych branżach powinny mieć zapewnione warunki do podnoszenia jakości oferowanych produktów i usług poprzez szkolenia, udział w targach, konkursach itd. Dostosowanie się tych firm do wymogów rynku jest zawsze procesem społecznie bolesnym. Dlatego jego elementem musi być wsparcie gmin, w których te zakłady się znajdują. Dotyczy to przede wszystkim gmin górniczych tracących dochody nie tylko z podatków, ale i opłat eksploatacyjnych. Prowadzonym sektorowo prywatyzacjom musi towarzyszyć odpowiednia polityka rozwoju regionalnego i lokalnego.

Sposób realizacji

- Pomoc dla przedsiębiorców tworzących trwałe miejsca pracy w gminach dotkniętych procesami restrukturyzacji.
- Uwzględnianie w programach restrukturyzacyjnych kosztów zagospodarowania zbędnego majątku, zwłaszcza na obszarze wokół Huty im. T. Sendzimira, tzw. „Kraków-Wschód”.
- Pakiety edukacyjno-socjalne dla pracowników odchodzących z restrukturyzowanych przedsiębiorstw.

C. 1.2. Przyspieszenie prywatyzacji firm państwowych i części firm komunalnych

Oczekiwane rezultaty

Racjonalne wykorzystanie publicznych środków – ograniczenie dotacji dla nierentownych monopolistów.

Lepsza jakość usług.

Opis działań

W gospodarce rynkowej właścicielska rola państwa powinna być ograniczona do minimum, natomiast rosnąć powinna rola państwa jako gwaranta uczciwej konkurencji i kreatora warunków dla równych szans rozwoju. Dlatego państwo, a także władze komunalne, powinny poddać posiadane firmy regułom rynkowym i je sprywatyzować. Dotyczy to nie tylko sektora produkcyjnego, ale także w dużej mierze sektora tzw. usług publicznych. W Małopolsce efektem prowadzonej restrukturyzacji powinna być prywatyzacja m.in. Huty im. T. Sendzimira, kopalń, zakładów przemysłu zbrojeniowego, „Azotów” w Tarnowie, a także demonopolizacja dostaw energii, wody, usług telekomunikacyjnych itd.

Sposób realizacji

- Zintensyfikowanie restrukturyzacji sektorowej.
- Przyspieszenie prywatyzacji firm, dla których organem założycielskim jest wojewoda.
- Prywatyzacja samorządowych zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych.
- Prywatyzacja jednoosobowych spółek skarbu i jednostek samorządu terytorialnego.
- Promowanie dobrych wzorców.
- Szersze stosowanie partnerstwa publiczno-prywatnego w obszarze usług publicznych.

DIAGNOZA

Rolnictwo stanowi znaczący sektor gospodarki będący jednym z największych wyzwań jakie stoją przed województwem małopolskim, w szczególności z powodu wysokiego udziału zatrudnienia oraz niskiego stopnia urbanizacji. Kluczowym zadaniem w tym sektorze jest przeprowadzenie skutecznej restrukturyzacji.

Ogólna powierzchnia gruntów w województwie małopolskim wynosi 1.514.410 ha, z czego 58,3% stanowią użytki rolne.

Występuje tutaj największe rozdrobnienie gospodarstw rolnych, przy czym przeciętne gospodarstwo liczy 3,2 ha co stanowi około połowy średniej krajowej. Ponad 85% gospodarstw ma powierzchnię mniejszą niż 5 ha. Równocześnie 135,7 tys. rodzin posiada gospodarstwa o powierzchni mniejszej niż 1 ha, które określa się jako działki.

Na obszarze województwa wyróżnia się 3 strefy przyrodniczo-ekonomiczne, ułożone równoleżnikowo, w których udział użytków rolnych w powierzchni ogólnej kształtuje się następująco:

- Północna – 73,3%, charakteryzująca się największym stopniem intensywności organizacji produkcji,
- Środkowa – 60,4%, z najlepszymi warunkami do rozwoju przemysłu rolno-spożywczego,
- Południowa – 52,0%, z charakterystycznym rozdrobnieniem oraz znacznymi wzniesieniami terenu.

Małopolska ma najgorszy wskaźnik pracujących w rolnictwie w przeliczeniu na 100 ha UR – 54,4 osoby, przy średnim 23,4 dla kraju i 8,4 dla województwa zachodniopomorskiego. Tak wysokie zatrudnienie w rolnictwie ma wpływ na ekonomiczną społeczną wydajność, której poziom jest w województwie małopolskim wyjątkowo niski.

Wartość wytworzonej produkcji końcowej rolnictwa w przeliczeniu na 1 pracującego jest jedną z najniższych w Polsce. Również wydajność jaką osiąga rolnictwo w województwie małopolskim, stanowiąca około 45% średniej jest jedną z najniższych w kraju.

Jedynie 16% gospodarstw produkuje wyłącznie na rynek. Dotyczy to głównie gospodarstw działających w mikroregionach o tradycjach wyspecjalizowanej produkcji towarowej (sadownictwo, warzywnictwo, uprawy zbożowe). Ponad 30% drobnych gospodarstw nie uczestniczy w obrocie towarowym, wytwarzając jedynie na zaopatrzenie rodziny, gdyż posiadają inne źródła dochodów. Niepokojąca jest skala gospodarstw domowych utrzymujących się z niezarobkowych źródeł utrzymania (41%).

Województwo małopolskie charakteryzuje się jedną z najwyższych w kraju obsadą bydła – 49,6 sztuk na 100 ha użytków rolnych (przy średniej 37,7). Również w chowie owiec województwo ma najwyższy udział, który stanowi 11,8% krajowego pogłowia tych zwierząt. Obsada trzody chlewnej jest natomiast jedną z najniższych w kraju i wynosi 61,5 sztuk na 100 ha, przy średniej krajowej 103,9 sztuk, co plasuje województwo na 13 miejscu.

Dla województwa małopolskiego charakterystyczny jest system zbożowo-pastewny. W produkcji ziemniaków województwo zajmuje 5 miejsce w kraju, w produkcji zboża – 14 miejsce, rzepaku i rzepiku – 15, buraków cukrowych – 16.

Ze względu na występowanie licznych parków narodowych, krajobrazowych i rezerwatów przyrody oraz niskie zużycie nawozów sztucznych, jednym z kierunków rozwoju rolnictwa na terenie województwa małopolskiego może stać się produkcja proekologiczna. Za szczególnie predystynowaną do tego rodzaju produkcji uważana jest strefa południowa. Obecnie w województwie małopolskim w Stowarzyszeniu Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi EKOLAND zarejestrowanych jest 18 gospodarstw.

Szersze omówienie problemów rolnictwa zostało zawarte w Małopolskim Programie Rozwoju Wsi i Rolnictwa oraz opracowaniu sektorowym – Strategia Rozwoju Wsi, Obszarów Wiejskich i Rolnictwa.

ROZWIĄZANIA

C. 2.1. Wspieranie modernizacji gospodarstw rolnych z uwzględnieniem specjalizacji i standaryzacji produkcji rolniczej, szczególnie w sadownictwie, warzywnictwie i produkcji zwierzęcej

Oczekiwane rezultaty

*Rośnie ilość i areal gospodarstw rolnych działających na zasadach rynkowych.
Jedną ze specjalności Małopolski jest produkcja „zdrowej żywności”.*

Opis działań

Modernizacja gospodarstw rolnych jest warunkiem koniecznym zapewnienia rozwoju obszarów wiejskich, które zamieszkuje prawie połowa mieszkańców Małopolski. Można przyjąć, że nowoczesne gospodarstwo stanie się siłą napędową przemian cywilizacyjnych na wsi. Wokół niego będą rozwijać się usługi i drobna działalność produkcyjna – wieś nabierze wielofunkcyjnego charakteru.

Sposób realizacji

- Rozwój instytucji rynku rolnego – systemu kredytowania, obrotu produktami rolnymi, zasad dotowania produkcji.
- Rozbudowa przetwórstwa rolnego i usług pozarolniczych.
- Dostęp do szkoleń, usług doradztwa agrotechnicznego i służb weterynaryjnych.
- Restrukturyzacja i rozwój ośrodków doradztwa rolniczego.
- Preferencyjne kredyty na powiększanie i modernizację techniczną gospodarstw rolnych.
- Rozwijanie produkcji „zdrowej żywności”.
- Wspieranie grup producenckich.
- Zespołowe użytkowanie sprzętu.

C. 2.2. Podniesienie jakości produkcji rolnej

Oczekiwany rezultat

Większy udział produktów żywnościowych z Małopolski w sprzedaży krajowej i eksporcie.

Opis działań

Przystosowanie rolnictwa do wymagań Unii Europejskiej wiąże się z koniecznością rozbudowy infrastruktury technicznej służb fitosanitarnych i weterynaryjnych, rezygnacji z produkcji rolnej w strefach o dużym natężeniu ruchu komunikacyjnego i składowania odpadów oraz wsparcia procesu restrukturyzacji przez kompetentne władze weterynaryjne.

Sposób realizacji

- Wdrażanie systemu standaryzacji i jakości żywności – Analiza Zagrożeń Zdrowotnych i Krytycznych Punktów Kontroli – HACCP.
- Kontrola jakości produkcji eksportowanej i importowanej.
- Prowadzenie szerokiej informacji wśród podmiotów branży rolno-żywnościowej o możliwości uzyskiwania certyfikacji.
- Stworzenie systemu laboratoriów diagnostycznych.
- Udoskonalenie systemów zwalczania chorób, szkodników i chwastów.
- Rozwój ośrodków badawczych doskonalenia produkcji rolnej.
- Prowadzenie nadzoru nad: stanem zdrowotności, obrotem oraz ubojem zwierząt.
- Nawiązanie stałej współpracy ze służbami weterynaryjnymi innych państw, w tym uzgodnienie ze stroną słowacką, na którym z przejść granicznych rozbudować strukturę służb fitosanitarnych i weterynaryjnych odpowiadającą standardom UE.
- Wypracowanie i wdrożenie regionalnego programu na rzecz wykreowania małopolskiej marki wysokiej jakości żywności.
- Wprowadzenie postępu biologicznego.

C. 2.3. Rozwój instytucji i organizacji rynku rolnego

Oczekiwany rezultat

Dostosowanie poziomu i struktury produkcji rolnej do popytu.

Opis działań

Zachodzące zmiany na rynku, zwłaszcza coraz większa konkurencja zmuszają do tworzenia nowej organizacji produkcji i obrotu, która ma na celu podniesienie atrakcyjności i konkurencyjności rodzimych towarów. Realizacja tego zadania wymagać będzie wspierania integracji poziomej – tworzenia kontraktowych powiązań rolników z rynkami hurtowymi, giełdami rolnymi, a poprzez to przezwyciężenie bariery popytu.

Sposób realizacji

- Tworzenie grup marketingowych (producenckich).
- Utworzenie sieci rynków hurtowych i giełd rolnych mających na celu zorganizowanie sieci dystrybucji produktów rolno-żywnościowych w formie zintegrowanego rynku regionu.
- Nawiązanie współpracy z rynkami hurtowymi innych regionów i krajów.
- Stabilizowanie rynku rolnego poprzez rozszerzenie działalności agencji rządowych.

C. 2.4. Rozwój rolnictwa ekologicznego

Oczekiwany rezultat

Ekologiczna, nowoczesna produkcja rolna oraz naturalne przetwórstwo jest jednym z podstawowych kierunków rozwoju rolnictwa Małopolski i jednym z głównych czynników budujących jego konkurencyjność w tym zakresie na rynku regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Opis działań

Rolnictwo ekologiczne opiera się na biologicznej intensyfikacji produkcji rolnej i stąd ogranicza skażenia środowiska i przyczynia się do wytworzenia produktów o podwyższonej jakości biologicznej – co ma wymiar zarówno gospodarczy, jak i społeczno-zdrowotny dla regionalnej populacji. Rolnictwo ekologiczne obejmuje nie tylko ekologiczną produkcję rolną, lecz także przetwórstwo ekologiczne, ochronę krajobrazu i bioróżnorodności wód, gleby i powietrza oraz dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi.

W celu stworzenia przychylnego klimatu dla nowego kierunku produkcji rolnej i stosunkowo szybkiego osiągnięcia widocznych rezultatów priorytetowo potraktowane zostaną obszary, gdzie już obecnie występują grupy zainteresowanych rolników, strefy ochronne wód i obszary chronionego krajobrazu, otuliny parków narodowych i krajobrazowych itp.

Sposób realizacji

- Inicjowanie działalności informacyjnej, promocyjnej i szkoleniowej popularyzującej rolnictwo i produkty ekologiczne, prowadzonej przez podległe jednostki.
- Wspieranie i współfinansowanie analogicznych działań innych podmiotów.
- Zorganizowanie regionalnej sieci szkoleniowo-doradczej specjalistów ds. rolnictwa ekologicznego w celu zapewnienia merytorycznego wsparcia dla gospodarstw przedstawiających się na metody ekologiczne.
- Stworzenie regionalnego systemu wsparcia rolnictwa ekologicznego, współfinansującego koszty przedstawiania gospodarstw rolnych na ekologiczne metody produkcji i rozwoju lokalnego ekologicznego przetwórstwa.
- Stworzenie mechanizmów wspierających młodych ludzi (w tym również z miast), którzy chcą zakupić lub przejąć i prowadzić gospodarstwa metodami ekologicznymi.
- Organizowanie i wspieranie rozwoju ośrodków edukacji i terapii w gospodarstwach ekologicznych.
- Promocja ekologicznej turystyki w gospodarstwach.
- Szeroka promocja ekologicznych „małych” technologii, które mogą mieć zastosowanie w gospodarstwach rolnych.
- Szeroka edukacja ekologiczna, w tym wskazywanie odpowiednich wartości życia – powstrzymanie komercjalizacji wartości wiejskiej.

DIAGNOZA

Wraz z rozwojem cywilizacyjnym zmniejsza się znaczenie surowców naturalnych i prostej pracy jako czynników wzrostu gospodarczego, na rzecz czynników intelektualnych – zasobów wiedzy. Fundamentalnego znaczenia dla rozwoju nabiera innowacyjność, czyli zdolność i motywacja do ustawicznego poszukiwania i wykorzystywania w praktyce wyników badań naukowych, nowych koncepcji, pomysłów i wynalazków.

Za innowacyjne uważa się takie gospodarki lub przedsiębiorstwa, które są w stanie tworzyć, absorbować i zbywać nowe produkty i usługi oraz nieprzerwanie adaptować się do zmian w otoczeniu. Innowacyjna firma jest przedsiębiorcza i twórcza, dzięki czemu jest w stanie wykorzystywać idee, pomysły i zasoby. Warunkiem koniecznym innowacyjności przedsiębiorstwa jest sprzyjające innowacyjności środowisko – w tym regionalne. Istotnym elementem innowacyjności jest transfer technologii.

Małopolska posiada niekwestionowane atuty tworzące silny potencjał dla innowacyjności, takie jak: rozwinięte szkolnictwo wyższe, potencjał naukowy (trzecie, po Mazowszu i województwie śląskim, miejsce pod względem liczby pracujących w działalności badawczo-rozwojowej w stosunku do liczby mieszkańców), czy stosunkowo wysokie nakłady finansowe na działalność badawczo-rozwojową.

Tej silnej wewnętrznej „podaży” innowacji nie towarzyszy jednakże równie silny regionalny „popyt” na innowacje. Rzeczywisty poziom innowacyjności małopolskich przedsiębiorstw oceniany jest jako niski, infrastruktura wspierania innowacji i transferu technologii jest słabo rozwinięta, a istniejące instytucje nie współpracują w ramach spójnego systemu. Przestrzeń Małopolski jest pod względem innowacyjności bardzo zróżnicowana – z wybijającym się ośrodkiem krakowskim.

Wszystko to sprawia, że jedną z podstawowych szans rozwoju naszego województwa jest wykorzystanie istniejącego potencjału i skoncentrowanie się na stworzeniu tzw. regionalnego systemu innowacji, a więc otoczenia sprzyjającego innowacyjności firm i wspierającego transfer technologii.

Szczególnym polem dla wdrażania myśli naukowej jest rolnictwo ekologiczne. Ekologiczne metody produkcji rolnej są alternatywą dla chemicznych, intensywnych metod produkcji i nowoczesną formą bazującą zarówno na doświadczeniach minionych pokoleń jak i wynikach badań naukowych.

Dynamiczny rozwój rolnictwa ekologicznego w Europie nastąpił dopiero w połowie lat 90. Obecnie szacuje się, że w krajach UE jest średnio ok. 5% gospodarstw produkujących żywność metodami ekologicznymi. Przykładowo w Austrii ok. 20%, podczas gdy w Polsce zaledwie 0,025%. Przy stosunkowo korzystnych w Małopolsce warunkach do prowadzenia upraw ekologicznych sytuacja taka tworzy duży potencjał rynkowy dla osiągnięcia międzynarodowej konkurencyjności rodzimej produkcji rolnej.

ROZWIĄZANIA

54 C. 3.1. Regionalne partnerstwo dla innowacji

Oczekiwany rezultat

Podmioty z różnych sektorów i różnych dziedzin gospodarki zainteresowane i zaangażowane w działanie na rzecz innowacyjności gospodarki regionalnej i działających w niej firm współpracują w oparciu o wspólnie wypracowaną strategię działania, na zasadach partnerskiego i niekonkurencyjnego inicjowania, realizowania, współfinansowania i koordynacji swoich działań.

Opis działań

Sposobem na zbudowanie wzajemnego zaufania i wspólnoty celów potencjalnych partnerów oraz sposobem na koordynację wysiłków, połączenie środków i uzgodnienie konkretnego programu współdziałania jest stworzenie regionalnych instytucji partnerstwa i współpracy. Władze regionalne działać będą na rzecz stworzenia możliwie szerokiego partnerstwa na rzecz innowacyjności i transferu technologii oraz połączenia istniejących i powstających instytucji wspierających innowacje i transfer technologii w realnie współdziałającą sieć regionalną, co jest uznawane za podstawowy warunek powodzenia regionalnej polityki proinnowacyjnej.

Partnerstwo na rzecz innowacyjności budowane będzie w skali całego regionu i obejmie m.in. wypracowanie szczegółowych strategii i programów oraz projektów adresowanych na zewnątrz, instytucje partnerstwa takie jak rada regionalna i regionalna sieć współpracy oraz wybrane instrumenty wspierania innowacji.

Sposób realizacji

- Utworzenie Regionalnej Rady Innowacji i Transferu Technologii – pełniącej funkcję integrującą, inicjującą i koordynującą współpracę opiniotwórczych partnerów i decydentów.
- Wypracowanie Regionalnej Strategii Innowacji i Transferu Technologii – wypracowanej i aktualizowanej pod egidą Rady w procesie budowania konsensusu, z udziałem zróżnicowanego (sektorowo, branżowo i przestrzennie) i licznego gremium zainteresowanych podmiotów, pełniącej rolę regionalnej platformy współdziałania różnych partnerów na rzecz rozwoju innowacji i transferu technologii w Małopolsce. Służyć to będzie m. in. rozwojowi parków technologicznych.
- Utworzenie regionalnej sieci ośrodków innowacji i transferu technologii.

C. 3.2. Wspieranie rozwoju potencjału naukowego i badawczego w regionie

Oczekiwane rezultaty

Znaczący przyrost miejsc pracy w sektorze naukowo-badawczym.

Wzrost eksportu usług w tym zakresie.

Opis działań

Możliwości oddziaływania władz regionalnych w tej sferze są ograniczone – szczególnie finansowo i organizacyjnie.

Stąd stosowane będą głównie narzędzia pośrednie wspierania rozwoju rodzimych ośrodków naukowo-badawczych i badawczo-rozwojowych. W układzie przestrzennym działalność proinnowacyjna w tym zakresie będzie wyraźnie lokalizowana i skoncentruje się na wzmocnieniu najsilniejszego obecnie, krakowskiego ośrodka oraz rozbudowie 2-3 subregionalnych ośrodków innowacyjności, przy czym każdy z nich winien wykorzystywać już zaistniały miejscowy potencjał i tradycyjną charakterystykę.

Jako, że większość środków na działalność badawczo-rozwojową, innowacje i transfer technologii pochodzi spoza układu regionalnego – dysponują nimi bądź to instytucje działające na szczeblu krajowym, bądź to europejskie i inne programy grantowe – aby ułatwić wykorzystanie tych możliwości władze regionalne będą wspierać regionalne podmioty w pozyskiwaniu zewnętrznych środków.

Sposób realizacji

- Wspieranie działalności informacyjnej, szkoleniowej i doradczej podmiotów promujących programy pomocowe.
- Wnoszenie części wkładu własnego do budżetów pojedynczych projektów, których promotorami są podmioty z siedzibą na terenie małopolski.
- Uwzględnienie możliwości rodzimych ośrodków naukowo-badawczych i badawczo-rozwojowych w informacji i promocji regionalnej jako jednego z podstawowych elementów atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej regionu.
- Lobbying na rzecz wykorzystywania możliwości rodzimych ośrodków na forum regionalnym i ponadregionalnym, w tym na rzecz ich udziału w europejskich projektach współpracy współfinansowanych ze środków UE.
- Przyciąganie do regionu zewnętrznych, zarówno publicznych, jak i prywatnych, krajowych oraz zagranicznych inwestycji w sektorze badawczo-rozwojowym.
- Utworzenie regionalnego konsorcjum badawczo-rozwojowego, grupującego podmioty z różnych sektorów, w tym firmy prywatne, w celu wykorzystania zewnętrznych programów wsparcia (pomocowych).

C. 3.3. Wspieranie tworzenia oraz rozwoju przedsiębiorstw nowatorskich i zaawansowanych technologicznie

Oczekiwany rezultat

Struktura sektorowa gospodarki regionalnej zmienia się na bardziej konkurencyjną i bardziej chłonną na wykwalifikowane kadry.

Opis działań

Istotnymi barierami powstawania i rozwoju firm zaawansowanych technologicznie oraz zdolnych wdrażać innowacje są: bariera informacji i kompetencji oraz bariera finansowa. Stąd aktywność władz regionalnych na rzecz nowatorskich firm ukierunkowana będzie na obniżenie tych dwóch barier. Proinnowacyjne oddziaływanie obejmie trzy rodzaje instrumentów: bezpośrednią pomoc adresowaną do przedsiębiorstw i innych podmiotów prowadzących działalność innowacyjną, pomoc pośrednią mającą na celu stworzenie sprzyjającego innowacjom otoczenia firm oraz rozbudowę służącej innowacjom infrastruktury. Szczególnie wspierane będą lokalne małe i średnie przedsiębiorstwa – jako z jednej strony rokujące największe szanse na rozwój, zaś z drugiej wykorzystujące w dużym stopniu własne zasoby regionu.

Podstawowym elementem systemu wsparcia dla firm będzie wzmocnienie ich proinnowacyjnego otoczenia w postaci oddziaływania na rzecz rozwoju istniejących instytucji przekazu innowacji i technologii, a także wspierania ich wspólnych projektów oraz współpracy w ramach sieci regionalnej. Drugim kierunkiem będzie wykreowanie w Małopolsce systemu nowych instrumentów wspierających nowatorskie i zaawansowane technologicznie przedsięwzięcia gospodarcze i firmy.

Sposób realizacji

Na poziomie regionalnym:

- fundusz inwestycyjny (wypełniający funkcję np. funduszu załączkowego adresowanego do rodzimych firm rozpoczynających działalność, szczególnie małych i średnich; funduszu wysokiego ryzyka adresowanego do istniejących już firm, które potrzebują kapitału na rozwój; regionalnego funduszu innowacji i transferu technologii – działającego na zasadach niekomercyjnych, dysponującego głównie środkami budżetowymi z przeznaczeniem na granty celowe),
- regionalna marka wysokiej jakości,
- prywatno-publiczne konsorcjum badawczo-wdrożeniowe,
- europejski ośrodek informacyjny „IRC”.

Na poziomie subregionalnym:

- centra transferu technologii,
- ośrodki informacyjne pierwszego kontaktu,
- inkubatory technologiczne,
- kluby firm innowacyjnych.

DIAGNOZA

Określanie, które gałęzie i branże działalności gospodarczej są obszarami szczególnej szansy jest trudne. Jednak obserwacja trendów w krajach rozwiniętych pozwala na wskazanie dziedzin szczególnie szybkiego i pełnego sukcesów rozwoju. Użyteczna jest także ocena pozycji Małopolski w poszczególnych branżach.

Powszechnie przyjmuje się, że przyszłość należy do tzw. przemysłów wysokich technologii przy czym określenie to jest bardzo pojemne. Tradycyjnie zalicza się do nich przemysł komputerowy, urządzeń i systemów telekomunikacyjnych, biotechnologiczny, materiałów kompozytowych, robotykę, itp. W niektórych wymienionych segmentach Małopolska już dziś należy do krajowych liderów (np. produkcji komputerów, kabli światłowodowych i telekomunikacyjnych, usług internetowych). Charakterystyczne, że przemysły te rozwijają się nie tylko w samym Krakowie, co dodatkowo stwarza szanse dla regionu. Najważniejszym zasobem dla rozwoju tego przemysłu są kwalifikacje kadr i w tym zakresie Małopolska może górować nad krajowymi konkurentami.

Dynamicznie rosnącym przemysłem jest „przemysł czasu wolnego”. Słowo „przemysł” ujęte jest tu w cudzysłów, chodzi bowiem o system usług obejmujący turystykę, transport, gastronomię, hotelarstwo, rozrywkę, rekreację, usługi kulturalne itd. Najważniejszym zasobem w tym zakresie są walory krajobrazu, przyrody, dziedzictwa historycznego, tradycje kulinarne oraz ogólnie rzecz biorąc wizerunek atrakcyjnego miejsca. Małopolska te zasoby posiada na niemal całym swoim terytorium. W związku ze zmianami w stylu życia oraz rosnącym poziomem zamożności dużych grup społecznych i gwałtowną motoryzacją perspektywy tego „przemysłu” wydają się nieograniczone. Wielką szansą Małopolski jest fakt, że może ona liczyć na znaczący popyt lokalny i krajowy uwarunkowany kulturowo (do kanonu edukacji Polaka należy odwiedzenie Krakowa, Tatr, Oświęcimia i Wieliczki).

Trzecim ważnym obszarem jest niedawno dostrzeżony fenomen tzw. „przemysłu kulturowego” rozumianego jako szereg różnych aktywności związanych z kulturą, ale będących domeną usług rynkowych i produkcji na rynek. Pojęciem tym określa się: produkcję filmową, telewizyjną i radiową, przemysł wydawniczy a nawet poligraficzny, produkcję fonograficzną, usługi konserwatorskie, handel sztuką, projektowanie i design, produkcję reklamową, działalność impresaryjną, ruch koncertowy, a także ginące zawody rzemiosła artystycznego (takie jak np. kowalstwo, ciesielstwo, wikliniarstwo), itp.

Rosnące znaczenie mediów, awans edukacyjny społeczeństwa i jego kulturowych aspiracji sprawiły, że w wielu krajach, gdzie zaczęto to zjawisko badać statystycznie okazało się, że jest to dziedzina rozwijająca się szybciej, dająca większe zyski i więcej miejsc pracy niż inne tradycyjne przemysły (np. samochodowy). Szczególnie Kraków ma w tym obszarze nadzwyczaj konkurencyjną pozycję i znaczny potencjał. Wydaje się ponadto, że jest to „przemysł” z poważnymi szansami eksportowymi.

Ponadto o specyfice Małopolski decyduje fakt, że wśród bogactw naturalnych występujących w Małopolsce duże znaczenie mają zasoby wód mineralnych. Stały się one bazą dla wielu uzdrowisk. Z usług sanatoryjnych oferowanych w 66 obiektach może korzystać ok. 67 tys. kuracjuszy. Przeprowadzane reformy systemowe, w tym w zakresie świadczenia usług medycznych, drastycznie zmieniły warunki funkcjonowania sanatoriów. Ich potencjał jest wykorzystywany w niewielkim stopniu przy jednoczesnej dekapitalizacji bazy materialnej.

ROZWIĄZANIA

C. 4.1. Wspieranie rozwoju sektora wysokich technologii

Oczekiwany rezultat

Wzrost udziału przemysłów high-tech w produkcji i eksporcie regionu.

Opis działań

Dla rozwoju przemysłu high-tech kluczowe znaczenie ma stworzenie szans rozwoju i systemów wsparcia dla firm opartych na eksploatacji innowacji technologicznej. Firmy takie powstają w szczególnym otoczeniu – przede wszystkim uniwersyteckim. Proces ich powstania wymaga współpracy władz publicznych, sektora prywatnego i środowiska akademickiego.

Sposób realizacji

- Tworzenie parków technologicznych przy instytucjach naukowych.
- Aktywna działalność tzw. funduszy załączkowych oraz instytucji typu venture capital, a także instytucji publicznych wspierających transfer technologii.
- Wywoływanie popytu na produkty high-tech przez władze publiczne (np. poprzez internatyzację swoich usług).
- Eksponowanie obecności przemysłów high-tech w promocji regionu.

C. 4.2. Wspieranie rozwoju „przemysłu czasu wolnego”

Oczekiwany rezultat

Szersza, bardziej konkurencyjna i lepiej odpowiadająca oczekiwaniom rynku oferta turystyczna regionu.

Opis działań

„Przemysł czasu wolnego” winien być rozwijany z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, kojarzenia celów sektora publicznego z sektorem prywatnym oraz uwarunkowań środowiska naturalnego i ekorozwoju, a także być oparta o ciągłe analizy i badania marketingowe.

Sposób realizacji

- Podniesienie i wzbogacenie atrakcyjności turystycznej Małopolski oraz poprawa jej wizerunku poprzez właściwe wykorzystanie dziedzictwa kulturowego, jako ważnych produktów turystycznych.
- Tworzenie nowych produktów turystycznych oraz pakietów turystycznych i rekreacyjnych.
- Modernizacja i rozbudowa infrastruktury turystycznej (atrakcje turystyczne) i rozrywkowej (baseny, ośrodki sportowe, parki wodne, kina, ośrodki rekreacyjne, fitness cluby, kręgielnie, multikina, wesołe miasteczka, dyskoteki, ośrodki jeździeckie, stacje narciarskie, wypożyczalnie sprzętu sportowego, ściany wspinaczkowe, pola golfowe, restauracje kuchni regionalnej, tzw. żywe skanseny itd.).
- Utworzenie spójnego systemu informacji o wiodących produktach turystycznych i rekreacyjnych oraz ich promocja.
- Podnoszenie jakości atrakcji turystycznych i usług „przemysłu czasu wolnego”.
- Utworzenie i wspieranie Małopolskiej Organizacji Turystycznej.
- Wspieranie atrakcyjnych imprez sportowych o międzynarodowym znaczeniu.
- Modernizacja i rozbudowa infrastruktury sportu wyczynowego.
- Budowa i rozbudowa infrastruktury widowiskowo-sportowej umożliwiającej organizowanie imprez o charakterze międzynarodowym, ogólnopolskim i masowym.

C. 4.3. Wspieranie rozwoju „przemysłu kulturowego”

Oczekiwany rezultat

Znaczny przyrost miejsc pracy w przemyśle kulturowym.

Opis działań

Bardzo trudno wskazać konkretne działania mające na celu wsparcie tego „przemysłu” gdyż pojęcie to obejmuje bardzo szeroką i nie do końca ostro wydzieloną grupę podmiotów gospodarczych. Bezspornym jest jednak fakt, że dla jego rozwoju władze publiczne winny co najmniej utrzymywać wysoki poziom życia kulturalnego i bogaty kalendarz wydarzeń artystycznych oraz prowadzić politykę wielkich wydarzeń kulturowych. Napędza to koniunkturę w „przemysle kulturowym”. Jednak kluczowe znaczenie ma tworzenie odpowiedniego klimatu do lokalizowania się w regionie firm z sektora mediów przede wszystkim nadawców telewizyjnych.

Sposób realizacji

- Przyciąganie firm sektora przemysłu kulturowego do Małopolski.
- Wspieranie przedsięwzięć gospodarczych z obszaru przemysłu kulturowego np. targi, giełdy, wystawy, itp.
- Wspieranie rozwoju rodzimych firm sektora przemysłu kulturowego.
- Komercjalizacja produktów podległych jednostek kulturalnych.
- Eksponowanie rodzimych produktów kulturalnych w promocji regionu.

C. 4.4. Wspieranie rozwoju uzdrowisk

Oczekiwane rezultaty

Podniesienie atrakcyjności turystycznej uzdrowisk.

Zwiększenie zakresu i urozmaicenia usług zdrowotno-rekreacyjnych.

Rozwój lokalnego rynku pracy i procesów miastotwórczych.

Powstanie nowych uzdrowisk (np. Szczawa, Wapienne, Krościenko nad Dunajcem).

Opis działań

Ze względu na dużą liczbę uzdrowisk i ich rolę w wypełnianiu charakterystycznych i pożądaných dla województwa funkcji leczniczych, rekonwalescencyjnych i wypoczynkowych należy wspomóc proces ich dostosowania do działania w nowym otoczeniu. Działalność kompleksów sanatoryjnych i wypoczynkowych winna przyczynić się do aktywizacji małych miast i utrzymania miejsc pracy. Ośrodki te wymagają modernizacji i podniesienia poziomu świadczonych usług. W celu ratowania substancji materialnej niezbędne jest przeprowadzenie prywatyzacji bądź komunalizacji przynajmniej części sanatoriów i wypracowanie systemu pokrywania kosztów usług, powiązanego z ubezpieczeniem zdrowotnym.

Sposób realizacji

- Wspieranie inwestycji podnoszących atrakcyjność uzdrowisk (pikalnie, trasy narciarskie, rowe-rowe, parki, obiekty sportowe, itp.).
- Większe wykorzystanie zasobów przyrodoleczniczych.
- Wsparcie programów kulturalnych w uzdrowiskach.
- Promocja oferty małopolskich uzdrowisk w Kasach Chorych i zagranicą.
- Wspieranie inwestycji komunalnych służących poprawie stanu środowiska.

DIAGNOZA

W Małopolsce działa kilkadziesiąt instytucji tzw. otoczenia biznesu, promujących rozwój przedsiębiorczości i innowacji. Szacuje się, że występuje tu 7,6% wszystkich organizacji wspierających biznes w kraju i są to:

- ośrodki szkoleniowo-doradcze, do których zalicza się także uczelnie wyższe, instytuty naukowo-badawcze (m. in. Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej AE w Krakowie, Instytut Turystyki), ośrodki wspierania przedsiębiorczości oraz firmy komercyjne działające na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i innowacji,
- agencje i fundacje o krajowym i regionalnym zasięgu działania; do najważniejszych z nich należą: Agencja Rozwoju Regionu Krakowskiego S.A., Fundacja Promocji Gospodarczej Regionu Krakowskiego, Tarnowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Agencja Rozwoju Ziemi Chrzanowskiej S.A., Agencja Rozwoju Gospodarczego Kraków-Wschód, Olkuska Agencja Rozwoju, Agencja Rozwoju Lokalnego w Kluczach,
- ośrodki informacyjne: Centrum Euro Info, ośrodek IRC,
- inkubatory przedsiębiorczości w Krakowie, Nowym Sączu, Raciechowicach, Trzebini i Żegocinie,
- Specjalna Strefa Ekonomiczna „Krakowski Park Technologiczny”,
- instytucje i organizacje samorządu gospodarczego – największe z nich to: Izba Rzemieśnicza w Krakowie, Krakowska i Tarnowska Kongregacje Kupieckie, Izby Przemysłowo-Handlowe w Krakowie i Tarnowie, Sądecko-Podhalańska Izba Gospodarcza,
- instytucje finansowe, bankowe, fundusze pożyczkowe, poręczeniowe i gwarancyjne, fundusze venture capital – Korporacja Finansowania Przedsiębiorczości, Fundusz Mikro i Inicjatywa Mikro, Internet Investment Fund,
- targi stałe – szczególnie aktywne są dwa podmioty: Centrum Targowe – Chemobudowa Kraków S.A. oraz Targi w Krakowie S.A. Cykliczne targi mają miejsce także w Nowym Sączu i Tarnowie oraz niektórych powiatach.

Instytucje otoczenia biznesu tworzą sprzyjający klimat dla działalności gospodarczej firm, wspierają rozwój podmiotów gospodarczych, przyciągają inwestorów krajowych i zagranicznych, biorą także aktywny udział w promocji gospodarczej i kulturalnej województwa.

Sieć różnego rodzaju instytucji otoczenia biznesu jest relatywnie gęsta. Jednakże dobre zaplecze instytucjonalne jest bardzo rozproszone, pozbawione wspólnych działań, instytucje głównie ze sobą rywalizują, zbyt wolno też postępuje ich specjalizacja i profesjonalizacja. W celu zwiększenia efektywności działań konieczna jest także wymiana informacji i doświadczeń oraz zdrowa konkurencja. Instytucjami, których w województwie wyraźnie brakuje są firmy developerskie oraz fundusze wspierające przedsiębiorczość i MSP.

ROZWIĄZANIA

C. 5.1. Wspieranie rozwoju MSP

Oczekiwane rezultaty

Wzrost znaczenia sektora MŚP w gospodarce regionu.

Wzrost zatrudnienia w sektorze MŚP w Małopolsce.

Zwiększenie innowacyjności i unowocześnienie struktury przemysłowej.

Umiejscynarodowienie firm Małopolski.

Opis działań

Małe przedsiębiorstwa odgrywają istotną rolę w tworzeniu nowych miejsc pracy i stabilizacji wzrostu gospodarczego. Ich rozwój determinowany jest przez szereg czynników, takich jak m.in.: dostęp do informacji i nowoczesnych technologii, doradztwo gospodarcze oraz łatwy dostęp do

kapitału. Czynniki te mogą stanowić element ograniczający lub wspierający rozwój przedsiębiorczości. Stąd konieczność konstruktywnej, skoordynowanej współpracy MŚP, regionalnych i ogólnopolskich instytucji otoczenia biznesu samorządów lokalnych oraz samorządu województwa.

Sposób realizacji

- Poszerzanie wiedzy z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej i kreowanie pozytywnego spojrzenia na możliwość „samozatrudnienia”, promocja rozwoju przedsiębiorczości.
- Rozbudowa regionalnej sieci doradztwa gospodarczego i szkoleń dla przedsiębiorców, we wszystkich dziedzinach związanych z prowadzeniem firmy, a także osób zamierzających podjąć działalność gospodarczą (ośrodki wspierania przedsiębiorczości).
- Poprawa dostępu małych i średnich przedsiębiorstw województwa do informacji istotnych z punktu widzenia prowadzonej działalności gospodarczej.
- Tworzenie i promowanie instytucji mających na celu pomoc we wskazaniu możliwości skorzystania z preferencyjnych form finansowania oraz pomoc w zakresie dopełnienia wymagań formalnych.
- Inicjowanie powstawania sfer aktywności gospodarczej w poszczególnych obszarach województwa (inkubatory przedsiębiorczości).
- Pomoc małym i średnim przedsiębiorstwom w nawiązywaniu kontaktów zagranicznych.
- Współudział w targach, wystawach, imprezach promocyjnych.
- Tworzenie przedstawicielstw gospodarczych Małopolski za granicą.

C. 5.2. Rozwijanie instytucji i firm otoczenia rolnictwa

Oczekiwane rezultaty

Dynamiczny rozwój MŚP na obszarach wiejskich.

Zmiana struktury zatrudnienia na wsi.

Wzrost konkurencyjności małopolskiej produkcji rolniczej.

Opis działań

Małopolska zagrożona jest bardzo wysokim bezrobociem na wsi. Liczba wolnych rąk do pracy sięga w zależności od szacunków od 150 do 300 tysięcy osób. Szansą na zmniejszenie tego problemu jest wzrost przedsiębiorczości na terenach wiejskich, a także bardziej rynkowe zorientowanie produkcji rolniczej. Wymaga to wielkiej pracy edukacyjnej, doradczej i stworzenia stabilnych warunków. Jednym z najważniejszych jest rozwój firm otoczenia rolnictwa działających w obszarze fachowego doradztwa, skupu i obrotu artykułami rolniczymi, przemysłu spożywczego, obsługi finansowej gospodarstw rolnych, etc.

Sposób realizacji

- Działalność szkoleniowa, doskonalenie zawodowe – w zakresie przedsiębiorczości, marketingu, integracji europejskiej, turystyki i agroturystyki.
- Rozwój centrów przedsiębiorczości, doradztwa gospodarczego, kredytowego.
- Stworzenie systemu gwarancji i poręczeń, pożyczek, dotacji na przedsięwzięcia tworzące nowe miejsca pracy, promocja „samozatrudnienia”.
- System zachęt dla inwestorów i przedsiębiorców działających na obszarach wiejskich, promocja terenów inwestycyjnych wsi.
- Promocja produktu rolnego i żywnościowego.
- Adaptacja doświadczeń zagranicznych w zakresie wspierania rolnictwa i obszarów wiejskich.
- Przygotowywanie i publikacja materiałów informacyjnych dla rolników.

C. 5.3. Wspieranie rozwoju usług finansowych i konsultingowych

Oczekiwany rezultat

Rozwój pozabankowych instytucji finansowego otoczenia dla przedsiębiorstw, szczególnie MŚP.

Opis działań

Małe i średnie przedsiębiorstwa charakteryzują się niską wartością majątku trwałego, co powoduje trudności w przedstawianiu bankom wiarygodnych zabezpieczeń zaciąganych kredytów. W związku z powyższym konieczne jest ułatwienie im dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania.

Sposób realizacji

- Tworzenie funduszy regionalnych, jako ważnego argumentu w staraniach o wsparcie finansowe ze strony budżetu państwa, centralnych funduszy celowych oraz z funduszy pomocowych preferujących montaż finansowy i oddolnie podejmowane inicjatywy.
- Pomoc w poszukiwaniu finansowania zewnętrznego (informacje o preferencyjnych kredytach, venture-capital, funduszach pomocowych, sporządzanie biznes planów).
- Udzielanie poręczeń stanowiących dodatkowe źródło zabezpieczenia kredytów (lokalne fundusze poręczeń kredytowych).
- Udzielanie pożyczek na rozpoczęcie bądź rozwinięcie działalności gospodarczej (lokalne fundusze pożyczkowe).
- Stworzenie systemu informacji o dostępnym wsparciu finansowym i doradczym dla MŚP.

C. 5.4. Rozwój centrów targowych i giełd

Oczekiwane rezultaty

Pozyskiwanie nowych rynków zbytu dla podmiotów gospodarczych z terenu województwa.

Efektywna współpraca – wymiana doświadczeń, usług, towarów i informacji – pomiędzy przedsiębiorstwami z Małopolski a firmami krajowymi i zagranicznymi.

Opis działań

Targi, imprezy wystawiennicze i promocyjne stanowią ważny element infrastruktury aktywizującej działalność podmiotów gospodarczych regionu, pobudzający współpracę handlową i rozwój rynków zbytu. Są czynnikiem prowadzącym do nawiązywania ścisłej współpracy regionalnej, międzyregionalnej i międzynarodowej.

Sposób realizacji

- Zwiększenie liczby imprez targowych, wystawienniczych oraz poszerzenie ich oferty.
- Rozbudowa zaplecza wystawowego, poprawa warunków techniczno-organizacyjnych.
- Szersza informacja o organizowanych w Małopolsce targach, wystawach, imprezach promocyjnych.

DIAGNOZA

Dążenie do podniesienia konkurencyjności regionu musi opierać się na założeniu utrzymywania wysokiej stopy inwestycji. Restrukturyzacja gospodarki, rozwój infrastruktury, przeciwdziałanie degradacji środowiska naturalnego – procesy przybliżające nas do integracji z UE – wymagają olbrzymich nakładów inwestycyjnych. Szczególnie duże znaczenie mają inwestycje produkcyjne gdyż przyczyniają się do tworzenia nowych miejsc pracy, upowszechniania postępu technicznego i nowoczesnych metod zarządzania. Polska osiągnęła względnie wysoką stopę inwestycji na poziomie ok. 26-27%. W naszych warunkach nie stwarza ona jednak warunków do trwałego wzrostu PKB na pożądanym poziomie co najmniej 6%. Dla zapewnienia trwałego rozwoju konieczne jest podjęcie działań przyspieszających wewnętrzną akumulację i podnoszących atrakcyjność inwestycyjną regionu.

Silna pozycja Małopolski pod względem globalnej wartości produkcji sprzedanej przemysłu i budownictwa jest ściśle powiązana z wartością nagromadzonych środków trwałych brutto, która stanowi ok. 8% wartości krajowej (4 miejsce w Polsce, w ujęciu na 1 mieszkańca pozycja Małopolski jest znacznie niższa – 8 miejsce). Na tle kraju zaangażowanie w działalność inwestycyjną jest niższe i stanowi 7% ogółu nakładów, co daje regionowi 5 miejsce. Jeszcze mniej korzystnie przedstawiają się nakłady na 1 mieszkańca – ok. 2500 zł., znacznie poniżej średniej krajowej (9 miejsce w Polsce).

Zdecydowanie lepszą pozycję województwo zajmuje w prorozwojowej działalności inwestycyjnej. I tak, pod względem nakładów na innowacje w przemyśle 3 miejsce w kraju z udziałem 7,9%, a w nakładach na działalność badawczo-rozwojową 2 miejsce (za zdecydowanym liderem Mazowszem) z udziałem 9,3%. W ostatnich latach miał miejsce znaczący wzrost nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska. Ich udział w inwestycjach ogółem w województwie wyniósł 9%, przy średniej ogólnopolskiej 8%.

Kierunki inwestowania przedsiębiorstw zarejestrowanych w Małopolsce świadczą o dokonywaniu się zmian strukturalnych. Przy ogólnym wzroście nakładów w ostatnim roku o 22% inwestycje w sekcji handel i naprawy wzrosły ponad dwukrotnie, w sekcji transport, gospodarka magazynowa i łączność o 60%, a w budownictwie o 24%. Niepokojący jest spadek nakładów o 6% w przemyśle.

Małopolska zajmuje odległą – 7 w kraju – pozycję pod względem ilości zarejestrowanych spółek z kapitałem zagranicznym i dystans przodujących pod tym względem regionów zwiększa się. Sytuację tę poprawia całkowita wartość zainwestowanego kapitału zagranicznego w Małopolsce; około 3 mld USD (4 miejsce w kraju).

ROZWIĄZANIA

C. 6.1. Efektywny system pozyskiwania inwestorów komercyjnych

Oczekiwane rezultaty

Wzrost liczby inwestorów i przedsiębiorstw działających w regionie (zwłaszcza zagranicznych).

Wzrost nakładów inwestycyjnych, szczególnie w preferowanych w Małopolsce dziedzinach.

Opis działań

Profesjonalnie przygotowana, wiarygodna informacja o możliwościach inwestycyjnych stanowi ważny etap w staraniach o nowych inwestorów. Jednakże w celu pozyskania inwestorów odpowiadających określonym oczekiwaniom należy przygotować system zachęt i preferencji. W zależności od lokalnej specyfiki mogą się w nim znaleźć ulgi podatkowe, preferencyjne kredyty, współudział w uzbrojeniu terenu, prawo korzystania z zasobów komunalnych, dotacje w zależności od liczby utworzonych nowych stanowisk pracy, dopłaty do kosztów szkolenia pracowników, pomoc w ich rekrutacji itp. Dla drobnych przedsiębiorców atrakcyjne mogą być możliwości rozwijania działalności w inkubatorach czy strefach aktywności gospodarczej zorganizowanych przez władze lokalne.

Sposób realizacji

- Zapewnienie skutecznej promocji ofert lokalizacyjnych oraz kooperacyjnych zarówno w kraju, jak i zagranicą.
- Współpraca z wyspecjalizowanymi instytucjami (np.: Państwowa Agencja Inwestycji Zagranicznych, biura radców handlowych).
- Udziału w targach i konferencjach krajowych i zagranicznych.
- Stworzenie systemu informacji i fachowej pomocy dla inwestorów (w tym w językach obcych), z regionalnym Centrum Obsługi Inwestora.
- Tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości, stref aktywności gospodarczej i stref inwestycyjnych.

C. 6.2. Pozyskiwanie do regionu inwestycji publicznych

Oczekiwany rezultat

Zwiększenie zakresu i wartości inwestycji publicznych lokowanych w Małopolsce.

Sposób realizacji

- Przygotowanie oferty lokalizacyjnej.
- Wykorzystanie metropolitalnej i ponadregionalnej funkcji Krakowa – w tym przyciągnięcie nowych placówek zagranicznych, instytutów, przedstawicielstw kulturalnych, gospodarczych i naukowych oraz infrastruktury dla ponadregionalnych usług publicznych.

C. 6.3. Poprawa wydolności systemów infrastruktury technicznej

Oczekiwany rezultat

Usunięcie barier infrastrukturalnych dla inwestycji produkcyjnych, usługowych i mieszkaniowych.

Sposób realizacji

- Poprawa systemów zarządzania infrastrukturą techniczną, szczególnie wodno-kanalizacyjną.
- Optymalizacja wykorzystania istniejących instalacji.
- Wspieranie przedsięwzięć wykazujących się pozytywnym wynikiem analizy efektywności ekonomicznej.
- Rozwój sieci teletechnicznej.
- Zdecydowane podjęcie inwestycji w dziedzinie reelektryfikacji i porządkowania linii przesyłowych.
- Dostarczenie gazu ziemnego do większej ilości odbiorców.
- Dokończenie wodociągowania wsi i przyspieszenie rozwoju ich kanalizacji.
- Technologiczna odnowa sieci ciepłowniczych (rury termoizolowane).

WIĘZI

komunikacja
współpraca

Pole: WIĘZI - komunikacja i współpraca

Cel nadrzędny: D. Lepsza dostępność komunikacyjna całego regionu

Cel strategiczny:

D.1. Dobrze rozwinięty system powiązań komunikacyjnych regionu z otoczeniem.

Cel strategiczny:

D.2. Sprawny system transportu wewnętrznego.

Cel strategiczny:

D.3. Infrastruktura konieczna dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Rozwiązania:

Modernizacja i przebudowa układu dróg głównych.	D.1.1.
Modernizacja przejść granicznych i dróg dojazdowych do przejść granicznych.	D.1.2.
Modernizacja sieci kolejowej.	D.1.3.
Tworzenie centrów logistycznych.	D.1.4.
Rozwój Międzynarodowego Portu Lotniczego Kraków-Balice.	D.1.5.

Modernizacja dróg regionalnych i lokalnych, w tym budowa obwodnic miast.	D.2.1.
Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego.	D.2.2.
Przebudowa regionalnego systemu transportu zbiorowego	D.2.3.

Rozbudowa infrastruktury służącej korzystaniu z Internetu.	D.3.1.
Wsparcie rozwoju telekomunikacji na obszarach wiejskich i małych miast.	D.3.2.

Priorytety:

Budowa autostrady A4 na odcinku Kraków-Tarnów.
Wydłużenie pasa startowego lotniska Balice.
Modernizacja linii kolejowej E30 Katowice-Kraków-Tarnów-Rzeszów.

Budowa obwodnic w ciągach dróg wojewódzkich, w tym północnego obejścia Krakowa.
Budowa nowego dworca autobusowego w Krakowie.

Usprawnienie łączy pomiędzy centralami telefonicznymi.
--

Cel strategiczny: **D. 1. Dobrze rozwinięty system powiązań komunikacyjnych regionu z otoczeniem**

DIAGNOZA

Transport drogowy

Sieć dróg publicznych w Polsce jest zarządzana w systemie czterostopniowym w podziale na drogi: krajowe zarządzane przez administrację państwową oraz drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne zarządzane przez samorządy terytorialne.

W obszarze województwa małopolskiego znajduje się 907 km dróg krajowych, w tym odcinek autostrady płatnej Kraków – Katowice, 1324 km dróg wojewódzkich oraz 6397 km dróg powiatowych, które stanowią podstawowy układ komunikacyjny województwa.

Obszar województwa przecięty jest trzema drogami międzynarodowymi: E40 (nr 4) Zgorzelec – Medyka, E77 (nr 7) Gdańsk – Chyżne i E462 (nr 96) Głogoczków – Bielsko-Biała.

Gęstość tej sieci na tle kraju należy uznać za dobrą. Jednak z uwagi na wyczerpywanie się przepustowości na wielu odcinkach, związane ze stałym wzrostem wskaźnika motoryzacji, następuje pogorszenie dostępności niektórych obszarów. Największe niedobory przepustowości występują na odcinkach dojazdowych do miast, szczególnie do Krakowa oraz na drodze nr 4 Kraków – Tarnów, szczególnie na odcinku Kraków – Wieliczka i Bochnia – Brzesko. Również niedobory przepustowości występują na drodze nr 7 Myślenice – Lubień, a w najbliższej przyszłości również Lubień – Nowy Targ oraz na prawie całej przebiegającej przez obszar Małopolski drodze nr 96 Głogoczków – Bielsko-Biała. Problemy niedostatecznej dostępności komunikacyjnej dotyczą również terenów południowych (górskich), gdzie gęstość sieci jest niższa od średniej wojewódzkiej.

Osiągalność wyrażona średnim czasem dojazdu do Krakowa z poszczególnych rejonów województwa dla 93% mieszkańców wynosi średnio 2 godziny, z czego dla 60% mieszkańców 1 godzinę.

Wzdłuż południowej granicy województwa, będącej równocześnie granicą państwową znajduje się osiem drogowych przejść granicznych w: Chyżnem, Chochołowie, Łysej Polanie, Jurgowie, Niedzicy, Piwnicznej, Muszynie i Koniecznej.

W Narodowej Strategii Rozwoju Transportu ujęto te elementy infrastruktury transportu, które mają szanse być współfinansowane przez fundusze pomocowe Unii Europejskiej i usytuowane są w sieci paneuropejskich korytarzy transportowych TINA oraz kilku odcinków z tą siecią współpracujących. Z ważnych dla Małopolski inwestycji drogowych znalazły się:

- odcinek autostrady A-4 Kraków – Tarnów, leżący w korytarzu nr III TINA na kierunku zachód – wschód o przebiegu Olszyna – Wrocław – Kraków – Tarnów – Rzeszów – Medyka,
- współpracujący z siecią odcinek drogi ekspresowej S-7 Kraków – Szczepanowice, obejmujący część północnego obejścia Krakowa.

Duży i stale rosnący udział transportu drogowego, realizującego obecnie ok. 70% przewozów osobowych oraz rosnący udział przewozów towarowych, wysuwa ten podsystem na pierwsze miejsce w systemie transportu Małopolski. Tak więc rozbudowa i modernizacja układu drogowego Małopolski warunkuje rozwój gospodarczy województwa i otwarcie regionu dla inwestorów.

Transport kolejowy

Obszar Małopolski przecina 1072 km linii kolejowych, w tym magistralnych 137 km, pierwszorzędnymi 448 km, drugorzędnymi 433 km i 54 km o znaczeniu miejscowym. Linie magistralne i większość pierwszorzędnymi to linie dwutorowe, pozostałe niemal wyłącznie jednotorowe. Bliżko 89% długości sieci to linie zelektryfikowane. Standard dostępności komunikacyjnej wyrażony gęstością sieci kolejowej, mimo że jest niższy od standardu krajowego uznaje się za wystarczający. Linie kolejowe obsługują bezpośrednio (w zasięgu dojścia pieszego) ok. 25% obszaru Małopolski, zamieszkałego przez ok. 55% mieszkańców województwa.

Największe obciążenie ruchem pasażerskim występuje na linii magistralnej Katowice – Kraków – Tarnów. W zasięgu 60 min. dojazdu do Krakowa znajduje się 68% mieszkańców województwa będących w strefie obsługi kolejną, w zasięgu 120 min. 89% mieszkańców.

Na terenie Małopolski znajduje się jedno kolejowe przejście graniczne ze Słowacją w Leluchowie.

W Narodowej Strategii Rozwoju Transportu znajdują się dwa odcinki sieci kolejowej współpracujące z korytarzami TINA: 1). Podłęże – Szczyrzyc (Tymbark) – Nowy Sącz – Muszyna; 2). Psary – Starzynny – Kozłów – Kraków.

Przedsiębiorstwo Polskie Koleje Państwowe, realizujące przewozy pasażerskie, rozpoczęło proces restrukturyzacji, który m.in. zakłada regionalizację transportu lokalnego, czyli skupienie planistycznej, organizacyjnej i finansowej odpowiedzialności za nią w jednym ręku na poziomie regionu – województwa samorządowego.

Transport lotniczy

W 1999 roku Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice obsłużył 419 487 pasażerów, co oznacza wzrost o 18,7% w stosunku do 1998 roku. Prognozy dotyczące ruchu pasażerów w MPL Kraków-Balice wskazują, iż tendencja wzrostu będzie się utrzymywać przez dłuższy okres na poziomie 11% rocznie. Należy podkreślić, iż przy tak dużej dynamice przyrostu ruchu pasażerów i towarów w Porcie Kraków-Balice składniki infrastruktury Portu, mające wpływ na przepustowość, są już na granicy wydolności i blokują normalny tok obsługi pasażerów. Kluczowe znaczenie ma zbyt krótki pas startowy.

Aktualnie Kraków ma stałe połączenia lotnicze z Chicago, Dreznem, Frankfurt, Londynem, Nowym Jorkiem, Paryżem, Rzymem, Toronto, Warszawą, Wiedniem, Zurychem, Tel-Awivem i Kopenhagą. Połączenia te obsługują następujące linie lotnicze: LOT, Austrian Airlines, Swissair, EuroLOT, British Airways (code share z PLL „LOT”), Eurowings i SAS. W sezonie letnim funkcjonują niezwykle popularne połączenia czarterowe z atrakcyjnymi miejscowościami wypoczynkowymi na świecie. Przewiduje się (w wariantcie uśrednionym), że za 15 lat z lotniska może korzystać powyżej 3 mln pasażerów w roku.

Ponadto pewne funkcje rekreacyjne i sportowe spełniają lotniska w Nowym Targu, Łososinie Dolnej i Pobiedniku.

Transport wodny

W obszarze Małopolski, do celów żeglugowych może być wykorzystana jedynie Wisła. Rozpoczęta w latach 70-tych budowa drogi wodnej kl. IV łączącej Centralny Port Węglowy w Tychach z Krakowem nie została ukończona. Stan ten uniemożliwia uruchomienie transportowego szlaku wodnego. Aktualnie prowadzone są jedynie roboty zabezpieczające nieliczne, zrealizowane elementy systemu. Droga wodna górnej Wisły aktualnie nie jest wykorzystywana do celów żeglugowych. Najistotniejszymi czynnikami uniemożliwiającymi istnienie szlaku żeglugowego nawet dla barek 300 T jest: brak spiętrzenia wody w stopniu Smolice, nienormalywne łuki, mała szerokość kanału Łaczańskiego i małe prześwity pod mostami Grunwaldzkim i Dębnickim w Krakowie.

ROZWIĄZANIA

D. 1.1. Modernizacja i przebudowa układu dróg głównych

Oczekiwany rezultat

Poprawa przepustowości sieci i osiągnięcie standardu osiągalności komunikacyjnej Krakowa na poziomie 60 minut dla 65% mieszkańców regionu i 120 minut dla 90%.

Sposób realizacji

- Rozbudowa najwyższej kategorii dróg, zapewniających powiązania międzynarodowe i międzyregionalne takich jak:
 - autostrada A-4 w kierunku wschodnim co najmniej do Tarnowa,
 - droga ekspresowej S-7 Warszawa – Kraków – granica państwa (Chyżne) z odgałęzieniem do Zakopanego (droga nr 95),
 - modernizacja drogi nr 4 Olkusz – Kraków – Tarnów na odcinku alternatywnym dla autostrady płatnej i budowa obwodnic w miejscowościach Brzesko, Wojnicz, Łapczyca,
 - modernizacja trasy Kielce – Tarnów,
 - modernizacja trasy Brzesko – Nowy Sącz – granica państwa (Mniszek).
- Modernizacja powiązań wewnętrznych poprzez drogi krajowe:
 - nr 96 z obwodnicami miejscowości: Kęty, Andrychów, Wadowice, Kalwaria Zebrzydowska,
 - nr 98 z obwodnicami: Makowa, Jordanowa, Mszany Dolnej, Limanowej, Nowego Sącza, Grybowa, Gorlic i Biecz,
 - nr 914 z obwodnicami miejscowości: Zabierzów, Chrzanów, Trzebinia,
 - nr 950 w Oświęcimiu – wylot w kierunku Bierunia,

- nr 952 i wojewódzkiej nr 953 z docelowym wybudowaniem obwodnicy Skawiny,
- na pozostałych drogach krajowych likwidacja niezadawalających stanów nawierzchni oraz obiektów mostowych.

D. 1.2. Modernizacja przejść granicznych i dróg dojazdowych do przejść granicznych

Oczekiwany rezultat

Likwidacja bariery transportowej na granicy polsko-słowackiej.

Opis działań

Rozbudowa i modernizacja systemu przejść granicznych oraz doprowadzających do nich szlaków komunikacyjnych stanowi nieodzowny warunek bezpośredniej współpracy transgranicznej, przepływu osób, przepływu kapitału, towaru, usług, kooperacji przedsiębiorstw, zacieśnienia współpracy kulturalnej itp. Strategiczne kierunki współpracy polsko-słowackiej zostały określone wspólnie przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych oraz Urząd do Spraw Strategii Rozwoju Społeczeństwa, Nauki i Techniki Republiki Słowackiej w „Studium koordynacyjnym rozwoju polsko-słowackich obszarów przygranicznych”.

Sposób realizacji

W najbliższych latach w programie zagospodarowania granicy znalazły się inwestycje związane z przejściami:

- Chyżne – Trstena: rozbudowa przejścia granicznego.
- Piwniczna – Mniszek: przejście graniczne dostępne jest dla ruchu międzynarodowego, całodobowego, osobowego. Do przejścia prowadzi droga krajowa nr 970 Stary Sącz – Piwniczna – granica państwa. Ciągłe osuwiska niszczące drogę wymuszają zmianę trasy dojazdu oraz zmianę lokalizacji punktu przekroczenia granicy państwa.
- Konieczna – Becherov: przejście przystosowane jest do ruchu międzynarodowego, całodobowego, osobowego (łącznie z autobusami) i ciężarowego o masie całkowitej do 3,5 tony. Jednak z uwagi na bardzo zły stan techniczny drogi powiatowej nr 25-116 Gładyszów – Konieczna, bezpośrednio prowadzącej do przejścia, ograniczono rodzaj ruchu wyłącznie do ruchu osobowego.
- Leluchów – Cirè: przejście drogowe o ruchu osobowym posiada obiekty dla administracji celnej oraz służb granicznych polskich i słowackich. Po stronie polskiej do przejścia granicznego prowadzi droga powiatowa nr 25-332 Muszyna – Leluchów. Droga jest w trakcie modernizacji polegającej na poszerzeniu nawierzchni i korony oraz modernizacji istniejącej nawierzchni i odwodnienia. Po stronie słowackiej połączenie pomiędzy drogą państwową I/77, a granicą państwa nie istnieje.

Ponadto rozbudowy wymagają przejścia w Jurgowie, Muszynie i Winiarczykównce.

Realizacja powyższego programu umożliwi konieczne ze względów ekologicznych ograniczenie przepustowości przejścia na Łysej Polanie.

D. 1.3. Modernizacja sieci kolejowej

Oczekiwany rezultat

Wzrost znaczenia kolei w systemie transportowym, zwłaszcza w regionalnych przewozach pasażerskich.

Opis działań

Ważne znaczenie dla rozwoju transportu Małopolski ma ujęta w Narodowej Strategii Rozwoju Transportu modernizacja do prędkości 160 km/godz. linii kolejowej E 30 Drezno – Katowice – Kraków – Lwów, przebiegająca w sieci paneuropejskiego III korytarza transportowego TINA. Linia ta ma istotne znaczenie dla rozwijania współpracy Europy Zachodniej z Ukrainą i Rosją.

W rozwoju Małopolski istotne jest połączenie magistrali E 30 z południową granicą państwa, w tym budowa linii kolejowej Podłęże – Szczyrzyc – Piekietko oraz modernizacja linii kolejowej Kraków – Kozłów – Psary (CMK – Centralna Magistrala Kolejowa), pozwalająca na skrócenie czasu dojazdu do Zakopanego, Krynicy i Warszawy.

Celem modernizacji i rozwoju podsystemu kolejowego jest uzyskanie konkurencyjnego wobec transportu drogowego, systemu transportu dalekiego zasięgu poprzez zapewnienie wysokiej sprawności najważniejszych linii o znaczeniu krajowym i międzynarodowym w układzie wschód-zachód i północ-południe oraz zapewnienie wysokiej dostępności komunikacyjnej głównych ośrodków gospodarczych, a także rejonów turystycznych, przede wszystkim w relacjach krajowych.

Sposób realizacji

- Lobbing na rzecz modernizacji linii E 30 oraz CMK w porozumieniu z sąsiednimi regionami.
- Zarezerwowanie kanału dla odcinka Podłęże – Piekietko w planach zagospodarowania przestrzennego.

D. 1.4. Tworzenie centrów logistycznych

Oczekiwany rezultat

Lepsze wykorzystanie linii hutniczo-siarkowej i sukcesywny rozwój przewozów kombinowanych.

Sposób realizacji

- Utworzenie na terenie Wolbromia jednego z 11 planowanych na terenie kraju centrów logistycznych mających na celu koordynację i realizację przepływu towarów od ich wytworzenia i nabycia poprzez przechowywanie i dystrybucję do finalnego odbiorcy (na pow. ok. 90 ha).
- Zorganizowanie terminali transportu kombinowanego (np. w Krakowie i Sławkowie).

D. 1.5. Rozwój Międzynarodowego Portu Lotniczego Kraków-Balice

Oczekiwany rezultat

Port w Balicach jest drugim portem lotniczym w Polsce, a jego strefa ekonomiczna ważnym nowym zespołem przemysłowo-biznesowym.

Opis działań

Dla utrzymania pozycji drugiego portu lotniczego w kraju konieczne jest przeprowadzenie szeregu inwestycji infrastrukturalnych (np. wydłużenie drogi startowej), jak i rozwinięcie planów strategicznych (master plan lotniska, docelowa lokalizacja terminala, etc.). Port winien też doprowadzić do połączenia koleją terminala i centrum miasta. Co najmniej równie wielkim wyzwaniem jest ożywienie i zagospodarowanie strefy okołolotniskowej, stanowiącej atrakcyjny inwestycyjny teren dla wielu specyficznych rodzajów aktywności (przemysły high-tech, hotele, firmy kurierskie, itp.).

Sposób realizacji

- Opracowanie planu perspektywicznego rozwoju lotniska.
- Pozyskanie partnera strategicznego dla rozbudowy infrastruktury komercyjnej portu.
- Pozyskanie inwestycji rządowych w zakresie infrastruktury lotniczej – konieczne wydłużenie pasa startowego.
- Przygotowanie oferty inwestycyjnej obejmującej tereny okołolotniskowe.

DIAGNOZA

Transport drogowy

Długość dróg wojewódzkich wynosi 1324 km, w tym 182,2 km przebiega w obszarach miejskich. Z opracowanego raportu o stanie technicznym dróg wojewódzkich wynika, że stan nawierzchni dobry i zadawalający występuje na 42% sieci, a niezadawalający lub zły na pozostałej części sieci. Tylko ok. 20% sieci posiada nawierzchnię przystosowaną do przenoszenia pojazdów 100 kN na oś, a ok. 70% 80 kN na oś. Wg generalnego pomiaru ruchu z 1995 roku 63% sieci przenosi ruch o natężeniu ponad 2000 poj/dobę, w tym 6% ponad 6000 poj/dobę. W sieci tej występują 304 obiekty mostowe i dwa promy, z czego stan zły wykazuje 112 mostów, w tym stan przedawaryjny 17 mostów oraz jeden prom.

Sieć dróg powiatowych wynosząca 6397 km (74% podstawowej sieci drogowej) stanowi ważny element w systemie komunikacji wewnętrznej województwa, uzupełniając sieć dróg krajowych i wojewódzkich, łącząc miejscowości i wsie z siedzibami powiatów. 98% dróg powiatowych posiada nawierzchnię twardą. Jednak ich stan jest zły i utrudnia dostęp do obszarów o szczególnych walorach turystycznych oraz hamuje możliwości rozwoju gospodarczego, w tym turystyki. Sieć dróg gminnych wynosi 29 386 km.

Stały wzrost liczby samochodów osobowych i ciężarowych wpływa na szybkie pogorszenie stanu technicznego dróg z uwagi na niską nośność nawierzchni, pogarszanie stanu bezpieczeństwa ruchu oraz wzrost uciążliwości komunikacyjnych.

Przewozy pasażerskie

Na terenie województwa w przewozach pasażerskich funkcjonuje 9 linii kolejowych znaczenia krajowego o długości 606 km oraz 9 linii o znaczeniu regionalnym i lokalnym o długości 292 km. Bezpośredni dostęp do kolei posiada 20 z 22 powiatów. Połączenie z Krakowem, bez konieczności przesiadania się, posiada 16 miast powiatowych co stanowi ok. 3/4 wszystkich tych miast. Wskaźnik ten należy do jednych z najwyższych w kraju.

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się systematyczny spadek udziału transportu kolejowego w ogólnych przewozach pasażerów. Zawieszenie przewozów koleją stwarza utrudnienia dla dojeżdżających do pracy i szkół, co pogłębia niekorzystną sytuację na rynku pracy oraz w wyrównywaniu szans edukacyjnych młodzieży. Na terenie województwa małopolskiego całkowite zawieszenie przewozów zostało wprowadzone na:

- linii Kraków – Wieliczka,
- linii Tarnów – Szczucin,
- linii Podłęże – Niepołomice.

Zaniepokojenie społeczne budzi planowane zawieszenie:

- linii Trzebinia – Wadowice,
- linii Wadowice – Kalwaria Zebrzydowska – Lanckorona,
- linii Chabówka – Nowy Sącz.

Decyzje te spotkały się ze zdecydowanym sprzeciwem społeczności lokalnych i wymuszają na samorządach we współpracy z PKP działanie na rzecz przywrócenia i utrzymania regionalnej komunikacji kolejowej. Przygotowywana ustawa o komercjalizacji, prywatyzacji i restrukturyzacji PKP stworzy podstawy budowy regionalnego systemu kolejowej obsługi pasażerskiej, w tworzeniu którego dominującą rolę będzie odgrywał samorząd województwa i samorządy lokalne.

Pewnym złagodzeniem problemu może być stale rozwijający się rynek przewozów autobusowych. Obecnie na terenie województwa działa ok. 150 przewoźników, w tym 13 PKS, obsługujących ok. 600 linii. Dla tych przewoźników koordynacji rozkładów jazdy dokonuje Urząd Marszałkowski.

Niekonwencjonalne metody wykorzystania infrastruktury szynowej zaproponowano w koncepcji transportu kolejowo-tramwajowego dla Krakowa i regionów przyległych. Model kolejowo-tramwajowy wykorzystuje cechy obu sieci: szybki bezkolizyjny przejazd koleją i dowóz pasażera (bez przesiadki) do celu. Istotą koncepcji jest pełna integracja sieci kolejowej i tramwajowej poprzez dostatecznie gęsto rozmieszczone powiązania kolejowo-tramwajowe oraz węzły przesiadkowe typu „pojazd szynowy-autobus”, „pojazd szynowy – samochód osobowy”. Zintegrowany system transportu szynowego zaproponowano w obszarze Krakowa oraz na terenie gmin Wieliczka, Ska-

wina oraz Niepołomice. Część istniejących linii kolejowych i bocznic uzyska status linii tramwajowych, z dopuszczeniem ruchu pociągów towarowych. Są to m. in. następujące odcinki:

- a) Kraków Bieżanów – Wieliczka Rynek,
- b) Podłęże – Niepołomice,
- c) Kraków Mydlniki – Balice.

ROZWIĄZANIA

D. 2.1. Modernizacja dróg regionalnych i lokalnych, w tym budowa obwodnic miast

Oczekiwane rezultaty

*Przełamanie trendu pogarszania się stanu dróg.
Wyprowadzenia ruchu z centrum małych miast.*

Opis działań

W Małopolsce powstał trzyletni program inwestycji i odnowy obiektów drogowych i mostowych. Do programu zakwalifikowane zostały odcinki dróg i obiekty mostowe o stanie niezadowalającym lub złym, przenoszące ruch pojazdów powyżej 3000 poj/dobę. Dodatkowym czynnikiem zakwalifikowania drogi do remontu jest udział w finansowaniu przez samorządy lokalne, np. dla drogi 778 Kraków-Wolbrom samorządy utworzyły związek celowy gmin, co pozwoliło uzyskać dodatkowe środki z budżetu państwa i da efekt w postaci zmodernizowania w 2000 roku ok. 20 km drogi. Podobne działania podejmowane są dla modernizacji drogi 780 Kraków – Alwernia – Chełmek. Wprowadzono system „Inicjatyw samorządowych” pozwalający na znaczne poszerzenie zakresu robót drogowych na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego (budowa rond, chodników).

Opracowana analiza potrzeby budowy mostu przez Wisłę, rozpatrująca dwie lokalizacje, wskazała na potrzebę podjęcia działań na rzecz realizacji mostu w ciągu drogi wojewódzkiej nr 768 Brzesko – Koszyce – Jędrzejów w miejscowości Górka, w miejsce istniejącej przeprawy promowej. Przygotowywany jest wieloletni program drogowych inwestycji strategicznych, finansowanych z kredytów bankowych, funduszy pomocowych itp.

W oparciu o „Raport o stanie technicznym dróg wojewódzkich”, „Raport o stanie bezpieczeństwa ruchu drogowego”, oczekiwania samorządów i społeczności lokalnych powstała lista zadań strategicznych modernizacji dróg wojewódzkich. Lista tych zadań będzie aktualizowana w oparciu o generalne pomiary ruchu oraz coroczne raporty o stanie bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Sposób realizacji

- Modernizacja dróg wojewódzkich:
 - nr 778 Kraków – Wolbrom z obejściami Wolbromia, Skąły i Zielonek,
 - nr 780 Kraków – Alwernia – Chełmek z obejściami Liszek, Kaszowa i Chełmka,
 - nr 776 Kraków – Proszowice – Ostrów z obejściami Proszowic i Kocmyrzowa,
 - nr 768 Brzesko – Górka – Koszyce z mostem przez Wisłę,
 - nr 977 Tarnów- Ciężkowice – Grybów – Krzyżówka z obwodnicą Krynicy,
 - nr 980 Gromnik – Biecz,
 - nr 981 Zborowice – Moszczenica wraz z przekwalifikowanym odcinkiem dróg powiatowych Moszczenica – Konieczna z obejściem Gorlic,
 - ciąg dróg nr 962, nr 963 Wieliczka – Dobczyce – Kasina Wielka,
 - nr 958 Chabówka – Czarny Dunajec – Chochołów (z obejściem Chochołowa) – Zakopane (z łącznicą drogi nr 95),
 - nr 957 Nowy Targ – Jabłonka – Maków Podhalański, budowa wiaduktu nad linią kolejową w Nowym Targu,
 - nr 948 Oświęcim – Kęty z obejściem Kęt,
 - nr 933 Chrzanów – Oświęcim – Pszczyna z obwodnicą Oświęcimia i węzłem Balińskim,
 - nr 969 Nowy Targ – Krościenko – Stary Sącz z obejście Starego Sącza,
 - nr 791 Klucze – Ogrodzieniec – Wanaty z obejściem Klucz.
- Dla sprawnego funkcjonowania układu komunikacyjnego oprócz modernizacji dróg wojewódzkich niezbędna jest modernizacja i utrzymanie dróg powiatowych i gminnych.
- Modernizacja dróg krajowych i wojewódzkich w powiatach grodzkich, w tym budowa mostów na Wiśle i przekroczeń linii kolejowej.

D. 2.2. Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego

Oczekiwany rezultat

Spadek liczby zabitych i rannych w wypadkach drogowych.

Sposób realizacji

- Poprawna, zapewniająca dobrą widoczność lokalizacja przejść dla pieszych.
- Budowa zatok autobusowych, sygnalizacji świetlnej.
- Uszorstnienie odcinków dojazdowych do skrzyżowań.
- Wprowadzenie nowej generacji oznakowania pionowego i poziomego, itp.
- Zabezpieczenie dróg przed osuwiskami i działalnością erozyjną rzek i potoków.

D. 2.3. Przebudowa regionalnego systemu transportu zbiorowego

Oczekiwany rezultat

Zorganizowanie sprawnego, zgodnego z oczekiwaniami mieszkańców systemu przemieszczania osób wewnątrz regionu i ułatwienie przemieszczania do regionów zewnętrznych.

Sposób realizacji

- Wpisanie kolei w system obsługi komunikacyjnej poprzez:
 - zintegrowanie sieci kolejowej i tramwajowej w obsłudze aglomeracji,
 - koordynację przewozów kolejowych i autobusowych,
 - usprawnienie przesiadek w punktach węzłowych.
- Stworzenie uregulowań prawnych dotyczących tworzenia i działania zintegrowanej sieci transportowej oraz sposobu finansowania transportu.
- Przejęcie części infrastruktury kolejowej w celu realizacji koncepcji kolejowych przewozów regionalnych.
- Zmiana modelu zarządzania systemem transportu zbiorowego w regionie, szczególnie w aglomeracjach.

Cel strategiczny: D. 3. Infrastruktura niezbędna dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego

DIAGNOZA

W ostatnich latach jesteśmy świadkami niezwykle szybkich przemian w dziedzinie obiegu informacji, informatyzacji i rozwoju internetu. Nowe technologie, a szczególnie informatyzacja i lawinowy rozwój internetu, niosą nieprzewidywalne zmiany nie tylko gospodarcze, ale także społeczne i kulturowe. Dostęp do nowoczesnych technologii, w tym informatycznych oraz umiejętność korzystania z nich będzie jednym z podstawowych czynników rozwoju w nadchodzących latach. Ponadto powszechny i szybki dostęp do informacji staje się ucieleśnieniem zasad demokracji. Współczesne państwa w celu pełniejszej realizacji zadań społecznych i ekonomicznych rozwijają ideę społeczeństwa informacyjnego. Podstawą budowy społeczeństwa informacyjnego jest sprawna infrastruktura telekomunikacyjna oparta na nowoczesnych technologiach. Niestety na dzień dzisiejszy brak bądź słaba infrastruktura ogranicza korzystanie z internetu. Trudności z połączeniem się z numerem dostępowym operatora, niska przepustowość sieci na węzłach oraz powolna transmisja danych wpływają na wysokie koszty eksploatacji oraz mało efektywne korzystanie z zasobów sieci. Konieczne jest zapewnienie stałych łączy dostępowych o prędkości transmisji przynajmniej 128 Kb/s. Bardzo istotny jest także dostęp do tzw. szybkiego internetu, który umożliwi sprawną łączność pomiędzy wszystkimi ośrodkami akademickimi województwa małopolskiego.

Największe trudności w rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej występują na obszarach wiejskich i w małych miastach. Szybki rozwój łączności na wsi ograniczony jest względami ekonomicznymi. Tereny wiejskie są obszarami o małej atrakcyjności dla potencjalnych inwestorów telekomunikacyjnych z powodu konieczności poniesienia wysokich nakładów inwestycyjnych przy jednocześnie małych dochodach z tych obszarów, co wpływa na obniżenie stopy zwrotu z inwestycji. Rozproszenie wsi i niska gęstość sieci wiejskich abonentów niezwykle podwyższają koszty instalacji i eksploatacji telefonów.

Telefonizacja obszarów wiejskich wykazuje w latach 1989-99 bardzo wysoką dynamikę rozwojową, ale też wskaźnik gęstości telefonów na wsi wciąż jest 2,5-krotnie mniejszy niż w miastach. Na koniec 1999 r. wskaźnik gęstości telefonicznej na terenach wiejskich dla całego obszaru Polski wynosił 14,98 na 100 mieszkańców. Najwyższym wskaźnikiem gęstości telefonicznej charakteryzują się województwa: śląskie, mazowieckie, wielkopolskie, zaś w Małopolsce wskaźnik ten wynosi 15,21. Pomimo znacznego wzrostu podaży usług oferowanych przez TP S.A. oraz operatorów koncesjonowanych wzrasta liczba podań o zainstalowanie telefonu. Największa liczba oczekujących na telefon u operatorów koncesjonowanych jest w województwie mazowieckim, łódzkim i małopolskim. Szacunkowa liczba gospodarstw domowych na wsi przypadających na 1 telefon mieszkaniowy na wsi w 1999 r. wynosiła 3,36. Małopolska ze wskaźnikiem 2,00 zajmuje trzecie miejsce, po województwach dolnośląskim i wielkopolskim.

Równolegle, obok telefonii przewodowej dynamicznie rozwijają się sieci telefonii komórkowej, które systematycznie obejmują swoim zasięgiem coraz większe obszary województwa. W Polsce rozwój telefonii komórkowej w ostatnich latach jest bardzo intensywny. W 1999 roku średnio przypadało 12 abonentów komórkowych na 100 mieszkańców. Rozwój rynku telefonii komórkowej w Polsce jest na tyle zadowalający, że nie wymaga bezpośredniego wsparcia.

ROZWIĄZANIA

D. 3.1. Wsparcie rozwoju infrastruktury dla Internetu

Oczekiwane rezultaty

Równomierny rozwój społeczeństwa informacyjnego w całym regionie.

Zapewnienie dostępu do pełnej informacji o sposobach załatwiania spraw obywateli przez daną administrację za pomocą Internetu.

Sposób realizacji

- Wspieranie realizacji projektów związanych z rozwojem społeczeństwa informacyjnego.
- Budowa regionalnej infostrady – sieci teleinformatycznej o przepustowości 155 Mb-1 Gb przy współpracy samorządów powiatowych i gminnych.

- Rozwój akademickiego centrum superkomputerowego w Krakowie.
- Promocja łatwego dostępu do serwisów internetowych i sieci informatycznych.
- Poszerzenie sieci dostępu, modernizacja usług publicznych (aby były dostarczane elektronicznie).
- Rozwoju rynku teleinformatycznego (sprzęt, oprogramowanie multimedia).
- Rozwinięcie systemu publicznych terminali dostępowych do internetu.
- Wsparcie dla budowy lokalnych i regionalnych serwisów informatycznych oraz wymiany informacji pomiędzy samorządami na drodze elektronicznej (poczta elektroniczna).
- Wsparcie działań edukacyjnych.

D. 3.2. Wsparcie rozwoju telekomunikacji na obszarach wiejskich i w małych miastach

Oczekiwany rezultat

Pobudzanie rozwoju ekonomicznego obszarów wiejskich i małych miast poprzez m.in. poprawę dostępności i rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej.

Opis działań

Wsparcie rozwoju telekomunikacji na wsi i w małych miasteczkach zmierza do efektywnego i dynamicznego rozwoju społeczno – gospodarczego tych regionów. Zapewnienie powszechnej dostępności do usług telefonicznych i informatycznych wymaga likwidacji dysproporcji w poziomie rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej na terenach wiejskich i małych miast. Działania z zakresu wspierania rozwoju telekomunikacji na obszarach wiejskich mają na celu wdrożenie optymalnych rozwiązań ekonomicznych oraz technologicznych, a także wzrost inwestycji prywatnych, które stanowią istotny element stymulujący rozwój gospodarczy.

Sposób realizacji

- Stworzenie systemu zachęt ekonomicznych dla potencjalnych i obecnych inwestorów funkcjonujących na rynku telekomunikacyjnym w celu pobudzenia rozwoju telekomunikacji na obszarach wiejskich i w małych miastach.
- Stała współpraca z organami administracji rządowej oraz samorządami gmin i powiatów w celu propagowania nowych rozwiązań w dziedzinie telekomunikacji.
- Wspieranie i koordynowanie inicjatyw samorządów lokalnych, pomoc w usuwaniu barier hamujących współpracę operatorów z władzami samorządowymi.

Pole: WIĘZI - komunikacja i współpraca

Cel nadrzędny: E. Lepsza współpraca wewnątrzregionalna

Cel strategiczny:

E.1. Rozwinięta sieć powiązań gospodarczych.

Cel strategiczny:

E.2. Regionalny obieg kultury.

Cel strategiczny:

E.3. Regionalny wspólny rynek informacji.

Rozwiązania:

Stać się częścią sieci powiązań gospodarczych przedsiębiorców oraz organizacji otoczenia biznesu z całego województwa. E.1.1.
Wspieranie kooperacji firm działających w regionie. E.1.2.

Efektywne zarządzanie ofertą kulturalną regionu. E.2.1.
Stworzenie regionalnego systemu promocji kultury. E.2.2.
Rozwój edukacji regionalnej. E.2.3.
Wspieranie przedsięwzięć kulturalnych o randze ponadlokalnej. E.2.4.
Włączanie dorobku mniejszości narodowych i grup etnicznych w regionalny obieg kultury. E.2.5.

Wspieranie rozwoju mediów regionalnych. E.3.1.
Wspieranie tworzenia i rozwoju regionalnych serwisów informacyjnych. E.3.2.

Priorytety:

Coroczne Małopolskie Dni Biznesu - regionalne targi kooperacyjne.
Internetowy serwis informacji gospodarczej (Małopolska Biznes OnLine).

Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego jednym z najważniejszych wydarzeń kulturalnych w regionie.

Internetowy serwis informacji regionalnej.
Powszechny dostęp do usług i instytucji publicznych przez Internet.

DIAGNOZA

Jednym z widocznych, nowych procesów zachodzących w ostatnich latach w systemach społeczno-gospodarczych krajów rozwiniętych jest rozwój tzw. struktur i powiązań sieciowych.

Uznaje się, że silna i szeroko rozbudowana sieć powiązań wewnętrznych i zewnętrznych regionu jest jednym z 3 najważniejszych czynników warunkujących jego międzynarodową konkurencyjność (obok infrastruktury technicznej i społecznej oraz sprawnego zarządzania strategicznego). Szczególne znaczenie ma kształtowanie się struktur sieciowych w gospodarce – uważane za jeden z najbardziej dynamicznych i widocznych obecnie procesów na świecie.

Tworzenie i wspieranie takich powiązań pomiędzy firmami w regionie jest w krajach europejskich stosowane jako instrument wspierania regionalnego rozwoju gospodarczego.

Sieci współpracy rozwijają się również w tzw. otoczeniu biznesu – za tego typu uznaje się m. in. sieci wspierania rozwoju przedsiębiorstw i wymiany informacji gospodarczych organizowane przez Komisję Europejską.

Aktywna współpraca firm z danego terenu, dzielenie się pomysłami i praktyką ich wykonania, może być bardziej opłacalne dla przedsiębiorcy niż działanie niezależne. Dzięki takiej współpracy przedsięwzięcia gospodarcze mogą osiągać skalę ekonomiczną, która przekracza zasięg i możliwości działania indywidualnych firm, minimalizując jednocześnie koszty wytworzenia i promocji. Inną konsekwencją wspólnego działania jest naturalne uczenie się nowych sposobów działania, wchłanianie innowacji czy tworzenie bardziej efektywnego lobbingu dla swoich interesów.

Główną cechą organizacji (firm, instytucji, itp.) działających w układzie sieciowym jest przejście od pionowej organizacji biurokratycznej do organizacji poziomej. Przedsiębiorstwa działające w sieci pozostając autonomiczne, są równocześnie od niej zależne, a efektywność sieci zależy m.in. od jej komunikatywności tj. od przepływu informacji oraz od spójności tzn. od stopnia wspólnoty interesów sieci i jej poszczególnych elementów.

Wobec braku stosownych badań trudno ocenić siłę i zasięg wewnątrzregionalnych powiązań gospodarczych w Małopolsce. Natomiast w otoczeniu biznesu na przestrzeni ostatnich lat pojawiły się inicjatywy zmierzające do tworzenia sieci współpracy jak np. sieć ośrodków transferu technologii i innowacji, małopolska część sieci Krajowego Systemu Usług dla małych i średnich firm, próby tworzenia sieci lokalnych agencji rozwoju, sieć organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony środowiska, sieć klubów przedsiębiorców m. in. „Czysty Biznes”. Niestety nie istnieje w regionie spójna sieć współpracy izb i stowarzyszeń przedsiębiorców.

ROZWIĄZANIA

E. 1.1. Stała współpraca przedsiębiorców oraz organizacji otoczenia biznesu z całego województwa

Oczekiwany rezultat

Skoordynowanie promocji rozwoju gospodarczego Małopolski.

Opis działań

Pierwszym krokiem w kierunku koordynacji i rozwoju poziomej, sieciowej współpracy organizacji przedsiębiorców oraz instytucji otoczenia biznesu działających w regionie jest zinstytucjonalizowanie (ale nie sformalizowanie) ich współpracy.

W tym celu wykreowane zostaną stałe, cykliczne wydarzenia, których celem będzie stworzenie platformy spotkań i wymiany informacji, doświadczeń i pomysłów pomiędzy przedstawicielami tych instytucji i organizacji.

Sposób realizacji

- Coroczna konferencja, organizowana na zaproszenie władz regionalnych.
- Cykliczne spotkania w grupach tematycznych organizowane na zaproszenie władz regionalnych lub z ich inicjatywy.
- Przeznaczanie corocznie środków finansowych na grant celowy dofinansowujący wybrany wspólny projekt kilku organizacji przedsiębiorców z terenu regionu współdziałających na rzecz rozwoju gospodarczego Małopolski.

- Konsultowanie programów promocyjnych ze środowiskiem gospodarczym.
- Sprzyjanie integracji samorządu gospodarczego.

E. 1.2. Wspieranie kooperacji firm działających w regionie

Oczekiwane rezultaty

Ilościowy i jakościowy rozwój małych i średnich przedsiębiorstw będących kooperantami i usługodawcami dla wiodących firm regionu.

Powstawanie konsorcjów regionalnych.

Opis działań

Władze regionalne będą wspierać inicjatywy gospodarcze podejmowane z myślą o tworzeniu w Małopolsce trwałych struktur kooperacji z udziałem rodzimych firm.

Sposób realizacji

- Wspieranie (również finansowe) przedsięwzięć mających na celu:
 - wynajdywanie z grona rodzimych firm i łączenie potencjalnych partnerów gospodarczych,
 - tworzenie platform współpracy firm działających w regionie (w tym np. sieci informatyczne, inkubatory wirtualne),
 - tworzenie warunków do zgrupowania na ograniczonym obszarze firm współpracujących w ramach jednej branży (w tym np. klaster, inkubatory tematyczne).
- Inicjowanie, prowadzenie i wspieranie działalności informacyjnej, promocyjnej, szkoleniowej oraz doradczej mającej na celu tworzenie sprzyjającego klimatu do podejmowania współpracy gospodarczej pomiędzy rodzimymi firmami.
- Wspieranie odbywających się w Małopolsce przedsięwzięć targowych i giełd o zasięgu co najmniej regionalnym, z których w istotnej skali korzystają rodzime firmy.
- Wspieranie udziału małopolskich firm w targach i giełdach operacyjnych.
- Zachęcanie do tworzenia regionalnych konsorcjów zdolnych uczestniczyć w dużych przetargach.

Cel strategiczny: E. 2. Regionalny obieg kultury

DIAGNOZA

Głównym wyznacznikiem poczucia przynależności do wspólnego terytorium pozostaje kultura i dziedzictwo kulturowe. Województwo Małopolskie to obszar historycznej wielokulturowości, który charakteryzuje się jednak wyraźnie wykształconą tożsamością regionalną. Mieszkańców Małopolski łączy zarówno historyczna nazwa regionu, jak i przekonanie o jego odrębności. Sprzyja temu szereg wyobrażeń i symboli regionalnych.

Specyfikę regionalnego obiegu kultury w Małopolsce określają:

- duży ilościowo i cenny jakościowo zasób dziedzictwa kultury duchowej i materialnej związanej z 1000-letnią przynależnością do Kościoła katolickiego,
- symboliczne znaczenie Krakowa – kulturalnej stolicy Polski,
- funkcjonowanie w regionie narodowych instytucji kultury o dużym znaczeniu i utożsamianych z symbolami kultury narodowej, których oferta programowa będzie wykorzystywać możliwości międzynarodowego obiegu kultury,
- potencjał środowisk kulturotwórczych związany m.in. z wyższymi uczelniami artystycznymi i licznymi instytucjami kultury,
- obecność dziedzictwa kulturowego społeczności żydowskiej oraz mniejszości narodowych – Słowaków i Łemków, a także oryginalnej spuścizny obszarów wielokulturowych Spisza i Orawy.

W obliczu otwartej przestrzeni europejskiej, tradycja i kultura odgrywają szczególną rolę w kształtowaniu się regionalnej tożsamości. Ważnym zadaniem w budowie programu regionalnego obiegu kultury jest podjęcie działań sprzyjających integracji województwa, rozwojowi identyfikacji regionalnej ale równocześnie pełne respektowanie zróżnicowania kulturowego, ujawnienie i kultywowanie specyfiki lokalnej kultury, umacnianie autentyczności samorządów i aktywności społecznej.

Zachowanie regionalnej różnorodności wymaga ochrony oryginalnych cech kulturowych, zarówno w obrębie kultury profesjonalnej, jak i amatorskiej.

Tak wykreowany i pielęgnowany wizerunek Małopolski pozwoli na podejmowanie dialogu wewnątrzregionalnego, a także w obrębie jednoczącej się Europy.

Otwartość regionu będzie wynikać z jego dojrzałości i gotowości do konkurencji z innymi regionami, a zwłaszcza z postępującą globalizacją i komercjalizacją wzorców kulturowych.

ROZWIĄZANIA

E. 2.1. Efektywne zarządzanie ofertą kulturalną regionu

Oczekiwany rezultat

Ukształtowanie wizerunku Małopolski jako regionu dbającego o własną tożsamość i stwarzającego warunki dla rozwoju sztuki i uprawiania twórczości.

Opis działań

W Małopolsce istnieje szansa na harmonijny rozwój kultury. W procesie tym pełniejszą rolę powinny odgrywać zespolone działania samorządów, instytucji kultury i środowisk twórczych oraz naukowych, mające na celu większe niż dotychczas wykorzystanie potencjału kulturalnego Krakowa dla dobra społeczności regionu. Z drugiej strony definiowanie i rozwijanie własnej oferty kulturalnej gmin i powiatów powinno wynikać z dążenia do kreatywnego uzupełnienia kulturalno-artystycznej siły Krakowa.

System działania funkcjonujących instytucji i placówek kultury musi zostać oparty o wykreowane wielofunkcyjne instytucje, prowadzone przez doskonale wykwalifikowanych menedżerów i oparte o sieć partnerskich powiązań między samorządami. Placówki te muszą być gotowe ciągle rozwijać i zmieniać swoją ofertę programową (profil), doskonalić swój system organizacyjny i finansowy (nowe formy organizowania i prowadzenia działalności kulturalnej w postaci spółek prawa handlowego, fundacji, kontraktów) odpowiadając na wieloaspektowe postrzeganie kultury oraz możliwości jej finansowania.

Sposób realizacji

- Podjęcie dojrzałej, odpowiedzialnej i partnerskiej współpracy pomiędzy różnymi instytucjami kultury.
- Unowocześnienie instytucji kultury pod względem zarządzania, finansowania, programowym, wyposażenia, jak i wprowadzenia do obiegu społecznego.
- Programowanie instytucji kultury będzie uwzględniać rosnącą rolę mediów elektronicznych, a także nieść odpowiedź na postępującą komercjalizację.
- Popieranie działalności podejmowanej przez organizacje sektora pozarządowego, a także rozwijający się sektor gospodarczy (niezależność organizacyjna i efektywność podejmowanego działania pozwala na szukanie w tych podmiotach wiarygodnego partnera dla samorządu w kreowaniu życia kulturalnego w regionie).

E. 2.2. Stworzenie regionalnego systemu promocji kultury

Oczekiwany rezultat

Stworzenie jednolitego, efektywnego systemu regionalnej informacji i promocji kulturalnej w oparciu o lokalne centra wyposażone w nowoczesną sieć informatyczną.

Opis działań

Charakterystyczna dla Małopolski jest duża ilość stałych oraz cyklicznych przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych organizowanych zarówno przez instytucje kultury, jak i kościoły, organizacje pozarządowe i podmioty prywatne. Projekt zakłada, że modelowe rozwiązanie, jakim stał się Festiwal Kraków 2000 – Europejskie Miasto Kultury, wyznaczać będzie sposób promocji kultury poprzez zdefiniowanie i kreowanie „markowego produktu kulturalnego regionu”. Jego naturalnym uzupełnieniem będą profesjonalnie realizowane przedsięwzięcia o charakterze lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym. Atrakcyjnie promowane Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego staną się stałym elementem integrującym region i promującym jego dziedzictwo.

Duże znaczenie w procesie regionalnego obiegu kultury przypadnie odpowiedniej promocji i współpracy zarówno poszczególnych samorządów (wspólne instytucje i programy), instytucji kultury (programy, umowy) jak i organizacji pozarządowych i podmiotów gospodarczych (partnerstwo publiczno-prywatne), w wyniku którego powinno dojść do łączenia celów, środków finansowych i efektywnego wykreowania markowych produktów kulturalnych Małopolski.

Sposób realizacji

- Podjęcie współpracy wewnątrzregionalnej w zakresie wspólnie podejmowanych projektów promujących region.
- Uczestnictwo w znaczących programach kulturalnych o randze krajowej i międzynarodowej.
- Rozpoczęcie zadań inwestycyjnych dla realizacji zadań z dziedziny kultury.
- Zbudowanie i zarządzanie zintegrowanym systemem regionalnej informacji o kulturze i dziedzictwie kulturowym regionu.
- Stworzenie regionalnego systemu informacji kulturalnej w oparciu o sieć bibliotek.

E. 2.3. Rozwój edukacji regionalnej

Oczekiwane rezultaty

Nasylenie programów szkolnych wiedzą o regionie.

Pogłębienie znajomości problematyki regionalnej wśród mieszkańców Małopolski.

Opis działań

Konsekwentnym uzupełnieniem procesu integracji regionu stanie się szeroki i atrakcyjny program regionalnej edukacji kulturalnej w szkołach wszystkich szczebli. Wdrożenie programu edukacji regionalnej oznaczać będzie wypełnienie treściami regionalnymi programów szkolnych (historia, geografia, etnografia, gospodarka, przyroda) oraz uzupełnienie ich o programy wycieczek szkolnych i nowe lektury. Sukces programu wymaga prawidłowego przygotowania metodycznego nauczycieli i opracowanie odpowiednich materiałów nauczania.

Jego dopełnieniem będzie koncepcja uświadamiania potrzeby stałego i czynnego uczestnictwa w kulturze, identyfikacji z podstawowymi wyznacznikami dziedzictwa kulturowego oraz tradycjami lokalnymi i regionalnymi.

Zdobycie wiedzy o własnym regionie, znalezienie wartości regionalnych w kontekście wartości narodowych, państwowych i ogólnoludzkich w kształtowaniu poczucia własnej tożsamości – zakłada szkolny program edukacji regionalnej, realizację którego zakłada reforma oświatowa.

Sposób realizacji

- Wprowadzanie w programach szkolnych ścieżek edukacyjnych pod nazwą „Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie”.
- Podjęcie przez placówki oświatowe współpracy z regionalnymi instytucjami kultury oraz z organizacjami pozarządowymi.
- Wykorzystanie potencjału naukowych placówek badających lokalną tożsamość (np. Regionalne Towarzystwa Kultury, Polska Sekcja Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Folklorystycznych Festiwalu i Sztuki Ludowej, Stowarzyszenie Twórców Ludowych).
- Wsparcie finansowe dla najciekawszych programów i projektów.

E. 2.4. Wspieranie przedsięwzięć kulturalnych o randze ponadlokalnej

Oczekiwany rezultat

Utrzymanie pozycji Krakowa jako kulturalnej stolicy Polski oraz podniesienie jakości oferty kulturalnej innych miast.

Opis działań

Samorząd Województwa musi występować w roli mecenasa najważniejszych projektów przedsięwzięć kulturalnych oraz artystycznych. Ze względu na charakter sprawowanych funkcji i uwarunkowania finansowe dla wypełniania tego zadania konieczne jest przyjęcie jednolitego programu udzielania wsparcia finansowego dla najwartościowszych projektów kulturalnych, opartego o zasady jawności, konkurencji, niekomercyjności, apolityczności i partycypacji społecznej.

Sposób realizacji

- Udzielanie z budżetu Województwa Małopolskiego wsparcia finansowego na realizację zadań publicznych w dziedzinie kultury o charakterze ponadlokalnym.
- Uzgodnienie programów współpracy z najważniejszymi partnerami wykonującymi zadania z dziedziny kultury.
- Obejmowanie patronatem najważniejszych przedsięwzięć kulturalnych.
- Włączanie najwartościowszych przedsięwzięć kulturalnych w strategiczne akcje promocyjne podejmowane w regionie.

E. 2.5. Włączenie dorobku mniejszości narodowych i grup etnicznych w regionalny obieg kultury

Oczekiwany rezultat

Pogłębienie świadomości społecznej o wielokulturowości jako nieodłącznej części dziedzictwa regionu.

Opis działań

Mniejszości narodowe nie mogą być zawężane jedynie do zagadnień kultury i traktowane jako folklor lub zjawisko etnograficzne. Podstawą stosunków z mniejszościami narodowymi, zgodnie z zasadami Konwencji Ramowej Rady Europy, pozostanie: możliwość nauczania i posługiwania się własnym językiem, nauczania własnej historii i kultury, wyznawania własnej wiary i niezakłóconego uczestnictwa w obrzędach religijnych oraz zapewnienie równych szans w życiu społecznym. Monitorowanie relacji pomiędzy większością kulturą polską, a mniejszościami narodowymi umożliwi zapobieganie konfliktom i pozwoli na przyjęcie właściwych rozwiązań wynikających z analizy uwarunkowań i potrzeb.

Sposób realizacji

- Wspieranie aktywności kulturalnej mniejszości narodowych.
- Wdrażanie integracyjnego modelu nauczania w obszarach zamieszkałych przez mniejszości narodowe (klasy wielokulturowe) oraz umożliwianie nauki własnych języków i kultywowania tradycji.
- Podkreślanie dorobku mniejszości narodowych i grup etnicznych w promocji regionu.

DIAGNOZA

Wewnętrzny obieg informacji w Małopolsce odbywa się obecnie nieomal wyłącznie na forum mediów. Swoją rolę jako media regionalne odgrywają: Telewizja „Kraków”, Radio „Kraków-Małopolska” oraz dwa tytuły prasy codziennej: „Dziennik Polski” i „Gazeta Krakowska”. Dodatki regionalne posiadają także: „Gazeta Wyborcza” oraz „Nasz Dziennik”. Na rynku mediów elektronicznych regionalny charakter ma magazyn informacyjny TVN „Południe” oraz programy Radia „Plus”. Jedyną powstałą dotąd instytucją służącą wyłącznie regionalnej wymianie informacji jest internetowy Małopolski Serwis Informacyjny, nakierowany na problemy władz samorządowych różnych szczebli.

Ograniczone oddziaływanie mediów lokalnych (szczególnie telewizji) na obszary najbardziej oddalone od centrum spowodowane jest z jednej strony warunkami terenowymi, a z drugiej niewystarczającą ilością obiektów i urzędzeń służących do przekazu teleinformatycznego.

W każdym z siedmiu województw, w skład których wchodziły poszczególne części Małopolski, istniały własne przyzwyczajenia i wyobrażenia o tym, co jest informacją o znaczeniu ponadlokalnym. Powstanie powiatów zaowocowało rozwojem mediów o ponadgminnym zasięgu.

Podstawowym problemem regionalnego rynku informacji jest znalezienie swojego miejsca pomiędzy rynkiem lokalnym a krajowym. Znaczenie informacji o charakterze regionalnym jest pochodną regionalnego poczucia wspólnoty. Jednocześnie poczucie to może powstać tylko na takich płaszczyznach, na których następuje wymiana informacji.

Rewolucja informacyjna daje szereg nowych możliwości na polu wymiany informacji. Jednocześnie globalizacja i specjalizacja obiegu informacji sprawia, że nasila się konkurencja o jej odbiorców.

Spółeczeństwo informacyjne to przede wszystkim kontakt państwo – obywatel czyli zapewnienie obywatelowi dostępu do zasobów informacyjnych, które powinny być usystematyzowane oraz jasno i prosto formułowane. Powinny to być informacje gdzie i czego się uczyć, w jaki sposób wykorzystywać swoją wiedzę, podnosić kwalifikacje, w jaki sposób uczestniczyć w życiu publicznym.

Regionalny wspólny rynek informacji, o znaczeniu porównywalnym z rynkami: lokalnym, ogólnokrajowym i międzynarodowym, stać się może ważną przewagą konkurencyjną Małopolski. Rynek taki pozwoli na jak najpełniejsze wykorzystanie zasobów regionu dla działalności gospodarczej i podniesienia jakości życia.

Zwiększenie intensywności wymiany informacji wewnątrz regionu pozwoli skutecznie wychodzić z tymi informacjami na zewnątrz. Kraków, jako ośrodek metropolitalny, powinien odgrywać szczególną rolę w budowaniu powiązań z sąsiednimi województwami oraz w oddziaływaniu na resztę kraju i zagranicę.

ROZWIĄZANIA

E. 3.1. Wspieranie mediów regionalnych

Oczekiwane rezultaty

Umocnienie mediów regionalnych.

Powstanie i rozszerzanie kręgu informacji uznawanych za ważne w całym województwie.

Zwiększenie samodzielności publicznej telewizji regionalnej.

Opis działań

W przypadku mediów elektronicznych, które podlegają regulacjom w skali ogólnokrajowej, kluczowe jest, by regulacje te przeciwdziałały centralizacji tych mediów. Najistotniejsze znaczenie ma rozwój regionalnej telewizji publicznej i jej powszechna dostępność na całym obszarze województwa.

Siła mediów regionalnych zależy od głębokości regionalnego rynku reklamy. Rynek ten jest zaś pochodną aktywności gospodarczej na terenie całego województwa. Wzrost powiązań gospodarczych w skali regionu powinien mieć korzystny wpływ na rozwój mediów regionalnych. Media regionalne mają z kolei zasadnicze znaczenie w inicjatywach służących wzmocnieniu powiązań gospodarczych w obrębie województwa.

Wzrost znaczenia mediów regionalnych to również zaangażowanie tych mediów w inicjatywy służące budowaniu małopolskiej tożsamości i obiegu kultury. Liczne inicjatywy kulturalne i rozwój atrakcji turystycznych to druga, obok gospodarki, treść wypełniająca regionalny rynek infor-

macji. Wszelka współpraca pomiędzy mediami regionalnymi a instytucjami kultury powinna być popierana przez samorząd województwa.

Należy podkreślić, że wymiana informacji w skali regionu nie powinna się odbywać kosztem istniejących już powiązań informacyjnych, lecz na nich bazować. Dotyczy to w szczególności roli Tarnowa i Nowego Sącza jako ośrodków ponadlokalnych oraz więzi łączących zachodnią część województwa ze śląskim rynkiem informacji.

Sposób realizacji

- Stały lobbying wobec Sejmu i Senatu, Rządu RP, instytucji centralnych na rzecz powszechnej dostępności regionalnej telewizji publicznej, a także w zakresie zwiększenia samodzielności Regionalnego Ośrodka Telewizyjnego w Krakowie.
- Inicjowanie i patronowanie przedsięwzięciom, które służą intensyfikacji kontaktów mediów i przedsiębiorstw regionu.
- Inicjowanie i wspieranie współpracy pomiędzy mediami regionalnymi a instytucjami kultury.

E. 3.2. Wspieranie tworzenia i rozwoju regionalnych serwisów informacyjnych

Oczekiwany rezultat

Powstanie i rozwój regionalnych serwisów informacyjnych.

Opis działań

Poprzez pojęcie regionalnych serwisów informacyjnych należy rozumieć np.: serwisy informacji o miejscach pracy, terenach inwestycyjnych i możliwościach kooperacji w działalności gospodarczej; sieci informacji turystycznej i elektronicznej sieci rezerwacji hoteli; informacji o ofercie edukacyjnej, kulturalnej i zdrowotnej, inicjatywach obywatelskich, stanie ochrony środowiska itp. Szczególną rolę do odegrania ma tutaj rozwój nowych mediów – przede wszystkim internetu.

Sposób realizacji

- Wspieranie (również finansowe) inicjatyw służących rozwojowi regionalnych sieci informacyjnych w tym przedsięwzięć publiczno-prywatnych na polu zarówno działalności komercyjnej, publicznej jak i obywatelskiej.
- Inicjowanie współpracy instytucji i firm w celu tworzenia regionalnej sieci informacyjnej.

KONTEKSTY

Kontekst: INTEGRACJA REGIONALNA

Cel nadrzędny:

K.1. Harmonijny rozwój całej Małopolski

Cel strategiczny:

Wykorzystanie potencjału Krakowa na rzecz rozwoju regionu.

K.1.1.

Cel strategiczny:

Rozwinięte małe i średnie miasta Małopolski.

K.1.2.

Cel strategiczny:

Aktywizacja rozwoju terenów wiejskich.

K.1.3.

Kontekst: INTEGRACJA MIĘDZYREGIONALNA

Cel nadrzędny:

K.2. Wzajemne wsparcie regionów sąsiadujących w działaniach na rzecz rozwoju

Cel strategiczny:

Harmonijna współpraca na obszarach stykowych

K.2.1.

Cel strategiczny:

Wspólne rozwiązywanie problemów o znaczeniu ponadregionalnym

K.2.2.

Cel strategiczny:

Wykorzystanie i rozwój potencjału Krakowa jako metropolii o znaczeniu ponadregionalnym

K.2.3.

Kontekst: INTEGRACJA EUROPEJSKA

Cel nadrzędny:

K.3. Maksymalizacja pozytywnych efektów integracji

Cel strategiczny:

Zwiększenie zdolności absorpcyjnych

K.3.1

Cel strategiczny:

Wykorzystanie międzynarodowej współpracy regionalnej

K.3.2

Cel strategiczny:

Przygotowanie się firm i instytucji do uczestnictwa w Unii Europejskiej

K.3.3

O ile cele strategiczne i towarzyszące im rozwiązania, zdefiniowane w polach A, B, C, D, E, wskazują co należy zrobić by – odpowiednio:

- ludzie mieli lepsze kwalifikacje, byli bardziej aktywni i przedsiębiorczy,
- środowisko było w lepszym stanie, a warunki zamieszkania bardziej przyjazne,
- gospodarka działała efektywniej i stwarzała więcej miejsc pracy,
- systemy transportowy i komunikacyjny działały sprawniej,
- współpraca wewnątrz regionu wzmacniała skuteczność działań,

to cele wskazane w rozdziale „Konteksty” mają inny charakter. Wskazują one odpowiedzi na pytanie jak należy działać w stosunku do zasobów ludzkich, przestrzeni, systemu wytwórczego i systemu powiązań, by osiągać pewne „jakości” takie jak wyższa integracja wewnątrzregionalna, współpraca międzyregionalna czy wykorzystanie szansy, którą tworzy integracja europejska.

Cele te budują zatem świadomość konieczności oceny wszystkich zadań podejmowanych w polach od A do E pod tym kątem. Oznacza to, że cele sformułowane w tym rozdziale stanowią niezwykle ważny element systemu wdrażania i monitorowania realizacji strategii. Przypisane im mierniki mają najbardziej syntetyczny i przekrojowy charakter.

Każdy z wyróżnionych kontekstów ma odmienny charakter. Cele, jakie stawiane są w kontekście integracji regionalnej, stanowią wartość samą w sobie, zaś kryterium wyróżnienia obszarów, których dotyczą, jest kształt sieci osadniczej. Cele stawiane w kontekście integracji europejskiej mają charakter instrumentalny – służą skuteczniejszej realizacji innych celów SRM – a kryterium ich wyróżnienia jest funkcjonalne. Kontekst współpracy międzyregionalnej łączy oba te podejścia – cele same w sobie z celami instrumentalnymi oraz kryteria geograficzne z funkcjonalnymi. Ze zróżnicowania tego wynika sposób opisu kontekstów – odmienny od stosowanego we wcześniejszych rozdziałach.

KONTEKST: integracja regionalna

Kryterium, które będzie brane pod uwagę przy ocenie wszystkich przedsięwzięć składających się na Strategię Rozwoju Małopolski, jest ich wpływ na integrację regionalną. Celem nadrzędnym w tym kontekście jest:

K. 1. Harmonijny rozwój całej Małopolski

Z punktu widzenia wspólnoty regionalnej oraz dłuższej perspektywy rozwojowej, żadna część województwa nie może znaleźć się poza obszarem działań tworzących strategię rozwoju. Nawet jeśli poszczególne części różnią się potencjałem rozwojowym, to w interesie każdej z nich leży, by nikt nie został wykluczony z rozwoju, by każda cząstka potencjału została wykorzystana.

Osiąganiu celu nadrzędnego, jakim jest harmonijny rozwój całej Małopolski, nie służą rozwiązania specjalne, lecz rozwiązania stosowane na czterech polach strategicznych. Harmonijny rozwój realizuje się poprzez osiągnięcie celów służących rozwojowi zasobów ludzkich, gospodarowaniu środowiskiem i krajobrazem, rozwojowi technologii i gromadzeniu kapitału oraz w szczególności budowaniu sieci powiązań. Cele strategiczne, składające się na harmonijny rozwój całej Małopolski, mają za zadanie zogniskować działania składające się na całą Strategię Rozwoju Małopolski wokół wybranych wątków.

K. 1.1. Aktywizacja rozwoju terenów wiejskich

O znaczeniu tego celu decyduje wysoki udział mieszkańców wsi w społeczności regionu. Integracja regionu wymaga jak najszerzego włączenia terenów wiejskich w główny nurt rozwoju. Na terenach tych konieczne jest zróżnicowanie form aktywności gospodarczej – rozwój usług i specjalizacja produkcji rolnej, rozwój turystyki i przetwórstwa spożywczego. Aktywizacja terenów wiejskich wymaga poprawy ich infrastruktury technicznej i cywilizacyjnej. Rola, jaką w Małopolsce odgrywają tereny wiejskie, nie oznacza bynajmniej, że tereny te wymagają strategii oddzielnej. Wręcz przeciwnie – znaczenie terenów wiejskich przejawia się w fakcie, że dotyczą ich niemal wszystkie cele strategiczne zawarte w Strategii Rozwoju Małopolski.

Bezpośredniej realizacji tego celu służą szczególnie następujące rozwiązania:

- A. 1.1. – Tworzenie lokalnych centrów edukacyjnych (z bibliotekami),
- A. 1.6. – Regionalny system stypendiów i nagród dla młodzieży,
- A. 2.1. – Promocja postaw i osiągnięć w dziedzinie przedsiębiorczości,
- A. 2.2. – Rozwój edukacji w zakresie przedsiębiorczości,
- B. 4.3. – Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich,
- B. 1.1. – Poprawa jakości wód,
- B. 4.4. – Ochrona tradycyjnych form gospodarowania, szczególnie na terenach górskich,
- C. 2.1. – Wspieranie modernizacji gospodarstw rolnych z uwzględnieniem specjalizacji i standaryzacji produkcji rolniczej,
- C. 2.4. – Rozwój rolnictwa ekologicznego,
- C. 5.4. – Rozwój centrów targowych i giełd,
- C. 6.1. – Efektywny system pozyskiwania inwestorów komercyjnych,
- D. 3.2. – Wsparcie rozwoju telekomunikacji na obszarach wiejskich i małych miast.

Konieczna jest jednak świadomość, że aktywizacja terenów wiejskich nie może się odbywać w izolacji od zmian zachodzących w miastach. Dlatego też cel ten jest bardzo silnie powiązany z celem kolejnym.

K. 1.2. Rozwinięte małe i średnie miasta Małopolski

Małe i średnie miasta Małopolski są podstawowymi ogniskami rozwoju regionu. Ich potencjał powinien wzrastać w oparciu o przemnażanie własnych zasobów oraz dzięki oddziaływaniu metropolii. Miasta te powinny rozwijać swoje funkcje zarówno z myślą o swoich mieszkańcach, jak i o mieszkańcach otaczających je obszarów wiejskich. Miasta te powinny rozwijać się jako ośrodki wielofunkcyjne – usługowe i przemysłowe, cywilizacyjne i komunikacyjne.

Realizacji tego celu służą w szczególności następujące rozwiązania:

- A. 1.2. – Poprawa warunków i podniesienie jakości szkolnictwa gimnazjalnego i średniego,
- A. 1.5. – Tworzenie ośrodków przekwalifikowania dorosłych,
- A. 2.2. – Rozwój edukacji w zakresie przedsiębiorczości,
- A. 5.1. – Rozwój regionalnego systemu ratownictwa medycznego,
- B. 4.5. – Ochrona zabytków i rewitalizacja starej zabudowy,
- B. 4.6. – Humanizacja blokowisk,
- C. 1.1. – Wspieranie dostosowania firm przemysłów tradycyjnych do wymogów rynku,
- C. 1.2. – Przyspieszenie prywatyzacji firm państwowych i wybranych komunalnych,
- C. 4.4. – Wspieranie przekształceń uzdrowisk,
- C. 5.1. – Wspieranie działania i rozwoju MŚP,
- C. 5.2. – Rozwijanie instytucji i firm otoczenia rolnictwa,
- C. 6.1. – Efektywny system pozyskiwania inwestorów komercyjnych,
- D. 2.1. – Modernizacja dróg regionalnych i lokalnych w tym budowa obwodnic miast,
- E. 1.1. – Stała współpraca przedsiębiorców oraz organizacji otoczenia biznesu z całego województwa,
- E. 1.2. – Wspieranie kooperacji firm działających w regionie,
- E. 2.4. – Wspieranie przedsięwzięć kulturalnych o randze ponadlokalnej.

K. 1.3. Wykorzystanie potencjału Krakowa na rzecz rozwoju regionu

Metropolia krakowska ma do spełnienia dwie funkcje. Z jednej strony jest podstawowym atutem Małopolski na polu konkurencyjności regionu. Z takiego punktu widzenia, szczególnie ważne jest pomnażanie jej potencjału. Drugą funkcją metropolii jest bezpośrednie oddziaływanie na region – dostarczanie niedostępnych poza nią usług i impulsów rozwojowych. Obecnie pierwsza z tych funkcji zdecydowanie dominuje nad drugą. Dla harmonijnego rozwoju całego województwa kluczowe znaczenie ma maksymalizacja wykorzystania tych elementów potencjału Krakowa, które przyczyniają się do powiększenia potencjału poza metropolią.

Wykorzystanie potencjału Krakowa ma szczególne znaczenie dla następujących rozwiązań:

- A. 1.3. – Rozwój szkolnictwa wyższego poza Krakowem w oparciu o środowisko naukowe Krakowa,
- A. 5.3. – Wdrożenie systemu funkcjonowania powiązań jednostek organizacyjnych ochrony zdrowia,
- C. 3.2. – Wspieranie rozwoju potencjału naukowego i badawczego w regionie,
- C. 3.3. – Wspieranie tworzenia oraz rozwoju przedsiębiorstw nowatorskich i zaawansowanych technologicznie,
- C. 4.1. – Wspieranie rozwoju sektora wysokich technologii,
- C. 4.3. – Wspieranie rozwoju „przemysłu kulturowego”,
- C. 5.3. – Wspieranie rozwoju usług finansowych i konsultingowych
- C. 5.4. – Rozwój centrów targowych i giełd,
- D. 2.3. – Przebudowa regionalnego systemu transportu zbiorowego,
- E. 2.2. – Stworzenie regionalnego systemu promocji kultury.

Wszystkie przedsięwzięcia składające się na Strategię Rozwoju Małopolski, będą rozpatrywane także pod względem możliwych obszarów współpracy z innymi regionami, w pierwszej kolejności – z województwami sąsiadującymi z Małopolską.

K. 2. Wzajemne wsparcie regionów sąsiadujących w działaniach na rzecz rozwoju

Wiele problemów i zależności w sprawach rozwojowych przekracza granice podziału administracyjnego. Są one zatem naturalnymi obszarami współpracy z innymi regionami. Uzyskanie przez województwa podmiotowości nie może w najmniejszym stopniu oznaczać, że będą one rozwiązywać swoje problemy i wykorzystywać szanse, w oderwaniu od problemów i szans sąsiadów. Wręcz przeciwnie – współpraca taka może wreszcie stać się wyrazem woli społeczności regionalnych, a nie decyzji odgórnych.

Strategia Rozwoju Małopolski zakłada, że wszędzie tam gdzie to możliwe, dążyć będzie się do zawiązywania i rozwijania współpracy z sąsiadującymi regionami.

K. 2.1. Harmonijna współpraca na obszarach stykowych

Granice województwa nie są i nie powinny być barierami – granicami systemów gospodarczych i społecznych. Dlatego też obszary styku z innymi województwami wymagają szczególnej uwagi, by nie doszło tam do zerwania istniejących powiązań. Odpowiedzią na wszelkie obawy w tym względzie powinno być wykorzystanie okazji, jaką jest przekroczenie dotychczasowych granic administracyjnych, do poszerzenia współpracy pomiędzy sąsiadującymi obszarami. Realizacji tego celu służyć będą następujące działania szczegółowe:

- Utwierdzenie roli zachodnich powiatów Małopolski jako pomostu pomiędzy krakowskim obszarem metropolitalnym, a aglomeracją śląską poprzez budowę:
 - wspólnego rynku ofert pracy na stykowych obszarach przemysłowych,
 - wspólnego rynku informacji o ofercie edukacyjnej,
 - wspólnego rynku informacji o ofercie kulturalnej.
- Wzajemne wspieranie się w projektach służących ochronie środowiska, jak np. gospodarka odpadami w rejonie Chrzanów – Jaworzno i Gorlice – Jasło, ochrona zlewni Wisłoki.
- Rozwijanie współpracy ze Słowacją, w szczególności na obszarze Euroregionu Tatry. Współdziałanie powinno obejmować poprawę warunków przekraczania granicy, wspólną promocję i wspieranie przedsięwzięć gospodarczych. Współpraca ta powinna być rozwijana niezależnie od warunków wynikających z kalendarza integracji Polski i Słowacji z UE.
- Zachowanie roli Tarnowa jako ważnego ośrodka ponadlokalnego dla zachodniej części Podkarpacia, zwłaszcza w zakresie edukacji i kultury.
- Wspólna promocja i polityka ochrony Jury Krakowsko-Częstochowskiej.

K. 2.2. Wspólne rozwiązywanie problemów o znaczeniu ponadregionalnym

Spomiędzy problemów, których rozwiązanie bez współdziałania pomiędzy regionami jest niemożliwe, następującym celom poświęcona będzie szczególna uwaga:

B. 2.5 – Podnoszenie retencyjności dorzeczy i zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.

B. 4.4 – Ochrona tradycyjnych form gospodarowania, szczególnie na terenach górskich.

W interesie Małopolski, Podkarpacia, Dolnego i Górnego Śląska leży wspólny lobbing na rzecz uchwalenia Ustawy Górskiej.

D. 1. – Dobrze rozwinięty system powiązań komunikacyjnych regionu z otoczeniem.

Realizacja tego celu wymaga uzgodnień i wspólnego lobbingu z regionami sąsiadującymi. Szczególne znaczenie ma wspólny lobbing na rzecz przyspieszenia inwestycji w trzecim korytarzu pa-neuropejskim (budowa autostrady A4 i modernizacja kolei Katowice – Kraków – Lwów).

Jedną z form realizacji tych celów może być współdziałanie w ramach projektu „Zielone Karpaty” integrującego aktywność na rzecz ochrony i promocji dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego obszarów górskich Polski, Słowacji i Ukrainy.

Współdziałanie samorządów Małopolski z innymi regionami służyć powinno także staraniom o dalszą decentralizację kraju. Wzrost kompetencji samorządu, wraz ze stabilizacją ich sytuacji finansowej, jest warunkiem powodzenia regionalnych strategii rozwoju. Zabiegi na płaszczyźnie politycznej oraz oddziaływanie na opinię publiczną powinny być połączone z solidarnym sprzeciwem wobec rozbudowy systemu klienckiego, uzależniającego przepływ znaczących środków finansowych od uznaniowych decyzji i terytorialnych powiązań wysokich urzędników administracji centralnej. Szczególna uwaga powinna zostać poświęcona agencjom i funduszom celowym, których wydatki powinny zostać podporządkowane celom formułowanym w regionie.

K. 2.3. Wykorzystanie i rozwój potencjału Krakowa jako metropolii o znaczeniu ponadregionalnym

Wypełnianie szeregu funkcji, które wykorzystywałyby potencjał Krakowa jako metropolii, wymaga uzgodnień i współpracy międzyregionalnej.

- Wspólne dążenie Małopolski i Śląska do przesuwania ku południowi środka ciężkości polskiej gospodarki, poprzez lokalizowanie na tym obszarze centrali firm i ogólnopolskich instytucji publicznych.
- Wsparcie krakowskiego środowiska akademickiego dla rozwoju szkolnictwa wyższego na Podkarpaciu.
- Wzrost roli Krakowa jako ośrodka koordynacji współpracy polsko-słowackiej.
- Lokalizacja w Krakowie międzynarodowych instytucji edukacyjnych.
- Zwiększenie liczby placówek konsularnych w Krakowie obsługujących Polskę Południową.

KONTEKST: integracja europejska

Trzecim przekrojowym kryterium, które będzie brane pod uwagę przy rozpatrywaniu wszystkich przedsięwzięć składających się na Strategię Rozwoju Małopolski jest ich powiązanie z procesem integracji Polski z Unią Europejską. Podstawową odpowiedzialnością samorządu regionalnego jest w tym przypadku bieżące monitorowanie oraz weryfikowanie prowadzonej polityki wewnątrzregionalnej pytaniem o to w jaki sposób postępować, aby bilans zmian wywołanych procesem integracyjnym był korzystny dla Małopolski.

K. 3. Maksymalizacja pozytywnych efektów integracji

Proces przedakcesyjny obecnie i członkostwo naszego kraju w UE w przyszłości stwarzają dwojakiego rodzaju kontekst dla realizacji strategii rozwoju regionu.

Fundamentem jest konieczność zapewnienia spójności celów i sposobów realizacji strategii rozwoju Małopolski z wymogami procesu przedakcesyjnego i przyszłego członkostwa w UE. Jedynie w takim przypadku możemy liczyć na możliwość pozytywnego i maksymalnego wykorzystania finansowych, gospodarczych, technologicznych i społecznych szans, które niesie z sobą proces integracji europejskiej.

Aby na tym fundamencie móc budować korzystne dla regionu konstrukcje, konieczne są sprawne narzędzia łączące wiedzę, umiejętności, pozytywną motywację i możliwość wykorzystania potencjału niesionego przez proces integracji. Unia Europejska jest strukturą dynamiczną, cały czas ewoluuje i aby móc efektywnie odnaleźć się w tych zmianach konieczne jest stałe podnoszenie poziomu regionalnej kompetencji w sprawach europejskich – i to zarówno w zakresie wiedzy, jak i praktycznych umiejętności poruszania się na europejskich rynkach.

K. 3.1. Zintegrowanie międzynarodowej współpracy regionalnej

W uproszczeniu mówi się, że do stolicy Europy – Brukseli – trafia się poprzez stolice państw członkowskich. Znów w uproszczeniu powiedzieć można, że do stolic państw członkowskich trafić możemy poprzez ich – zaprzyjaźnione z nami – regiony. Zintegrowanie międzynarodowej współpracy regionalnej z celami Małopolski ma podstawowe znaczenie dla podniesienia naszej widoczności oraz naszych możliwości na rynku regionów europejskich.

Poprzez rzeczywistą, prowadzoną w różnych dziedzinach i sektorach roboczą współpracę z regionami o podobnych do Małopolski celach i interesach możemy zyskać dużo więcej niż próbując poruszać się na rynku europejskim w pojedynkę.

Umiejętnie kreując tę sieć europejskiego partnerstwa zyskujemy przewodników, doradców, a często inicjatorów wspólnych przedsięwzięć i promotorów naszych interesów wobec europejskich instytucji. Nie do przecenienia jest wymiar poznawczy i społeczno-cywilizacyjny rozwiniętej współpracy międzyregionalnej – szczególnie, gdy przekłada się ona na kontakty pomiędzy indywidualnymi mieszkańcami regionów z różnych grup społecznych, zawodowych i wiekowych.

W planowaniu i realizacji międzynarodowej współpracy regionalnej stosuje się zasadę:

1/ „szerokiego pola współpracy” – możliwie maksymalnego poszerzenia współpracy z wybranymi regionami poza wymiar kontaktów reprezentacyjnych (politycznych), tak aby angażować w nią jak najszersze kręgi regionalnej społeczności i tym samym tworzyć potencjał do maksymalnego wykorzystania tej współpracy dla realizacji celów strategicznych Małopolski;

2/ „szerokiego dostępu” – zapewnienia na równych prawach jak najszerszego dostępu do kontaktów i współpracy międzyregionalnej dla aktywnych w Małopolsce instytucji, firm i organizacji działających zarówno w ramach, w powiązaniu, jak i poza strukturami samorządu regionalnego.

K. 3.2. Zwiększenie zdolności absorpcyjnych

W 1998 roku w Małopolsce przeprowadzone zostały badania ankietowe dotyczące wykorzystania środków pomocowych. Respondenci wypowiedzieli się m.in. na temat najważniejszych barier w pozyskiwaniu środków pomocowych. W tym kontekście wskazano wówczas na bariery o charakterze kompetencyjnym i proceduralnym (ponad 56% wskazań), barierę finansową wkładu własnego i współfinansowania ze źródeł pozapomocowych (ok. 17% wskazań) oraz barierę informacyjną (ok. 16% wskazań).

Od tego czasu proces integracji europejskiej otworzył przed polskimi samorządami oraz innymi organizacjami regionalnymi i lokalnymi ogromny dodatkowy potencjał finansowania lub – znacznie częściej – współfinansowania projektów ze źródeł europejskich. Dotyczy to przede wszystkim trojakiemu rodzaju środków:

- dotacji z programów przedakcesyjnych, a więc przeznaczonych, najogólniej rzecz biorąc, na wsparcie procesu dostosowania Polski i polskich regionów do wymogów i standardów UE (ISPA, SAPARD, PHARE);
- dotacji z programów europejskich, pierwotnie przeznaczonych tylko dla podmiotów z państw członkowskich UE, do których to programów – jako kraj stowarzyszony – sukcesywnie uzyskujemy dostęp (SME, V Framework Programme for Research, Save II, Leonardo da Vinci, Socrates II, Youth);
- pożyczek z europejskich instytucji finansowych, do których uzyskaliśmy dostęp (EBI, EBOiR).

Wykorzystanie tych środków pomyślanych jako różne formy wsparcia dla procesów rozwoju wymaga jednak – paradoksalnie – dużego potencjału własnego w 3 sferach:

- konkretnej, fachowej wiedzy ogólnej o Unii Europejskiej połączonej ze znajomością zagadnień szczegółowych takich jak np. mechanizmy i procedury stosowane przez poszczególne instytucje i programy,
- specyficznych umiejętności programowania oraz przygotowywania i zarządzania projektami – nie tylko w postaci spełniającej wymogi formalne, ale i w duchu spójnym z przekonaniami i celami donatorów,
- możliwości, przede wszystkim finansowych i organizacyjnych, pozwalających na skonsurowanie dyspozycyjnych środków.

Te trzy elementy mogą być jednocześnie największą barierą dla absorpcji środków europejskich w Małopolsce. Stąd konieczne jest:

1. zbudowanie wyspecjalizowanych narzędzi – sprawnych struktur organizacyjnych i przejrzystych procedur dotyczących wewnątrzregionalnego przepływu informacji, współpracy przy generowaniu projektów i montażu finansowym, fachowego wsparcia przy wdrażaniu i zarządzaniu projektami itp.,
2. inwestowanie w fachową i swobodnie poruszającą się na rynku europejskim kadrę i stworzenie jej optymalnych warunków do wykorzystania posiadanych umiejętności na cele rozwoju regionu,
3. prowadzenie przez samorząd regionalny polityki „otwartych drzwi” – otwartości na inicjatywy i wspierania projektów zewnętrznych partnerów zawsze w tych przypadkach, gdy służyć to może postępowi w realizacji Strategii Rozwoju Małopolski.

K. 3.3. Przygotowanie się firm i instytucji do uczestnictwa w Unii Europejskiej

Proces integracji z Unią Europejską przez wiele instytucji i firm, zwłaszcza reprezentujących sektor MŚP, jest postrzegany jako zagrożenie. Z badań wynika, że prawie wszyscy przedsiębiorcy z małych i średnich firm obawiają się po integracji Polski z UE wzrostu konkurencji (90% wskazań wśród przedsiębiorców ankietowanych w ogólnopolskich badaniach), zaś jednocześnie zaledwie ok. 2% przedsiębiorstw z sektora MŚP korzysta z europejskich programów pomocowych. Najważniejszym powodem nie korzystania z programów pomocowych UE jest w tym przypadku brak wiedzy o takich możliwościach oraz brak umiejętności dotarcia do nich.

W związku z powyższym, oprócz specjalistycznych szkoleń i konsultacji, należy podejmować działania o charakterze informacyjnym. W zakresie działań o charakterze informacyjnym należy prowadzić wśród firm regionu kampanię informacyjno-promocyjną o korzyściach wynikających z członkostwa Polski w UE, otwierających się nowych możliwościach, konieczności zmian w firmach i instytucjach, polityce i priorytetach Rządu, zaawansowaniu procesu negocjacyjnego itp.

W ramach konkretnych działań mających na celu przygotowanie firm i instytucji do uczestnictwa w UE proponuje się zorganizowanie szkoleń i seminariów na temat wewnętrznego rynku Unii, sposobów pozyskiwania informacji, efektywnego wykorzystywania Internetu oraz udziału firm w handlu internetowym („e-commerce”). Proponuje się powołanie zespołu monitorującego zasoby informacyjne UE, w celu dopasowania lokalnych zadań i planów do priorytetów UE.

W celu uzyskania efektu synergii proponuje się wykorzystanie dostępnych źródeł informacji, zasobów ludzkich i kompetencji poprzez koordynację ze strony władz regionalnych. Realizowane aktualnie programy i dostępne instrumenty mające na celu wsparcie i przygotowanie MŚP do uczestnictwa w UE są realizowane bez należytej koordynacji, co prowadzi z jednej strony do nieefektywnego wykorzystania środków i zasobów, z drugiej zaś powoduje dezorientację przedsiębiorców i niechęć do korzystania z nich.

Wśród działań w zakresie realizacji opisanych powyżej celów należy uznać za priorytetowe:

1. Przygotowanie firm do działania w „e-Europe”,
2. Szkolenia w zakresie dyrektyw i rynku wewnętrznego,

3. Zwiększanie potencjału eksportowego poprzez szkolenia oraz konsultacje, informacje o przetargach (tzw. „tender alerts”),
4. Efektywne korzystanie i promocja narzędzi do stymulowania współpracy międzynarodowej (BRE, BC-Net, EIC, IRC, oraz inne sieci i instrumenty tworzone aktualnie w ramach reformy instytucjonalnej Komisji Europejskiej),
5. Tworzenie sieci punktów konsultacyjnych pierwszego kontaktu (tzw. „first stop-shops”) dla MŚP poszukujących informacji o UE na szczeblu lokalnym.

Realizacja celu nadrzędnego jakim jest „maksymalizacja pozytywnych efektów integracji europejskiej” służyć może wymienionym poniżej rozwiązaniom:

- A. 1.2. – Poprawa warunków i podniesienie jakości szkolnictwa gimnazjalnego i średniego.
 - A. 1.4. – Zwiększenie potencjału krakowskiego ośrodka naukowego.
 - A. 1.5. – Tworzenie ośrodków przekwalifikowania dorosłych.
 - A. 2.1. – Promocja postaw i osiągnięć w dziedzinie przedsiębiorczości.
 - A. 2.2. – Rozwój edukacji w zakresie przedsiębiorczości.
 - A. 2.4. – Rozwój współpracy organizacji pozarządowych z partnerami publicznymi i gospodarczymi.
 - A. 4.2. – Skuteczna edukacja zdrowotna oraz promocja zdrowia.
 - A. 4.3. – Rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna.
- B. 1.1. – Poprawa jakości wód.
 - B. 1.2. – Ograniczenie emisji zanieczyszczeń.
 - B. 1.3. – Uporządkowanie gospodarki odpadami.
 - B. 2.1. – Minimalizacja zużycia zasobów naturalnych.
 - B. 2.2. – Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii.
 - B. 2.3. – Minimalizacja wytwarzania odpadów.
 - B. 2.4. – Zwiększenie stopnia powtórnego wykorzystania i bezpieczne składowanie odpadów.
 - B. 3.2. – Rozwój zagospodarowania turystycznego zmniejszającego presję na parki narodowe.
 - B. 4.1. – Stworzenie systemu ochrony krajobrazu kulturowego.
 - B. 4.3. – Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich.
- C. 2.1. – Wspieranie modernizacji gospodarstw rolnych z uwzględnieniem specjalizacji i standaryzacji produkcji rolniczej.
 - C. 2.4. – Rozwój rolnictwa ekologicznego.
 - C. 3.1. – Regionalne partnerstwo dla innowacji.
 - C. 3.2. – Wspieranie rozwoju potencjału naukowego i badawczego w regionie.
 - C. 3.3. – Wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw nowatorskich i zaawansowanych technologicznie.
 - C. 4.1. – Wspieranie rozwoju sektora wysokich technologii.
 - C. 5.1. – Wspieranie działania i rozwoju MŚP.
 - C. 5.2. – Rozwijanie instytucji i firm otoczenia rolnictwa.
 - C. 5.3. – Wspieranie rozwoju usług finansowych i konsultingowych.
 - C. 5.4. – Rozwój centrów targowych i giełd.
 - C. 6.3. – Poprawa wydolności systemów infrastruktury technicznej.
- D. 1.1. – Modernizacja i przebudowa układu dróg głównych.
 - D. 1.2. – Modernizacja przejść granicznych i dróg dojazdowych do przejść granicznych.
 - D. 1.5. – Rozwój Międzynarodowego Portu Lotniczego Kraków-Balice.
 - D. 2.1. – Modernizacja dróg regionalnych i lokalnych, w tym budowa obwodnic miast.
 - D. 3.1. – Rozbudowa infrastruktury służącej korzystaniu z Internetu.
 - D. 3.2. – Wsparcie rozwoju telekomunikacji na obszarach wiejskich i małych miast.
- E. 1.2. – Wspieranie kooperacji firm działających w regionie.
 - E. 2.5. – Włączanie dorobku mniejszości narodowych i grup etnicznych w regionalny obieg kultury.
 - E. 3.2. – Wspieranie tworzenia i rozwoju regionalnych sieci informacyjnych.

The background features a semi-transparent globe on the left side, with a grid of numbers (0-9) scattered across the lower half. The overall color palette is a range of blues, from light to dark. The title text is white and bold, positioned in the upper left quadrant.

ZASADY WDRAŻANIA STRATEGII

4. ZASADY WDRAŻANIA STRATEGII

4.1. STRATEGIA A PROGRAMY WOJEWÓDZKIE

Strategia jest dokumentem perspektywicznym rysującym w sposób generalny kierunki prowadzonej działalności, stąd cele strategiczne muszą odznaczać się stosunkowo dużym stopniem ogólności i dłuższą perspektywą czasową. Nie powinna ona obejmować szczegółowych sposobów realizacji celów, gdyż jest to funkcja programów rozwoju i polityk.

Narzędziem służącym realizacji strategii rozwoju są programy wojewódzkie. Stanowią one mają konkretyzację działań niezbędnych do osiągnięcia celów strategicznych. Ze względu na większy stopień szczegółowości, w stosunku do strategii, charakteryzują się one krótszym horyzontem czasowym. Wobec braku jednoznacznej definicji programów wojewódzkich można założyć, że najczęściej będą one miały postać analogiczną do obecnych wieloletnich programów inwestycyjnych. Programy takie stanowią podstawę prowadzenia działalności w zakresie gospodarki, ekologii, kultury, oświaty oraz infrastruktury społecznej i technicznej. Umożliwiają one także włączanie poszczególnych zadań publicznych nałożonych na samorząd województwa w politykę rozwoju regionu. Ich istotą jest wykraczanie poza jednoroczny horyzont budżetowy. Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, w budżecie województwa można zamieszczać wydatki związane z wieloletnimi programami inwestycyjnymi pod warunkiem, że dla każdego takiego programu Sejmik określi odrębnie:

- a) nazwę programu, jego cel i zadania, które będą finansowane z budżetu województwa,
- b) jednostkę organizacyjną wykonującą program lub koordynującą jego wykonanie,
- c) okres realizacji i łączne nakłady finansowe,
- d) wysokość wydatków w poszczególnych latach realizacji.

Ponadto kolejne uchwały budżetowe muszą obejmować nakłady na uruchomiony program w wysokości umożliwiającej jego terminowe zakończenie.

W programach wojewódzkich pojawi się katalog tytułów inwestycyjnych jak i tzw. projektów „miękkich”. Na tym etapie poszczególnym tytułom przyporządkowane zostaną konkretne kwoty i harmonogram ponoszenia nakładów, uwzględniający ustalenia kontraktu regionalnego.

Programy będą budowane w oparciu o projekty zgłaszane przez partnerów społecznych i gospodarczych z całego województwa, a przede wszystkim przez jednostki samorządu terytorialnego. Projekty służące wprost realizacji celów strategicznych województwa, cieszące się znaczącym poparciem społecznym oraz wymagające zaangażowania środków finansowych państwa stanowiąc będą główny punkt negocjacji z rządem w ramach kontraktu wojewódzkiego.

Przy tworzeniu tych programów wykorzystany zostanie dorobek dotychczasowych konsultacji społecznych i prac ekspertów.

Programom wojewódzkim, tworzonemu przy zachowaniu zasady montażu finansowego, towarzyszyć będą listy intencyjne i umowy regulujące wzajemne zobowiązania partnerów zainteresowanych realizacją konkretnych programów.

4.2. ZASADY I WSKAŹNIKI MONITOROWANIA STRATEGII

Monitoring strategii rozwoju będzie stałym i ciągłym procesem obserwacji ilościowych i jakościowych zmian wybranych mierników, mającym na celu zapewnienie informacji na temat słuszności i skuteczności podejmowanych działań oraz ich zmianę w przypadku rozbieżności pomiędzy założeniami a rezultatami. Monitoringiem objęte zostaną podstawowe obszary życia społeczno-gospodarczego województwa. Poprzez ustalenie zasad procesu monitoringu zapewniona zostanie bieżąca i etapowa kontrola realizacji strategii.

Monitoring strategii obejmował będzie następujące działania:

- systematyczne zbieranie danych liczbowych oraz informacji dotyczących realizacji celów strategicznych,
- prowadzenie analiz porównawczych i tematycznych,
- przygotowywanie cyklicznych raportów ukazujących stopień realizacji strategii w głównych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego,
- ocenę osiągniętych rezultatów oraz określenie stopnia wykonania przyjętych celów i działań,
- ocenę rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami a osiągniętymi rezultatami,
- analizę przyczyn rozbieżności oraz identyfikację obszarów wymagających podjęcia działań interwencyjnych,
- planowanie zmian w strategii oraz wdrożenie przyjętych działań.

Bieżące działania podejmowane w ramach monitoringu strategii dadzą obraz postępu w realizacji poszczególnych przedsięwzięć. Natomiast w perspektywie długofalowej monitoring umożliwi obserwację dynamiki realizacji celów oraz zmian strukturalnych.

W celu zapewnienia możliwości oceny poziomu realizacji celów strategicznych wyznaczono mierniki ich osiągnięcia. Dla celów nadrzędnych określono wskaźniki syntetyczne, których osiągnięcie będzie konsekwencją realizacji poszczególnych celów i działań strategicznych. Efekty tych działań mogą nie być ze sobą powiązane bezpośrednio i dotyczyć szerszej perspektywy czasowej. Również dla każdego celu strategicznego określono odpowiednie mierniki. Wyznaczone mierniki to najczęściej wskaźniki ilościowe, ukazujące także dynamikę i strukturę zjawisk. Jednak dla prowadzenia pełnego monitoringu, w przypadku działań, które nie poddają się bezpośredniemu określeniu liczbowemu, podano wskaźniki jakościowe (np. miejsce pod względem atrakcyjności turystycznej).

Przygotowany dobór wskaźników zapewnił będzie sprawne prowadzenie monitoringu strategii oraz analiz porównawczych i tematycznych dostarczających rzetelnych informacji o rozwoju społeczno-gospodarczym województwa.

Dla oceny realizacji strategii rozwoju województwa małopolskiego poszczególne mierniki będą analizowane w odniesieniu do odpowiednich wskaźników w województwach, których dotychczasowy rozwój procesów społeczno-gospodarczych był zbliżony do województwa małopolskiego tj. wielkopolskiego, dolnośląskiego i pomorskiego. Analizowana będzie również dynamika i tendencje zachodzących zmian.

Wskaźniki monitorowania wdrażania strategii

Pole/cel	Wskaźnik	Stan wyjściowy
Pole A	Mieszkańcy Wskaźnik syntetyczny - Stopa bezrobocia	11%
A.1.	- Studenci na 1000 mieszkańców	36,6 osób
A.2.	- Wskaźnik przedsiębiorczości - podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców - Frekwencja w wyborach lokalnych	71 podmiotów 48,1%
A.3.	- Liczba samobójstw (1999 r.) - Liczba zabójstw (1999 r.)	302 45
A.4.	- Przeciętne dalsze trwanie życia	Mężczyźni - 70,6 lat Kobiety - 78,2 lat
A.5.	- Ilość osobodni w szpitalach na 1000 mieszkańców - Ilość łóżek w szpitalach na 10000 mieszk.	1334,2 53,1
Pole B	Pejzaż Wskaźnik syntetyczny - Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska	712,6 mln zł (7,9% ogółu nakładów kraju)
B.1.	- Udział wód pozaklasowych - Ilość firm na wojewódzkiej liście zakładów uciążliwych dla środowiska	78% 37 firm
B.2.	- Produkcja odpadów komunalnych na 1 mieszkańca	200 kg/rok
B.3.	- Obszar województwa objęty ochroną przyrody	64%
B.4.	- Atrakcyjność turystyczna województwa - lokata pod względem liczby turystów korzystających z noclegów	1 miejsce w kraju
Pole C	Gospodarstwo Wskaźnik syntetyczny - Udział województwa w PKB kraju	7,4%
C.1.	- Sektorowa struktura zatrudnienia	I (rolnictwo) - 34,2% II (przemysł) - 25,2% III (usługi) - 40,6%
C.2.	- Produkcja końcowa brutto na 1 ha UR na rok - Dochód rolniczy na 1 ha UR na rok - Średnia powierzchnia użytków rolnych gospodarstw indywidualnych - Pracujący w rolnictwie na 100 ha UR	214 zł 117 zł 3,2 ha 67 osób

C.3.	- Nakłady na działalność badawczo-rozwojową - Nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle	371,4 mln zł (9,3% nakładów kraju) 939,8 mln zł (7,9% nakładów kraju)
C.4.	- Zwiedzający muzea i wystawy muzealne na 1000 mieszkańców - Przeciętne miesięczne wydatki na kulturę i rekreację na 1 osobę w gospodarstwach domowych	1115,6 osób 33,4 zł (6,75% ogółu wydatków)
C.5.	- Udział MŚP w eksporcie regionu	32%
C.6.	- Udział województwa w nakładach inwestycyjnych kraju	7%
Pole D	Więzi Wskaźnik syntetyczny - Mieszkańcy regionu zamieszkali w izochronie 1 godziny dojazdu do Krakowa	60%
D.1.	- Przyrost ruchu pasażerskiego w Balicach	ok. 420 tys. (w 1999 r.)
D.2.	- Wypadki drogowe/1000 mieszkańców	0,44/1000 mieszk. (1999 r.) 0,94 /1000 mieszk. (1998 r.)
D.3.	- Procent gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty	12,4%
Pole E	Więzi	
E.1.	- Ilość firm skupionych w organizacjach (izby przemysłowo-handlowe, Kongregacja Kupiecka, Izba Rzemieślnicza)	6.500 firm
E.2.		
E.3.	- Nakład prasy regionalnej	215 - 420 tys. (wydanie codzienne - piątkowe)
Kontekst 1	Integracja regionalna Wskaźnik syntetyczny - Rozpiętość stopy bezrobocia pomiędzy skrajnymi powiatami	1:3
K.1.1.	- Udział ludności utrzymującej się z pracy w rolnictwie w ludności wsi	16%
K.1.2.	- Poziom urbanizacji	50,6%
K.1.3.	- Udział studentów wywodzący się z różnych środowisk w uczelniach krakowskich	13,0% - wieś 17,7% - m. miasta (do 20 tys.) 30,2% - śr. miasta (do 100 tys.)
Kontekst 2	Integracja międzyregionalna Wskaźnik syntetyczny - Liczba projektów międzyregionalnych	10
Kontekst 3	Integracja europejska Wskaźnik syntetyczny - Eksport na rynki UE	
K.3.1.	- Wielkość pozyskanych środków pomocowych	17,5 mln. EURO (w latach 1997-99)
K.3.2.	- Ilość noclegów udzielonych obywatelom UE	308,5 tys. (51,0% dla turyst. zagra.)
K.3.3.	- Ilość firm i klientów centrów Euro-info	200

4.3. PRAWNE I ORGANIZACYJNE WARUNKI WDROŻENIA STRATEGII

Podstawy prawne strategii.

Proces formułowania strategii oraz realizacji polityki rozwoju województwa odbywa się zgodnie z ustawą o samorządzie województwa, ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym oraz ustawą o zasadach wspierania rozwoju regionalnego. Strategia rozwoju województwa, będąc podstawą pozyskania finansowania zewnętrznego, musi wykazać zgodność z kierunkami i priorytetami strategicznych dokumentów rządowych.

Ustawa „O samorządzie województwa” z dnia 5 czerwca 1998 roku (Dz.U. z 1998 r. Nr 91, poz. 576, zm.: Nr 155 poz. 1014, Nr 160 poz. 1060, Nr 162 poz. 1126 oraz z 2000 r. Nr 12 poz. 136 i Nr 26 poz. 306) jest podstawowym aktem prawnym nakładającym na samorząd województwa obowiązek określenia strategii województwa. Zgodnie z jej zapisami strategia powinna określać w szczególności następujące cele:

- pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców,
- pobudzanie aktywności gospodarczej,
- podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa,
- zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń,
- kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.

Strategia stanowi zatem ważny dokument programowy będący punktem wyjścia do opracowania programu wojewódzkiego oraz prowadzenia polityki rozwoju województwa, na którą zgodnie z powyższą ustawą składa się:

- tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego, w tym kreowanie rynku pracy,
- utrzymanie i rozbudowa infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu wojewódzkim,
- pozyskiwanie i łączenie środków finansowych: publicznych i prywatnych w celu realizacji zadań z zakresu użyteczności publicznej,
- wspieranie prowadzenie działań na rzecz podnoszenia poziomu życia obywateli,
- racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- wspieranie rozwoju nauki i współpracy między sferą nauki i gospodarki, popieranie postępu technologicznego oraz innowacji,
- wspieranie rozwoju kultury oraz ochrona i racjonalne wykorzystywanie środowiska kulturowego,
- promocja walorów i możliwości rozwojowych województwa.

Również Ustawa „O zagospodarowaniu przestrzennym” z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz.U. z 1999 r. Nr 15 poz. 139, zm.: Nr 41 poz. 412, Nr poz. 1279) stanowi o kompetencjach województwa w zakresie określania kierunków rozwoju społeczno gospodarczego. Nakłada na samorząd województwa obowiązek kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w regionie poprzez uchwalenie strategii rozwoju oraz planu zagospodarowania przestrzennego województwa, a także koordynację realizacji ponadlokalnych programów zagospodarowania przestrzennego.

Nowa ustawa dotycząca polityki regionalnej „O zasadach wspierania rozwoju regionalnego” z dnia 12 maja 2000 r. określa formy wspierania rozwoju regionalnego przez państwo i zasady współdziałania administracji rządowej i samorządowej w tym zakresie. Zgodnie z Ustawą, strategie rozwoju województw stanowią podstawowy dokument (wraz z programem wojewódzkim) przy zawieraniu kontraktu oraz są dokumentem koniecznym przy konsultowaniu programów i planów działalności agencji i funduszy na terenie województwa.

Struktura organizacyjna wdrażania strategii

Samorząd Województwa odpowiada za kreowanie (opracowanie) strategii rozwoju, realizację polityki rozwoju swojego regionu (wdrażanie strategii) oraz monitorowanie jej realizacji, a także nadzór nad całością działań w województwie w zakresie polityki regionalnej.

Dlatego też zasadnym jest ustanowienie Komitetu Sterującego, będącego ciałem koordynującym proces wdrażania strategii. W skład Komitetu wchodzić będą członkowie Zarządu Województwa Małopolskiego z Marszałkiem Województwa na czele. Komitet Sterujący sprawuje nadzór merytoryczny nad realizacją strategii oraz zatwierdza projekty przygotowane i proponowane przez komitety wdrażające (schemat). Komitet ten w regularny sposób składać będzie Sejmikowi sprawozdania ze stopnia realizacji strategii.

Na poziomie poszczególnych celów nadrzędnych strategii rozwoju województwa małopolskiego funkcjonować będą Komitety Wdrażające (pięć komitetów odpowiadających pięciu celom nadrzędnym). Celem powołania Komitetów jest zapewnienie szerokiego udziału reprezentantów partnerów społecznych w działaniach operacyjnych i dzięki temu uzyskanie większego społecznego poparcia we wdrażaniu polityki rozwoju regionalnego. Komitety Wdrażające odpowiedzialne będą za analizowanie, przygotowanie, opiniowanie i rekomendowanie Komitetowi Sterującemu działań wynikających ze Strategii Rozwoju Małopolski. Każdy komitet składał się będzie z 10 – 15 osób:

- przedstawiciela Sejmiku Województwa Małopolskiego (reprezentant właściwej Komisji),
- członka Zarządu,
- przedstawiciela Departamentu Strategii Rozwoju,
- przedstawiciela departamentu merytorycznego,

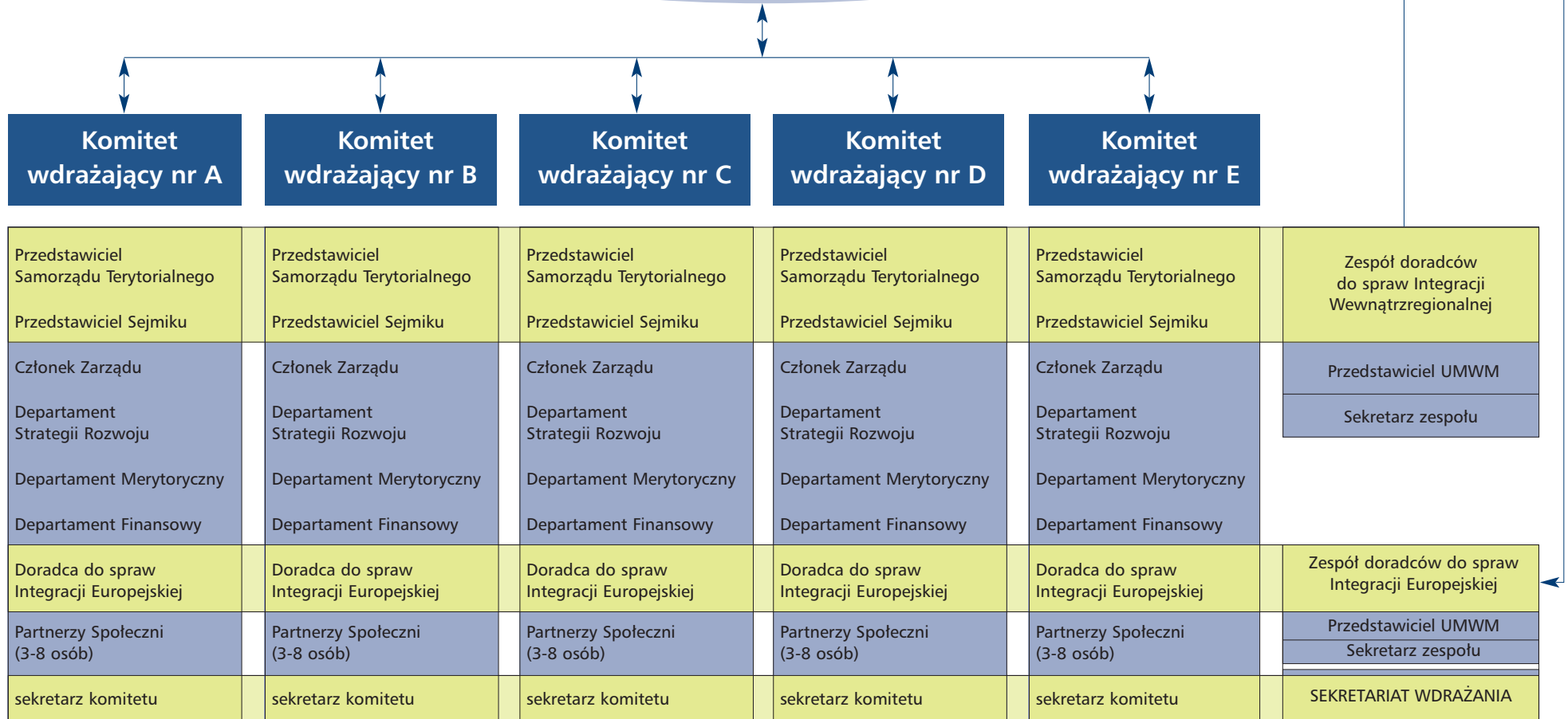
- przedstawiciela Departamentu Skarbu i Finansów,
- doradcy ds. Integracji Europejskiej specjalizującego się w określonej dziedzinie (np. edukacja, środowisko, etc.),
- przedstawiciela samorządu terytorialnego (powiatu, gminy),
- partnerów społecznych – 3-8 osób (przedstawiciele NGO's, agencji i fundacji rozwoju regionalnego, instytucji samorządu gospodarczego, uczelni oraz innych istotnych instytucji publicznych). Do udziału w pracach Komitetów należy zaprosić Dyrektora Biura Wdrażania Banku Światowego, Dyrektora Biura Wdrażania Programu SAPARD, Dyrektora Małopolskiej Regionalnej Kasy Chorych oraz wszystkich innych decydentów finansowych w województwie małopolskim.

Doradcy ds. Integracji Europejskiej, wchodzący w skład poszczególnych Komitetów Wdrażania oraz przedstawiciel Urzędu Marszałkowskiego, tworzą odrębny Zespół Doradców ds. Integracji Europejskiej. Do jego zadań należeć będzie opiniowanie projektów przygotowywanych w ramach strategii rozwoju województwa pod względem zgodności z regulacjami prawnymi Polski i Unii Europejskiej, a także troska, by działania podejmowane w ramach danego pola dobrze służyły celom zapisanym w tzw. Kontekście II. Podobny zespół – Zespół ds. Integracji Wewnętrznej – zajmujący się problematyką integracji Małopolski i szybkiego rozwoju wszystkich części regionu, powstanie z reprezentantów samorządu terytorialnego oraz przedstawicieli Sejmiku ze wszystkich Komitetów Wdrażających. Zadaniem tego zespołu będzie ocena, czy działania podejmowane w ramach danego pola dobrze służą integracji wewnętrznej.

Oba zespoły składać będą sprawozdania i rekomendacje Komitetowi Sterującemu.

Sprawną obsługę organizacyjną i logistyczną Komitetów Wdrażających i Zespołów Doradców zapewnią będą sekretarze poszczególnych komitetów i zespołów, tworząc Sekretariat Wdrażania.

Komitet sterujący (Zarząd Województwa)

RAMY FINANSOWE

STRATEGII
ROZWOJU
REGIONU

5. RAMY FINANSOWE STRATEGII ROZWOJU REGIONU

5.1. PROGNOZA DOCHODÓW WŁASNYCH

Dochody własne rozumiane są jako dochody małopolskiego województwa samorządowego. Przeprowadzono analizę budżetów małopolskiego województwa samorządowego na 1999 i 2000 rok oraz sprawozdania z wykonania budżetu za 1999 r.

W wyniku przeprowadzonych analiz opracowano prognozę dochodów i przychodów województwa samorządowego, wskazano potencjalne możliwości kierowania środkami na realizację celów rozwojowych. Symulacja została przeprowadzona w cenach 2000 r.

Przyjęte do symulacji założenia:

- zostanie zastosowany instrument długu publicznego od 2001 roku, ogółem w latach 2000-2006 przychody województwa z tytułu zaciągnięcia długu mogą wynieść 70 000 tys. zł.,
- wielkość średniorocznego wskaźnika wzrostu dochodów województwa w okresie 2000-2006-1,046,
- wielkość średniorocznego wskaźnika wzrostu wydatków ogółem województwa w okresie 2000-2006 – 1,036,

W wyniku przeprowadzonej symulacji otrzymano następujące wyniki:

- wielkość dochodów województwa w latach 2001-2006 może wynieść ok. 1 400 000 tys. zł,
- wielkość wydatków na sferę inwestycyjną województwa w latach 2001-2006 może wynieść ok. 235 000 tys. zł.

5.2. PROGNOZA ZAANGAŻOWANIA REGIONALNYCH PODMIOTÓW PUBLICZNYCH

Regionalne podmioty publiczne rozumiane są jako:

- gminy,
- powiaty,

działające na obszarze Małopolski.

Zaangażowanie regionalnych podmiotów publicznych zostało zdefiniowane jako potencjalnie możliwe środki finansowe, które w latach 2001-2006 mogłyby być kierowane na inwestycje rozwojowe z budżetów gmin i powiatów z obszaru Małopolski. Środki te można w uproszczeniu zdefiniować jako tzw. wolne środki. Wolne środki są kwotą będącą różnicą pomiędzy dochodami budżetu a wydatkami bieżącymi i udzielanymi pożyczkami. Kwotę tą będzie można przeznaczyć na sferę inwestycyjną obejmującą:

- finansowanie realizacji inwestycji,
- wydatki z tytułu zaciągniętego i przewidzianego do zaciągnięcia długu publicznego (spłata odsetek, rat kapitałowych, wykup obligacji, inne koszty związane z zaciąganiem długu).

Możliwości zadłużania się jednostek samorządu terytorialnego ogranicza ustawa o finansach publicznych.

Podstawowe ograniczenia to:

- wysokość rocznych zobowiązań nie przekraczająca 15% dochodów (Art. 113 ustawy z dnia 26 października 1998 r o finansach publicznych),
- poziom zadłużenia niższy od 60% dochodów (Art. 114 ustawy z dnia 26 października 1998 r. o finansach publicznych).

Podstawowym założeniem prognozy jest możliwość stosowania instrumentu długu publicznego. W przeprowadzonych symulacjach dotyczących zadłużania przyjęto zasadę:

- ustalania maksymalnej wielkości zadłużenia i wysokości zobowiązań w zasadzie na poziomie 50% i nie większym niż 70% dopuszczalnych wartości,
- spłacaniu zaciąganych zobowiązań na poziomie około 50% przed rokiem 2007.

Założenia takie zmniejszają ryzyko związane z zaciąganiem długu. Ponadto mogą bowiem wystąpić sytuacje, w których pewne jednostki samorządu terytorialnego zadłużą się w stopniu maksymalnym, a inne w niewielkim. Rozwiązanie takie zapewnia również możliwość finansowania nowych programów inwestycyjnych. Może to być w szczególności związane z koniecznością zapewnienia środków na współfinansowanie programów dotowanych przez Unię Europejską. Przyjęto, iż spłata zadłużenia istniejącego, przy czym do takiego zaliczono zadłużenie przewidziane do zaciągnięcia w roku 2000, nastąpi zgodnie z harmonogramami.

Inaczej określono sposób zadłużania się Miasta Krakowa. Jest on zgodny z „Prognozą Długu Jednostki” przyjętą uchwałą Nr XLVII/371/00 Rady Miasta Krakowa w sprawie zmian w budżecie Miasta Krakowa na rok 2000 z dnia 5 kwietnia 2000 r. Poziom zadłużania Miasta Krakowa należy określić jako maksymalnie możliwy.

W wyniku przeprowadzonych analiz opracowano prognozę dochodów i przychodów gmin i powiatów, wskazano potencjalne możliwości kierowania środków na realizację celów rozwojowych. Symulacja została przeprowadzona w cenach 2000 r.

Oprócz środków budżetowych samorządy mają do dyspozycji fundusze celowe. Analizując dotychczasowe wydatki Powiatowych oraz Gminnych Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz możliwości pozyskania środków z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej można prognozować, że fundusze te wspomogą finansowo realizację zadań wynikających ze strategii w latach 2001-2006 na poziomie ok. 800 000 tys. zł. Inne fundusze celowe w tej ekspertyzie pominięto gdyż ich środki były uwzględnione w dotacjach otrzymywanych przez Samorządy lub też mają dla inwestycji znaczenie marginalne.

Prognoza zaangażowania powiatów

Przyjęte do symulacji dochodów powiatów założenia:

- zostanie zastosowany instrument długu publicznego od 2001 roku, ogółem w latach 2000-2006 przychody z tytułu zaciągania długu mogą wynieść 300 000 tys. zł.,
- wielkość średniorocznego wskaźnika wzrostu dochodów w okresie 2000-2006 – 1,038,
- wielkość średniorocznego wskaźnika wzrostu wydatków ogółem w okresie 2000-2006 – 1,034,

W wyniku przeprowadzonej symulacji otrzymano następujące wyniki:

- wielkość dochodów powiatów w latach 2001-2006 może wynieść ok. 4 000 000 tys. zł,
- wielkość wydatków na sferę inwestycyjną powiatów w latach 2001-2006 może wynieść ok. 760 000 tys. zł.
- wielkość wydatków na inwestycje rozwojowe powiatów w latach 2001-2006 może wynieść ok. 460 000 tys. zł.

Prognoza zaangażowania gmin (bez miasta Krakowa)

Przyjęte do symulacji dochodów gmin założenia:

- zostanie zastosowany instrument długu publicznego od 2001 roku, ogółem w latach 2000-2006 przychody z tytułu zaciągania długu mogą wynieść 2 200 000 tys. zł.,
- wielkość średniorocznego wskaźnika wzrostu dochodów gmin w okresie 2000-2006 – 1,021,
- wielkość średniorocznego wskaźnika wzrostu wydatków gmin w okresie 2000-2006 – 1,015,

W wyniku przeprowadzonej symulacji otrzymano następujące wyniki:

- wielkość dochodów gmin w latach 2001-2006 może wynieść ok. 24 000 000 tys. zł,
- wielkość wydatków gmin na sferę inwestycyjną w latach 2001-2006 może wynieść ok. 6 000 000 tys. zł.
- wielkość wydatków gmin na inwestycje rozwojowe w latach 2001-2006 może wynieść ok. 2 000 000 tys. zł.

Prognoza zaangażowania miasta Krakowa

Wysokość wpływów, dochodów, wydatków bieżących, a także wydatków na inwestycje Miasta Krakowa przyjęto zgodnie z Prognozą Długu Jednostki, przy czym uwzględniono dodatkowo inwestycje miejskich podmiotów gospodarczych.

W okresie 2000-2006 krakowskie firmy miejskie przeznaczą na inwestycje 1 223 mln. zł., w tym na rozwojowe 979 mln zł.

Założono w okresie 2000-2004 stały roczny wzrost dochodów na poziomie 2 pkt procentowych, a w latach następnych – 1 pkt. Wzrost wydatków bieżących do roku 2004 w skali rocznej prognozowany jest na poziomie 0,5 pkt. procentowego, a w dalszych latach o 1 pkt.

Wysokość środków, które miasto Kraków planuje przeznaczyć na inwestycje strategiczne w latach 2001-2006 wynosi 946,395 mln zł.

5.3. PROGNOZA ZAANGAŻOWANIA SEKTORA PRYWATNEGO

Dokument Strategia finansów publicznych i rozwoju gospodarczego, „Polska 2000-2010” określa dla kraju podstawowe wskaźniki makroekonomiczne i gospodarcze. Analizując obecne wskaźniki udziału:

- Małopolski w gospodarce kraju,
- dochodów jednostek samorządu terytorialnego Małopolski w dochodach jednostek samorządu terytorialnego całego kraju,
- dotacji i subwencji otrzymywanych przez jednostki samorządu terytorialnego Małopolski w dotacjach i subwencjach jednostek samorządu terytorialnego na terenie całego kraju,

przyjęto, iż na województwo małopolskie w okresie 2000-2006 przypadają będące 8% wielkości określonych w strategii dla całej Polski.

Zgodnie z tym dokumentem wyliczono, że w latach 2001-2006 zaangażowanie w inwestycje sektora prywatnego (krajowego i zagranicznego) na obszarze Małopolski może wynieść ponad 100 000 mln zł. (w cenach stałych 2000 r.).

5.4. PROGNOZA POMOCY PAŃSTWA

Finansowa pomoc państwa w tej ekspertyzie definiowana jest jako zaangażowanie środków finansowych w realizację inwestycji oraz udział w realizacji zadań wynikających z programów pomocowych Unii Europejskiej.

Środki wojewody są w znacznym stopniu (65%) ujęte w dochodach jednostek samorządu terytorialnego, gdyż przekazuje się je w formie dotacji. Biorąc pod uwagę możliwość utrzymywania się obecnego trendu inwestycji wojewody w sferze poza jednostkami samorządu w okresie 2000-2006 można szacować na ok. 100 mln zł.

Inwestycje ministerstw i innych podmiotów szczebla centralnego określono przez ekstrapolację wartości inwestycji wieloletnich centralnych jednostek państwowych na terenie Małopolski w budżecie państwa na rok 1999. Ponadto założono, że na terenie Małopolski na modernizację dróg zainwestowane zostaną środki Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej. Szacuje się, że inwestycje innych podmiotów sektora publicznego wyniosą łącznie 900 mln zł. Kwota ta może być wyższa w przypadku podjęcia decyzji o intensywnej realizacji zbiornika Świnna Poręba.

5.5. PROGNOZA ŚRODKÓW POMOCOWYCH

W latach 2000-2006 pomoc finansowa Wspólnot Europejskich dla krajów kandydujących z Europy Środkowo-Wschodniej będzie przekazywana w formie 3 instrumentów finansowych: Phare (Rozporządzenie 3906/89), ISPA (Rozporządzenie 1267/99) oraz SAPARD (Rozporządzenie 1268/99). Pomoc udzielana w ramach każdego ze wspomnianych instrumentów będzie koordynowana zgodnie z Rozporządzeniem 1266/99. Będzie ona ponadto przekazywana w oparciu o ogólne ramy prawne Układów Europejskich z tymi krajami, uwzględniając równocześnie treść dokumentu „Partnerstwo dla Członkostwa”.

Phare II

Od początku funkcjonowania programu PHARE Polska jest jego największym odbiorcą. W latach 1990-1999 otrzymaliśmy prawie 2 000 mln euro (jest to około 26% całego budżetu PHARE na ten okres).

Rada Unii Europejskiej w Berlinie przyjęła perspektywę finansową na lata 2000-2006, która przewiduje roczne wsparcie z Phare w wysokości 1 500 mln euro (w cenach z 1997 r.). Rada Unii w Luksemburgu zdecydowała, że wsparcie finansowe dla krajów zaangażowanych w proces rozszerzania będzie oparte na zasadzie równego traktowania, niezależnie od momentu członkostwa, zwracając szczególną uwagę na kraje najbardziej potrzebujące.

W latach 2000-2006 wsparcie z Phare będzie się koncentrować na dwóch głównych priorytetach: rozwoju instytucjonalnym (ok. 30% środków) i wsparciu inwestycyjnym (ok. 70% środków).

Komisja Europejska zaproponowała wstępną alokację dla Polski na lata 2000-2002 na poziomie średniorocznym – 398 mln euro. Ostateczna kwota będzie alokowana co roku i wskazana każdorazowo w Memorandum Finansowym.

ISPA

ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-accession – Przedakcesyjny Instrument Polityki Strukturalnej). Program UE, który będzie realizowany po roku 2000, przeznaczony na współfinansowanie rozwoju infrastruktury transportowej, szczególnie inwestycji wpisujących się w sieć transeuropejską oraz inwestycji w zakresie ochrony środowiska pozwalających na osiągnięcie normatywów europejskich w tym względzie. W ramach programu ISPA wspierane będą duże inwestycje infrastrukturalne. Co do konstrukcji i zakresu program ISPA odpowiada funkcjonującemu w krajach UE funduszowi kohezji (spójności). Co roku UE zamierza przeznaczyć na realizację tego programu 1 mld euro dla wszystkich krajów kandydujących.

Szacuje się, że Polska będzie otrzymywała 312-385 mln euro rocznie, co oznacza iż na ochronę środowiska będzie przeznaczane ok. 156-192 mln euro rocznie.

O dofinansowanie przez Fundusz ISPA będą mogły ubiegać się projekty, których realizacja przyczyni się do spełnienia celów ISPA, a więc:

- realizacja celów określonych w dokumencie „Partnerstwo dla Członkostwa”
- realizacja priorytetów wskazanych w Narodowym Programie Przygotowania do Członkostwa w UE.

Przedstawiciele Komisji Europejskiej wskazali, iż priorytetowe sektory to:

- gospodarka ściekowa,
- woda pitna,
- jakość powietrza,
- gospodarka odpadami.

Nacisk będzie kładziony na projekty realizowane w dużych aglomeracjach. Z pomocy Funduszu ISPA mogą korzystać tylko duże przedsięwzięcia, których całkowity koszt nie może być niższy niż 5 milionów euro.

Wkład finansowy Funduszu ISPA może (ale nie musi) stanowić 75% wartości projektu, liczonej jako wydatki publiczne lub wydatki instytucji i przedsiębiorstw, które mogą zostać uznane za ekwiwalent jednostek publicznych (w wyjątkowych przypadkach możliwe jest podniesienie tego udziału do 85%). Oznacza to konieczność współfinansowania projektu przez stronę polską.

SAPARD

Komisja Europejska zaproponowała nowy instrument pomocy finansowej SAPARD (Support For Pre Accession Measures For Agriculture and Rural Development – czyli Przedakcesyjny Instrument Wsparcia dla Rolnictwa i Obszarów Wiejskich) dziesięciu krajom starającym się o członkostwo, jako element pakietu reform Unii Europejskiej pod nazwą Agenda 2000. Planuje się przeznaczenie 500 mln euro rocznie na współfinansowanie wybranych działań służących rozwojowi rolnictwa i obszarów wiejskich we wszystkich dziesięciu krajach w latach 2000-2006.

Wkład ze strony Unii Europejskiej w zadania realizowane w ramach tego programu może wynieść nie więcej niż 75% ogólnej sumy wydatków publicznych. Pozostałe 25% (lub więcej) stanowić muszą polskie środki publiczne czyli tzw. współfinansowanie ze strony polskiej. Jako środki publiczne traktowane są środki z budżetu państwa i z budżetów samorządowych (szczególnie wojewódzkiego, powiatowego i gminnego).

Schemat finansowania przedstawia poniższa tabela finansowa.

	Całkowity koszt (mln euro)	Łączne środki publiczne (mln euro)	Udział środków unijnych		Środki publiczne polskie		Środki prywatne (mln EUR)
			(mln EUR)	%	(mln EUR)	%	
2000	405,31	222,80	168,68	75,7	54,12	24,3	182,51
2001	425,11	222,99	168,68	75,7	54,31	24,3	202,12
2002	446,49	223,44	168,68	75,5	54,76	24,5	223,05
2003	446,40	223,35	168,68	75,5	54,67	24,5	223,05
2004	446,40	223,35	168,68	75,5	54,67	24,5	223,05
2005	446,45	223,40	168,68	75,5	54,72	24,5	223,05
2006	446,46	223,41	168,68	75,5	54,73	24,5	223,05
łącznie	3062,62	1562,74	1180,76	75,6	381,98	24,4	1499,88

Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich

Program SAPARD uzupełniany będzie przez Program aktywizacji obszarów wiejskich (PAOW). Przy podobnych celach program PAOW będzie komplementarny do działań programu SAPARD. Zasadniczym celem programu jest tworzenie nowych miejsc pracy na terenach wiejskich ale poza rolnictwem, jako że w polskim rolnictwie jest tendencja do zmniejszania się miejsc pracy związana ze zmianami strukturalnymi polskiego rolnictwa i z dostosowywaniem się rolnictwa do wymogów gospodarki rynkowej. Projekt współfinansowany będzie z kredytu banku Światowego, Rząd RP określił kwotę zaciąganego kredytu na 120 mln USD.

Projekt zakłada następujące elementy:

- A. Rozwój sektora prywatnego.
 - B-1. Rozwój kapitału ludzkiego.
 - B-2. Edukacja.
 - B-3. Budowanie potencjału instytucjonalnego administracji lokalnej i regionalnej.
- C. Infrastruktura na terenach wiejskich.
- D. Wdrażanie.

Podział pożyczki Banku Światowego dla Małopolski

Komponenty	Koszty ogólne (mln USD)	Kredyt Banku Światowego	Wkład strony polskiej (mln USD)	Wkład własny realizatorów usług (mln USD)	Instrumenty
Komponent A	3,81	2,46	0,53*)	0,82	Program udzielania mikropożyczek (maks 5 tys USD), jednorazowe dotacje (uzupełnienie mikropożyczki o dodatkowe 3600 PLN pomocy bezzwrotnej)
Komponent B1	6,80	3,40	3,40*)	-	Program badań gospodarki i rynku pracy, Program przekwalifikowań; *)- z rezerwy cel. budżetu państwa
Komponent B2	4,14	2,14	~2,00	-	Szkolenia nauczycieli i dyrektorów szkół, poprawa jakości wyposażenia szkół, program wspierający wykorzystanie komputerów dla celów edukacyjnych, poprawa stanu obiektów szkolnych
Komponent B3	2,51	2,01	0,50	-	Program rozwoju instytucjonalnego (PRI), Programy szkoleniowe, Projekty służące wspieraniu efektywnej koordynacji działań szkoleniowych i PRI
Komponent C	13,43	4,03	9,40	-	Poprawa stanu infrastruktury na terenach wiejskich (np. wodociągi, kanalizacje, drogi, oczyszczalnie)
Łącznie	30,69	14,04	15,83	0,82	

5.6. SYNTEZA PROGNOZ

Poniższa tabela przedstawia możliwości finansowe regionu przy założeniu pełnego wykorzystania przez samorządy instrumentów dłużnych oraz maksymalnie możliwego wykorzystanie środków pomocowych (bez korzystania z funduszy strukturalnych UE).

ceny stałe - poziom 2000r.

Źródło finansowania	Prognozowany poziom finansowania	Komentarz
Prognoza dochodów własnych	235 mln zł	Jest to prognozowana wielkość wydatków na sferę inwestycyjną województwa samorządowego.
Prognoza zaangażowania powiatów	460 mln zł	Jest to prognozowana wielkość wydatków na inwestycje rozwojowe.
Prognoza zaangażowania gmin (bez miasta Krakowa)	2 000 mln zł	Jest to prognozowana wielkość wydatków gmin na inwestycje rozwojowe.
Prognoza zaangażowania miasta Krakowa	1 900 mln zł	Planowane wydatki na inwestycje strategiczne łącznie ze środkami na inwestycje rozwojowe firm miejskich.
Prognoza zaangażowania środków Funduszy Ochrony Środowiska	800 mln zł	Jest to prognozowana wielkość dotacji i umorzeń kredytów na zadania inwestycyjne.
Prognoza pomocy państwa	1000 mln zł	Jest to prognozowany poziom dofinansowania z budżetu inwestycji centralnych oraz udział w programach realizowanych z funduszy pomocowych.
Phare II	680 mln zł	Jest to prognozowany możliwy poziom zaangażowania środków z funduszu PHARE II (lata 2000-2002), przy założeniu, że w latach następnych zaangażowanie to utrzyma się na analogicznym poziomie, a środki nie uzyskane w l. 2000-2001 będą dostępne później w pełnej wysokości. > Konieczny udział środków publicznych regionalnych - ok.160 mln zł, > Konieczny udział środków publicznych centralnych - ok. 130 mln zł, > Konieczny udział środków innych (NFOŚ, FP, i.in) - 30 mln zł, > Konieczny udział środków prywatnych - 66 mln zł.
ISPA	845 mln zł	Jest to prognozowany możliwy poziom zaangażowania środków z funduszu ISPA. Konieczny udział środków ze strony polskiej na podobnym poziomie jak wielkość środków funduszu, czyli ok. 840 mln zł.
SAPARD	370 mln zł	Jest to prognozowany możliwy poziom zaangażowania środków z funduszu SAPARD. > Konieczny udział środków publicznych - 1/3 zaangażowania środków funduszu czyli ok. 125 mln zł, > Konieczny udział środków prywatnych - 490 mln zł.
Bank Światowy - Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich	63 mln zł	Jest to prognozowany możliwy poziom zaangażowania środków Banku Światowego.
Razem środki publiczne	8 350 mln zł	
Nakłady inwestycyjne sektora prywatnego	100 000 mln zł	Jest to prognozowany poziom zaangażowania w inwestycje sektora prywatnego (krajowego i zagranicznego) na obszarze Małopolski.

5.7. SZACUNKOWY PODZIAŁ ŚRODKÓW POMIĘDZY POLA I CELE STRATEGICZNE

Strukturyzacji środków przewidywanych do wydatkowania na realizację strategii czyli ustalenia proporcji podziału wydatków pomiędzy cele strategiczne dokonano na podstawie wyników osiągniętych poprzez „warsztaty powiatowe” i „Małopolską Listę Szans”. Podział ten stanowić będzie podstawową przesłankę finansowej konstrukcji programu wojewódzkiego, a co za tym idzie kontraktu wojewódzkiego.

Jednym z wyników projektu „Małopolska Lista Szans” było zorientowanie się w skali społecznego poparcia dla 10 podstawowych dziedzin rozwoju regionalnego przedstawionych w układzie sektorowym. Poparcie to przełożono na układ 21 celów strategicznych dotyczących 5 pól strategii. Nastręczało to pewnych trudności metodologicznych, gdyż jednej dziedzinie odpowiada kilka celów i to położonych w różnych polach. Na przykład dziedzinie „Edukacja i nauka” odpowiada 5 celów – 3 w polu A, 1 w polu C i 1 w polu E. Koniecznym stało się zatem pewne oszacowanie „ciężaru gatunkowego” działań stojących za poszczególnymi celami strategicznymi. Z tego powodu przedstawiony na załączonych tabelach wynik należy traktować jako orientacyjny. Dla weryfikacji tego wyniku spróbowano oszacować skalę poparcia dla projektów innymi metodami przyporządkowując im wagę wynikającą z częstotliwości występowania tych samych „sposobów rozwiązania problemów” zgłaszanych w trakcie warsztatów powiatowych oraz z częstotliwości zgłaszania na tych warsztatach tzw. „podstawowych problemów”. Badania te dały zbliżone wyniki, choć czasem dość istotnie różne w szczegółach.

Oznacza to, że z pewnym przybliżeniem da się obiektywnie oszacować pożądane społecznie proporcje pomiędzy różnymi typami wydatków.

Rezultatu uzyskanego metodą interpretacji wyników „Małopolskiej Listy Szans” nie można absolutyzować i należy go traktować z pewną tolerancją. Ponieważ jednak wyznacza on proporcje potwierdzające się w badaniach innymi metodami, stanowi dobry punkt wyjścia do konstruowania planu finansowo-rzeczowego i kształtu kontraktu regionalnego.

	Cel strategiczny /dziedzina	Elastyczny, łatwo dostosowujący się do zmian społeczno-gospodarczych system edukacji	Środowisko promujące przedsiębiorczość i aktywność obywateli	Spójne, solidarne i bezpieczne społeczności	Silna rodzina i zdrowy styl życia	Sprawni i przyjazni pacjentowi system ochrony zdrowia	Zlikwidowane zaniechania w ochronie środowiska	Racjonalne gospodarowanie środowiskiem	Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej	Kształtowanie krajobrazu kulturowego	Restrukturyzacja i podniesienie konkurencyjności tradycyjnych działów przemysłu	Konkurencyjne rynkowe rolnictwo	Innowacyjne firmy	Rozwinięte przemysły regionalnej szansy	Rozwinięte otoczenie biznesu	Wysoki poziom inwestycji	Dobre rozwinięty system powiązań komunikacyjnych regionu z otoczeniem	Sprawni system transportu wewnętrznego	Infrastruktura niezbędna dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego	Rozwinięta sieć powiązań gospodarczych	Regionalny obieg kultury	Regionalny wspólny rynek informacji	Poparcie dla dziedzin wg MIS	
		A.1	A.2	A.3	A.4	A.5	B.1	B.2	B.3	B.4	C.1	C.2	C.3	C.4	C.5	C.6	D.1	D.2	D.3	E.1	E.2	E.3		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21		
1	Edukacja i nauka	■ 5,6	□ 1,7	□ 1,6									□ 0,8									□ 0,8	10,5	
2	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna			□ 0,9	□ 1,2	■ 3,9																	□ 0,8	6,0
3	Kultura i ochrona dziedzictwa									□ 1,1				■ 4,2								□ 1,3		6,6
4	Sport, turystyka i rekreacja				■ 4,0					□ 0,6				□ 0,7					□ 0,2					5,5
5	Gospodarka i rynek pracy	□ 0,8	□ 1,2								□ 0,7		□ 0,4	□ 0,5	■ 4,8	□ 4,1				□ 0,5		□ 0,5		13,5
6	Transport i łączność															□ 0,4	■ 16,6		□ 0,4			□ 0,4		17,8
7	Modernizacja dróg krajowych i wojew.																	■ 17,6						17,6
8	Ochrona przyrody i gospod. środow.						■ 6,4	□ 4,7	□ 0,3															11,4
9	Wieś, rolnictwo i leśnictwo		□ 0,6	□ 0,1			□ 2,1	□ 0,6				■ 4,0												7,4
10	Miasta i mieszkalnictwo						□ 0,9	□ 0,1		■ 2,7														3,7
	POPARCIE DLA PROJEKTÓW	6,4	3,5	2,6	5,2	3,9	9,4	5,4	0,3	4,4	0,7	4,0	1,2	5,4	4,8	4,5	16,6	17,6	0,6	0,5	2,1	0,9	100,0	

WYNIKI ANALIZY ZALEŻNOŚCI „POPARCIE DLA PROJEKTÓW”

NR CELU	NAZWA CELU	POPARCIE DLA PROJEKTÓW (%)
D.2	Sprawny system transportu wewnętrznego	17,6
D.1	Dobrze rozwinięty system powiązań komunikacyjnych regionu z otoczeniem	16,6
B.1	Zlikwidowane zaniedbania w ochronie środowiska	9,4
A.1	Elastyczny, łatwo dostosowujący się do zmian społeczno-gospodarczych system edukacji	6,4
B.2	Racjonalne gospodarowanie środowiskiem	5,4
C.4	Rozwinięte przemysły regionalnej szansy	5,4
A.4	Silna rodzina i zdrowy styl życia	5,2
C.5	Rozwinięte otoczenie biznesu	4,8
C.6	Wysoki poziom inwestycji	4,5
B.4	Kształtowanie krajobrazu kulturowego	4,4
C.2	Konkurencyjne rynkowe rolnictwo	4,0
A.5	Sprawny i przyjazny pacjentowi system ochrony zdrowia	3,9
A.2	Środowisko promujące przedsiębiorczość i aktywność obywateli	3,5
A.3	Spójne, solidarne i bezpieczne społeczności	2,6
E.2	Regionalny obieg kultury	2,1
C.3	Innowacyjne firmy	1,2
E.3	Regionalny wspólny rynek informacji	0,9
C.1	Restrukturyzacja i podniesienie konkurencyjności tradycyjnych działów przemysłu	0,7
D.3	Infrastruktura niezbędna dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego	0,6
E.1	Rozwinięta sieć powiązań gospodarczych	0,5
B.3	Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej	0,3
RAZEM		100,0

ANEKS

6. OPIS METODY

Województwo Małopolskie w pierwszej połowie 1999 r. przystąpiło do opracowywania „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego”. Uchwałą Sejmiku Województwa Małopolskiego Nr VII/58/99 z dnia 26 kwietnia 1999 r. ustalono harmonogram prac nad strategią. Zgodnie z przyjętym harmonogramem proces budowy dokumentu strategii regionalnej przebiegał w następujących fazach:

6.1. FAZA ANALITYCZNO-DIAGNOSTYCZNA

Prace nad strategią rozpoczęto raportem diagnostycznym „Małopolska – integracja i rozwój” część I i II. Była to pierwsza diagnoza obejmująca całe województwo w nowym układzie administracyjnym, która w pierwszym roku funkcjonowania samorządu województwa stanowiła jedyną kompleksową bazę informacyjną o potencjale społeczno-gospodarczym województwa małopolskiego.

Wytyczając kierunki rozwoju Małopolski samorząd województwa miał na względzie przede wszystkim aspiracje i kierunki rozwoju gmin i powiatów tworzących Małopolskę. Dlatego też już w pierwszym etapie budowy strategii rozwoju województwa dokonano analizy i syntezy powiatowych strategii rozwoju i określono 11 wspólnych obszarów problemowych. W I półroczu 1999 r. odbywały się także spotkania wyjazdowe Zarządu Województwa Małopolskiego z przedstawicielami wszystkich powiatów i gmin Małopolski, mające na celu zapoznanie się władz wojewódzkich z problemami i planami inwestycyjnymi samorządów i ich aspiracjami, a także przedstawienie programu prac nad strategią.

6.2. FAZA „ZAŁOŻEŃ”

Powołany Zespół Syntezy przygotował projekt „Założeń do Strategii Rozwoju Województwa”, które stanowiły przesłanki dla tworzonej Strategii Rozwoju Małopolski. Projekt „Założeń”, przyjęty przez Zarząd Województwa Małopolskiego Uchwałą Nr 178/99 z dnia 14 lipca 1999 r., został przekazany do zaopiniowania przez Komisję Sejmiku Województwa Małopolskiego oraz Radnych Województwa. Po debacie „Założenia do Strategii Rozwoju Województwa” zostały przyjęte przez Sejmik Województwa Małopolskiego Uchwałą Nr XI/102/99 z dnia 30 sierpnia 1999 r. (na 40 radnych – 39 głosowało za przyjęciem, 1 wstrzymał się od głosu).

„Założenia do Strategii Rozwoju Województwa” składają się z czterech bloków tematycznych:

- diagnozy stanu istniejącego w zakresie możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego Małopolski, uwzględniającej strukturalne zróżnicowanie wewnętrzne nowego województwa,
- uwarunkowania rozwoju i związane z tym możliwe kierunki i scenariusze,
- hipotezy celów rozwoju województwa – priorytety,
- ustalenia dotyczące kształtu ostatecznego dokumentu, czyli „Strategii Rozwoju Małopolski” oraz procedury dalszych prac przy jego opracowywaniu.

Uzupełnieniem „Założeń” są dwa aneksy. Pierwszy prezentuje, na podstawie danych statystycznych, potencjał rozwojowy Małopolski na tle pozostałych województw. Drugi aneks zawiera cele rozwoju i inwestycje rekomendowane w strategiach rozwoju powiatów, które są wynikiem syntezy strategii nadesłanych do Urzędu Marszałkowskiego do 31 lipca 1999 r. oraz konsultacji z władzami samorządowymi tych powiatów.

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową oddział w Warszawie opracował „Koreferat do Założeń Strategii Rozwoju Małopolski na lata 2000-2006”. W opracowaniu tym eksperci wyrazili pozytywną opinię o dokumencie oraz wskazali na dodatkowe zagadnienia, które warto uwzględnić w dalszych pracach nad strategią rozwoju województwa.

Przyjęcie przez Sejmik „Założeń” rozpoczęło proces uspołeczniania strategii mający na celu przede wszystkim: rozpowszechnienie nowego dokumentu strategicznego wśród partnerów społecznych, poszerzenie wiedzy o potrzebach mieszkańców gmin i powiatów województwa oraz aktywizację lokalnych liderów życia społeczno-gospodarczego. Dokument został przekazany wojewodzie małopolskiemu, wszystkim starostom, prezydentom, burmistrzom i wójtom oraz innym zainteresowanym instytucjom publicznym.

Priorytety rozwoju zaprezentowane w „Założeniach” (szczególnie w zakresie: restrukturyzacji „starych” przemysłów i wspierania rozwoju firm innowacyjnych, otwarcia regionu na inwestycje oraz wykorzystania metropolitarnych funkcji Krakowa) zostały rozwinięte i poszerzone w strategii rozwoju województwa w postaci odpowiednich celów nadrzędnych i rozwiązań.

6.3. FAZA OPRACOWAŃ EKSPERCKICH

W ramach prac nad strategią zlecono w trybie zamówień publicznych wykonanie opracowań sektorowych w następujących tematach: „Zasoby ludzkie – demografia”, „Ochrona środowiska”, „Gospodarka”, „Edukacja, nauka i kształcenie ustawiczne”, „Kultura”, „Turystyka”, „Transport” i „System osadniczy”, a także analiz eksperckich uzupełniających, opracowany w czerwcu 1999 r. „Małopolski Program Rozwoju Wsi i Rolnictwa” (adaptację „Programu” z 1997 r.). Większość strategii sektorowych została przygotowana do końca 1999 r., zaś pozostałe sektory oddawane były sukcesywnie w pierwszym kwartale br. Ich autorami byli przedstawiciele środowiska naukowego z Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademii Ekonomicznej, Akademii Rolniczej i Akademii Pedagogicznej.

Od dnia 17 listopada 1999 r. rozpoczęto cykl spotkań przedstawicieli Zarządu Województwa, Urzędu Marszałkowskiego oraz członków Komisji Rozwoju Regionu, Promocji i Współpracy z Zagranicą Sejmiku Województwa Małopolskiego z wykonawcami strategii sektorowych. Podczas spotkań autorzy strategii sektorowych prezentowali stan prac nad poszczególnymi opracowaniami oraz główne założenia dokumentów.

Przy wykorzystaniu programu pomocowego Phare INRED „Wsparcie budowy strategii rozwoju dla nowych województw”, zorganizowane zostały w kwietniu 2000 r. tzw. „okrągłe stoły” – cykl spotkań konsultacyjnych dotyczących poszczególnych strategii sektorowych opracowanych przez zleceniobiorców w ramach prac nad strategią rozwoju województwa małopolskiego. W spotkaniach uczestniczyło szersze grono ekspertów w danej dziedzinie: naukowcy i praktycy, przewodniczący i wiceprzewodniczący Komisji Sejmiku oraz Wiceprzewodniczący Zarządu Województwa Małopolskiego. Wynikiem były rekomendacje co do niezbędnego poszerzenia zakresu prac analitycznych bądź programowych.

Jedną z najważniejszych analiz eksperckich była prognoza możliwości finansowych (inwestycyjnych) głównych partnerów strategii regionalnej oraz rozpoznanie skali możliwego zewnętrznego zasilania finansowego województwa.

Wszystkie opracowania sektorowe stanowią materiał roboczy niezbędny do opracowania ostatecznego dokumentu strategii rozwoju województwa. Skróty opracowań sektorowych w części dotyczącej diagnozy stanu zostały opublikowane w postaci odrębnego wydawnictwa książkowego prezentującego potencjał województwa małopolskiego.

6.4. FAZA KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Działania związane z przygotowaniem strategii rozwoju województwa małopolskiego, prowadzone były zawsze z udziałem partnerów publicznych i społecznych. Także wypracowanie i uzgodnienie misji i celów strategicznych miało miejsce przy udziale przewodniczących i wiceprzewodniczących Komisji Sejmiku, Zarządu Województwa Małopolskiego oraz ekspertów Agencji Rozwoju Regionu Krakowskiego S.A. (ARRK S.A.).

Warsztaty strategiczne poświęcone wypracowaniu wstępnej wersji misji województwa małopolskiego, propozycji analizy SWOT, a także celów strategicznych wraz z celami operacyjnymi i wskaźnikami realizacji, które zostaną wykorzystane przy ostatecznej redakcji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego odbyły się w dniach 28 i 29 stycznia 2000 roku w Rabce. Organizatorami warsztatów byli Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego oraz ARRK S.A.

Od 3 marca do 5 kwietnia br. prowadzono proces szerokich konsultacji społecznych dotyczących strategii rozwoju województwa we wszystkich powiatach województwa (tzw. powiatowe warsztaty problemowe). Każde spotkanie składało się z dwóch części. W pierwszej części przedstawiciel Zarządu Województwa prezentował diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej Małopolski. Następnie ARRK S.A. prowadziła warsztaty obejmujące:

- identyfikację najważniejszych problemów każdego powiatu,
- ustalenie w jakich częściach województwa występuje wspólnota problemów,
- ustalenie jakie należy podjąć działania, by rozwiązać problemy,
- określenie jaki winien być podział odpowiedzialności w ich rozwiązywaniu.

W drugiej części warsztatów problemowych uczestnicy wypełniali ankiety Małopolskiej Listy Szans (MLS) dokonując wyboru, ich zdaniem, najważniejszych programów z listy 156 propozycji. Na zakończenie spotkania prezentowano wyniki ankiety. W trakcie poszczególnych warsztatów powiatowych organizowano konferencje prasowe z udziałem przedstawicieli Zarządu Województwa Małopolskiego oraz liderów lokalnych. Wyniki z warsztatów powiatowych zagregowano do poziomu regionalnego ważąc wynik powiatowy liczbą mieszkańców danego powiatu.

W kwietniu prowadzono proces konsultacji społecznych w ramach którego wszyscy zainteresowani mieszkańcy województwa mogli w głosowaniu (prasa, internet) wypowiedzieć się na temat 50 najważniejszych projektów wyłonionych z Małopolskiej Listy Szans w trakcie warsztatów powiatowych. Podczas konferencji prasowej, która odbyła się w dniu 16 maja 2000 r. Zarząd Województwa Małopolskiego zaprezentował wyniki konsultacji społecznych. Wśród uczestników głosowania rozlosowano również nagrody.

Marszałek Województwa Małopolskiego zaprezentował stan prac nad dokumentem strategicznym oraz jego główne elementy podczas konferencji pn. „Strategie rozwoju województw ściany Wschodniej, Małopolski i Śląska”. Konferencja odbyła się w dniu 26 kwietnia w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w obecności Premiera i 180 zaproszonych gości z całej Polski. Ponadto w dniu 2 maja odbyła się debata telewizyjna z udziałem Marszałka i Wiceprzewodniczącego Zarządu Województwa Małopolskiego oraz zaproszonych gości dotycząca Małopolskiej Listy Szans. Wśród zaproszonych gości byli m.in.: przedstawiciele centralnej administracji rządowej, samorządu terytorialnego, rektorzy uczelni wyższych oraz przewodniczący największych klubów politycznych w Sejmiku Województwa Małopolskiego

Komplet materiałów roboczych w postaci strategii sektorowych (w formie wydruków oraz w wersji elektronicznej) przekazano w ramach konsultacji społecznych wojewodzie małopolskiemu, który ustosunkował się do zawartych w nich treści.

Informacje na temat stanu prac nad strategią rozwoju województwa małopolskiego zostały zaprezentowane przez Dyrektora Departamentu Strategii na spotkaniu Przewodniczących Sejmików Województw RP i Dyrektorów Biur Sejmików Województw RP w Nowym Wiśniczu w dniu 1 czerwca br., a także Rady Gospodarczej Wojewody Małopolskiego w dniu 6 czerwca oraz Kolegium Wojewody Małopolskiego w dniu 8 czerwca.

6.5. FAZA SYNTEZY

Po opracowaniu przez zleceniobiorców strategii sektorowych i analiz eksperckich, przy wykorzystaniu doświadczeń z Raby Niżnej, oraz wyników konsultacji społecznych, rozpoczęto prace nad dokumentem „Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego”.

Województwo małopolskie znalazło się w grupie 9 województw objętych programem PHARE-INRED pn. „Wsparcie procesu budowy strategii w nowych województwach”. W ramach tego programu województwo korzysta z pomocy doradczej konsultantów lokalnych i zagranicznych. Firmą realizującą program jest „Halcrow” Polska sp. z o.o. w Warszawie. Eksperti lokalni firmy „Halcrow” (pracownicy ARRK S.A.) na bieżąco współpracowali z samorządem województwa zarówno przy uspołecznianiu strategii, jak i przy tworzeniu ostatecznego dokumentu strategii.

Z końcem kwietnia rozpoczął się cykl spotkań dyskusyjnych Zespołu Syntezy, którego zadaniem było wypracowanie roboczej wersji dokumentu „Strategia rozwoju województwa małopolskiego”. Podczas kilkunastu spotkań opracowano koncepcję dokumentu oraz poszczególnych jego rozdziałów.

Ważnym elementem tych prac było wykorzystanie wyników warsztatów powiatowych i Małopolskiej Listy Szans. Na jej ustaleniach oparto wybór priorytetów oraz oszacowano skalę poparcia dla poszczególnych projektów co stanowi bezpośrednią przesłankę do planu finansowego strategii.

Dokonano także sprawdzenia zgodności siatki celów strategii regionalnej z projektami Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz Wstępnego Narodowego Planu Rozwoju.

Reasumując, w trakcie prac nad strategią zostały rozpoznane obszary:

- społecznych oczekiwań i preferencji (poprzez warsztaty powiatowe i MLS),
- działań koniecznych lub rekomendowanych z naukowego i technicznego punktu widzenia (poprzez ekspertyzy sektorowe),
- możliwości finansowych i politycznych (poprzez prognozę dostępnych środków finansowych i debatę polityczną).

Strategia jako dokument prowadzący do programu wojewódzkiego i kontraktu regionalnego wskazuje zatem obszar rekomendowanych działań oczekiwanych, koniecznych i możliwych do realizacji.

Projekt strategii był przedmiotem dyskusji na posiedzeniu Zarządu. W dniu 26 czerwca odbyło się pierwsze czytanie strategii na sesji Sejmiku Województwa Małopolskiego, następnie, po opiniowaniu przez Komisje, na specjalnej sesji Sejmiku 28 sierpnia br. jednogłośnie przyjęto dokument pn. Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego.

6.6. FAZA WDRAŻANIA

Po przyjęciu przez Sejmik Województwa Małopolskiego „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2000-2006”, samorząd województwa przystąpi do prac nad przygotowaniem programu wojewódzkiego.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

a rządowe
dokumenty
polityki
regionalnej

7. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO, A RZĄDOWE DOKUMENTY POLITYKI REGIONALNEJ

Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego (NSRR), obok pięciu strategii sektorowych: Narodowej Strategii Wzrostu Zatrudnienia i Rozwoju Zasobów Ludzkich, Narodowej Strategii Rolnictwa i Rozwoju Terenów Wiejskich, Narodowej Strategii Rybołówstwa, Narodowej Strategii Ochrony Środowiska Przyrodniczego oraz Narodowej Strategii Rozwoju Transportu, stanowi podstawę przygotowania Narodowego Planu Rozwoju na lata 2000-2006. Wszystkie te dokumenty strategiczne będą wykorzystane przy programowaniu alokacji funduszy przedakcesyjnych Unii Europejskiej.

Prace nad Narodową Strategią Rozwoju Regionalnego zapoczątkowano w styczniu 1999 roku. W czerwcu ubiegłego roku Założenia NSRR zostały przyjęte przez Komitet Rady Ministrów do Spraw Polityki Regionalnej i Zrównoważonego Rozwoju, zaś we wrześniu 1999 r. ukazał się projekt Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego.

Narodowa Strategia określa kierunki i priorytety polityki rozwoju regionalnego państwa oraz ogólne zasady wyodrębniania obszarów wsparcia. Określa także zasady i kryteria wsparcia finansowego programów wojewódzkich ze środków budżetu państwa. Strategia realizowana jest poprzez program wsparcia. NSRR składa się z pięciu części, w których przedstawiono: charakter i funkcje NSRR, jej uwarunkowania, priorytety i cele strategiczne polityki rozwoju regionalnego, metody i instrumenty wsparcia rozwoju regionalnego oraz założenia dotyczące organizacji i monitoringu polityki rozwoju. Misją NSRR jest wzmocnienie konkurencyjności regionów oraz przeciwdziałanie ich marginalizacji, zaś jej priorytetami są:

- A. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów.
- B. Restrukturyzacja i dywersyfikacja bazy ekonomicznej regionów.
- C. Rozwój zasobów ludzkich.
- D. Wsparcie obszarów wymagających aktywizacji i w wysokim stopniu zagrożonych marginalizacją.
- E. Rozwój międzynarodowej współpracy regionów.

W ramach każdego z wyżej wymienionych priorytetów realizowanych będzie 3-5 celów strategicznych.

Strategie regionalne powinny także wykazywać spójność ze Wstępnym Narodowym Planem Rozwoju na lata 2000-2006. Dokument ten będzie podstawą do uzgodnienia z Komisją Europejską Podstaw Wsparcia Wspólnoty oraz wieloletnich horyzontalnych i regionalnych programów operacyjnych obowiązujących w pierwszych latach po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Główne osie rozwoju Polski na lata 2000-2002 sklasyfikowano w oparciu o zasady przygotowywania strategii rozwoju dla regionów objętych Celem 1 polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Zgodnie z tą metodologią sformułowano sześć zasadniczych osi rozwoju społeczno-gospodarczego Polski:

1. Poprawa konkurencyjności gospodarki poprzez modernizację i strukturalne dopasowanie sektora przemysłu i usług.
2. Przekształcenia strukturalne w rolnictwie i rybołówstwie, rozwój obszarów wiejskich.
3. Integracja gospodarki polskiej poprzez modernizację i rozbudowę sieci transportowych.
4. Tworzenie warunków trwałego zrównoważonego rozwoju poprzez modernizację i rozwój infrastruktury ochrony środowiska.
5. Rozwój zasobów ludzkich i zatrudnienia.
6. Wzmocnienie potencjału rozwojowego regionów i przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów.

W ramach poszczególnych osi sformułowano po kilka priorytetów (kierunków działań).

Zarządy województw ubiegając się o wsparcie finansowe programów wojewódzkich zobowiązane są do przedkładania ministrowi właściwemu do spraw polityki regionalnej wniosku o przyznanie środków oraz strategię rozwoju województwa i program wojewódzki. Wniosek ten musi wskazywać powiązania celów strategicznych województwa z kierunkami i priorytetami polityki rozwoju regionalnego państwa zawartymi w strategii i ich uszczegółowieniem zawartym w programie wsparcia.

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego jest zgodna we wszystkich aspektach z kierunkami i priorytetami zawartymi w projekcie Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego, jak również z pozostałymi narodowymi strategiami sektorowymi oraz Wstępnym Narodowym Planem Rozwoju na lata 2000-2006. Zgodność tą potwierdzają załączone tabele nr 1 i nr 2.

W NSRR nie zostały jednak wyraźnie wyodrębnione zagadnienia związane z ochroną zdrowia, które stanowią bardzo istotny problem z punktu widzenia rozwoju zasobów ludzkich. W związku z powyższym wychodząc na przeciw potrzebom mieszkańców województwa małopolskiego, umieszczono w strategii rozwoju małopolski cel strategiczny „Sprawny i przyjazny pacjentowi system ochrony zdrowia”, jako jeden z najważniejszych elementów zapewniających prawidłowe funkcjonowanie społeczeństwa.

Powiązania celów strategicznych Małopolski z priorytetami WNPR

	A.1.Rozbudowa i modernizacja sieci transport.-logistycznych	A.2.Rozbudowa sieci telekomunikac. i informatycznych	A.3.Rozbudowa i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska	A.4.Rozwój funkcji metropolitalnych największych miast i zespołów miejskich	B.1.Rozwój małych i średnich miast w regionach o dominacji rolnictwa	B.2.Tworzenie i rozwój MŚP	B.3.Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej regionów	B.4.Rozwój sektora turystyki	C.1.Rozwój potencjału edukacyjnego szkolnictwa średn. i wyższego w regionach	C.2.Rozwój szkolenia zawodowego i kształcenia ustawicznego	C.3.Mobilizacja potencjału przedsiębiorczości w regionach	C.4.Szkolenie kadr administracji publicznej	C.5.Zwiększ. mobilności zawodowej, sektorowej i przestrzennej. zasobów pracy	D.1.Aktywizacja gospodarza obszarów wiejskich	D.2.Aktywizacja gospodarza obszarów popegeerowskich	D.3.Aktywizacja gospodarza miast dotkniętych upadkiem przemysłu	D.4.Aktywizacja ludności na obszarach wielkomijskich zagrożonych marginalizacją społ.-gospodarczą	E.1.Rozwój współpracy transgranicznej	E.2.Rozwój bezpośredniej współpracy województw z regionami różnych krajów europejskich	E.3.Kształtowanie personalnych i instytucjonalnych zasobów umożliwiających polskim regionom współpracę międzynarodową
A.1.				X	X		X		X	X	X	X	X	X	X	X	X			X
A.2.				X		X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X			X
A.3.					X	X	X						X	X	X	X	X			
A.4.																	X			
A.5.																				
B.1.			X				X										X			
B.2.			X				X										X			
B.3.			X					X												
B.4.								X					X	X	X	X				
C.1.											X		X	X	X	X	X			
C.2.					X	X							X	X	X					
C.3.				X		X	X		X		X						X			
C.4.				X	X	X	X	X						X						
C.5.						X	X			X				X	X					
C.6.					X	X	X	X			X			X	X	X				
D.1.	X			X	X	X	X	X			X		X	X	X	X		X	X	X
D.2.	X			X							X		X	X	X	X		X		
D.3.		X			X		X							X	X	X				
E.1.		X		X	X	X	X							X	X		X			
E.2.		X		X	X			X		X				X		X	X			
E.3.		X		X	X	X		X		X				X	X	X	X	X	X	X
K.1.1.	X	X	X		X	X		X	X	X			X	X	X					
K.1.2.	X	X				X	X	X	X	X			X	X						
K.1.3.	X	X		X		X	X	X	X	X			X	X			X			
K.2.1.		X	X															X		
K.2.2.	X		X																	
K.2.3.				X			X		X	X								X		X
K.3.1.	X			X						X	X							X	X	X
K.3.2.											X	X						X	X	X
K.3.3.		X				X					X	X		X				X	X	X
Liczba powiązań z NSRR	7	8	6	12	11	14	15	10	7	6	16	5	11	19	14	13	10	8	5	8

Powiązania celów strategicznych Małopolski z priorytetami WNPR

	1.1. Wzrost konkurencyjności restrykturyzowanych sektorów przemysłu.	1.2. Tworzenie i rozwój MŚP	1.3. Wzrost innowacyjności	2.1. Rozwój i doskonalenie infrastruktury na obszarach wiejskich	2.2. Rozwój i różnicowanie działalności gosp.	2.3. Poprawa przetwórstwa i marketingu produktów rolnych i rybnych	2.4. Inwestycje w gospodarstwach rolnych	2.5. Dostosowania w zakresie instytucjonalnym	3.1. Modernizacja i rozbudowa sieci drogowej	3.2. Modernizacja i rozbudowa sieci kolejowej	3.3. Poprawa dostępności portów morskich	3.4. Rozbudowa portów lotnicznych	4.1. Poprawa jakości wód powierzchniowych	4.2. Poprawa jakości wody do picia i zwiększenie jej dostępności	4.3. Poprawa jakości powietrza	4.4. Zmniejszenie ilości zanieczyszczeń z dużych zakładów	4.5. Racjonalna gospod. odpadami	5.1. Reforma systemu edukacji	5.2. Rozwój systemów kształcenia ustaw, przekwalifikowań i doskonalenia zawodowego kadr MŚP	5.3. Doskonalenie instytucjonalnej obsługi rynku pracy	5.4. Rozwój kadr administracji (centralnej i samorządowej) i promocja dialogu społecznego	6.1. Rozbudowa i modernizacja infarst. służącej wzmocnieniu konkurencyjności	6.2. Restrukturyzacja bazy ekon.regionów i tworzenie warunków jej dywersyfikacji	6.3. Rozwój zasobów ludzkich	6.4. Wsparcie obszarów wymagających aktywizacji, zagrożonych marginalizacją	6.5. Rozwój międzynarodowej współpracy regionów		
A.1.					X			X										X	X	X	X						X	
A.2.		X	X		X			X		X								X	X	X	X					X	X	X
A.3.								X												X	X							X
A.4.																										X	X	
A.5.																										X	X	
B.1.				X									X	X	X	X	X											X
B.2.				X			X						X	X	X	X	X											X
B.3.													X	X	X	X	X										X	
B.4.				X			X	X					X	X	X	X	X										X	
C.1.	X	X	X		X			X												X	X					X	X	
C.2.	X	X	X	X	X	X	X	X												X	X					X	X	
C.3.	X	X	X	X	X	X	X	X													X				X	X	X	X
C.4.	X	X	X	X	X	X														X	X				X	X	X	X
C.5.	X	X	X		X	X		X												X	X				X	X	X	X
C.6.	X	X	X	X	X		X	X	X	X		X									X				X	X	X	X
D.1.				X					X	X		X													X		X	X
D.2.				X			X		X	X																	X	X
D.3.			X	X	X		X	X										X	X	X	X	X			X	X	X	X
E.1.	X	X	X		X	X	X	X												X	X					X	X	X
E.2.								X										X			X				X	X	X	X
E.3.				X		X	X	X													X				X	X	X	X
K.1.1.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
K.1.2.	X	X	X	X	X			X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
K.1.3.	X	X	X					X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
K.2.1.	X	X	X	X				X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
K.2.2.	X	X	X	X				X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
K.2.3.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
K.3.1.																			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
K.3.2.			X																X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
K.3.3.			X																X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Liczba powiązań z WNPR	13	14	17	16	16	7	9	19	9	10	0	8	10	9	10	9	10	12	16	14	19	20	21	22	26	20		

**DIAGNOZA
SYTUACJI
SPOŁECZNO
-GOSPODARCZEJ
MAŁOPOLSKI**

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE – PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

8. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ MAŁOPOLSKI

8.1. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA

1. Województwo małopolskie zamieszkuje 3,2 mln osób, co stanowi 8,3% ludności kraju (4 miejsce wśród województw). W stolicy województwa – Krakowie – mieszka 26% ogółu ludności województwa, w 55 miastach skupione jest 50,6% ludności. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 212 osób/km² i jest znacznie wyższa od średniej dla kraju (124 osób/km²) – 2 miejsce po województwie śląskim. Wskaźnik ten wykazuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne, nawet w powiatach ziemskich – od powyżej 350 osób/km² w powiatach oświęcimskim i chrzanowskim, do 79 osób/km² w powiecie miechowskim. Najsilniej zaludniona jest zachodnia i centralna część województwa, natomiast najsłabiej – północna i południowo-wschodnia.
2. Ludność województwa cechuje dość wysoki poziom przyrostu naturalnego – wskaźnik 2,3/1000 mieszkańców jest znacznie wyższy od wskaźnika krajowego (0,5‰). Wysoki przyrost naturalny jest efektem wysokiego poziomu urodzeń (11,3‰ – w województwie, 10,2‰ – w Polsce) oraz niższego niż w innych województwach poziomu zgonów (9,0‰ – w województwie, 9,7‰ – w Polsce). Najwyższe wskaźniki przyrostu naturalnego występują w powiatach: nowosądeckim, nowotarskim i limanowskim (6,2 – 8,6‰). Natomiast najniższe – przyjmujące wartości ujemne – występują w powiatach: miechowskim, proszowickim, olkuskim, chrzanowskim i Krakowie.
3. Korzystnym procesem demograficznym jest dodatnie saldo migracji wyrażające się wskaźnikiem 0,4/1000 mieszkańców, który plasuje województwo na 3 miejscu w kraju (po województwie mazowieckim i wielkopolskim). Jest ono wyrazem atrakcyjności regionu. Rozmieszczenie przestrzenne migracji jest jednak bardzo nierównomierne. Dodatnie migracje występują na obszarze powiatów: krakowskiego, wielickiego, myślenickiego, tatrzańskiego, suskiego, tarnowskiego, wadowickiego oraz Krakowa i Nowego Sącza. Pozostały obszar województwa charakteryzuje odpływ ludności – największy w Tarnowie oraz powiatach: dąbrowskim, olkuskim, chrzanowskim i gorlickim.
4. Struktura wieku ludności województwa jest nieznacznie korzystniejsza od średniej dla kraju. Charakteryzuje ją wyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym: 26,5% (kraj – 25,6%), niższy w wieku produkcyjnym: 59,0% (kraj – 60,1%) i podobny w wieku poprodukcyjnym: 14,5% (kraj – 14,3%). Podobnie jak pozostałe czynniki demograficzne obraz struktury wiekowej ludności jest bardzo zróżnicowany przestrzennie. Najmłodszą strukturą wieku charakteryzują się powiaty położone na południu i wschodzie województwa: nowotarski, nowosądecki grodzki i ziemski, tarnowski grodzki oraz limanowski, gdzie udział ludności w wieku poprodukcyjnym kształtuje się na poziomie 11,4-12,9%. Natomiast największy udział ludności starszej, w wieku emerytalnym, mają powiaty: miechowski, proszowicki oraz krakowski grodzki i ziemski.
5. Ludność województwa cechuje wzrost długości trwania życia. W latach 1990-98 dynamika wzrostu średniego trwania życia w województwie wynosiła:
 - dla mężczyzn – 103,8% (w kraju – 103,6%)
 - dla kobiet – 102,5% (w kraju – 102,4%)Średnia długość trwania życia mężczyzn wynosząca w 1998 roku 70,6 lat była najwyższą w kraju (średnia – 68,9 lat) a kobiet – 78,2 lat – 3 lokata w kraju (średnia – 77,3 lat).
6. Generalnie zjawiska i procesy demograficzne pozytywnie wyróżniają województwo małopolskie na tle kraju. Biorąc je pod uwagę w prognozie demograficznej Polski przygotowanej przez GUS na lata 2000-2030 w województwie małopolskim założono najwyższą dynamikę wzrostu ludności (105,0% z 3215,9 tys. osób w roku 1998 do 3375,7 tys. osób w roku 2030), przy spadku ludności Polski w tym okresie do poziomu 98,3% roku 1998. Zwiększenie stanu liczebnego ludności w tym okresie założono jedynie w czterech województwach (małopolskim, pomorskim, wielkopolskim i podkarpackim). Prognoza demograficzna dla województwa małopolskiego zakłada również:
 - Przyrost ludności zamieszkującej tereny wiejskie – o 7%, co będzie miało miejsce tylko w województwach małopolskim i pomorskim,
 - Zmniejszenie poziomu urbanizacji z 50,6% w 1998 roku do 49,9% w roku 2030,
 - Wzrost gęstości zaludnienia z 212 do 223 osób/km²,
 - Najmniejszy spośród województw spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym – o 25,7% (średnio w kraju o 30,3%),
 - Najwyższy wzrost ludności w wieku produkcyjnym (o 3,8% w stosunku do roku 1998), co będzie miało miejsce jedynie w 4 województwach,
 - Pogłębiający się proces wzrostu ludności w wieku poprodukcyjnym. Jednak udział tej grupy w strukturze wiekowej ludności będzie najniższy spośród województw (22,8%, przy średniej krajowej 24,0%),
 - Dodatkowo, ale na niezbyt wysokim poziomie, saldo migracji.

8.2. POZYCJA EKONOMICZNA WOJEWÓDZTWA I PROBLEMY STRUKTURALNE JEGO GOSPODARKI

1. Województwo małopolskie leży w południowej części kraju, pomiędzy najbardziej uprzemysłowionym i zurbanizowanym województwem śląskim i najmniej zurbanizowanymi województwami: podkarpackim i świętokrzyskim. Od południa graniczy ze Słowacją. Małopolska jest jednym z najbardziej zróżnicowanych pod względem przyrodniczym i poziomu rozwoju gospodarczego regionów w Polsce dysponując znaczącym w skali kraju potencjałem społeczno-gospodarczym.
2. Na stosunkowo niedużej powierzchni 15 144 km², co stanowi 4,8% powierzchni kraju zamieszkuje ponad 3 216 tys. mieszkańców, tj. 8,3% ludności Polski. Oznacza to, że pod względem powierzchni Małopolska zajmuje 12 miejsce, a pod względem liczby mieszkańców 4 miejsce w kraju. Przy gęstości zaludnienia prawie dwukrotnie większej od średniej krajowej wynoszącej 124 os/km² (drugie miejsce po Śląsku), region charakteryzuje się wyjątkowo niskim wskaźnikiem urbanizacji, ledwie przekraczającym 50%.
3. Małopolska ma jeden z najwyższych wskaźników zatrudnienia w rolnictwie – 34,2% (stanowi to 11% ogółu pracujących w rolnictwie w Polsce); mniej niż średnia krajowa pracuje w usługach – 40,6%, a także w przemyśle i budownictwie – 25,2%.
4. Województwo należy do silnych gospodarczo regionów. Wytwarza 7,4% PKB, co daje mu 4 miejsce w kraju. Pod względem udziału w tworzeniu wartości dodanej brutto regionu najważniejszą rolę odgrywa sektor III, a w nim usługi rynkowe z udziałem 41,6% i usługi nierynkowe 16%. Wkład przemysłu wynosi 29,9%, a budownictwa 8,1%. Najmniejszy udział w tej strukturze ma sektor I (rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo) – 4,4%. O ile udział tego sektora należy do najmniejszych w kraju (niższy wskaźnik ma tylko województwo śląskie) to udział budownictwa jest najwyższy, a usług rynkowych bardzo wysoki.
5. Aktywność gospodarcza mierzona liczbą zarejestrowanych firm jest wielce zróżnicowana wewnątrz województwa i wynosi średnio 71 na 1000 mieszkańców, czyli nieco poniżej średniej dla kraju wynoszącej 78 na 1000 mieszkańców. Sugeruje to istnienie szarej strefy i prowadzenie działalności gospodarczej bez rejestracji przynajmniej w niektórych powiatach.
6. Mocna pozycja w gospodarce kraju wynika z dużego udziału w globalnej wartości produkcji sprzedanej przemysłu i budownictwa, odpowiednio 7% i 8%. Region jest szczególnie aktywny w dziedzinie budownictwa mieszkaniowego i zajmuje zdecydowanie 2 miejsce po Mazowszu z udziałem przekraczającym 10% ogółu oddawanych mieszkań. Warto zaznaczyć, że 2/3 tych mieszkań powstaje w trybie indywidualnym.
7. Efektywność działalności produkcyjnej (liczona na 1 zatrudnionego, a zwłaszcza na 1 mieszkańca) jest wyraźnie niższa i lokuje region w grupie przeciętnych.
8. Struktura gałęziowa przemysłu jest znacznie zróżnicowana. Oprócz tradycyjnych przemysłów, tj. hutnictwa, metalowego, chemicznego, górnictwa, tytoniowego, – poddawanych gruntownej restrukturyzacji – coraz większą rolę odgrywają przemysły rozwojowe tj. kablowy, telekomunikacyjny, komputerowy, farmaceutyczny, poligraficzny, materiałów budowlanych. Ich udział w produkcji przemysłowej regionu wynosi ok. 20%.
9. Produkcja przemysłowa jest mało konkurencyjna, a udział regionu w eksporcie niższy od średniego dla kraju.
10. Dywersyfikacja gospodarki w połączeniu z niezłym zaawansowaniem działań restrukturyzacyjnych skutkuje jedną z najniższych stóp bezrobocia w kraju – 10,9%.
11. W unowocześnianiu struktury gospodarki Małopolski duży udział mają inwestorzy zagraniczni, głównie z Niemiec (BHV Bank, Metro, Bahlsen, SGL Carbon) i Stanów Zjednoczonych (Philip Morris, Coca Cola, RR Donnelley). Ogółem w regionie wartość inwestycji zagranicznych wynosi ok. 3 mld USD co plasuje nas na 4 miejscu w kraju. Przeszło 30% tej wielkości stanowią inwestycje typu „greenfield”.
Wysoka jest również dynamika inwestycji. W latach 1998-1999 podwoiła się ich wartość w porównaniu z ostatnim dziesięcioleciem przemian rynkowych.
Szczególnie ważne jest wejście inwestorów zagranicznych rozwijających w województwie działalność badawczo-rozwojową (Motorola, Delphi) i oferujących kompleksowe usługi developerskie (Tishman Speyer).
12. Struktura agrarna regionu jest wysoce niekorzystna. Ma bowiem tutaj miejsce największe rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Przeciętne gospodarstwo liczy 3,2 ha, co stanowi ok. połowy średniej krajowej. Ponad 85% gospodarstw ma powierzchnię mniejszą niż 5 ha.
13. Produkcja końcowa rolnictwa w przeliczeniu na 1 ha jest względnie wysoka – 5 miejsce w kraju. Następuje to kosztem wielkiego nakładu pracy, gdyż po przeliczeniu na 1 pracującego efektywność należy do najniższych i nie sięga 50% średniej krajowej.
14. Małopolska ma najgorszy wskaźnik pracujących w rolnictwie w przeliczeniu na 100 ha UR – 54,4 osoby, przy średnim 23,4 dla kraju i 8,4 dla województwa zachodniopomorskiego.
15. W większości gospodarstw produkcja ma charakter wszechstronny, niewyspecjalizowany i służy samozaopatrzeniu. Jedynie 16% gospodarstw produkuje wyłącznie na rynek.
16. W województwie występują mikroregiony o tradycjach wyspecjalizowanej produkcji towarowej (sadownictwo, warzywnictwo, uprawy zbożowe).
17. W rozwoju województwa szczególną rolę odgrywają usługi. Oprócz największego udziału w wytwarzaniu

wartości dodanej znajduje w nich zatrudnienie największa liczba pracujących – 41% ogółu. Podstawą dla ich rozwoju są walory środowiska naturalnego, dziedzictwo kulturowe oraz potencjał naukowo-dydaktyczny szkół wyższych i instytucji badawczych.

18. Wybitne walory zabytkowe o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, historyczne Stare Miasto w Krakowie z Wawelem, Kazimierzem, unikalna Kopalnia Soli w Wieliczce, zespół klasztorny w Kalwarii Zebrzydowskiej (wpisane na Światową Listę Dziedzictwa Kulturowego), Tarnów, Stary i Nowy Sącz, liczne zabytki rozsiane na terenie całej Małopolski: zamki, klasztory, kościoły, pałace, parki, cmentarze.
Szczególne znaczenie turystyczno – pielgrzymkowe posiada Oświęcim z byłym Obozem KL Auschwitz – Birkenau, miejscem holocaustu narodu żydowskiego i zagłady Polaków, Romów, Rosjan oraz wielu innych narodowości. Obiekt został wpisany na międzynarodową listę UNESCO jako Światowe Dziedzictwo Kulturowe.
19. Najwyższej rangi walory przyrodnicze i krajobrazowe; 6 parków narodowych (Tatrzański, Pieniński, Babio-górski, Gorczański, Ojcowski, Magurski), 10 parków krajobrazowych: pasma Brzanki, Ciężkowicko-Roznowski, Wiśnicko-Lipnicki, Żegociński, Popradzki, Rudniański, Tenczyński, Dolinek Krakowskich, Dłubniański, częściowo Orlich Gniazd, ponad 100 rezerwatów przyrody, kilkaset pomników przyrody, wysoki stopień zalesienia południowej części województwa małopolskiego.
20. Tranzytowe położenie Małopolski na trasach międzynarodowych i krajowych.
21. Przygraniczne położenie: w sąsiedztwie Słowacji, bliskość Czech, Ukrainy, Rumunii i Węgier, Austrii, Niemiec. Ciągła rozbudowa i modernizacja przejść granicznych. Powołanie Euroregionu Tatry.
22. Występowanie bogatych, o różnorodnych właściwościach, wód mineralnych (Wapienne, Wysowa, Konieczna, Krynica, Muszyna, Łomnica, Piwniczna, Głębokie, Rytro, Szczawa, Poręba Wielka, Ciężkowice, Swoszowice, Mateczny, Krzeszowice). Sprzyjające warunki mikroklimatyczne w rejonach górskich oraz w Kopalniach Soli w Wieliczce i Bochni. Znaczne zasoby wód termalnych na Podhalu w rejonie Bańska – Poronin, Szczawnica – Krościenko – Nidzica, Sucha Beskidzka, Krynica – Żłockie – Muszyna.
23. Żywa kultura ludowa – różnorodność grup etnicznych o bogatych tradycjach i zachowanym folklorze, budownictwo drewniane, a także rękodzieło i sztuka ludowa.
24. Małopolska dysponuje rozbudowaną bazą turystyczną i sanatoryjną. Dla przyjezdnych dostępnych jest 2500 obiektów noclegowych (18,6% ogólnej liczby w kraju), które oferują 93,5 tys. miejsc noclegowych (ok. 12% w skali kraju). Zapewniają one województwu pierwsze miejsce w kraju pod względem liczby korzystających z noclegów i drugie miejsce w przyjmowaniu zagranicznego ruchu turystycznego. Z usług sanatoryjnych oferowanych w 66 obiektach może korzystać ok. 67 tys. kuracjuszy.
25. Słabe wykorzystanie niektórych obiektów turystycznych (i sanatoryjnych) świadczy o znacznych rezerwach oraz o niskiej ich rentowności. Jest to efekt braku atrakcyjnej oferty, skutecznej promocji oraz dystrybucji. Jednym z głównych czynników słabego wykorzystania bazy noclegowej jest niski standard wyposażenia obiektów, niezadowolająca jakość świadczonych usług i nie zawsze przemyślana lokalizacja.
26. Dochody uzyskiwane z obsługi ruchu zagranicznego znacznie przewyższają dochody uzyskiwane z ruchu krajowego. Wiąże się to z małą zamożnością i niskimi wydatkami Polaków na cele turystyczne.
27. Utrudnieniem w rozwijaniu turystyki jest zły stan techniczny, mała przepustowość dróg tranzytowych i przejść granicznych, słabe zagospodarowanie pozostałych dróg dla obsługi turystów, brak moteli, zajazdów, parkingów, miejsc postojowych, sprawnego systemu pomocy drogowej, dostatecznego oznakowania dla potrzeb turystów.
28. Istnieją duże ograniczenia w dysponowaniu przestrzenią w inwestycjach, ze względu na wybitnie górką rzeźbę w atrakcyjnych rejonach turystycznych, nieuregulowane sprawy własnościowe, ochronę zasobów środowiska naturalnego i kulturowego, interesów gospodarki rolnej i ochronę zlewni i zbiorników wodnych przeznaczonych dla zaopatrzenia w wodę pitną.
29. Zbyt wąska gama oferowanych produktów turystycznych i zróżnicowanych pakietów, słaby stopień wykorzystania wielu atrakcji kulturowych i przyrodniczych. Brak wykształconego wizerunku i specjalizacji wielu subregionów i regionów turystycznych.
30. Słabo rozwinięta sieć punktów informacyjnych i samoobsługowych. Brak rozwiązań finansowo-prawnych funkcjonowania placówek zajmujących się promocją i informacją. Dezintegracja dotychczasowego systemu informacji i promocji, w związku z powstaniem nowego województwa małopolskiego.
31. W regionie bardzo dynamicznie rozwijają się ośrodki akademickie, które z Krakowem na czele, skupiają jedną z największych rzesz studentów w Polsce. W szkołach wyższych województwa pracuje największa po Mazowszu liczba nauczycieli akademickich – 13% ogółu. Podobną pozycję zajmuje region pod względem potencjału badawczo-rozwojowego.
32. Małopolska dysponuje dużym potencjałem postępu technicznego i innowacyjności, który skoncentrowany jest w Krakowie. Ośrodki skupiające ten potencjał nie tworzą jednakże regionalnego systemu innowacyjnego, co powoduje jego niskie wykorzystanie. Nikły jest popyt przedsiębiorstw na nowe technologie i innowacje. Wiele inicjatyw w sferze transferu technologii, w tym powstanie Krakowskiego Parku Technologicznego, nie tworzy jak dotąd nowej jakości.
33. Sieć instytucji rozwoju regionalnego i promocji przedsiębiorczości jest relatywnie gęsta. Instytucje te jednak

głównie rywalizują ze sobą. Zbyt wolno postępuje ich specjalizacja i profesjonalizacja, stąd nie wykształcił się jeszcze w pełni sieciowy układ rozwoju i promocji regionu.

34. Kliniki uniwersyteckie świadczą coraz więcej i coraz bardziej wyspecjalizowane usługi medyczne.
35. W zakresie infrastruktury transportowej Małopolska ma względnie dobry wskaźnik gęstości dróg. Ogromnym problemem jest stan techniczny i przepustowość dróg, szczególnie w kierunku południowym i wschodnim.
36. Transport drogowy realizuje 3/4 przewozów osobowych.
37. Następuje zmiana proporcji udziału środków przewozowych w transporcie towarowym. Tendencja przejmowania kolejowych przewozów towarowych (w tym masowych) przez transport kołowy jest jednym z głównych problemów systemu transportowego, skutkując szybkim pogarszaniem się stanu technicznego sieci dróg województwa (szczególnie w części zachodniej).
38. W regionalnym i lokalnym transporcie osobowym maleje udział przewozów publicznymi środkami, zarówno kolejją jak i autobusami na rzecz przejazdów prywatnymi samochodami osobowymi i mikrobusami.
39. Funkcjonowanie i rozbudowa MPL Balice (zwiększenie bazy do przewozów cargo) podnosi atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną Małopolski. W promieniu 100 km od lotniska mieszka ok. 8 mln ludzi, którzy stanowią duży potencjał przewozowy i siły roboczej dla inwestorów.
40. Województwo dysponuje słabo rozwiniętą infrastrukturą techniczną, szczególnie w zakresie gospodarki wodno-ściekowej na wsi. Rażąca jest dysproporcja pomiędzy (i tak bardzo niskim) poziomem zwodociągowania na wsi – 42,3%, a wskaźnikiem kanalizacji – 3,2%.
41. Gospodarka odpadami w regionie stanowi poważny problem ekologiczny i ekonomiczny. Tylko 70 gmin na 182 posiada wysypiska komunalne.
42. Restrukturyzacja przemysłu przyczyniła się do ograniczenia szkodliwego oddziaływania na środowisko naturalne, szczególnie do redukcji emisji do powietrza. Nadal katastrofalna pozostaje jednak jakość wód w rzekach województwa.
43. O sile gospodarki regionu decyduje głównie potencjał i pozycja Krakowa, który spełnia funkcje metropolitarne w skali regionalnej i częściowo krajowej. Poziom jego infrastrukturalnego wyposażenia jest zdecydowanie niewystarczający w odniesieniu do realizowanych funkcji i oczekiwań.
44. Województwo małopolskie restrukturyzując gospodarkę ukierunkowuje swój rozwój w stronę naukochołnych, przyjaznych środowisku gałęzi przemysłu, a przede wszystkim szeroko rozumianych usług.

8.3. SYTUACJA W GOSPODARCE PRZESTRZENNEJ I OCHRONIE ŚRODOWISKA

1. Województwo małopolskie, co zaznaczono wcześniej, zamieszkuje około 3 216 tys. osób. Przy 15 144 km² powierzchni obszaru całego województwa daje to średnią gęstość zaludnienia 212 osób/km². Centra stanowią miasta o liczbie ludności powyżej 100 tys. mieszkańców: miasto Kraków, zamieszkiwane przez 749 666 osób, oraz miasto Tarnów zamieszkiwane przez 121 494 osób. Podstawową sieć osadniczą stanowią 54 miasta: 10 miast liczących od 20 do 100 tys. mieszkańców, 15 miast liczących od 10 do 20 tys. mieszkańców, 27 miast liczących od 2 do 10 tys. mieszkańców.
2. Miejska sieć osiedleńcza województwa małopolskiego tworzy dwa wyraźnie wykształcone pasma:
 - środkowe: przebiegające przez Chrzanów – Krzeszowice – Kraków – Bochnię – Tarnów,
 - południowe: Wadowice – Sucha Beskidzka – Rabka – Mszana Dolna – Limanowa – Nowy Sącz – Gorlice.Obszar powiatów: miechowskiego, proszowickiego, dąbrowskiego jest najsłabiej zurbanizowany, co jest wynikiem dominacji rolnictwa w tym obszarze. Aktualnie przebiegający proces wzmożonej aktywizacji terenów wiejskich przynosi niekorzystne dla zachowania ładu przestrzennego skutki w postaci:
 - rozwoju chaotycznej urbanizacji w strefach podmiejskich oraz na terenach wiejskich koncentrującej się wzdłuż głównych tras komunikacyjnych,
 - obniżenie walorów krajobrazowych poprzez postępujące rozproszenie zabudowy.
3. Porównanie z innymi województwami.

W strukturze użytkowania ziemi województwo małopolskie wyróżnia się bardzo niskim areałem:

 - gruntów ornych (15 miejsc),
 - łąk i pastwisk (16 miejsc),
 - terenów podmokłych (16 miejsc),

- terenów eksploatacji odkrywkowej (15 miejsce),
 - zajętych przez lotniska (13 miejsce),
- oraz najwyższym w Polsce odsetkiem powierzchni:

- terenów rolnych z rozproszonym osadnictwem,
- terenów rolnych z dużym odsetkiem roślinności naturalnej,
- muraw i pastwisk naturalnych,
- odsłoniętych skał,
- torfowisk.

Na szczególną uwagę zasługuje dominacja województwa małopolskiego w aspekcie udziału terenów rolnych z rozproszonym osadnictwem. Obszary te zajmują w województwie małopolskim aż 22% ogółu powierzchni, podczas gdy w klasyfikującym się na drugim miejscu województwie śląskim tylko 13%. Świadczy to o rozproszeniu osadnictwa wiejskiego, a pośrednio wskazuje na słabsze wyposażenie gospodarstw w infrastrukturę techniczną (wodociągi, kanalizację, sieci gazownicze i telekomunikacyjne).

Zdecydowanie zbyt mały jest udział łąk i pastwisk (ostatnie miejsce w skali kraju – 5,2%), a także lasów (28,6%), pomimo że wskaźnik lesistości zbliżony jest do średniej krajowej.

Ze względu na stosunkowo mały udział lasów, łąk i pastwisk w powierzchni województwa ich areał powinien wzrastać, kosztem udziału terenów rolnych z rozproszonym osadnictwem oraz gruntów ornych. Dotyczy to zwłaszcza części południowej województwa, w której – wzorem krajów alpejskich – obszary położone powyżej 500 m n.p.m. powinny osiągnąć wskaźnik lesistości ok. 70%.

W konkluzji należy stwierdzić, że ukształtowana pod wpływem czynników historycznych struktura użytkowania ziemi w województwie małopolskim jest w wielu przypadkach nieprawidłowa i wymaga podjęcia działań wpływających na jej poprawę.

4. Środowisko przyrodnicze województwa poddane jest wyjątkowo dużej presji związanej zarówno z wysoką gęstością zaludnienia jak i silną industrializacją a także za znaczącym udziałem branż i zakładów uciążliwych.

- 4.1. Odpady przemysłowe. W Polsce rocznie wytwarzanych jest około 125 mln Mg odpadów przemysłowych, w tym 1,5 mln Mg niebezpiecznych (1,25%).

Bilans odpadów przemysłowych powstających na terenie województwa małopolskiego w 1998 roku wskazuje, że wytworzono ogółem około 6,6 mln Mg odpadów, z czego 75% wykorzystano przemysłowo, 7,5% unieszkodliwiono, pozostałe 17,5% złożono na składowiska.

Głównymi źródłami powstawania odpadów przemysłowych na terenie województwa małopolskiego są: przemysł wydobywczy i chemiczny, hutnictwo żelaza, energetyka.

Są to odpady ze wzbogacania i wydobywania rud oraz innych surowców mineralnych, popioły i żużle z hutnictwa żelaza, popioły i żużle z energetyki, gruz budowlany, złom stopów żelaza i metali kolorowych.

Powszechną metodą postępowania z odpadami jest ich składowanie na składowisku.

Na terenie województwa małopolskiego czynnych jest 30 składowisk odpadów przemysłowych, które zajmują łącznie 863,14 ha. Nagromadzono na nich 122,1 mln Mg odpadów, głównie popiołów i żużli energetycznych i hutniczych, poflotacyjnych i błoto pochromowe.

- 4.2. Odpady komunalne. Podstawową metodą postępowania z odpadami komunalnymi w województwie małopolskim jest ich składowanie na składowiskach, których na terenie naszego regionu jest 63. Zdeponowano na nich w 1998 roku 649,3 tys. Mg odpadów komunalnych i podobnych do komunalnych (w całej Polsce wg GUS w roku 1997 ok. 12,2 mln Mg).

Tylko w obrębie gminy Kraków w 1998 r. zinventaryzowano 72 „dzikie wysypiska”, natomiast w powiecie tarnowskim ich liczbę szacuje się na 130.

Z pozostałych terenów województwa brak jest oficjalnych danych, chociaż największy problem z nimi istnieje na terenie byłego województwa nowosądeckiego.

- 4.3. Głównymi źródłami zanieczyszczenia powietrza na terenie województwa małopolskiego są w kolejności: energetyka, procesy przemysłowe, transport, napływ zanieczyszczeń spoza granic województwa.

Według danych GUS za 1997 rok, emisja zanieczyszczeń

- pyłowych wyniosła – w Małopolsce 29.036 Mg, w kraju 323.039 Mg

- gazowych wyniosła – w Małopolsce 270.014 Mg, w kraju 2.459.693 Mg.

Województwo małopolskie zajmuje 3 miejsce w skali kraju, emitując 9% zanieczyszczeń pyłowych oraz 11% zanieczyszczeń gazowych.

Bardzo niekorzystny dla Małopolski jest napływ zanieczyszczeń spoza zachodniej granicy naszego województwa tj. z terenu województwa śląskiego, emitującego 23% zanieczyszczeń pyłowych i 21,7% zanieczyszczeń gazowych z globalnej ilości zanieczyszczeń w kraju.

W określonych warunkach meteorologicznych, związanych z różą wiatrów i stanami inwersyjnymi atmos-

fery, zanieczyszczenia ze Śląska w znacznym stopniu wpływają na stan jakości powietrza w Małopolsce.

W roku 1998 odnotowano w województwie małopolskim obniżenie wielkości emisji, zarówno zanieczyszczeń pyłowych, jak i gazowych. Efekty te osiągnęły zakłady poprzez realizację inwestycji chroniących środowisko.

Największy potencjał przemysłowy i energetyczny usytuowany jest na obszarze lub w bardzo bliskim sąsiedztwie Krakowa oraz na terenach zachodnich. Mniejsze skupiska zakładów emitujących znaczące ilości zanieczyszczeń zlokalizowane są na terenach Tarnowa i Nowego Sącza.

Na terenie województwa małopolskiego prowadzone były w 1998 roku badania zanieczyszczenia powietrza w ramach sieci krajowej, regionalnej i lokalnej Państwowego Monitoringu Środowiska (58 stanowisk do badania emisji zanieczyszczeń powietrza, 131 stanowisk pomiaru opadu pyłu, 17 stanowisk badania mokrej impozycji zanieczyszczeń).

Pomimo systematycznego obniżania poziomu emisji zanieczyszczeń do powietrza, na uwagę zasługuje fakt występowania przekroczeń średniorocznych stężeń pyłu zawieszonego w zachodniej części regionu, w miastach położonych w kotlinach, a także w Krakowie.

- 4.4. Na obszarze województwa małopolskiego, zarówno dla celów komunalnych jak i przemysłowych, wodę ujętą się z ujęć powierzchniowych i podziemnych.

W roku 1998 struktura poboru wody kształtowała się następująco:

- ogółem pobrano 613,5 hm³ wody, z tego:

- z ujęć powierzchniowych 547,3 hm³, w tym gospodarka komunalna 124,0 hm³

- z ujęć głębinowych 66,2 hm³ w tym gospodarka komunalna 47,8 hm³.

Gospodarka komunalna województwa w ponad 70% bazuje na wodzie powierzchniowej. W związku z powyższym ochrona wód zlewni powyżej ujęć wody pitnej ma podstawowe znaczenie dla regionu.

Konieczna jest więc kompleksowa ochrona zlewni przed zanieczyszczeniami pochodzącymi zarówno ze źródeł punktowych (ścieki) jak i obszarowych (ługowanie i erozja gleb).

W celu zaopatrywania w wodę pitną najważniejsze znaczenie w województwie mają zlewnie rzek: Raby, Dunajca, Rudawy, Dłubni, Skawy i Sanki.

W roku 1998 z terenu województwa małopolskiego odprowadzono do wód powierzchniowych 368,0 hm³ wód pochłodniczych oraz 449,5 hm³ ścieków wymagających oczyszczenia, z tego 248,9 hm³ ścieków przemysłowych i 200,6 hm³ ścieków komunalnych.

Z ogólnej ilości 449,5 hm³ ścieków wymagających oczyszczenia, 14% zostało odprowadzone do rzek nieoczyszczone, a 60% oczyszczone tylko mechanicznie.

Sytuacja gorzej przedstawia się w przypadku ścieków komunalnych, których odprowadzono nieoczyszczonych 30%, a oczyszczonych tylko mechanicznie 26%.

W bilansie odprowadzanych zanieczyszczeń miasto Kraków zajmuje pierwsze miejsce, ponieważ od lat pozostaje tu do rozwiązania problem pełnego, mechaniczno-biologicznego oczyszczania ścieków komunalnych.

Na uwagę zasługuje też fakt, iż około 80% ścieków przemysłowych stanowią wody kopalniane oraz ścieki z kopalń węgla kamiennego i zakładów górniczo-hutniczych, odprowadzane w całości do zlewni górnej Wisły.

Wieloletnie zaniedbania w zakresie gospodarki ściekowej znajdują swe potwierdzenie w stanie czystości wód rzecznych.

Jakość 75,8% długości kontrolowanych odcinków rzek w województwie jest gorsza niż przewidziana w III klasie czystości oceny ogólnej, 23,0% spełnia kryteria III klasy, a 1,2% klasy II.

Pod względem zanieczyszczeń substancjami organicznymi i biogennymi sytuacja jest już znacznie lepsza, są odcinki rzek klasyfikowane w klasie II, a nawet w klasie I. W ostatnich latach dzięki poważnym inwestycjom oczyszczalni „Kujawy” w Krakowie, oczyszczalni w Rabie, Szczawnicy, itp. zahamowano procesy degradacji wód, a nawet w niektórych obszarach zanotowano poprawę.

- 4.5. Na przedstawiony w skrócie stan poszczególnych komponentów środowiska województwa małopolskiego mają wpływ przede wszystkim uciążliwe zakłady przemysłowe, także obiekty gospodarki komunalnej i w coraz większym stopniu transport samochodowy.

Generalnie można jednak stwierdzić, że równolegle do trwającego od początku lat 90. procesu transformacji gospodarki, obserwuje się w województwie zmniejszenie presji na środowisko i stopniową poprawę jego stanu.

8.4. STAN USŁUG PUBLICZNYCH

1. Potencjał mieszkaniowy województwa to 894,5 tys. mieszkań. Średnie standardy mieszkaniowe w województwie są korzystniejsze od krajowych jeśli chodzi o wielkość mieszkań (63,7 m² – województwo, 61,17 m² – kraj), natomiast wyraźnie gorsze w odniesieniu do zamieszkujących je osób (liczba osób: na mieszkanie 3,51, na izbę 1,01 – województwo; analogiczne dla kraju: 3,24 i 0,94). Wynika to z większych gospodarstw domowych w województwie. Najkorzystniejsze warunki mieszkaniowe występowały w obszarze centralnym i zachodnim województwa, najgorsze w obszarze południowo-wschodnim.

2. Liczba mieszkań oddawanych do użytku w ostatnich latach jest w województwie wysoka – 2 miejsce w kraju po województwie mazowieckim. Najwyższą dynamikę oddawanych mieszkań notuje się w Krakowie oraz powiatach: wadowickim, tatrzańskim i bocheńskim. Najniższą w powiatach: miechowskim, dąbrowskim i nowosądeckim.
3. Zaspokojenie potrzeb przez instytucje infrastruktury społecznej na szczeblu lokalnym i ponadlokalnym jest bardzo zróżnicowane przestrzennie na obszarze województwa:
 - W zakresie oświaty podstawowej najwyższy poziom nauczania stwierdzono w powiatach grodzkich i przyległych do nich powiatach ziemskich. Natomiast najgorszy poziom usług występował w południowej i południowo-zachodniej części województwa. W szkolnictwie średnim zdecydowanie największy potencjał, w stosunku do liczby młodzieży, posiada Nowy Sącz, Tarnów i Kraków. W miastach tych liczba uczniów przekracza liczbę stale zamieszkałej młodzieży. W pozostałych powiatach odsetek liczby uczniów w stosunku do zamieszkałej młodzieży waha się od 23-86%. Zdecydowanie najmniejszą zdolnością zaspokajania ponadlokalnych potrzeb młodzieży cechują się powiaty przyległe do dużych miast – krakowski, wielicki, tarnowski, proszowicki i nowosądecki, z których kształcąca się młodzież dojeżdża do tych miast. Najgorsza sytuacja panuje jednak w powiatach południowej części województwa – nowotarskim i tatrzańskim. Powiaty te cechują się niską zdolnością do zaspokajania potrzeb w tym zakresie i jednocześnie nie ma w ich pobliżu jednostek o dużym potencjale, do których młodzież mogłaby dojeżdżać do szkoły.
 - W zakresie zdrowia zdecydowanie dominującą pozycję zarówno pod względem dostępności do urządzeń jak i kwalifikowanego personelu medycznego na szczeblu ponadlokalnym mają Kraków, Tarnów i Nowy Sącz. Wokół nich rozciągają się strefy o obniżonych i bardzo niskich standardach zaspokojenia potrzeb. Dość wysokim poziomem cechują się powiaty leżące poza strefami oddziaływania dużych miast – tatrzański, olkuski, oświęcimski, suski, chrzanowski i miechowski. Niską dostępność do ponadlokalnych usług medycznych posiadają natomiast powiaty: wadowicki, myślenicki i limanowski. Obszar ten cechuje się także słabym rozwojem sieci telekomunikacyjnej, co stwarza niebezpieczeństwo w sytuacjach nagłych zagrożeń życia.
 - W zakresie kultury oferta usług, szczególnie ponadlokalnych jest bardzo zróżnicowana. Najbogatsza występuje w miastach: Kraków, Tarnów, Nowy Sącz i w powiecie tatrzańskim. Większą ofertę usług posiadają także powiaty południowej części województwa oraz olkuski i oświęcimski. Natomiast najniższy poziom tych usług świadczony jest na obszarze powiatów ziemskich otaczających duże miasta.

Generalnie najlepsze warunki zaspokajania ponadlokalnych potrzeb mieszkańców w zakresie infrastruktury społecznej mają powiaty grodzkie – Kraków, Tarnów i Nowy Sącz. Z pozostałych jedynie tatrzański i bocheński stwarzają ponadprzeciętne możliwości dla swoich mieszkańców. Zdecydowanie najmniejszymi możliwościami cechują się powiaty: wadowicki, wielicki, brzeski, dąbrowski, nowosądecki i nowotarski.

8.5. ZRÓŻNICOWANIA WEWNĄTRZREGIONALNE

Zróżnicowanie środowiska przyrodniczego oraz dotychczasowy rozwój społeczno-gospodarczy wpłynęły na wykształcenie się na obszarze województwa małopolskiego specyficznych obszarów rozwojowych. Są to:

1. Obszary dynamicznego rozwoju – obejmujące miasta: Kraków, Tarnów i Nowy Sącz oraz ich obszary podmiejskie, a także obszary wysokiej aktywności gospodarczej i przedsiębiorczości znajdujące się w południowo-zachodniej części województwa oraz obszary rozwoju turystyki i rekreacji – będące jednak na różnym poziomie rozwoju.
 - Kraków – ośrodek regionalny o znaczeniu europejskim, o rozwiniętym sektorze usług: nauki i szkolnictwa średniego, specjalistycznego leczenia, turystycznych, finansowych i otoczenia biznesu, targowych. Ośrodek kultury i dziedzictwa kulturowego z rozwijającym się przemysłem kulturowym (medialnym, wydawniczym, poligraficznym). Oferujący bogaty rynek pracy, z najniższym poziomem bezrobocia. Z dynamicznym rozwojem małej i średniej przedsiębiorczości. Stanowiący ośrodek migracyjnego napływu ludności. Posiadający Specjalną Strefę Ekonomiczną – Krakowski Park Technologiczny, utworzony celem rozwoju sektora wysokich technologii przy wykorzystaniu potencjału naukowo-badawczego krakowskiego ośrodka naukowego oraz rozwiniętą sieć instytucji wspierających rozwój biznesu.

Zarazem jednak: obszar o ujemnym od początku lat 90. przyroście naturalnym, zagrożony wzrostem bezrobocia (restrukturyzacja HTS).

- Tarnów – ośrodek o znaczeniu regionalnym, ze wzrastającym udziałem usług w strukturze zatrudnienia. Rozwijający się ośrodek szkolnictwa wyższego, opieki zdrowotnej, ze znaczącą imprezą targową (Targi Zdrowej Żywności). Ośrodek z najwyższym udziałem pracujących w gospodarce narodowej. Posiadający przygotowaną ofertę terenową pod rozwój przedsiębiorczości opartej głównie na przetwórstwie tworzyw sztucznych – Klaster Przemysłowy „Plastikowa Dolina”. Rozwijający się Hurtowy Rynek Rolny. Drugi po Krakowie ośrodek pod względem wyposażenia w instytucje wspierające rozwój biznesu.

Jednak zarazem z niekorzystną strukturą zatrudnienia – przewagą przemysłu, głównie dużych zakładów państwowych, które wkraczają w etap restrukturyzacji, co może doprowadzić do dalszego wzrostu, już i tak wysokiego poziomu bezrobocia. Z niewielkim zaangażowaniem kapitału zagranicznego. Z nadal stosunkowo niskim udziałem sektora małych i średnich przedsiębiorstw, gwarantujących najwyższe tempo przyrostu miejsc pracy. Występującym od kilku lat zwiększonym odpływem migracyjnym ludności,

czego efektem jest najwyższy w województwie ujemny wskaźnik salda migracji.

- Nowy Sącz – ośrodek o znaczeniu regionalnym, o zróżnicowanej strukturze gospodarki, rozwijający się ośrodek szkolnictwa wyższego i średniego, ważny ośrodek kulturalny i obsługi ruchu turystycznego. Z wysokim udziałem w strukturze zatrudnienia znaczących i zróżnicowanych branżowo firm sektora prywatnego (Carbon, Optimus, Konspol, Fakro). Miasto o wysokiej prężności demograficznej i znacznym dodatnim saldzie migracji świadczącym o atrakcyjności zamieszkania. W małym stopniu jednak wyposażone w instytucje wspierające biznes. Z utrzymującym się, bardzo wysokim poziomem bezrobocia.
- Obszary podmiejskie: Krakowa (obejmujące miasta: Skawinę, Niepołomice, Wieliczkę i Krzeszowice oraz gminy otaczające Kraków), Tarnowa (gm. Tarnów, Lisia Góra, Skrzyszów) i Nowego Sącza (gm. Chełmiec, Stary Sącz) – charakteryzujące się:
 - wysokim napływem migracyjnym ludności, czego efektem jest znaczny i wzrastający ruch budowlany,
 - dużą liczbą powstających podmiotów gospodarczych (produkcyjnych i usługowych), dla których rynkiem zbytu i kooperacji są pobliskie ośrodki miejskie,
 - wysokimi dojazdami do pracy oraz placówek szkolnictwa wyższego i średniego w tych ośrodkach,
 - znacznymi brakami w lokalnej i ponadlokalnej infrastrukturze społecznej, wobec czego mieszkańcy tych obszarów korzystają z placówek zlokalizowanych w ośrodku miejskim.
- Obszar wysokiej aktywności gospodarczej obejmujący zachodnie i południowe powiaty województwa z wyraźną jednak specyfiką rozwoju, gdzie:
 - Powiaty: wadowicki, suski, myślenicki i południowa część powiatu krakowskiego, stanowią teren rozwoju licznych małych i średnich przedsiębiorstw produkcyjnych, często mających wieloletnie tradycje (Kalwaria – meble i obuwanie, Sułkowice – narzędzia, Świątniki Górne, Siepraw – wyroby metalowe, Sucha, Maków – wyroby z drewna). Firmy te rozwijają się dynamicznie zarówno w miastach jak i na obszarach wiejskich, których aktywność produkcyjna wyraźnie różnicuje ten region od innych obszarów wiejskich województwa. Wybitne skupienie tych firm występuje w gminach Kalwaria Zebrzydowska, Maków Podhalański, Bystra-Sidzina, Świątniki Górne, Siepraw. Charakterystyczny jest minimalny udział własności publicznej, co związane jest z liczebnością małych firm, jak również sprywatyzowaniem większych przedsiębiorstw, w tym także z udziałem kapitału zagranicznego.
 - Powiaty: tatrzański, nowotarski i południowa część powiatu nowosądeckiego – opierające swój rozwój na turystyce i rekreacji oraz lecznictwie uzdrowiskowym, z najkorzystniejszymi warunkami dla rozwoju tej działalności oraz najliczniejszą i zróżnicowaną bazą noclegową. Występują tu także, głównie w powiecie tatrzańskim i nowotarskim, liczne małe firmy produkcyjne – przemysł pamiątkarski, produkcja obuwnicza – rozwijająca się po likwidacji dużych zakładów obuwniczych Podhale w Nowym Targu oraz okolicznych miejscowościach, z których pracownicy dojeżdżali uprzednio do zakładów lub zlokalizowane były firmy kooperujące (Czarny Dunajec, Poronin, Jordanów).
- 2. Obszary rozwoju intensywnego rolnictwa – obejmujące powiaty: miechowski, proszowski, dąbrowski oraz północne części powiatów: krakowskiego, brzeskiego i tarnowskiego – o wysokiej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, stosunkowo dużym – jak na teren Polski południowo-wschodniej – areale gospodarstw rolnych, z rozwijającą się lokalną specjalizacją produkcji. Jednak cechujące się:
 - małą aktywnością pozarolniczą ludności, czego efektem jest najniższy w województwie wskaźnik przedsiębiorczości,
 - najniższymi w województwie dochodami budżetów gmin, przy szczególnie niskich dochodach własnych i wpływach z udziału w dochodach podatkowych,
 - ujemnym przyrostem naturalnym ludności,
 - ujemnym saldem migracji,
 - znacznym udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym
 - słabym rozwojem ośrodków miejskich.
- 3. Obszary restrukturyzacji i zmian profilu gospodarczego – charakteryzujące się niską dynamiką zarówno rozwoju społeczno-gospodarczego jak i demograficznego, jednak o odmiennej specyfice i problemach rozwojowych, a mianowicie:
 - Obszar przemysłowy – obejmujący powiaty: chrzanowski, oświęcimski i olkuski. O najwyższej w województwie koncentracji ludności i wysokiej urbanizacji, ze znaczącym udziałem miast średnich. Z licznym występowaniem dużych zakładów, głównie przemysłów schyłkowych (górniczego i metalowego), pozostających nadal we władaniu sektora państwowego. Znaczna liczba miejsc pracy w tradycyjnych przemysłach była m.in. powodem małej aktywności gospodarczej ludności. Wskaźnik przedsiębiorczości (poza powiatem olkuskim) jest tu bowiem niewiele wyższy niż na obszarach typowo rolniczych. Trudności na rynku pracy spowodowały wystąpienie wysokiego poziomu bezrobocia oraz są przyczyną znacznego odpływu migracyjnego ludności – saldo migracji jest tu od kilku lat ujemne i dotyczy głównie miast. Wzrost bezrobocia jest wynikiem nie tylko załamania miejscowego rynku pracy, ale także zwolnień na terenie województwa śląskiego, z którego rynkiem pracy związanych jest ponad 20 tys. ludności tych powiatów.

Jest to zarazem obszar:

- dogodnych połączeniach komunikacyjnych, zarówno drogowych jak i kolejowych, z dwoma aglomeracjami miejskimi stanowiącymi obszar pracy jak i zbytu,
 - występowania dość licznych instytucji otoczenia biznesu, które aktywizując swoją działalność mogą stać się ważnym ogniwem rozwoju regionu,
 - dobrych finansowych podstaw rozwoju, przejawiających się: wysokim udziałem dochodów własnych i udziałów w podatkach dochodowych w budżetach gmin,
 - rozwiniętego szkolnictwa średniego i wyższego,
 - dobrego wyposażenia ośrodków w infrastrukturę społeczną – także ponadlokalną – i techniczną.
- Obszar rolnictwa górskiego – obejmujący powiaty: tatrzański, limanowski, gorlicki, północną część powiatu nowosądeckiego i południowe części powiatów: bocheńskiego, brzeskiego i tarnowskiego. Z przeważającym ekstensywnym rolnictwem górskim, z lokalnie rozwiniętym intensywnym sadownictwem. O bardzo małym areale gospodarstw rolnych i słabą jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej. W małym stopniu wykorzystano tu walory środowiskowe dla rozwoju turystyki i rekreacji – brak bazy noclegowej i nieprzystosowanie istniejącej do obecnych wymagań turystów. Niski poziom rozwoju aktywności gospodarczych, przy braku pozarolniczych miejsc pracy i dużym udziale ludności w wieku produkcyjnym jest powodem znacznego odpływu migracyjnego ludności, czego efektem jest ujemne saldo migracji zarówno stałych jak i czasowych. Z dużymi migracjami czasowymi związana jest tu działalność licznych firm budowlanych, które realizują zamówienia na rynkach zewnętrznych. Te znaczne wyjazdy do pracy nie są w stanie zrównoważyć wysokiej podaży zasobów pracy i małej liczby miejsc pracy, co jest przyczyną wysokiego poziomu bezrobocia. Obszarami lokalizacji większej ilości miejsc pracy są na tym obszarze nieliczne miasta.

8.6. WOJEWÓDZTWO W KONTEKŚCIE INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

1. Procesy związane z przygotowaniem Polski do członkostwa w Unii Europejskiej już obecnie rzutują i będą coraz bardziej rzutować na rozwój gospodarczy i społeczny województwa. Płaszczyzny tych oddziaływań to:
 - proces negocjacji, oznaczający przenoszenie na regiony skutków dostosowywania instytucji i prawa krajowego do rozwiązań obowiązujących w Unii Europejskiej, co w praktyce oznacza uwzględnienie w planowaniu regionalnym następstw przyjęcia przez Polskę polityk UE m.in. w dziedzinie polityki regionalnej, rolnictwa, ochrony środowiska, transportu.
 - dostosowania i przekształcenia w obszarze gospodarczym wynikające ze zobowiązań przyjętych w Układzie Stowarzyszeniowym (Europejskim), Narodowym Programie Przygotowania do Członkostwa, Partnerstwo dla Członkostwa czy też związanych z nimi strategii sektorowych definiujących cele i zadania rządu w perspektywie średnioterminowej (m.in. w dziedzinie rolnictwa, transportu i ochrony środowiska).
 - pomoc przedakcesyjna Unii Europejskiej dla Polski.
2. Rozwiązania prawno-ustrojowe wynikające z procesu integracji europejskiej oznaczają dla samorządu województwa:
 - perspektywę zakończenia prac nad regulacjami prawnymi dotyczącymi wspierania rozwoju regionalnego, przyjęcia klasyfikacji terytorialno-statystycznej – NUTS II.
 - wdrożenie systemu programowania i absorbowania środków z funduszy przedakcesyjnych (docelowo strukturalnych).
3. Zadania dostosowawcze w przyjętym planie pracy rządu na lata 2000-2001 definiują uwarunkowania społeczne i gospodarcze, które posiadają również istotne znaczenie dla szans rozwoju województwa małopolskiego. Programem o takim znaczeniu są: „Wstępny Narodowy Plan Rozwoju”, „Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa”, rozwiązania legislacyjne z zakresu pomocy państwa, istotne przy definiowaniu na nowo miejsca specjalnych stref ekonomicznych w rozwoju regionu, dokumenty programowe z dziedziny „Polityki ekologicznej państwa”, odnoszące się m. in. do gospodarki odpadami, poprawy jakości wód i powietrza oraz rozbudowy służb kontrolnych.
4. Integracja europejska w wymiarze regionalnym oznacza wreszcie możliwość włączenia województwa małopolskiego do beneficjentów środków pomocy przedakcesyjnej UE. Trzy komponenty tej pomocy: PHARE II, ISPA i SAPARD, w ramach których finanse publiczne zasilone zostaną każdego roku kwotą ok. 900 mln euro, w sposób jednoznaczny winny przesądzać o metodologii wyznaczania regionalnych celów strategicznych w rozwoju Małopolski. Poza jasno wyznaczonymi celami rozwoju regionalnego, oznacza to tworzenie mechanizmów zapewniających instytucjonalną, planistyczną i finansową gotowość województwa do pozyskiwania i wdrażania tych funduszy. Za okoliczność pozytywną należy uznać fakt, iż programy te odpowiadają potrzebom rozwojowym naszego regionu. Faktem jest jednak i to, że będą one pozyskiwane – na co wskazują rozwiązania przyjęte we Wstępnym Narodowym Planie Rozwoju – w rywalizacji z innymi województwami i samorządami. Ta ostatnia okoliczność, nakłada na władze województwa tym większy ciężar odpowiedzialności za sposób formułowania celów rozwoju i zapewniania środków na ich realizację. Wypada w tym kontekście zwrócić uwagę na to, iż samorzady w województwie małopolskim posiadają doświadczenie w pozyskiwaniu środków, znane są im procedury i zasady rozliczania funduszy UE i innych (LGPP, Bank Światowy). Jest to wyróżnikiem na tle wielu innych województw. Zdolność zaabsorbowania środków z PHARE RAPID, PHARE STRUDER, PHARE INRED, jest także dowodem na to, że odpowiednie do

potrzeb środki znajdują dofinansowanie ze strony budżetów gmin i innych podmiotów.

5. Priorytety ISPA w dziedzinie gospodarki odpadami, jakości powietrza i gospodarki wodno-ściekowej i przyjęte programy operacyjne, stwarzają szanse wykorzystania ich w pierwszej kolejności dla Krakowa i Tarnowa. Województwo małopolskie nie posiadając licznych aglomeracji miejskich (zdefiniowane jako ośrodki liczące ponad 100 tys. mieszkańców), powinno skoncentrować swoje starania na realizacji tych celów, które zostały wskazane w krajowych dokumentach programowych. Łąka finansowa założona na realizację celów w obszarze ochrony środowiska na lata 1999-2006 wynosi od 25 do 660 mln euro i oznacza w praktyce ogromną konkurencję w dostępie do środków UE przez zainteresowane kraje.
6. Województwo małopolskie, będzie – potencjalnie – jednym z poważniejszych beneficjentów programu SAPARD. Przeludniona i rozdrobniona wieś, wpisująca województwo do tzw. megaregionu I (por. założenia Spójnej polityki strukturalnej obszarów wiejskich i rolnictwa), charakteryzującego się nadmiernym rozdrobnieniem gospodarstw i oczekiwaniem na tworzenie miejsc pracy poza produkcją rolniczą, to ogromny potencjał oczekiwać tak w zakresie podnoszenia efektywności rynku rolnego w województwie, zbliżania się do standardów jakościowych w UE, jak i w zakresie aktywnego rozwiązania problemu ukrytego bezrobocia w rolnictwie. Założony poziom środków na 2000 r. (ok. 168 mln euro, z tendencją wzrostową w kolejnych latach), oznacza konieczność takiego określenia wizji rozwoju regionu, która stworzy warunki do wykorzystania szansy sfinansowania ze środków UE restrukturyzacji w rolnictwie, wspierając tym samym starania samorządu wojewódzkiego mające na celu rozwiązanie jednego z najistotniejszych problemów Małopolski.
7. Kreowanie perspektyw rozwoju województwa w przyszłości, to tworzenie miejsc pracy przez wzrost gospodarczy. Proces integracji europejskiej stwarza taką możliwość, nie tylko poprzez większą liberalizację w napływie bezpośrednich inwestycji do regionu, ale także poprzez planowanie zadań związanych z pobudzeniem przedsiębiorczości, finansowanych w części ze środków pomocowych. PHARE II (w dużo mniejszym stopniu z funduszy PHARE CBC), do którego włączono województwo małopolskie w II transzy, wymusza regionalne i skoncentrowane co do natury zadań, określenie tego co najpilniejsze dla rozwoju województwa i co równie istotne, pozostaje w zgodzie z priorytetami określonymi w dokumentach rządowych tej rangi co Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa (vide: kolejna wersja maj 1999 r.).

8.7. MAŁOPOLSKA WOBEC TRENDÓW GLOBALNYCH – UJĘCIE PERSPEKTYWICZNE

1. Kontekst globalny jest i będzie jednym z dwóch najważniejszych – obok procesu integracji europejskiej – kontekstów rozwoju regionalnego Małopolski w nadchodzących latach. Dwa współzależne zjawiska – nierównowaga i wszechobecna zmiana – stają się znakiem sytuacji społeczeństw na progu XXI wieku. Oznacza to, że kluczowym problemem rozwoju w nadchodzących latach będą pogłębiające się nierówności w poziomie rozwoju zarówno pomiędzy krajami, jak i regionami oraz wewnątrz nich. Tak można w skrócie streścić wyzwania stojące przed polityką rozwoju. Większość ekspertów zgodnych jest co do katalogu podstawowych zjawisk i trendów, które determinują obraz krajów wysoko rozwiniętych i przewiduje się, że w najbliższych latach zaważą na kierunkach zmian na całym świecie. Są to przede wszystkim:
 - a) globalizacja i integracja wielonarodowa,
 - b) niezwykle szybkie zmiany technologiczne, w tym informatyzacja i rozwój Internetu (lub innych, dzisiaj jeszcze nie znanych alternatywnych technologii tworzenia, wymiany i przetwarzania informacji),
 - c) bezprecedensowa i narastająca rola innowacji.
2. Czynniki te wymagają myślenia w kategoriach zmieniającego się paradygmatu rozwoju – nowego modelu wzrostu gospodarczego. Jest on charakteryzowany przy pomocy trzech kategorii:
 - dobrobyt materialny (a szczególnie zmniejszenie obszarów skrajnego ubóstwa, które uznaje się za „etyczny, społeczny, polityczny i ekonomiczny imperatyw ludzkości”),
 - rozwój społeczny (m.in. w dziedzinach obejmujących szkolnictwo, równość płci, podstawową opiekę zdrowotną i planowanie rodziny),
 - zrównoważone środowisko naturalne (w tej kategorii celem podstawowym jest wypracowanie strategii zrównoważonego rozwoju, które spowodują odwrócenie dzisiejszego trendu bezpowrotnej utraty zasobów naturalnych).
3. Postulowana jest więc zmiana modelu rozwoju w takim kierunku, który zagwarantuje z jednej strony bardziej intensywne wykorzystanie zasobów pracy (kreując nowe zatrudnienie i wyższą jakość miejsc pracy), z drugiej strony mniej intensywne wykorzystanie zasobów naturalnych i energii.
4. Zmienia się także charakterystyka podstawowych czynników wzrostu. Dotychczas jednym z głównych czynników wzrostu były zasoby materialne, obecnie pozycję tę przejmuje zasób wiedzy, będący podstawą stałych innowacji. Miernikiem rozwoju gospodarczego w coraz większym stopniu jest rozwój nauki, a nie poziom produkcji materialnej.
5. Równoległe zachodzi jeszcze jedna zmiana – dotycząca poziomów, na których dokonuje się rozwój gospodarczy. Otóż coraz częściej dowodzi się, że rozwój kreowany jest na dwóch podstawowych płaszczyznach tj. globalnej lub regionalnej, czemu towarzyszy malejąca rola poziomu krajowego. W uproszczeniu można powiedzieć, że firmy globalne rozwijają się korzystając z możliwości jakie stwarza światowa skala działania, zaś firmy mniejsze rozwijają się korzystając z przewag tworzonych przez otoczenie oraz korzyści wynikających

- z przestrzennego skupienia na małym terytorium firm z jednej branży (dostawców, klientów i konkurentów).
6. Tendencje do decentralizacji oraz rozwój struktur sieciowych to dwa kolejne nowe, widoczne procesy zachodzące w systemach społeczno-gospodarczych krajów rozwiniętych. Wydaje się, że narasta zainteresowanie decentralizacją poprzednio silnie scentralizowanych rządów oraz rozszerzanie i umacnianie lokalnych zdolności do rządzenia – jesteśmy świadkami powstawania nowego przywództwa i kreatywności samorządów lokalnych (regionalnych).
 7. Wspierane przez procesy gospodarcze i społeczne stopniowe osłabianie możliwości państwa otwiera przestrzeń dla inicjatyw obywatelskich i pojawienia się różnego typu organizacji pozarządowych. Kluczowymi dla osiągania sukcesów kompetencjami stają się więc umiejętności menedżerskie połączone z umiejętnością mobilizowania innych podmiotów do współdziałania na rzecz realizacji własnych celów regionalnej wspólnoty. W związku z globalizacją i informatyzacją zmienia się paradygmat rozwoju gospodarki; w sytuacji coraz bardziej ograniczonych zasobów i coraz wyższych oczekiwań bezprecedensowo rośnie konkurencja; wśród coraz lepiej wykształconych i coraz bardziej świadomych swych praw obywateli wzrasta znaczenie jakości życia; zmieniają się relacje pomiędzy władzami publicznymi i podmiotami prywatnymi – rośnie pole oddziaływania władz publicznych; co chwila pojawiają się zupełnie nowe wyzwania i problemy, z którymi jesteśmy konfrontowani i na które musimy reagować.
 8. W skali regionu przekłada się to na sytuację, w której z jednej strony zasięg i tempo zmian są szybsze i mniej przewidywalne niż kiedykolwiek dotąd, z drugiej strony globalizacja gospodarki (a i kultury) prowadzi do bezpośredniej konkurencyjnej konfrontacji lub łagodniej: współzawodnictwa, z większą niż kiedykolwiek liczbą regionów. Wzrasta niepewność warunków otoczenia i kierunków zmian, a jednocześnie konkurencja regionów nabiera charakteru globalnego.
 9. Szansą rozwojową Małopolski jest wypracowanie i zachowanie konkurencyjnej pozycji na wciąż rozrastającej się mapie współzawodniczących ze sobą regionów świata. Jediną drogą po temu jest świadome oddziaływanie na rzecz zintegrowania w skali regionów trzech wymiarów konkurencyjności:
 - konkurencyjnej, innowacyjnej gospodarki,
 - konkurencyjnych, efektywnych struktur publicznych,
 - konkurencyjnych „obywatelskich” struktur społecznych.
 10. Doświadczenia z regionów napędzających rozwój gospodarczy i technologiczny w dzisiejszym świecie wskazują, że najbardziej produktywnych, najbardziej innowacyjnych mieszkańców przyciągnie lub zatrzyma ten, kto zagwarantuje wysoką jakość życia. Przy czym pojęcie to rozumie się bardzo szeroko – nie tylko jako szansę na dobre płatne, rozwojowe i trwałe zatrudnienie, ale i gwarancje bezpieczeństwa publicznego i społecznego, możliwość życia w czystym i zdrowym środowisku, wyróżniające się estetycznie otoczenie, zaspakajające aspiracje możliwości edukacji i podnoszenia kwalifikacji, bogate życie kulturalne.
 11. Nie bez znaczenia może również okazać się raczej niedoceniana dzisiaj obecność wspólnych pozytywnych wartości, które mogą wzmacniać nie tylko poczucie przynależności do wspólnoty regionalnej, ale i poziom indywidualnej satysfakcji jej członków.

8.8. STRATEGICZNA POZYCJA WOJEWÓDZTWA – SYNTEZA ANALIZY SWOT

1. Podstawą wszelkich decyzji związanych z planowaniem strategicznym jest wszechstronna analiza aktualnej i przewidywanej sytuacji organizacji w konkretnym otoczeniu rynkowym, społecznym i gospodarczym.
2. Analiza ta zmierza z jednej strony do ujawnienia wszystkich potencjalnych szans rozwoju oraz zagrożeń związanych ze zmianami dokonującymi się w otoczeniu z drugiej zaś do krytycznej oceny jej własnych zasobów z punktu widzenia zdolności konkurencyjnej i dotychczas zajmowanej pozycji rynkowej.
3. W warunkach dynamicznie zmieniającego się otoczenia sukces organizacji niezależnie od jej formy i rodzaju zależy przede wszystkim od umiejętności dostrzegania zarówno pojawiających się szans zrobienia „dobrego interesu” jak i związanych z nimi zagrożeń.
4. Tak więc szanse i zagrożenia uwarunkowane są przeobrażeniami w otoczeniu, na które nie posiadamy bezpośredniego wpływu i którego w przeważającej mierze nie możemy zmienić. Ich źródłami mogą być zmiany gospodarcze, polityczne, ekologiczne kulturowe, technologiczne, demograficzne i inne. Natomiast elementami, na który mamy wpływ i na który możemy oddziaływać są mocne i słabe strony organizacji. Są to bowiem cechy uwarunkowane jej wewnętrznymi działaniami, aktywnością i posiadanymi zasobami.
5. Metodą służącą monitorowaniu organizacji zarówno z punktu widzenia jej cech wewnętrznych jak i zewnętrznych jest metoda analizy SWOT. Wynik metody analizy SWOT (S-silne strony, W-słabe strony, O-szansa, T-zagrozenia) pozwala na wspieranie cech pozytywnych i jak najpełniejsze ich wykorzystanie oraz minimalizowanie cech negatywnych i ewentualne (w perspektywie czasu) przekształcenie ich w cechy pozytywne.
6. Metoda ta jest metodą uniwersalną. Oznacza to, że może być wykorzystana niezależnie od formy organizacyjno-prawnej instytucji. Dlatego też, posłużono się nią również do ustalenia strategicznej pozycji województwa Małopolskiego. Wynika z niej jednoznacznie, że waga wyjściowa cech pozytywnych jest większa niż negatywnych. Tak więc Małopolska ma realne możliwości przekształcenia zagrożeń na szanse, słabych stron na mocne oraz minimalizowania wpływu zagrożeń po to aby misja regionu mogła być osiągnięta w jak najszybszym i najpełniejszym stopniu.

Analiza SWOT Województwa Małopolskiego

Cechy wewnętrzne	MOCNE	SŁABE
	<ul style="list-style-type: none"> • ustabilizowana sytuacja polityczna, • atrakcyjność turystyczna (krajobraz, dziedzictwo, lasy, skala ruchu, sporty zimowe), • metropolitarne funkcje Krakowa (kultura, finanse, usługi, węzeł transportowy), • potencjał naukowo-badawczy, • obecność przemysłów wysokich technologii, • potencjał dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, • atrakcyjność inwestycyjna, • relatywnie niskie bezrobocie, • jednorodna, silna tożsamość regionalna i kulturowa, • struktura demograficzna (migracje, przyrost naturalny), • niski udział „przemysłów schyłkowych” • bogate zasoby naturalne, w tym przyrodolecznicze, • duża gęstość sieci miejskiej, • wysoka „przedsiębiorczość” i „zaradność” mieszkańców Małopolski, • duży ruch budowlany, • stosunkowo dobrze rozwinięty system bankowy. 	<ul style="list-style-type: none"> • duże bezrobocie agrarne (wysoki wskaźnik osób zatrudnionych w rolnictwie, brak alternatywnych źródeł dochodów dla pracujących w rolnictwie), • rozdrobnienie i niska towarowość rolnictwa, • braki w infrastrukturze komunalnej, komunikacyjnej i ochrony środowiska, • niski poziom urbanizacji, • niedostateczna liczba średnich przedsiębiorstw, • niski poziom dochodów samorządów w Małopolsce, • nadmierne dysproporcje w rozwoju cywilizacyjnym wewnątrz regionu, • niedostosowanie instytucjonalne do pozyskiwania środków pomocowych, • niski poziom eksportu per capita, • niski poziom wynagrodzeń, • mała ilość firm z zagranicznym kapitałem.
Cechy zewnętrzne	SZANSE	ZAGROŻENIA
	<ul style="list-style-type: none"> • zmiany legislacyjne korzystne dla regionu: decentralizacja finansów publicznych, wzmocnienie roli regionów np.: ustawy górską, uzdrowską, leśną, o zasadach wspierania rozwoju regionalnego, • zaangażowanie potencjału naukowego dla rozwoju nowoczesnych technologii, • umiejętne wykorzystanie środków przedakcesyjnych i strukturalnych UE, • proekologiczny rozwój, • rządowe programy budowy autostrad i regionalnych portów lotniczych, • podniesienie atrakcyjności regionu poprzez znalezienie się w granicach UE, • wzrost znaczenia „przemysłu czasu wolnego”. 	<ul style="list-style-type: none"> • niedostateczne finansowanie rozwoju regionalnego, • niedostosowanie do standardów jakościowych UE, szczególnie w zakresie ochrony środowiska, produkcji i rolnictwa, • komercjalizacja życia społecznego, • relatywne pogorszenie dostępności transportowej Małopolski, • odpływ wykwalifikowanych specjalistów, • rosnąca konkurencyjność Śląska, • obniżenie się poziomu bezpieczeństwa, • wolne tempo przemian na obszarach wiejskich ("skansenizacja" wsi).

Cechy pozytywne

Cechy negatywne

**Opracowania sektorowe wykonane dla potrzeb
„Strategii rozwoju województwa małopolskiego”:**

Zasoby ludzkie – demografia i rynek pracy: Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Katedra Statystyki – Zakład Demografii, zespół w składzie: Józef Pocięcha, Jolanta Kurkiewicz, Krzysztof Jakóbiak, Ewa Soja;

System osadniczy: Kazimierz Trafas, Grażyna Praweńska-Skrzypek, Andrzej Zborowski;

Edukacja, nauka, kształcenie ustawiczne: Akademia Pedagogiczna w Krakowie, zespół w składzie: Zenon Uryga, Marian Śnieżyński, Janina Wyczesany, Elżbieta Mikoś, Małgorzata Cichoń, Jan Jerschina, Kazimierz Bujak, Piotr Górski, Jan Niedzielski, Józef Rostworowski, Danuta Sołtys, Zofia Rogowska, Jan Wszolek, Krzysztof Głomb;

Ochrona środowiska: Polska Akademia Nauk, Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska, zespół w składzie: Zdzisław Matecki, Janusz Faber, Mirosława Leśniak, Katarzyna Kromka, Dariusz Reczek, Janina Czuba;

Gospodarka: Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Akademii Ekonomicznej w Krakowie, zespół w składzie: Jerzy Hausner, Paweł Białynicki-Birula, Andrzej Binda, Kazimierz Górka, Anna Harańczyk, Tadeusz Kudłacz, Marcin Kukielka, Dorota Leśniak, Łukasz Mamica, Bogdan Rogoda, Wiesław Wańkowicz, Marcin Zawicki, Jan Zygałdewicz;

Inwestycje zagraniczne w województwie małopolskim: Bolesław Domański;

Strategia rozwoju wsi, obszarów wiejskich i rolnictwa województwa małopolskiego: Akademia Rolnicza w Krakowie, zespół w składzie: Janusz Żmija, Zenon Pijanowski, Lucjan Strzelczak, Leszek Kuczek, Jerzy Cieślak;

Turystyka: Instytut Turystyki Oddział w Krakowie, zespół w składzie: Tadeusz Bużyński, Bolesław Prażnowski, Stefan Sacha, Marian Nowakowski;

Transport: Pracownia Planowania i Projektowania Systemów Transportu, zespół w składzie: Stanisław Albricht, Jerzy Reiser, Jerzy Bąkowski, Tomasz Szymczyk, Maciej Górkiewicz, Piotr Ciepela;

Kultura: Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji, zespół w składzie: Grażyna Praweńska-Skrzypek, Danuta Glondys, Krzysztof Markiel, autorzy opracowań cząstkowych: Olga Dyba, Roman Marcinek, Michał Niezabitowski, Krystyna Pawłowska, Bogdan Ciosek, Krystyna Philipp, Joanna Szulborska-Łukaszewicz, Czesław Białczyński, Elżbieta Konieczna, Andrzej Kucharczyk, Bogusław Nowak, Andrzej Nowakowski, Lesław Wilk, Ewa Bogacz-Wojtanowska, Bożena Gierat-Bieroń, Waldemar Janda, Krzysztof Krzyżanowski, Beata Klimkiewicz, Monika Smoleń, Jerzy Michałek, Marta Moskał;

Prognoza skutków wpływu na środowisko strategii rozwoju województwa małopolskiego: Janusz Mikuła.

